

quot erant de genere sacerdotali.

7 Et statuentes eos in medio, interrogabant. In qua virtute, aut in quo nomine fecistis hoc vos?

8 Tunc repletus Spiritu sancto Petrus, dixit ad eos: Principes populi, & seniores audite:

9 Si nos hodie dijudicamur in beneficio hominis infirmi, in quo iste salvus factus est,

10 Notum sit omnibus vobis, & omni plebi Israël: quia in nomine Domini nostri Iesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit a mortuis, in hoc iste astat coram vobis sanus.

11 Hic est lapis, qui reprobatus est a vobis ædificantibus, qui factus est in caput anguli:

12 Et non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.

13 Videntes autem Petri constantiam & Ioannis, cōperto quod homines essent sine literis, & idiotæ, admirabantur, & cognoscebant eos quoniam cum Iesu fuerant:

14 Hominem quoque videntes stantem cum eis, qui curatus fuerat, nihil poterant contradicere.

15 Iusserunt autem eos foras extra concilium sedere: & conferebant ad invicem,

16 Dicentes: quid faciemus hominibus istis? quoniam quidem notum signum factum est per eos, omnibus habitantibus Ierusalem: manifestum est, & non Possumus negare.

17 Sed ne amplius divulgetur in populum, comminemur eis, ne ultra loquantur nomine hoc ulli hominum.

18 Et vocantes eos, denuntiaverunt ne omnino loquerentur, neque docerent in nomine Iesu.

19 Petrus verò & Ioannes respondentes: dixerunt ad eos: Si iustum est in conspectu Dei, vos potius audire quam Deum, iudicate:

20 Non enim possumus quæ vidimus & audivimus non loqui.

21 At illi cōminantes dimiserunt eos: non inveniētes quomodo punirent eos, propter populum, quia omnes clarificabant id quod factum fuerat in eo quod acciderat.

22 Annorum enim erat amplius quadraginta homo, in quo factum fuerat signum istud sanitatis.

23 Dimissi autem venerunt ad suos & annuntiaverunt eis, quanta ad eos principes sacerdotum & seniores dixissent.

24 Qui cum audissent, unanimiter leverunt vocem ad Deum, & dixerunt: Domine, tu es qui fecisti cælum, & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt.

25 Qui Spiritu sancto per os patris nostri David, pueri tui, dixisti: 6 Quare fremuerunt Genes, & populi meditati sunt inania?

26 Astiterunt reges terræ, & principes convenerunt in unum, adversus Dominum, & adversus Christum ejus.

27 Convenerunt enim verè in civitate ista adversus sanctum puerum tuum Iesum,

quem unxisti, Herodes, & Pontius Pilatus, cum Gentibus, & populis Israël,

28 Facere quæ manus tua & consilium tuum decreverunt fieri.

29 Et nunc Domine respice in minas eorum, & da servis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum,

30 In eo quod manum tuam extendas ad sanitates, & signa & prodigia fieri per nomen sancti filii tui Iesu.

31 Et cum orassent, motus est locus, in quo erant congregati: & repleti sunt omnes Spiritu sancto, & loquebantur verbum Dei cum fiducia.

32 Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una: nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.

33 Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi Domini nostri: & gratia magna erat in omnibus illis.

34 Neque enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant,

35 Et ponebant ante pedes Apostolorum. Dividebatur autem singulis prout cuique opus erat.

36 Ioseph autem, qui cognominatus est Barnabas ab Apostolis (quod est interpretatum Filius consolationis) Levites, Cyprius genere,

37 Cum haberet agrum, vendidit eum, & attulit pretium, & posuit ante pedes Apostolorum.

C A P V T V.

Ananias & uxor ejus Saphira agro divenditis pretii partem sibi servant; quod tamen interrogante Petro factum esse negant: quam ob causam ad verbum Petri uxor post maritum subita morte percutitur: multa per Apostolos, & maxime per Petrum fiunt signa; ipsique in custodia reclusi ab Angelo educuntur, & rursus apprehensi non consentiunt ut à predicatione nominis Christi cessent: Gamalielis autem consilio casi dimittuntur, gaudentes quod pro Christi nomine cadi meruissent, quem continuo annuntiant.

1 Vir autem quidam nomine Ananias, cum Saphira uxore sua, vendidit agrum,

2 Et fraudavit de pretio agri, conscia uxore sua: & afferens partem quandam, ad pedes Apostolorum posuit.

3 Dixit autem Petrus: Anania, cur tentavit satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de pretio agri?

4 Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, sed Deo.

5 Audientes autem Ananias hæc verba, cecidit & expiravit. Et factus est timor magnus super omnes qui audierunt.

6 Surgentes autem juvenes amoverunt eum, & efferentes sepelierunt.

7 Factum est autem quasi horarum trium spatium, & uxor ipsius, nesciens quod factum fuerat introivit.

8 Dixit autem ei Petrus: Dic mihi mulier,

licet

*si vocis pueri
d' dicitur in 17. spirit.*

a Psal.

117.

22.

Matth.

21.41.

Marc.

12.10.

Luc.

20.17.

Isaia

28.16.

1 Petr.

2.7.

Rom. 9.

33.

6 Psal.

2.1.

2.1.

2.1.

2.1.

2.1.

2.1.

2.1.

2.1.

2.1.

2.1.

2.1.

2.1.

2.1.

10. Et si tanti agrum vendidistis? At illa dixit: Etiam tanti.

9. Petrus autem ad eam: Quid utique convenit vobis tentare Spiritum Domini? Ecce pedes eorum, qui sepelierunt virum tuum, ad ostium, & efferent te.

10. Confestim cecidit ante pedes ejus, & expiravit. Intrans autem juvenes invenerunt illam mortuam, & extulerunt, & sepelierunt ad virum suum.

11. Et factus est timor magnus in universa Ecclesia, & in omnes qui audierunt hæc.

12. Per manus autem Apostolorum fiebant signa & prodigia multa in plebe. Et erant unanimiter omnes in porticu Salomonis.

13. Cæterorum autem nemo audebat se conjungere illis: sed magnificabat eos populus.

14. Magis autem augebatur credentium in Domino multitudo virorum, ac mulierum.

15. Ita ut in plateas ejicerent infirmos, & ponerent in lectulis ac grabatis, ut, veniente Petro, saltem umbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus suis.

16. Concurrebat autem & multitudo vicinarum civitatum Ierusalem, afferentes ægros, & vexatos à spiritibus immundis: qui curabantur omnes.

17. Exurgens autem princeps sacerdotum, & omnes qui cum illo erant (quæ est hæresis Sadducæorum) repleti sunt zelo:

18. Et injecerunt manus in Apostolos, & posuerunt eos in custodia publica.

19. Angelus autem Domini per noctem aperiens januas carceris, & educens eos, dixit:

20. Ite, & stantes loquimini in templo plebi omnia verba viri hujus.

21. Qui cum audissent, intraverunt diluculo in templum, & docebant. Adveniens autem princeps sacerdotum, & qui cum eo erant, convocaverunt concilium, & omnes seniores filiorum Israel: & miserunt ad carcerem ut adducerentur.

22. Cum autem venissent ministri, & aperto carcere non invenissent illos, reversi nuntiaverunt,

23. Dicentes: carcerem quidem invenimus clausum cum omni diligentia, & custodes stantes ante januas: aperientes autem neminem intus invenimus.

24. Ut autem audierunt hos sermones magistratus templi, & principes sacerdotum, ambigebant de illis quidnam fieret.

25. Adveniens autem quidam nuntiavit eis: Quia ecce viri quos posuistis in carcerem, sunt in templo stantes, & docentes populum.

26. Tunc abiit magistratus cum ministris, & adduxit illos sine vi: timebant enim populum ne lapidarentur.

27. Et cum adduxissent illos, statuerunt in concilio: Et interrogavit eos princeps sacerdotum.

28. Dicens: Præcipiendo præcepimus vobis ne doceretis in nomine isto: & ecce repletis Ierusalem doctrina vestra: & vultis inducere super nos sanguinem hominis istius.

29. Respondens autem Petrus, & Apostoli dixerunt: Obedire oportet Deo magis quam hominibus.

30. Deus patrum nostrorum suscitavit Iesum, quem vos interemistis, suspendentes in ligno.

31. Hunc principem & salvatorem Deus exaltavit dextera sua, ad dandam poenitentiam Israeli, & remissionem peccatorum.

32. Et nos sumus testes horum verborum, & Spiritus sanctus, quem dedit Deus omnibus obedientibus sibi.

33. Hæc cum audissent, dissecabantur, & cogitabant interficere illos.

34. Surgens autem quidam in concilio, Phariseus, nomine Gamaliel, legis doctor honorabilis universæ plebi, jussit foras ad breve homines fieri.

35. Dixitque ad illos: Viri Israëlitarum, attendite vobis super hominibus istis quid acturi sitis.

36. Ante hos enim dies exstitit Theodas, dicens se esse aliquem, cui consensit numerus virorum circiter quadringentorum: qui occisus est: & omnes, qui credebant ei, dissipati sunt, & redacti ad nihilum.

37. Post hunc exstitit Iudas Galilæus in diebus professionis, & avertit populum post se, & ipse periit: & omnes, quotquot consenserunt ei, dispersi sunt.

38. Et nunc itaque dico vobis, discedite ab hominibus istis, & finite illos: quoniam si est ex hominibus consilium hoc, aut opus dissolvetur:

39. Si verò ex Deo est, non poteritis dissolvere illud, ne forte & Deo repugnare inveniamini. Consenserunt autem illi.

40. Et convocantes Apostolos, cæsis denuntiaverunt ne omnino loquerentur in nomine Iesu, & dimiserunt eos.

41. Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.

42. Omni autem die non cessabant, in templo & circa domos docentes, & evangelizantes Christum Iesum.

C A P V T VI.

Electio septem diaconorum, crescente in dies credentium numero: Stephani vehementia cum signis & prodigiis, in quem plurimi insurgunt Iudei: cumque eum non possent convincere, falsis testibus nuntiatur opprimere.

1. In diebus autem illis, crescente numero discipulorum, factum est murmur Græcorum adversus Hebræos, eo quod despicerentur in ministerio quotidiano viduarum eorum.

2. Convocantes autem duodecim multitudinem discipulorum, dixerunt: Non est æquum nos derelinquere verbum Dei, & ministrare mensis.

3. Considerate ergo fratres, viros ex vobis boni testimonii septem, plenos Spiritu sancto, & sapientia, quos constituamus super hoc opus.

4. Nos verò orationi, & ministerio verbi instantes erimus.

5. Et placuit sermo coram omni multitudine. Et elegerunt Stephanum, virum plenum fide & Spiritu sancto, & Philippum,

& Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmeniam, & Nicolaum adveniam Antiochenum.

6 Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum: & orantes imposuerunt eis manus.

7 Et verbum Domini crescebat, & multiplicabatur numerus discipulorum in Ierusalem valde: multa etiam turba sacerdotum obediebat fidei.

8 Stephanus autem plenus gratia & fortitudine, faciebat prodigia & signa magna in populo.

9 Surrexerunt autem quidam de Synagoga, quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenensium, & Alexandrinorum, & eorum qui erant à Cilicia, & Asia, disputantes cum Stephano:

10 Et non poterant resistere sapientiæ, & Spiritui, qui loquebatur.

11 Tunc summisserunt viros, qui dicerent se audivisse eum dicentem verba blasphemie in Moysen, & in Deum.

12 Commoverunt itaque plebem, & seniores, & Scribas: & concurrentes rapuerunt eum, & adduxerunt in concilium.

13 Et statuerunt falsos testes, qui dicerent: Homo iste non cessat loqui verba adversus locum sanctum, & legem.

14 Audivimus enim eum dicentem: Quoniam Iesus Nazarenus hic, destruet locum istum, & mutabit traditiones, quas tradidit nobis Moyses.

15 Et intuentes eum omnes, qui sedebant in concilio, viderunt faciem ejus tanquam faciem Angeli.

C A P V T V I I.

Stephanus, data respondendi facultate multa refert de pacto Dei cum Abraham ejusque minoribus, de Moyse & egressione filiorum Israel de Aegypto, de tabernaculo testimonii & templo per Salomonem adificato, Iudæos reprehendens quod ipsi & patres eorum Spiritui sancto semper resisterint: cum autem diceret se Iesum à dextris Dei videre, lapidatur, testibus vestimenta ad pedes Sauli deponentibus: oratque pro lapidantibus.

1 **D**ixit autem princeps sacerdotum: Si hæc ita se habent?

2 Qui ait: Viri fratres, & patres, audite: Deus gloriæ apparuit patri nostro Abraham cum esset in Mesopotamia, prius quam moreretur in Charan.

3 Et dixit ad illum: 4 Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram, quam monstravero tibi.

4 Tunc exiit de terra Chaldæorum, & habitavit in Charan. Et inde postquam mortuus est pater ejus, transtulit illum in terram istam, in qua nunc vos habitatis.

5 Et non dedit illi hæreditatem in ea, nec passum pedis: sed repromisit dare illi eam in possessionem, & semini ejus post ipsum, cum non haberet filium.

6 Locutus est autem ei Deus: 6 quia erit semen ejus accola in terra aliena, & servituti eos subicient, & male tractabunt eos annis quadringentis:

7 Et gentem cui servierint, judicabo ego, dixit Dominus: & post hæc exhibunt, & servient mihi in loco isto.

8 Et dedit illi testamentum circumcisionis d & sic genuit Isaac, & circumcidit eum die octavo: & Isaac, Jacob: & Jacob duodecim Patriarchas.

9 Et Patriarchæ æmulantes, f Ioseph vendiderunt in Aegyptum: & erat Deus cum eo:

10 Et eripuit eum ex omnibus tribulationibus ejus: & g dedit ei gratiam & sapientiam in conspectu Pharaonis regis Aegypti, & constituit eum præpositum super Aegyptum, & super omnem domum suam.

11 Venit autem fames in universam Aegyptum & Chanaan, & tribulatio magna: & non inveniebant cibos patres nostri.

12 h Cum audisset autem Jacob esse frumentum in Aegypto: misit patres nostros, primum:

13 i Et in secundo cognitus est Ioseph à fratribus suis, & manifestatum est Pharaoni genus ejus.

14 Mittens autem Ioseph accersivit Jacob patrem suum, & omnem cognationem suam in animabus septuagintaquinque.

15 k Et descendit Jacob in Aegyptum, & defunctus est ipse, & patres nostri.

16 Et translati sunt in Sichem, & positi sunt in sepulchro, m quod emit Abraham pretio argenti à filiis Hemor filii Sichem.

17 Cum autem appropinquaret tempus promissionis, quam confessus erat Deus Abraham n crevit populus, & multiplicatus est in Aegypto,

18 Quoadusque surrexit alius rex in Aegypto, qui non sciebat Ioseph.

19 Hic circumveniens genus nostrum, afflixit patres nostros, ut exponerent infantes suos ne vivificarentur.

20 o Eodem tempore natus est Moyses, & fuit gratus Deo, qui nutritus est tribus mensibus in domo patris sui.

21 Exposito autem illo, sustulit eum filia Pharaonis, & nutriti eum sibi in filium.

22 Et eruditus est Moyses omni sapientia Aegyptiorum, & erat potens in verbis & in operibus suis.

23 Cum autem impleretur ei quadraginta annorum tempus, ascendit in cor ejus ut visitaret fratres suos filios Israel.

24 p Et cum vidisset quemdam injuriam patientem, vindicavit illum: & fecit ultionem ei qui injuriam sustinebat, percussio Aegypto.

25 Existimabat autem intelligere fratres, quoniam Deus per manum ipsius daret salutem illis: at illi non intellexerunt.

26 q Sequenti verò die apparuit illis litigantibus: & reconciliabat eos in pace, dicens: Viri, fratres estis, ut quid nocetis alterutrum.

27 Qui autem injuriam faciebat proximo repulit eum, dicens: Quis te constituit principem & judicem super nos?

28 Numquid interficere me tu vis, quem admodum interfecisti heri Aegyptium?

29 Fugit autem Moyses in verbo isto: & factus est advena in terra Madian, ubi genueravit filios duos,

30 Et expletis annis quadraginta, apparuit

e Gen. 17. 10.
d Gen. 21. 24.
e Gen. 25. 25.
f Gen. 29. 32.
g 35. 22.
h Gen. 37. 28.
i Gen. 41. 37.
j Gen. 42. 2.
k Gen. 46. 5.
l Gen. 49. 32.
m Gen. 50. 5.
n Exod. 1. 7.
o Exod. 2. 2.
p Exod. 2. 13.
q Exod. 2. 13.
r Exod. 3. 2.

guit illi in deserto montis Sina Angelus in igne flammæ rubi.

31 Moyses autem videns, admiratus est visum, & accedente illo ut consideraret, facta est ad eum vox Domini, dicens:

32 Ego sum Deus patrum tuorum, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob. Tremefactus autem Moyses, non audebat considerare.

33 Dixit autem illi Dominus: Solve calceamentum pedum tuorum: locus enim in quo stas, terra sancta est.

34 Videns vidi afflictionem populi mei, qui est in Ægypto, & gemitum eorum audiui, & descendi liberare eos. Et nunc veni, & mittam te in Ægyptum.

35 Hunc Moysen, quem negaverunt, dicentes: Quis te constituit principem & iudicem? hunc Deus principem & redemptorem misit, cum manu Angeli, qui apparuit illi in rubo.

a Exod. 36 *a* Hic eduxit illos faciens prodigia & 7.8.9. signa in terra Ægypti, & in rubro mari, & 10.11. in deserto annis quadraginta.

14. 37 Hic est Moyses qui dixit filiis Israël: *b* Deut. Prophetam suscitabit vobis Deus de fra- 15.18. tribus vestris, tanquam me, ipsum audieris.

c Exod. 38 *c* Hic est, qui fuit in Ecclesia in solitu- 19.3. dine cum Angelo qui loquebatur ei in monte Sina, & cum patribus nostris: qui accepit verba vitæ dare nobis.

39 Cui noluerunt obedire patres nostri: sed repulerunt, & averfi sunt cordibus suis in Ægyptum.

d Exod. 40 Dicentes ad Aaron: *d* fac nobis deos, 32.1. qui præcedant nos: Moyses enim hic, qui eduxit nos de terra Ægypti, nescimus quid factum sit ei.

41 Et vitulum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hostiam simulachro, & lætabantur in operibus manuum suarum.

e Amos 42 Convertit autem Deus, & tradidit eos 5.25. servire militiæ cæli, sicut scriptum est in Libro Prophetarum: *e* Numquid victimas & hostias obtulistis mihi annis quadraginta in deserto, domus Israël?

43 Et suscepistis tabernaculum Moloch, & sidus Dei vestri Remphan, figuras, quas fecistis, adorare eas. Et transferam vos trans Babylonem.

f Exod. 44 Tabernaculum testimonii fuit cum pa- 25.40. tribus nostris in deserto, sicut disposuit il- 2. Hebr. lis Deus, *f* loquens ad Moysen, ut faceret illud secundum formam quam viderat.

8.9. 45 *g* Quod & induxerunt, suscipientes 20. patres nostri cum Iesu in possessionem Gen- 3.14. tium, quas expulit Deus à facie patrum no- 1.1. strorum, usque in diebus David.

16.13. 46 *h* Qui invenit gratiam ante Deum, *i* 2. Psal. & petiit ut inveniret tabernaculum Deo 131.5. Iacob.

k 1. Pa. 47 *k* Salomon autem ædificavit illi do- 17.12. mum.

l 3. Re. 48 *l* Sed non excelsus in manufactis ha- 6.1. bitat, sicut Propheta dicit:

m Infrà 49 *m* Cælum mihi sedes est: terra autem 17.24. scabellum pedum meorum. Quam domum 1. Isaiæ ædificabitis mihi, dicit Dominus? aut quis 66.1. locus requietionis meæ est?

50 Nonne manus mea fecit hæc omnia?

51 Dura cervice, & incircumcisis cordibus & auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis, sicut patres vestri, ita & vos.

52 Quem Prophetarum non sunt persecuti patres vestri? Et occiderunt eos, qui prænuntiabant de adventu Iusti, cuius vos nunc proditores & homicidæ fuistis:

53 Qui accepistis legem in dispositione Angelorum, & non custodistis.

54 Audientes autem hæc dissecabantur cordibus suis, & stridebant dentibus in eum.

55 Cum autem esset plenus Spiritu sancto intendens in cælum, vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris Dei. Et ait: Ecce video cælum apertos, & Filium hominis stantem à dextris Dei.

56 Exclamantes autem voce magna continuerunt aures suas, & impetum fecerunt unanimiter in eum.

57 Et ejicientes eum extra civitatem lapidabant: & testes deposuerunt vestimenta sua, secus pedes adolescentis, qui vocabatur Saulus.

58 Et lapidabant Stephanum invocantem, & dicentem: Domine Iesu suscipe spiritum meum.

59 Positis autem genibus, clamavit voce magna, dicens: Domine ne statuas illis hoc peccatum. Et cum hoc dixisset, obdormivit in Domino. Saulus autem erat consentiens neci ejus.

C A P V T V I I I.

In persecutione disperguntur omnes præter Apostolos, Saulo devastante Ecclesiam: Philippus plurimos in Samaria convertit, & in his Simonem magum baptizat, missi ab Apostolis Petrus & Ioannes, oratione ac manuum impositione impetrant credentibus Samaritanis Spiritum sanctum: Simon autem volens Spiritus sancti dationem pecunia emere, dure à Petro corripitur: Philippus ab Angelo mittitur ad Eunucho: quem ubi credentem baptizasset, à Spiritu raptus deferatur in Azotum.

1 Facta est autem in illa die persecutio magna in Ecclesia, quæ erat Ierosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Iudææ & Samariæ, præter Apostolos.

2 Curaverunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum super eum.

3 Saulus autem devastabat Ecclesiam, per domos intrans, & trahens viros ac mulieres, tradebat in custodiam.

4 Igitur qui dispersi erant pertransibant, evangelizantes verbum Dei.

5 Philippus autem descendens in civitatem Samariæ, prædicabat illis Christum.

6 Intendebant autem turbæ his quæ à Philippo dicebantur, unanimiter audientes, & videntes signa quæ faciebat.

7 Multi enim eorum, qui habebant spiritus immundos, clamantes voce magna exhibant.

8 Multi autem paralytici & claudi curati sunt.

9 Factum est ergo gaudium magnum in illa civitate. Vir autem quidam nomine

Simon, qui ante fuerat in civitate magus, seducens gentem Samaritæ, dicens se esse aliquem magnum:

10 Cui auscultabant omnes à minimo usque ad maximum, dicentes: Hic est virtus Dei, quæ vocatur magna.

11 Attendebant autem eum, propter quod multo tempore magis suis dementasset eos.

12 Cum verò credidissent Philippo evangelizanti de regno Dei, in nomine Iesu Christi baptizabantur viri ac mulieres.

13 Tunc Simon & ipse credidit, & cum baptizatus esset, adhærebat Philippo. Videntes etiam signa & virtutes maximas fieri: stupens admirabatur.

14 Cum autem audissent Apostoli, qui erant Ierosolymis, quod recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Ioannem.

15 Qui cum venissent, oraverunt pro ipsis ut acciperent Spiritum sanctum.

16 Nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Iesu.

17 Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.

18 Cum vidisset autem Simon, quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam,

19 Dicens: Date & mihi hanc potestatem, ut cuicumque imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum:

20 Pecunia tua tecum sit in perditionem: quoniam donum Dei existimasti pecunia possideri.

21 Non est tibi pars, neque sors in sermone isto; cor enim tuum non est rectum coram Deo.

22 Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua: & roga Deum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui.

23 In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te esse.

24 Respondens autem Simon, dixit: Precamini vos pro me ad Dominum, ut nihil veniat super me horum quæ dixistis.

25 Et illi quidem testificati & locuti verbum Domini, redibant Ierosolymam, & multis regionibus Samaritanorum evangelizabant.

26 Angelus autem Domini locutus est ad Philippum, dicens: Surge, & vade contra meridianum, ad viam quæ descendit ab Ierusalem in Gazam: hæc est deserta.

27 Et surgens abiit. Et ecce vir Æthiops, eunuchus, potens Candacis reginæ Æthiopum, qui erat super omnes gazas ejus, venerat adorare in Ierusalem.

28 Et revertebatur sedens super currum suum: legensque Isaiam prophetam.

29 Dixit autem Spiritus Philippo: Accede, & adjuuge te ad currum istum.

30 Accurrens autem Philippus, audivit eum legentem Isaiam Prophetam, & dixit: Putasne intelligis quæ legis?

31 Qui ait: Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi? Rogavitque Philippum ut ascenderet, & sederet secum.

32 Locus autem Scripturæ, quem legebat, erat hic: Tanquam ovis ad occisionem ductus est: & sicut agnus coram tondente se, sine voce, sic non aperuit os suum.

33 In humilitate iudicium ejus sublatum est. Generationem ejus quis enarrabit, quoniam tolletur de terra vita ejus?

34 Respondens autem eunuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo propheta dicit hoc? de se, an de alio aliquo?

35 Aperiens autem Philippus os suum, & incipiens à Scriptura ista, evangelizavit illi Iesum.

36 Et dum irent per viam, venerunt ad quandam aquam: & ait Eunuchus: Ecce aqua, quid prohibet me baptizari?

37 Dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et respondens ait: Credo, Filium Dei esse Iesum Christum.

38 Et iussit stare currum: & descenderunt uterque in aquam, Philippus, & Eunuchus, & baptizavit eum.

39 Cum autem ascendissent de aqua, Spiritus Domini rapuit Philippum, & amplius non vidit eum Eunuchus. Ibat autem per viam suam gaudens.

40 Philippus autem inventus est in Azoto, & pertransiens evangelizabat civitatibus cunctis, donec veniret Cæsaream.

C A P V T IX.

Admiranda Sauli persecutoris conversio, Domini ei apparente, & Anania ad ipsum missi, à quo baptizatus cepit Damasci acerrime tueri Iesum esse Christum: discipuli verò ipsum demittunt per murum propter Iudeorum insidias: quem Barnabas Ierosolymis ducit ad Apostolos, unde rursus propter insidias dimittitur Tarsum: Petrus Lydda sanat Aeneam paralyticum, & in Ioppe Tabitham resuscitat.

1 Saulus autem adhuc spirans minas, & cædis in discipulos Domini, accessit ad Principem sacerdotum,

2 Et petiit ab eo epistolas in Damascum ad synagogas: ut si quos invenisset hujus viæ viros, ac mulieres, vinctos perduceret in Ierusalem.

3 Et cum iter faceret, contigit ut appropinquaret Damasco: & subito circumfulsit eum lux de cælo.

4 Et cadens in terram audivit vocem dicentem sibi: Saule, Saule, quid me persequeris?

5 Qui dixit: Quis es Domine? Et ille: Ego sum Iesus, quem tu persequeris. Dura est tibi contra stimulum calcitrare.

6 Et tremens, ac stupens dixit: Domine, quid me vis facere?

7 Et Dominus ad eum: Surge, & ingredere civitatem; & ibi dicetur tibi quid te oporteat facere. Viri autem illi, qui comitabantur cum eo, stabant stupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes.

8 Surrexit autem Saulus de terra, aperitque oculis nihil videbat. Ad manus autem illum trahentes, introduxerunt Damascum.

9 Et erat ibi tribus diebus non videns, & non manducavit, neque bibit.

10 Erat autem quidam discipulus Damasci, nomine Ananias: & dixit ad illum in visu

a 1/a
537.

a Gal.
1.13.

b Infra
22.6.
1 Cor.
15.8.
2. Cor.
12.30

visu Dominus: Anania. At ille ait: Ecce ego, Domine.

11 Et Dominus ad eum: Surge, & vade in vicum, qui vocatur rectus: & quære in domo Iudæ Saulum nomine Tarsensem: ecce enim orat.

12 (Et vidit virum Ananiam nomine, introeuntem, & imponentem sibi manus ut visum recipiat.)

13 Respondit autem Ananias: Domine, audiui à multis de viro hoc, quanta mala fecerit sanctis tuis in Ierusalem:

14 Et hic habet potestatem à principibus sacerdotum alligandi omnes, qui invocant nomen tuum.

15 Dixit autem ad eum Dominus: Vade, quoniam vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filiis Israel.

16 Ego enim ostendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati.

17 Et abiit Ananias, & introiit in domum & imponens ei manus, dixit: Saule frater, Dominus misit me Iesus, qui apparuit tibi in via qua veniebas, ut videas, & implearis Spiritu sancto.

18 Et confestim ceciderunt ab oculis ejus tanquam squamæ, & visum recepit: & surgens baptizatus est.

19 Et cum accepisset cibum, confortatus est. Fuit autem cum discipulis, qui erant Damasci, per dies aliquot.

20 Et continuo in synagogis prædicabat Iesum, quoniam hic est Filius Dei.

21 Superabant autem omnes qui audiebant, & dicebant: Nonne hic est, qui expugnabat in Ierusalem eos, qui invocabant nomen istud: & huc ad hoc venit, ut vinclos illos duceret ad principes sacerdotum?

22 Saulus autem multo magis convalescebat, & confundebat Iudæos, qui habitabant Damasci, affirmans quoniam hic est Christus.

23 Cum autem implerentur dies multi, concilium fecerunt in unum Iudæi ut eum interficerent.

22 Cor. II. 32. 24 Notæ autem factæ sunt Saulo insidiæ eorum. Custodiebant autem & portas die ac nocte, ut eum interficerent.

25 Accipientes autem eum discipuli nocte, per murum dimiserunt eum, submittentibus in sporta.

26 Cum autem venisset in Ierusalem, tentabat se jungere discipulis, & omnes timebant eum, non credentes quod esset discipulus.

27 Barnabas autem apprehensum illum duxit ad Apostolos: & narravit illis quomodo in via vidisset Dominum, & quia locutus est ei, & quomodo in Damasco fiducialiter egerit in nomine Iesu.

28 Et erat cum illis intrans & exiens in Ierusalem, & fiducialiter agens in nomine Domini.

29 Loquebatur quoque gentibus: & disputabat cum Græcis: illi autem quærebant occidere eum.

30 Quod cum cognovissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, & dimiserunt Tarsum.

31 Ecclesia quidem per totam Iudæam, &

Galilæam, & Samariam, habebat pacem, & edificabatur ambulans in timore Domini, & consolatione sancti Spiritus replebatur.

32 Factum est autem, ut Petrus dum pertransiret universos, deveniret ad sanctos, qui habitabant Lyddæ.

33 Invenit autem ibi hominem quendam nomine Æneam, ab annis octo jacentem in grabato, qui erat paralyticus.

34 Et ait illi Petrus: Ænea, sanat te Dominus Iesus Christus: surge, & sterne tibi. Et continuo surrexit.

35 Et viderunt eum omnes, qui habitabant Lyddæ & Saronæ: qui conversi sunt ad Dominum.

36 In Ioppe autem fuit quædam discipula nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat plena operibus bonis, & eleemosynis, quas faciebat.

37 Factum est autem in diebus illis, ut infirmata moreretur. Quam cum lavissent, posuerunt eam in cœnaculo.

38 Cum autem prope esset Lydda ad Ioppen, discipuli audientes quia Petrus esset in ea, miserunt duos viros ad eum, rogantes: Ne pigrescis venire usque ad nos.

39 Exurgens autem Petrus venit cum illis. Et cum advenissent, duxerunt illum in cœnaculum: & circumsteterunt illum omnes viduæ stantes, & ostendentes ei tunicas & vestes, quas faciebat illis Dorcas.

40 Ejectis autem omnibus foras, Petrus prostratus genua oravit: & conversus ad corpus dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos suos: & viso Petro, resedit.

41 Datis autem illi manum, erexit eam. Et cum vocasset sanctos, & viduas, assignavit eam vivam.

42 Notum autem factum est per universam Ioppen, & crediderunt multi in Dño.

43 Factum est autem, ut dies multos moraretur in Ioppe, apud Simonem quendam coriarium.

C A P V T X.

Iussu Angeli accessit Cornelius Centurio Petrum, qui per linthei visionem admonitus Gentes ad Evangelium admittendas esse, venit ad illum: cumque super omnes verbum ejus de Christo audientes Spiritus sanctus descendisset, iussit eos baptizari.

1 V It autem quidam erat in Cæsarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis quæ dicitur Italica,

2 Religiosus, ac timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi, & deprecans Deum semper:

3 Is vidit in visu manifestè, quasi hora diei nona, Angelum Dei introeuntem ad se, dicentem sibi: Corneli.

4 At ille intuens eum, timore correptus, dixit: Quid est, Domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ, & eleemosynæ tuæ, ascenderunt in memoriam in conspectu Dei.

5 Et nunc mitte viros in Ioppen, & accersi Simonem quendam, qui cognominatur Petrus.

6 Hic hospitatur apud Simonem quendam coriarium, cujus est domus juxta mare: hic dicet tibi quid te oporteat facere.

7 Et cum discessisset Angelus, qui loquebatur illi, vocavit duos domesticos suos,

& militem metuentem Dominum, ex his qui illi parebant.

8 Quibus cum narrasset omnia, misit illos in Ioppen.

9 Postera autem die iter illis facientibus, & appropinquantibus civitati ascendit Petrus in superiora ut oraret circa horam sextam.

10 Et cum esuriret, voluit gustare. Parantibus autem illis, cecidit super eum mentis excessus:

11 Et vidit cælum apertum, & descendens vas quoddam, velut linteum magnum, quatuor initiis submitti de cælo in terram,

12 In quo erant omnia quadrupedia, & serpentina terræ, & volatilia cæli.

13 Et facta est vox ad eum: Surge Petre, occide, & manduca.

14 Atque ait Petrus: Absit Domine, quia nunquam manducavi omne commune & immundum.

15 Et vox iterum secundo ad eum: Quod Deus purificavit, tu commune ne dixeris.

16 Hoc autem factum est per te: & statim receptum est vas in cælum.

17 Et dum intra se hæsitaret Petrus, quidnam esset visio, quam vidisset: ecce viri, qui missi erant à Cornelio, inquirentes domum Simonis, astiterunt ad januam.

18 Et cum vocassent, interrogabant, si Simon, qui cognominatur Petrus, illic haberet hospitium.

19 Petro autem cogitante de visione, dixit Spiritus ei: Ecce viri tres quærent te.

20 Surge itaque, descende, & vade cum eis nihil dubitans: quia ego misi illos.

21 Descendens autem Petrus ad viros, dixit: Ecce ego sum, quem quæritis: quæ causa est, propter quam venistis?

22 Qui dixerunt: Cornelius Centurio, vir iustus, & timens Deum, & testimonium habens ab universa gente Iudæorum, responsum accepit ab Angelo sancto, accersire te in domum suam, & audire verba abs te.

23 Introducens ergo eos, recepit hospitio. Sequenti autem die surgens profectus est cum illis: & quidam ex fratribus ab Ioppe comitati sunt eum.

24 Altera autem die introivit Cæsaream. Cornelius vero expectabat illos, convocatis cognatis suis & necessariis amicis.

25 Et factum est cum introisset Petrus, obviavit ei Cornelius & procidens ad pedes eius adoravit.

26 Petrus vero elevavit eum, dicens: Surge, & ego ipse homo sum.

27 Et loquens cum illo introvit: & invenit multos qui convenerant.

28 Dixitque ad illos: Vos scitis quomodo abominatum sit viro Iudæo, conjungi aut accedere ad alienigenam: sed mihi ostendit Deus, neminem communem aut immundum dicere hominem.

29 Propter quod sine dubitatione veni accersitus. Interrogo ergo, quam ob causam accersistis me?

30 Et Cornelius ait: A nudiusquarta die usque ad hanc horam, orans eram hora nona in domo mea, & ecce vir stetit ante me in veste candida & ait:

31 Corneli, exaudita est oratio tua, &

eleemosynæ tuæ commemoratæ sunt in conspectu Dei.

32 Mitte ergo in Ioppen, & accersi Simonem, qui cognominatur Petrus: hic hospitatur in domo Simonis coriarii juxta mare.

33 Confestim ergo misi ad te: & tu bene fecisti veniendo. Nunc ergo omnes nos in conspectu tuo adsumus, audire omnia quæcumque tibi præcepta sunt à Domino.

34 Aperiens autem Petrus os suum, dixit: In veritate comperi, & quia non est personarum acceptor Deus:

35 Sed in omni gente, qui timet eum, & operatur iustitiam acceptus est illi.

36 Verbum misit Deus filiis Israël, annuntians pacem per Iesum Christum: (hic est omnium Dominus.)

37 Vos scitis quod factum est verbum per universam Iudæam: incipiens enim à Galilæa, post baptismum quod prædicavit Ioannes,

38 Iesum à Nazareth: quomodo unxit eum Deus Spiritu sancto, & virtute, qui pertransiit benefaciendo & sanando omnes oppressos à diabolo, quoniam Deus erat cum illo.

39 Et nos testes sumus omnium, quæ fecit in regione Iudæorum, & Ierusalem, quem occiderunt suspendentes in ligno.

40 Hunc Deus suscitavit tertia die & dedit eum manifestum fieri,

41 Non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo: nobis, qui manducavimus & bibimus cum illo, postquam resurrexit à mortuis.

42 Et præcepit nobis prædicare populo, & testificari, quia ipse est, qui constitutus est à Deo iudex vivorum & mortuorum.

43 Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen ejus omnes, qui credunt in eum.

44 Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus sanctus super omnes qui audiebant verbum.

45 Et obstupuerunt ex circumcisione fideles, qui venerant cum Petro: quia & in nationes gratia Spiritus sancti effusa est.

46 Audiebant enim illos loquentes linguis, & magnificantes Deum.

47 Tunc respondit Petrus: Numquid aquam quis prohibere potest, ut non baptizentur hi, qui Spiritum sanctum acceperunt sicut & nos?

48 Et iussit eos baptizari in nomine Domini Iesu Christi. Tunc rogaverunt eum ut maneret apud eos aliquot diebus.

C A P V T X I.

Petrus disceptantibus fratribus quod ad Gentes accessisset, rei ordinem exponit; multis Antiochie conversis predicatione discipulorum, mittit ad eos Barnabas ab Ecclesia Ierosolymitana, qui multis conversis adducit eo & Saulum à Tarso: cum quo mittitur Ierusalem, ut in famem ab Agabo propheta prædictam ferant fratribus eleemosynam.

1 Audierunt autem Apostoli, & fratres qui erant in Iudæa: quoniam & Gentes receperunt verbum Dei.

2 Cum autem ascendisset Petrus Ierusalem, disceptabant adversus illum, qui erant ex circumcisione,

3 Dicentes: Quare introisti ad viros præ-

a Deut.

10. 17.

2 Par.

19. 7.

Job.

34. 19.

Sap.

6. 8.

Eccles.

35. 1.

Rom.

2. 11.

Galat.

2. 6.

Ephes.

6. 9.

Coloss.

3. 25.

1 Petr.

1. 17.

b Luc.

4. 14.

c Jerem.

31. 34.

Mich.

7. 18.

patium habentes, & manducaſti cum illis?

4 Incipiens autem Petrus exponebat illis ordinem, dicens:

5 Ego eram in civitate Ioppe orans, & vidi in exceſſu mentis viſionem, deſcendens vas quoddam velut linteum magnum quatuor initiis ſummitti de cœlo, & venit uſque ad me.

6 In quod intuens conſiderabam, & vidi quadrupedia terræ, & beſtias, & repulia, & volatilia cœli.

7 Audivi autem & vocem dicentem mihi: Surge Petre, occide, & manduca.

8 Dixi autem: Nequaquam Domine: quia commune aut immundum nunquam introivit in os meum.

9 Reſpondit autem vox ſecundo de cœlo: Quæ Deus mundavit, tu ne cōmune dixeris.

10 Hoc autem factum eſt per ter: & recepta ſunt omnia rurſum in cœlum.

11 Et ecce viri tres conſeſtim aſtiterunt in domo, in qua eram, miſſi à Cæſarea ad me.

12 Dixit autem Spiritus mihi, ut item cum illis, nihil hæſitans. Venerunt autem mecum & ſex fratres iſti, & ingreſſi ſumus in domum viri.

13 Narravit autem nobis, quomodo vidiffet Angelum, in domo ſua, ſtātem & dicentem ſibi: Mitte in Ioppen, & accerſi Simonem, qui cognominatur Petrus,

14 Qui loquetur tibi verba, in quibus ſalvus eris tu, & univerſa domus tua.

15 Cū autē cœpiſſem loqui, cecidit Spiritus ſanctus ſuper eos, ſicut & in nos in initio.

16 Recordatus ſum autem verbi Domini, ſicut dicebat: d Ioannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizamini Spiritu ſancto.

17 Si ergo eandem gratiam dedit illis Deus, ſicut & nobis, qui credidimus in Dominum Ieſum Chriſtum: ego quis eram, qui poſſem prohibere Deum?

18 His auditis, tacuerunt: & glorificaverunt Deum, dicentes: Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam.

19 Et illi quidem, qui diſperſi fuerant à tribulatione, quæ facta fuerat ſub Stephano, perambulaverunt uſque Phœnicen, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes verbum, niſi ſolis Iudæis.

20 Erant autem quidam ex eis viri Cyprii, & Cyrenzi, qui cum introiſſent Antiochiam, loquebantur & ad Græcos, annuntiantes Dominum Ieſum.

21 Et erat manus Domini cum eis: multuſque numerus credentium converſus eſt ad Dominum.

22 Pervenit autem ſermo ad aures Eccleſiæ, quæ erat Ieroſolymis, ſuper iſtis: & miſerunt Barnabam uſque ad Antiochiam.

23 Quia cum perveniſſet, & vidiffet gratiam Dei, gaviſus eſt: & hortabatur omnes in propoſito cordis permanere in Domino.

24 Quia erat vir bonus, & plenus Spiritu ſancto, & fide. Et appoſita eſt multa turba Domino.

25 Proſectus eſt autem Barnabas Tarſum, ut quæreret Saulum: quem cum inveniffet, perduxit Antiochiam.

26 Et annum totum converſati ſunt ibi

in Eccleſia: & docuerunt turbam multam, ita ut cognominarentur primum Antiochiæ diſcipuli, Chriſtiani.

27 In his autem diebus ſupervenerunt ab Ieroſolymis propheta Antiochiam,

28 Et ſurgens unus ex eis nomine Agabus, ſignificabat per ſpiritum famem magnam futuram in univerſo orbe terrarum, quæ facta eſt ſub Claudio.

29 Diſcipuli autem, prout quis habebat, propoſuerunt ſinguli in miniſterium mittere habitantibus in Iudæa fratribus:

30 Quod & fecerunt, mittentes ad ſeniores per manus Barnabæ & Sauli.

C A P V T XII.

† Herodes occiſo Iacobo Petrum retrudit in carcerem, cupiens poſt Paſchæ eum tradere populo occidendum; ſed orante pro eo ſine intermiſſione Eccleſia, Angelico ductus auxilio, fratribus magnum attulit gaudium: facta autem de carceris cuſtodibus inquiſitione, Herodes proſciſcitur Cæſaream: cumque divinos honores à populo oblatos non reſpue-ret, percuſſus eſt ab Angelo, & conſumptus à vermibus exſpiravit.

† Eodem autem tempore miſit Herodes Rex manus, ut affligeret quosdam de Eccleſia.

2 Occidit autem Iacobum fratrem Ioannis gladio.

3 Videns autem quia placeret Iudæis, ap-poſuit ut apprehenderet & Petrum. Erant autem dies Azymorum.

4 Quem cum apprehendiſſet, miſit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militum cuſtodendum, volens poſt Paſchæ producere eum populo.

5 Et Petrus quidem ſervabatur in carcere: Oratio autem fiebat ſine intermiſſione ab Eccleſia ad Deum pro eo.

6 Cum autem producturus eum eſſet Herodes, in ipſa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus: & cuſtodes ante oſtium cuſtodiebant carcerem.

7 Et ecce Angelus Domini aſtitit: & lumen refulſit in habitaculo: percuſſoque latere Petri, excitavit eum dicens: Surge velociter. Et ceciderunt catenæ de manibus eius.

8 Dixit autem Angelus ad eum: Præcin-gere, & calcea te caligas tuas. Et fecit ſic. Et dixit illi: Circumda tibi veſtimentum tuum, & ſequere me.

9 Et exiens ſequebatur eum, & nesciebat quia verum eſt, quod fiebat per Angelum: exiſtimabat autem ſe viſum videre.

10 Tranſeuntes autem primam & ſecundum cuſtodiam, venerunt ad portam ferream, quæ ducit ad civitatem: quæ ultro aperta eſt eis. Et exeuntes proceſſerunt vicū unum: & continuo diſceſſit Angelus ab eo.

11 Et Petrus ad ſe reverſus, dixit: Nunc ſcio verè, quia miſit Dominus Angelum ſuum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expeſtatione plebis Iudæorum.

12 Conſideranſque venit ad Domum Mariæ matris Ioannis, qui cognominatus eſt Marcus, ubi erant multi cōgregati, & orantes.

13 Pulſante autem eo oſtium januæ, proceſſit & puel la ad audiendum, nomine Rhode

14 Et ut cognovit vocem Petri, præ gaudio non aperuit januam, sed intro currens nuntiavit stare Petrum ante januam.

15 At illi dixerunt ad eam: Infanis. Illa autem affirmabat sic se habere. Illi autem dicebant: Angelus ejus est.

16 Petrus autem perseverabat pulsans. Cum autem aperuissent, viderunt eum, & obstupuerunt.

17 Annuens autem eis manu ut tacerent, narravit quomodo Dominus eduxisset eum de carcere, dixitque: Nuntiate Jacob, & fratribus hæc. Et egressus abiit in alium locum.

18 Facta autem die, erat non parva turbatio inter milites, quidnam factum esset de Petro.

19 Herodes autem cum requisisset eum, & non invenisset, inquisitione facta de custodibus, iussit eos duci: descendensque à Iudæa in Cæsaream, ibi commoratus est.

20 Erat autem iratus Tyriis, & Sidoniis. At illi unanimiter venerunt ad eum, & persuaso Blasto, qui erat super cubiculum regis, postulabant pacem, eo quod alerentur regiones eorum ab illo:

21 Statuto autem die, Herodes vestitus veste regia, sedit pro tribunali, & concionabatur ad eos.

22 Populus autem acclamabat: Dei voces, & non hominis.

23 Confestim autem percussit eum Angelus Domini, eo quod non dedisset honorem Deo: & consumptus à vermibus, expiravit.

24 Verbum autem Domini crescebat, & multiplicabatur.

Supra 11.29. 25 Barnabas autem & Saulus reversi sunt ab Ierosolymis, expleto ministerio, assumpto Ioanne, qui cognominatus est Marcus.

C A P V T XIII.

Saulus & Barnabas jubentur à spiritu sancto segregari ad opus predicationis inter Gentes & Barjesu sive Elymas mago, qui eorum predicationi resistebat, ad Pauli verbum excacato, credit Sergius Paulus: in Antiochia Pisidia Paulus in Synagoga latius de Christo disserit: sed Iudæis blasphemantibus, & persecutionem in eos excitantibus, convertuntur ad Gentes juxta Isaia vaticinium.

1 ERant autem in Ecclesia, quæ erat in Antiochiæ, prophetae, & doctores, in quibus Barnabas, & Simon, qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen, qui erat Herodis Tetrarchæ collator, & Saulus.

2 Ministrantibus autem illis Domino, & jejunantibus, dixit illis Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam, in opus ad quod assumpsi eos.

3 Tunc jejunantes, & orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos.

4 Et ipsi quidem missi à Spiritu sancto abierunt Seleuciam: & inde navigaverunt Cyprum.

5 Et cum venissent Salaminam, prædabant verbum Dei in Synagogis Iudæorum, habebant autem & Ioannem in ministerio.

6 Et cum perambulassent universam insulam usque Paphum, invenerunt quemdam virum magum pseudoprophetam, Iudæum, cui nomen erat Barjesu.

7 Quierat cum Proconsule Sergio Paulo

viro prudente. Hic, accersitis Barnaba & Saulo, desiderabat audire verbum Dei.

8 Resistebat autem illis Elymas magus (sic enim interpretatur nomen ejus) querens avertere Proconsulem à fide.

9 Saulus autem, qui & Paulus, repletus Spiritu sancto, intuens in eum,

10 Dixit: O plene omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis justitiæ, non desinis subvertere vias Domini rectas.

11 Et nunc ecce manus Domini super te, & eris cæcus, non videntem solem usque ad tempus. Et confestim cecidit in eum caligo, & tenebræ, & circuiens quærebat qui ei manum daret.

12 Tunc Proconsul cum vidisset factum, credidit admirans super doctrina Domini.

13 Et cum à Papho navigassent, Paulus & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphylæ, Ioannes autem discedens ab eis, reversus est Ierosolymam.

14 Illi vero pertransientes Pergen, venerunt Antiochiam Pisidiæ: & ingressi synagogam die sabbatorum, sederunt.

15 Post lecturam autem legis, & Prophetarum, miserunt principes synagogæ ad eos, dicentes: Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem, dicite.

16 Surgens autem Paulus, & manu silentium indicens, ait: Viri Israëlitarum: & qui timetis Deum, audite:

17 Deus plebis Israel elegit patres nostros, & plebem exaltavit cum essent incolæ in terra Egypti, & in brachio excelso eduxit eos ex ea.

18 Et per quadraginta annorum tempus mores eorum sustinuit in deserto.

19 Et destruens gentes septem in terra Chanaan, & forte distribuit eis terram eorum,

20 Quasi post quadringentos & quinquaginta annos: & post hæc dedit iudices usque ad Samuel Prophetam.

21 Et exinde postulaverunt regem: & dedit illis Deus Saul filium Cis, virum de tribu Benjamin, annis quadraginta.

22 Et amoto illo, suscitavit illis David regem, cui testimonium perhibens, dixit: Inveni David filium Iesse, virum secundum cor meum, qui faciet omnes voluntates meas.

23 Hujus Deus ex semine in secundum promissionem eduxit Israel salvatorem Iesum,

24 Prædicante Ioanne ante faciem adventus ejus baptismum poenitentiae omni populo Israel.

25 Cum impleret autem Ioannes cursum suum, dicebat: Quem me arbitramini esse: Non sum ego, sed ecce venit post me, cuius non sum dignus calcementa pedum solvere.

26 Viri fratres, filii generis Abraham, & qui in vobis timeant Deum, vobis verbum salutis hujus missum est.

27 Qui enim habitabant Ierusalem, & principes ejus, hunc ignorantes, & voces prophetarum, quæ per omne sabbatum leguntur, judicantes impleverunt:

28 Et nullam causam mortis inventientes in eo, petierunt à Pilato, ut interficerent eum.

29 Cumque

a Exod.

1. 1.

b Exod.

13. 21.

12.

c Exod.

16. 30.

d Ios.

14. 20.

e Iud.

3. 9.

f I Reg.

8. 5.

g 9.

16. 16.

10. 1.

g I Reg.

13. 14.

b Psal.

88. 21.

i Isai.

11. 1.

k Mad.

3. 1.

Mar. I.

4.

Luc. 3.

3.

l Ioan.

1. 27.

Mar. 2.

7.

Matth.

3. 11.

m Mar.

27. 20.

23.

Mar.

15. 13.

Luc.

23. 27.

Ioan.

19. 15.

29 Cumque consummassent omnia, quæ de eo scripta erant deponentes eum de ligno, posuerunt eum in monumento.

Matth. 28. *Marc.* 16. *Luce* 24. *Joann.* 20. *Psal.* 2. 7. 30 Deus vero suscitavit eum à mortuis tertia die: qui visus est per dies multos his.

31 Qui simul ascenderant cum eo de Galilæa in Ierusalem, qui usque nunc sunt testes ejus ad plebem.

32 Et nos vobis annuntiamus eam, quæ ad patres nostros repromissio facta est:

33 Quoniam hanc Deus, adimplevit filiis nostris, resuscitans Iesum, sicut & in Psalmo secundo scriptum est: *o* Filius meus es tu, ego hodie genui te.

34 Quod autem suscitavit eum à mortuis, amplius jam non reversurum in corruptionem ita dixit: *p* Quia dabo vobis sancta David fidelia.

Psal. 55. 3. 35 Idemque & alias dixit: *q* Non dabis sanctum tuum videre corruptionem.

Psal. 15. 10. *Reg.* 2. 10. 36 David enim in sua generatione cum administrasset, voluntati Dei dormivit: & appositus est ad patres suos, & vidit corruptionem.

37 Quem vero Deus suscitavit à mortuis, non vidit corruptionem.

38 Notum igitur sit vobis viri fratres, quia per hunc vobis remissionem peccatorum annuntiatur: & ab omnibus quibus non potuistis in lege Moyfi justificari:

39 In hoc omnis, qui credit, justificatur.

Ab. 1. 5. 40 Videte ergo ne superveniat vobis quod dictum est in Prophetis:

41 *f* Videte contemptores, & admiramini, & disperdimini: quia opus operor ego in diebus vestris, opus quod non credetis, si quis enarraverit vobis.

42 Exeuntibus autem illis rogabant ut sequenti sabbato loquerentur sibi verba hæc.

43 Cumque dimissa esset synagoga, secuti sunt multi Iudæorum, & colentium advenarum, Paulum & Barnabam: qui loquentes suadebant eis ut permanerent in gratia Dei.

44 Sequenti vero Sabbato pæne universa civitas convenit audire verbum Dei.

45 Videntes autem turbas Iudæi, repleti sunt zelo, & contradicebant his, quæ à Paulo dicebantur: blasphemantes.

46 Tunc constanter, Paulus & Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primum loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad Gentes.

Psal. 49. 6. 47 Sic enim præcepit nobis Dominus: *p* Posui te in lucem Gentium, ut sis in salutem usque ad extremum terræ.

48 Audientes autem Gentes gavisæ sunt, & glorificabant verbum Domini: & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.

49 Disseminabatur autem verbum Domini per universam regionem.

Matth. 10. 14. *Marc.* 6. 11. *Luce* 9. 50 Iudæi autem concitaverunt mulieres religiofas, & honestas, & primos civitatis, & excitaverunt persecutionem in Paulum & Barnabam: & ejecerunt eos de finibus suis.

51 At illi, excusso pulvere pedum in eos, venerunt Iconium.

52 Discipuli quoque replebantur gaudio, & Spiritu sancto.

Multis Iudæorum ac Ethnicorum Iconii fidem in Christum suscipiensibus, concitatur à Iudæis multus in Apostolos, qui Lystram fugiunt, ubi Paulus claudum à matris utero curat; populum ac sacerdotes ob id ipsis tanquam diis sacrificare volentes agre compescunt: sed concitata à Iudæis supervenientibus turba, Paulus lapidatur, & pro mortuo relinquitur: cumque surrexisset, ipse & Barnabas discipulos per varia loca exhortantes, & presbyteros ordinantes, revertuntur Antiochiam.

1 Factum est autem Iconii, ut simul introirent in synagogam Iudæorum, & loquerentur, ita ut crederet Iudæorum & Græcorum copiosa multitudo.

2 Qui vero increduli fuerunt Iudæi, suscitaverunt, & ad iracundiam concitaverunt animas Gentium adversus fratres.

3 Multo igitur tempore demorati sunt, fiducialiter agentes in Domino, testimonium perhibente verbo gratiæ suæ, dante signa & prodigia fieri per manus eorum.

4 Divisa est autem multitudo civitatis: & quidam quidem erant cum Iudæis, quidam vero cum Apostolis.

5 Cum autem factus esset impetus Gentilium & Iudæorum cum principibus suis, ut contumeliis afficerent, & lapidarent eos.

6 Intelligentes confugerunt ad civitates Lycaoniæ, Lystram & Derben, & universam in circuitu regionem, & ibi evangelizantes erant.

7 Et quidam vir Lystris infirmus pedibus sedebat, claudus ex utero matris suæ, qui nunquam ambulaverat.

8 Hic audivit Paulum loquentem. Qui intuitus eum, & videns quia fidem haberet ut salvus fieret,

9 Dixit magna voce: Surge super pedes tuos rectus. Et exilivit, & ambulabat.

10 Turbæ autem cum vidissent, quod fecerat Paulus, levaverunt vocem suam, Lycaonice dicentes: Dii similes facti hominibus, descenderunt ad nos.

11 Et vocabant Barnabam Iovem, Paulum vero Mercurium: quoniam ipse erat dux verbi.

12 Sacerdos quoque Iovis, qui erat ante civitatem, tauros, & coronas ante januas afferens, cum populis volebat sacrificare.

13 Quod ubi audierunt Apostoli, Barnabas & Paulus, conscissis tunicis suis exilierunt in turbas, clamantes,

14 Et dicentes: Viri, quid hæc facitis: & nos mortales sumus, similes vobis homines, annuntiantes vobis ab his vanis converti ad Deum vivum, & qui fecit cælum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis sunt:

15 Qui in præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas.

16 Et quidem non sine testimonio semetipsum reliquit, benefaciens de cælo, dans pluvias, & tempora fructifera: implens cibo & lætitia corda nostra.

17 Et hæc dicentes, vix sedaverunt turbas ne sibi immolarent.

18 Supervenerunt autem quidam ab Antiochia & Iconio Iudæi: & persuasis turbis, lapidantesque Paulum, traxerunt extra civitatem, existimantes eum mortuum esse.

19 Circumdantibus autem eum discipulis, surgens

Psal. 145. 6.

Apoc. 14. 7.

surgens intravit civitatem, & postera die profectus est cum Barnaba in Derben.

20 Cumque evangelizassent civitati illi, & docuissent multos, reversi sunt Lystram, & Iconium, & Antiochiam,

21 Confirmantes animas discipulorum, exhortantesque ut permanerent in fide: & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

22 Et cum constituisent illis per singulas ecclesias presbyteros, & orassent cum jejunationibus, commendaverunt eos Domino, in quem crediderunt.

23 Transeuntesque Pisidiam, venerunt in Pamphylia,

24 Et loquentes verbum Domini in Perge, descenderunt in Attaliam:

b. Supra 13.1. 25 *b* Et inde navigaverunt Antiochiam, unde erant traditi gratiæ Dei, in opus quod compleverunt.

26 Cum autem venissent, & congregassent Ecclesiam, retulerunt quanta fecisset Deus cum illis, & quia aperuisset Gentibus ostium fidei.

27 Morati sunt autem tempus non modicum cum discipulis.

C A P V T X V.

Orta Antiochie seditione propter Iudeos, volentes Gentes ad Deum conversas circumcidi, Paulus & Barnabas rem ad Apostolos referunt: qui post Petri & Iacobi suffragia, communi decreto per litteras statuunt, Gentes conversas non ligari lege Moysi: Paulus cupiens ab Antiochia invisere loca in quibus predicaverat, separatur à Barnaba, eo quod nollet Ioannem assumi.

a Gal. 5.2. 1 **E**T quidam descendentes de Iudæa, edocebant fratres: *a* Quia nisi circumcidamini secundum morem Moysi, non potestis salvari.

2 Facta ergo seditione non minima Paulo & Barnabæ adversus illos, statuerunt ut ascenderent Paulus & Barnabas, & quidam alii ex aliis, ad Apostolos & presbyteros in Ierusalem, super hac quæstione.

3 Illi ergo deducti ab Ecclesia pertransibant Phœnicem & Samariam, narrantes conversionem Gentium: & faciebant gaudium magnum omnibus fratribus.

4 Cum autem venissent Ierosolymam, suscepti sunt ab Ecclesia, & ab Apostolis, & senioribus, annuntiantes quanta Deus fecisset cum illis.

5 Surrexerunt autem quidam de hæresi Phariseorum, qui crediderunt, dicentes: quia oportet circumcidi eos, præcipere quoque servare legem Moysi.

6 Conveneruntque Apostoli & seniores videre de verbo hoc.

b. Supra 10.20. 7 Cum autem magna conquisitio fieret, surgens Petrus dixit ad eos: *b* Viri fratres, vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit, per eos meum audire Gentes verbum Evangelii, & credere.

a. Supra 10.45. 8 Et qui novit corda Deus, testimonium perhibuit, edans illis Spiritum sanctum, sicut & nobis:

L. 0 9 Et nihil discrevit inter nos & illos, fide purificans corda eorum.

10 Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere jugum super cervices discipulorum,

quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus?

11 Sed per gratiam Domini Iesu Christi credimus salvari quemadmodum & illi.

12 Tacuit autem omnis multitudo, & audiebant Barnabam & Paulum, narrantes quanta Deus fecisset signa & prodigia in Gentibus per eos.

13 Et postquam tacuerunt, respondit Iacobus: dicens: Viri fratres, audite me.

14 Simon narravit quemadmodum primum Deus visitavit sumere ex Gentibus populum nomini suo.

15 Et huic concordant verba Prophetarum: sicut scriptum est:

16 *d* Post hæc revertar, & reedificabo tabernaculum David, quod decidit; & diruta ejus reedificabo, & erigam illud: *d. Amen 9.11.*

17 Ut requirant ceteri hominum Dominum, & omnes gentes, super quas invocatum est nomen meum, dicit Dominus faciens hæc.

18 Notum à sæculo est Dño opus suum.

19 Propter quod ego iudico, non inquietari eos qui ex Gentibus convertuntur ad Deum.

20 Sed scribere ad eos ut abstineant se à contaminationibus simulachrorum, & fornicatione, & suffocatis, & sanguine.

21 Moyses enim à temporibus antiquis habet in singulis civitatibus qui est prædicet in synagogis, ubi per omne sabbatum legitur.

22 Tunc placuit Apostolis: & senioribus cum omni Ecclesia, eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam cum Paulo & Barnaba, Iudam, qui cognominabatur Barsabas, & Silam, viros primos in fratribus.

23 Scribentes per manus eorum. APOSTOLI & seniores, his, qui sunt Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ, fratribus ex Gentibus, salutem.

24 Quoniam audivimus quia quidam ex nobis exeuntes, turbaverunt vos verbis: evertentibus animas vestras, quibus non mandavimus:

25 Placuit nobis collectis in unum, eligere viros, & mittere ad vos, cum charissimis nostris Barnaba & Paulo,

26 Hominibus, qui tradiderunt animas suas pro nomine Dñi nostri Iesu Christi.

27 Misimus ergo Iudam & Silam, qui & ipsi vobis verbis referent eadem.

28 Visum est enim Spiritui sancto, & nobis, nihil ultra imponere vobis operis quam hæc necessaria:

29 Ut abstineatis vos ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, & fornicatione; à quibus custodientes vos, bene agetis. Valete.

30 Illi ergo dimissi, descenderunt Antiochiam: & congregata multitudo tradiderunt epistolam.

31 Quam cum legissent, gavisi sunt super consolatione.

32 Iudas autem & Silas, & ipsi cum essent Prophetæ, verbo plurimo consolati sunt fratres & confirmaverunt.

33 Facto autem ibi aliquanto tempore, dimissi sunt cum pace à fratribus ad eos qui miserant illos.

34 Visum est autem Silæ ibi remanere: Iudas autem solus abiit Ierusalem.

35 Paulus autem & Barnabas demorabantur

dantur Antiochiæ, docentes, & evangelizantes cum aliis pluribus verbum Domini.
 36 Post aliquot autem dies, dixit ad Barnabam Paulus: Revertentes visitemus fratres per universas civitates, in quibus prædicavimus verbum Domini, quomodo se habeant.
 37 Barnabas autem volebat secum assumere & Ioannem, qui cognominabatur Marcus.

38 Paulus autem rogabat eum (ut qui discessisset ab eis de Pamphylia, & non esset cum eis in opus) non debere recipi.

39 Facta est autem dissensio, ita ut discederent ab invicem, & Barnabas quidem assumpto Marco navigaret Cyprum.

40 Paulus vero electo Sila profectus est, traditus gratiæ Dei à fratribus.

41 Perambulabat autem Syriam, & Ciliciam, confirmans Ecclesias: præcipiens custodire præcepta Apostolorum, & seniorum.

C A P V T X V I.

Paulus Lystriis assumptum Timotheum circumcidit, & per varias civitates tradit servanda Apostolorum dogmata: vetantur à Spiritu sancto prædicare in Asia & Bithynia: vocato autem per visionem Paulo in Macedoniam, proficiscuntur; primumque Philippis prædicantes, hospitio excipiuntur apud Lydiam: sed ejecto per Paulum spiritu pythone, virgis casti mittuntur in carcerem: ubi facto terramotu, solutisque eorum vinculis, custos carceris convertitur: posteroque die magistratus orans ut civitate egrediantur.

1 Pervenit autem Derben, & Lystram. Et ecce discipulus quidam erat ibi, nomine Timotheus, filius mulieris Iudææ fidelis, patre Gentili.

2 Huic testimonium bonum reddebant, qui in Lystriis erant, & Iconio fratres.

3 Hunc voluit Paulus secum proficisci: & assumens circumcidit eum, propter Iudæos qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes quod pater ejus erat Gentilis.

4 Cum autem pertransirent civitates, tradebant eis custodire dogmata, quæ erant decreta ab Apostolis & senioribus, qui erant Ierosolymis.

5 Et Ecclesiæ quidem confirmabantur fide, & abundabant numero quotidie.

6 Transeuntes autem Phrygiam, & Galatiæ regionem, verari sunt à Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia.

7 Cum venissent autem in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam: & non permisit eos Spiritus Iesu.

8 Cum autem pertransissent Mysiam, descenderunt Troadem.

9 Et visio per noctem Paulo ostensa est: Vir Macedo quidam erat stans, & deprecans eum, & dicens, transiens in Macedoniam, adjuva nos.

10 Ut autem visum vidit, statim quæsiimus proficisci in Macedoniam, certi facti quod vocasset nos Deus evangelizare eis.

11 Navigantes autem à Troade, recto cursu venimus Samothraciam, & sequenti die Neapolim:

12 Et inde Philippos, quæ est prima partis Macedoniæ civitas, colonia. Eramus autem in hac urbe diebus aliquot, conferentes.

13 Die autem sabbatorum egressi sumus

foras portam juxta flumen, ubi videbatur oratio esse: & sedentes loquebamur mulieribus, quæ convenerant.

14 Et quædam mulier nomine Lydia, purpuraria civitatis Thyatirenorum, colens Deum audivit: cujus Dominus aperuit cor intendere his quæ dicebantur à Paulo.

15 Cum autem baptizata esset, & domus ejus, deprecata est dicens: Si judicastis me fidelem Domino esse, introite in domum meam, & manete. Et coegit nos.

16 Factum est autem eumibus nobis ad orationem, puellam quandam habentem spiritum pythonem obviare nobis, quæ quæstum magnum præstabat Dominis suis divinando.

17 Hæc subsecuta Paulum, & nos, clamabat dicens: Isti homines servi Dei excelsi sunt, qui annuntiant vobis viam salutis.

18 Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus, & conversus, spiritui dixit: Præcipio tibi in nomine Iesu Christi exire ab ea. Et exiit eadem hora.

19 Videntes autem Dñi ejus quia exivit spes quæstus eorum, apprehendentes Paulum & Silam, perduxerunt in forū ad principes.

20 Et offerentes eos magistratibus, dixerunt. Hi homines conturbant civitatem nostram, cum sint Iudæi.

21 Et annuntiant mortem, quem non licet nobis suscipere, neque facere, cum simus Romani.

22 Et cucurrit plebs adversus eos: & magistratus scissis tunicis eorum: & jusserunt eos virgis cædi.

23 Et cum multas plagas eis imposuissent, miserunt eos in carcerem, præcipientes custodi ut diligenter custodiret eos.

24 Qui cum tale præceptum accepisset, misit eos in interiorem carcerem, & pedes eorum strinxit ligno.

25 Media autem nocte Paulus & Silas orantes laudabant Deum: & audiebant eos, qui in custodia erant.

26 Subito vero terramotus factus est magnus, ita ut moverentur fundamenta carceris. Et statim aperta sunt omnia ostia: & universorum vincula soluta sunt.

27 Expergefactus autem custos carceris & videns januas apertas carceris, evaginato gladio volebat se interficere, æstimans fugisse vinctos.

28 Clamavit autem Paulus voce magna, dicens: Nihil tibi mali feceris: universi enim hic sumus.

29 Petitoque lumine, introgressus est: & tremefactus procidit Paulo & Silæ ad pedes:

30 Et producens eos foras, ait: Domini, quid me oportet facere, ut salvus fiam?

31 At illi dixerunt: Crede in Dominum Iesum: & salvus eris tu, & domus tua.

32 Et locuti sunt ei verbum Domini, cum omnibus qui erant in domo ejus.

33 Et tollens eos in illa hora noctis, lavit plagas eorum: & baptizatus est ipse & omnis domus ejus continuo.

34 Cumque perduxisset eos in domum suam, apposuit eis mensam, & lætatus est cum omni domo sua credens Deo.

35 Et cum dies factus esset, miserunt magistratus

22. Cor.

11. 25.

1 Theff.

2. 2.

Phil.

1. 13.

H

+

magistratus lictores, dicentes, dimitte homines illos.

36 Nuntiavit autem custos carceris verba hæc Paulo: Quia miserunt magistratus ut dimittamini: nunc igitur exeuntes, ite in pace.

37 Paulus autem dixit eis: Cæsos nos publice, indemnatos, homines Romanos miserunt in carcerem, & nunc occulte nos ejiciunt? Non ita: sed veniant.

38 Et ipsi nos ejiciant. Nuntiaverunt autem magistratibus lictores verba hæc. Timueruntque audito quod Romani essent:

39 Et venientes deprecati sunt eos: & educentes rogabant ut egrederentur de urbe.

40 Exeuntes autem de carcere, introierunt ad Lydiam: & visis fratribus consolati sunt eos, & profecti sunt.

C A P V T XVII.

Facto Thessalonica magno fructu per Pauli prædicationem, concitatur adversus eum à Iudæis seditio, similiter & Berceæ: Paulus Athenis cum Iudæis & Philosophis differitque Dionysium Areopagitam ad Christum convertit cum quibusdam aliis.

1 Cum autem perambulassent Amphipolim, & Appolloniam, venerunt Thessalonicam, ubi erat synagoga Iudæorum.

2 Secundum consuetudinem autem Paulus introivit ad eos, & per sabbata tria differebat eis de Scripturis.

3 Adaperiens & insinuans quia Christum oportuit pati, & resurgere à mortuis: & quia hic est Iesus Christus, quem ego annuntio vobis.

4 Et quidam ex eis crediderunt, & adjecti sunt Paulo & Silæ, & de colentibus Gentilibusque multitudo magna, & mulieres nobiles non paucæ:

5 Zelantes autem Iudæi, assumentesque de vulgo viros quosdam malos, & turba facta, concitaverunt civitatem: & assistentes domui Iasonis quærebant eos producere in populum.

6 Et cum non invenissent eos, trahebant Iasonem & quosdam fratres ad principes civitatis, clamantes: Quoniam hi, qui urbem concitant, & huc venerunt,

7 Quos suscepit Iason, & hi omnes contra decreta Cæsaris faciunt, regem alium dicentes esse, Iesum.

8 Concitaverunt autem plebem, & principes civitatis audientes hæc.

9 Et accepta satisfactione à Iasone, & à ceteris, dimiserunt eos.

10 Fratres vero confestim per noctem dimiserunt Paulum & Silam in Berceam: qui cum venissent, in synagogam Iudæorum introierunt.

11 Hi autem erant nobiliores eorum, qui sunt Thessalonice, qui susceperunt verbum cum omni aviditate, quotidie scrutantes Scripturas, si hæc ita se haberent.

12 Et multi quidem crediderunt ex eis: & mulierum Gentilium honestarum, & viri non pauci.

13 Cum autem cognovissent in Thessalonica Iudæi, quia & Berceæ prædicatum est à Paulo verbum Dei, venerunt & illuc commoventes & turbantes multitudinem.

14 Statimque tunc Paulum dimiserunt

fratres, ut iret usque ad mare: Silas autem & Timotheus remanserunt ibi.

15 Qui autem deducebant Paulum, perduxerunt eum usque Athenas, & accepto mandato ab eo ad Silam & Timotheum, ut quam celeriter venirent ad illum, profecti sunt.

16 Paulus autem cum Athenis eos expectaret, incitabatur spiritus ejus in ipso, videns idololatriæ deditam civitatem.

17 Disputabat igitur in synagoga cum Iudæis & colentibus, & in foro, per omnes dies ad eos qui aderant.

18 Quidam autem Epicurei, & Stoici philosophi differebant cum eo, & quidam dicebant: Quid vult seminiverbius hic dicere? Alii vero: Novorum dæmoniorum videtur annuntiator esse: quia Iesum, & resurrectionem annuntiabat eis.

19 Et apprehensum eum ad Areopagum duxerunt, dicentes: Possumus scire quæ est hæc nova, quæ à te dicitur, doctrina?

20 Nova enim quædam infers auribus nostris: Volumus ergo scire quidnam velint hæc esse:

21 (Athenienses autem omnes, & advenæ hospites, ad nihil aliud vacabant nisi aut dicere, aut audire aliquid novi.)

22 Stans autem Paulus in medio Areopagi, ait: Viri Athenienses per omnia quasi superstitiones vos video.

23 Præteriens enim, & videns simulachra vestra, inveni & aram, in qua scriptum erat: IGNOTO DEO. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis.

24 Deus, qui fecit mundum, & omnia quæ in eo sunt, hic cæli & terræ cum sit Dominus, non in manufactis templis habitat.

25 Nec manibus humanis colitur indigens aliquo, cum ipse det omnibus vitam: & inspirationem, & omnia:

26 Fecitque ex uno omne genus hominum inhabitare super universam faciem terræ, definiens statuta tempora, & terminos habitationis eorum.

27 Quærere Deum, si forte attrectent eum, aut inveniant, quamvis non longe sit ab unoquoque nostrum.

28 In ipso enim vivimus, & movemur, & sumus: sicut & quidam vestrorum Poetarum dixerunt: Ipsius enim & genus sumus,

29 Genus ergo cum simus Dei, non debemus æstimare, auro, & argento, aut lapidi, sculpturæ artis & cogitationis hominis, Divinum esse simile.

30 Et tempora quidem hujus ignorantia despiciens Deus, nunc annuntiat hominibus ut omnes ubique pœnitentiam agant.

31 Eo quod statuit diem, in quo iudicaturus est orbem in æquitate, in viro, in quo statuit fidem præbens omnibus, suscitans eum à mortuis.

32 Cum audissent autem resurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam vero dixerunt: audiemus te de hoc iterum.

33 Sic Paulus exivit de medio eorum.

34 Quidam vero viri adhaerentes ei, crediderunt.

a Gen.
I. I.
b Sapra
7. 48.

unt: in quibus & Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alii cum eis.

CAPUT XVIII.

Paulus Corinthi suum exercet artificium apud Aquilam: & quamquam ad ejus predicationem blasphemarent Iudæi, audit tamen in visione multum ibi populum ad fidem convertendum: verum post sexquidannum accusatur à Iudæis apud Gallionem proconsulem, & post multos dies venit Ephesum, ac in variis regionibus fratres confirmat: Apollo vehementer Iudæos convincit, ostendens ex Scripturis Iesum esse Christum, quamquam tantum nasset baptisma Iohannis.

Post hæc egressus ab Athenis, venit Corinthum:

2 Et inveniens quemdam Iudæum nomine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priscillam uxorem ejus, (eo quod præcepisset Claudius discedere omnes Iudæos à Roma) accessit ad eos.

3 Et quia ejusdem erat artis, manebat apud eos, & operabatur (erant autem scenofactoriæ artis.)

4 Et disputabat in synagoga per omne sabbatum, interponens nomen Domini Iesu, suadebatque Iudæis, & Græcis.

5 Cum venissent autem de Macedonia Silas & Timotheus, instabat verbo Paulus, testificans Iudæis esse Christum Iesum.

6 Contradicientibus autem eis, & blasphemantibus, excutiens vestimenta sua, dixit ad eos: Sanguis vester super caput vestrum: mundus ego, ex hoc ad Gentes vadam.

7 E migrans inde, intravit in domum cujusdam, nomine Titi Iusti, colentis Deum, cujus domus erat conjuncta synagoga.

8 Crispus autem archisynagogus credidit Domino cum omni domo sua: & multi Corinthiorum audientes credebant, & baptizabantur.

9 Dixit autem Dominus nocte per visionem Paulo: Noli timere, sed loquere, & ne taceas:

10 Propter quod ego sum tecum: & nemo apponetur tibi ut noceat te: quoniam populus est mihi multus in hac civitate.

11 Sedit autem ibi annum & sex menses, docens apud eos verbum Dei.

12 Gallione autem proconsule Achaia, insurrexerunt uno animo Iudæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal,

13 Dicentes: Quia contra legem hic persuadet hominibus colere Deum.

14 Incipiente autem Paulo aperire os: dixit Gallio ad Iudæos: Si quidem esset iniquum aliquid, aut facinus pessimum, & viri Iudæi, recte vos sustinerem.

15 Si vero quæstiones sunt de verbo, & nominibus, & lege vestra, vos ipsi videritis: Iudex ego horum nolo esse.

16 Et minavit eos à tribunali.

17 Apprehendentes autem omnes Sosthenem principem synagoga, percutiebant eum ante tribunal: & nihil eorum Gallioni curæ erat.

18 Paulus vero cum adhuc sustinisset dies multos, fratribus valefaciens, navigavit in Syriam, (& cum eo Priscilla, & Aquila) qui sibi à torpenderat in Cenchris caput: habebat enim vorum.

19 Devenitque Ephesum, & illos ibi reli-

quit. Ipse vero ingressus synagogam, disputabat cum Iudæis.

20 Rogantibus autem eis ut ampliori tempore maneret, non consensit.

21 Sed valefaciens & dicens: Iterum revertar ad vos Deo volente, profectus est ab Epheso.

22 Et descendens Cæsaream, ascendit & salutavit Ecclesiam, & descendit Antiochiam.

23 Et factò ibi aliquanto tempore profectus est, perambulans ex ordine Galaticam regionem, & Phrygiam, confirmans omnes discipulos.

24 Iudæos autem quidam, Appollo nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, devenit Ephesum, potens in scripturis.

25 Hic erat edoctus viam Domini: & fervens spiritu loquebatur, & docebat diligenter ea quæ sunt Iesu, sciens tantum baptisma Iohannis.

26 Hic ergo cœpit fiducialiter agere in synagoga. Quem cum audissent Priscilla & Aquila, assumpserunt eum, & diligentius exposuerunt ei viam Domini.

27 Cum autem vellet ire Achaïam, exhortati fratres, scripserunt discipulis ut susciperent eum. Qui cum venisset, contulit multum his qui crediderant.

28 Vehementer enim Iudæos revincebat publice, ostendens per Scripturas, esse Christum Iesum.

CAPUT XIX.

Paulus Ephesi quosdam discipulos Iohannis tantum baptismo baptizatos, jubet in Iesu nomine baptizari, ac manuum impositione Spiritum sanctum ipsis impetrat: ibique predicans multa edidit signa: de Iudæis qui non credentes conabantur nomine Iesu à Paulo predicati adjurare demonia: multi peccata confitentes libros supersticiosos exurunt: Demetrius argentarius gravem adversus Paulum seditionem excitat, quam agre tandem sedat Alexander.

Factum est autem, cum Apollo esset Corinthi, ut Paulus peragratis superioribus partibus veniret Ephesum, & inveniret quosdam discipulos:

2 Dixitque ad eos: Si Spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed neque si Spiritus sanctus est, audivimus.

3 Ille vero ait: In quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt: In Iohannis baptismo.

4 Dixit autem Paulus: a Iohannes baptizavit baptismò poenitentia: populum, dicens: In eum, qui venturus esset post ipsum, ut crederent, hoc est, in Iesum;

5 His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Iesu,

6 Et cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant.

7 Erant autem omnes viri duodecim.

8 Introgressus autem synagogam, cum fiducia loquebatur per tres menses, disputans, & suadens de regno Dei.

9 Cum autem quidam indurarentur, & non crederent, maledicentes viam Domini coram multitudo, discedens ab eis, segregavit discipulos, quotidie disputans in schola tyranni cujusdam.

10 Hoc autem factum est per biennium, ita

Num.

6. 18.

Infra

21. 24.

a. Mag.

3. 11.

Marc.

1. 2.

Luc. 3.

16.

Iohann.

1. 26.

Sup. 1.

5. 6.

11. 16.

ut omnes, qui habitabant in Asia, audirent verbum Domini, Iudæi atque Gentiles.

11 Virtutesque non quolibet faciebat Deus per manum Pauli:

12 Ita ut etiam super languidos deferrentur à corpore ejus sudaria, & semicinctia, & recedebant ab eis languores, & spiritus nequam egrediebantur.

13 Tentaverunt autem quidam & de circumcunctis Iudæis exorcistis, invocare super eos, qui habebant spiritus malos, nomen Domini Iesu, dicentes: Adiuro vos per Iesum quem Paulus prædicat.

14 Erant autem quidam Iudæi Scevæ principis sacerdotum septem filii, qui hoc faciebant.

15 Respondens autem spiritus nequam dixit eis: Iesum novi, & Paulum scio: vos autem qui estis?

16 Et insiliens in eos homo, in quo erat dæmonium pessimum, & dominatus amborum, invaluit contra eos, ita ut nudi & vulnerati effugerent de domo illa.

17 Hoc autem notum factum est omnibus Iudæis, atque Gentilibus, qui habitabant Ephesi: & cecidit timor super omnes illos, & magnificabatur nomen Domini Iesu.

18 Multique credentium veniebant, confitentes & annuntiantes actus suos.

19 Multi autem ex eis, qui fuerant curiosi sectati, contulerunt libros, & combusserunt coram omnibus: & computatis pretiis illorum, invenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium.

20 Ita fortiter crescebat verbum Dei, & confirmabatur.

21 His autem expletis, proposuit Paulus in spiritu transire Macedonia & Achaia ire Ierosolymam; dicens: Quoniam postquam fuero ibi oportet me & Romam videre.

22 Mitens autem in Macedoniam duos ex ministrantibus sibi, Timotheum & Erastum, ipse remansit ad tempus in Asia.

23 Facta est autem illo tempore turbatio non minima de via Domini.

24 Demetrius enim quidam nomine, argentarius, faciens ædes argenteas Dianæ, præstabat artificibus non modicum quæstus:

25 Quos convocans, & eos qui huiusmodi erant opifices, dixit: Viri, scitis quia de hoc artificio est nobis acquisitio:

26 Et videtis, & auditis, quia non solum Ephesi, sed pene totius Asiæ, Paulus hic suadens avertit multam turbam; dicens: Quoniam non sunt dii, qui manibus fiunt.

27 Non solum autem hæc periclitabitur nobis pars in redargutionem venire, sed & magnæ Dianæ templum in nihilum reputabitur, sed & destrui incipiet majestas ejus, quam tota Asia, & orbis colit.

28 His auditis, repleti sunt ira, & exclamaverunt dicentes: Magna Diana Ephesiorum.

29 Et impleta est civitas confusione, & impetum fecerunt uno animo in theatrum rapto Gaio & Aristarcho Macedonibus, comitibus Pauli.

30 Paulo autem volente intrare in populum non permiserunt discipuli.

31 Quidam autem & de Asiæ principibus, qui erant amici ejus, miserunt ad eum rogantes ne se daret in theatrum:

32 Alii autem aliud clamabant. Erat enim Ecclesia confusa: & plures nesciebant quæ ex causa convenissent.

33 De turba autem detraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Iudæis. Alexander autem manu silentio postulato, volebat reddere rationem populo:

34 Quem ut cognoverunt Iudæum esse, vox facta una est omnium quasi per horas duas clamantium: Magna Diana Ephesiorum.

35 Et cum sedasset scriba turbas, dixit: Viri Ephesi, quis enim est hominum, qui nesciat Ephesiorum civitatem cultricem esse magnæ Dianæ, Iovisque prolis?

36 Cum ergo his contradici non possit, oportet vos sedatos esse, & nihil temere agere.

37 Adduxistis enim homines istos, neque sacrilegos, neque blasphemantes deam vestram.

38 Quod si Demetrius, & qui cum eo sunt artifices, habent adversus aliquem causam, conventus forenses aguntur, & proconsules sunt, accusent invicem.

39 Si quid autem alterius rei queritis: in legitima Ecclesia poteris absolvi.

40 Nam & periclitamur argui seditionis hodiernæ: cum nullus obnoxius sit (de quo possimus reddere rationem) concursus istius. Et cum hæc dixisset, dimisit Ecclesiam.

C A P V T XX.

Paulus Peragratis variis partibus Macedonia & Græcia, concionatur Troade in mediam noctem: cumque adolescens Eutychus cadens à tertio cœnaculo mortuus esset, Paulus eum resuscitavit: & variis locis peragratis, advocatos ex Epheso presbyteros exhortatur ut vigilantes sint in regenda Ecclesia, prædicens quod non essent amplius eum visuri.

1 Postquam autem cessavit tumultus: vocatis Paulus discipulis, & exhortatus eos, valedixit, & profectus est ut iret in Macedoniam.

2 Cum autem perambulasset partes illas, & exhortatus eos fuisset multo sermone, venit ad Græciam;

3 Vbi cum fecisset menses tres, factæ sunt illi insidiæ à Iudæis navigantibus in Syriam: habuitque consilium ut reverteretur per Macedoniam.

4 Comitatus est autem eum Sopater Pyrrhi Berœensis; Thessalonicensium vero Aristarchus, & Secundus, & Gaius Derbeus, & Timotheus: Asiani vero Tychicus & Trophimus.

5 Hi cum præcessissent, sustinuerunt nos Troade.

6 Nos vero navigavimus post dies azy-morum à Philippis, & venimus ad eos Troadem in diebus quinque, ubi demorati sumus diebus septem.

7 Una autem Sabbati cum convenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis, profecturus in crastinum, protraxitque sermonem usque in mediam noctem.

8 Erant autem lampades copiosæ in cœnaculo, ubi eramus congregati.

9 Sedens

9 Sedens autem quidam adolescens nomine Eutychus super fenestram, cum mergeret-
tur somno gravi, disputante diu Paulo,
ductus somno cecidit de tertio cœnaculo
deorum, & sublatus est mortuus.

10 Ad quem cum descendisset Paulus, in-
cubuit super eum: & complexus dixit: Noli
turbari, anima enim ipsius in ipso est.

11 Ascendens autem, frangensque panem,
& gustans, satisque allocutus usque in lu-
cem, sic profectus est.

12 Adduxerunt autem puerum viventem,
& consolati sunt non minime.

13 Nos autem ascendentes navē, navigavi-
mus in Asson, inde suscepturi Paulū sic enim
disposuerat ipse per terram iter facturus.

13 Cū autem cognovisset nos in Asson,
assumpto eo, venimus Mitylenen.

14 Et inde navigantes sequenti die veni-
mus contra Chium, & alia applicuimus Sa-
mum, & sequenti die venimus Miletum.

16 Proposuerat enim Paulus transnaviga-
re Ephesum, ne qua mora illi fieret in Asia.
Festinabat enim, si possibile sibi esset, ut
diem Pentecostes faceret Ierosolymis.

17 A Mileto autem mittens Ephesum, vo-
cavit maiores natu Ecclesiæ.

18 Qui cum venissent ad eum & simul
essent, dixit eis: Vos scitis, à prima die, qua
Ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscum
per omne tempus fuerim.

19 Serviens Domino cum omni humilita-
te, & lacrymis, & tentationibus, quæ mihi
acciderunt ex insidiis Iudæorum.

20 Quomodo nihil subtraxerim utilium,
quo minus annuntiarem vobis, & docerem
vos publicè, & per domos,

21 Testificans Iudæis atque Gentilibus in
Deum poenitentiam, & fidem in Dominum
nostrum Iesum Christum.

22 Et nunc ecce alligatus ego spiritu, va-
do in Ierusalem: quæ in ea ventura sunt
mihi, ignorans:

23 Nisi quod Spiritus sanctus per omnes
civitates mihi protestatur, dicens: quo-
niam vincula & tribulationes Ierosolymis
me manent.

24 Sed nihil horum vereor: nec facio
animam meam pretiosiores quam me,
dummodo consumam cursum meum, &
ministerium verbi, quod accepi à Domino
Iesu testificari Evangelium gratiæ Dei.

25 Et nunc ecce ego scio, quia amplius
non videbitis faciem meam vos omnes, per
quos transivi prædicans regnum Dei.

26 Quapropter confessor vos hodierna
die, quia mundus sum à sanguine omnium.

27 Non enim subterfugi, quos minus an-
nuntiarem omne consilium Dei vobis.

28 Attendite vobis, & universo gregi, in
quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos,
regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit san-
guine suo.

29 Ego scio quoniam intrabunt post dis-
cessionem meam lupi rapaces in vos, non
parcentes gregi.

30 Et ex vobis ipsis exurgent viri loquen-
tes perversa, ut abducant discipulos post se.

31 Propter quod vigilate, memoria reti-
nentes, quoniam per triennium nocte & die

non cessavi, cum lacrymis monens unum-
quemque vestrum.

32 Et nunc commendo vos Deo, & verbo
gratiæ ipsius, qui potens est ædificare, & da-
re hereditatem in sanctificationis omnibus.

33 Argentum & aurum, aut vestem nul-
lius concupivi, sicut

34 Ipsi scitis: a quoniam ad ea, quæ
mihi opus erant, & his qui mecum sunt,
ministraverunt manus istæ.

35 Omnia ostendi vobis, quoniam sic
laborantes, oportet suscipere infirmos, ac
meminisse verba Domini Iesu, quoniam
ipse dixit: Beatius est magis dare, quam
accipere.

36 Et cum hæc dixisset, positis genibus
suis oravit cum omnibus illis.

37 Magnus autem fletus factus est om-
nium: & procumbentes super collum Pau-
li, osculabantur eum,

38 Dolentes maximè in verbo, quod dixe-
rat, quoniam amplius faciem ejus non es-
sent visuri. Et deducebant eum ad navem.

C A P V T X X I.

*Paulo Ierosolymam tendenti post varias naviga-
tiones, vaticinatur Agabus propheta afflictiones
quas passurus erat Ierosolymis: nec tamen amico-
rum lacrymis averti potest ne ascendat Ierusalem
paratus pro Christo etiam mortem subire: cumque
Ierusalem pervenisset, Iacobus ipsi suadet ut cum
quinque viris votum habentibus se sanctificet: quod
cum faceret, rapitur à Iudæis, sed ex eorum mani-
bus eripitur à tribuno, à quo catenis alligatus du-
citur in castra: impetrat tamen facultatem lo-
quendi ad populum.*

1 Cū autem factum esset ut navigare-
mus abstracti ab eis, recto cursu
venimus Coum, & sequenti die Rhodum,
& inde Pataram.

2 Et cum invenissemus navem transfreta-
tem in Phœnicē, ascendentes navigavimus.

3 Cū apparuissemus autem Cyprio, re-
linquentes eam ad sinistram, navigavimus
in Syriam, & venimus Tyrum: ibi enim
navis expositura erat onus.

4 Inventis autem discipulis, mansimus
ibi diebus septem: qui Paulo dicebant per
Spiritus ne ascenderet Ierosolymam.

5 Et expletis diebus profecti ibamus, de-
ducentibus nos omnibus cum uxoribus &
filiis usque foras civitatem: & positis ge-
nibus in litore, oravimus.

6 Et cum valescivissemus invicem, ascendi-
mus navem: illi autem redierunt in sua.

7 Nos vero navigatione expleta à Tyro
descendimus Ptolemaidam: & salutatis fra-
tribus, mansimus die una apud illos:

8 Alia autē die profecti, venimus Cæsareā.
Et intrātes domū Philippi evangelistæ, qui
erat unus de septem, mansimus apud eum.

9 Huic autem erant quatuor filii virgi-
nes prophetantes,

10 Et cum moraretur per dies aliquot,
supervenit quidam à Iudæa propheta, no-
mine Agabus.

11 Is cum venisset ad nos, tulit zonam Pau-
li: & alligans sibi pedes & manus, dixit:
Hæc dicit Spiritus sanctus: Virum, cujus
est zona hæc, sic alligabunt in Ierusalem
Iudæi, & tradent in manus Gentium.

E E

at. Cor.
4. 12.
2. Thes.
3. 8.

a. Supra.
6. 5.

12 Quod cum audissemus, rogabamus nos, & qui loci illius erant, ne ascenderet Ierusalem:

13 Tunc respondit Paulus, & dixit: Quid facitis flentes, & affligentes cor meum? Ego enim non solum alligari, sed & mori in Ierusalem paratus sum, propter nomen Domini Iesu.

14 Et cum ei suadere non possemus, quiescimus, dicentes: Domini voluntas fiat.

15 Post dies autem istos preparati, ascendebamus in Ierusalem.

16 Venerunt autem ex discipulis à Caesarea nobiscum adducentes secum apud quem hospitaremur Mnasonem quendam Cyprium, antiquum discipulum.

17 Et cum venissemus Ierusalem, libenter exceperunt nos fratres.

18 Sequenti autem die introibat Paulus nobiscum ad Iacobum, omnesque collecti sunt seniores.

19 Quos cum salutasset, narrabat per singula, quæ Deus fecisset in Gentibus per ministerium ipsius.

20 At illi cum audissent, magnificabant Deum, dixeruntque ei: Vides frater, quot millia sunt in Iudæis, qui crediderunt, & omnes æmulatores sunt legis.

21 Audierunt autem de te, quia discessionem doceas à Moyse eorum, qui per Gentes sunt, Iudæorum: dicens non debere eos circumcidere filios suos, neque secundum consuetudinem ingredi.

22 Quid ergo est? utique oportet convenire multitudinem: audient enim te supervenisse.

23 Hoc ergo fac quod tibi dicimus: Sunt nobis viri quatuor, votum habentes super se.

24 His assumptis, sanctifica te cum illis: & impende de illis ⁶ ut radant capita, & scient omnes quia quæ de te audierunt, falsa sunt, sed ambulas & ipse custodiens legem.

25 De his autem qui crediderunt ex Gentibus, & nos scripsimus, iudicantes ut abstineant se ab idolis, immolato, & sanguine, & suffocato, & fornicatione.

26 Tunc Paulus, assumptis viris, postera die purificatus cum illis intravit in templum annuntians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro unoquoque eorum oblatio.

27 Dum autem septem dies consummarentur, hi qui de Asia erant Iudæi, cum vidissent eum in templo, concitaverunt omnem populum, & injecerunt ei manus, clamantes:

28 Viri Israëlitarum, adjuvate: hic est homo, qui adversus populum, & legem, & locum hunc, omnes ubique docens, insuper & Gentiles induxit in templum, & violavit sanctum locum istum.

29 Viderant enim Trophimum Ephesium in civitate cum ipso, quem æstimaverunt quoniam in templum introduxisset Paulus.

30 Commotæque est civitas tota, & facta est concursio populi. Et apprehendentes Paulum, trahebant eum extra templum: & statim clausæ sunt januæ.

31 Quærentibus autem eum occidere, nuntiatum est tribuno cohortis: Quia tota confunditur Ierusalem.

32 Qui statim assumptis militibus, & centurionibus, decurrit ad illos. Qui cum vidissent tribunum, & milites, cessaverunt percutere Paulum.

33 Tunc accedens tribunus apprehendit eum & iussit eum alligari catenis duabus: & interrogabat quis esset, & quid fecisset.

34 Alii autem aliud clamabant in turba. Et cum non posset certum cognoscere præ tumultu, iussit duci eum in castra.

35 Et cum venisset ad gradus, contigit ut portaretur à militibus propter vim populi.

36 Sequebatur enim multitudo populi, clamans: Tolle eum:

37 Et cum cœpisset induci in castra Paulus dicit tribuno: Si licet mihi loqui aliquid ad te? Qui dixit: Græcè nosti?

38 Nonne tu es Ægyptius, qui ante hos dies tumultum concitasti, & eduxisti in desertum quatuor millia virorum sicariorum?

39 Et dixit ad eum Paulus: Ego homo sum quidem Iudæus à Tarso Ciliciæ, non ignota civitatis municeps. Rogo autem te, permitte mihi loqui ad populum.

40 Et cum ille permisisset, Paulus stans in gradibus, annuit manu ad plebem, & magno silentio facto, allocutus est lingua Hebræa, dicens:

C A P V T XXII.

Vbi Paulus in sui excusationem narrasset suæ conversionis ordinem, vociferantur Iudæi ipsum de terra iollendum, eo quod diceret se à Deo missus fuisse ad predicandum Gentibus, à tribuno autem iussus flagellis cadi & torqueri, liberatus est dicendo se civem Romanum esse.

1 Viri fratres, & patres, audite quam ad vos nunc reddo rationem.

2 Cum audissent autem quia Hebræa lingua loqueretur ad illos, magis præstiterunt silentium.

3 Et dicit: Ego sum vir Iudæus, natus in Tarso Ciliciæ, nutritus autem in ista civitate, secus pedes Gamaliel eruditus juxta veritatem paternæ legis, sicut & vos omnes estis hodie.

4 Quæ hanc viam persecutus sum usque ad mortem, alligans & tradens in custodias viros ac mulieres.

5 Sicut princeps sacerdotum mihi testimonium reddit, & omnes maiores natu, à quibus & epistolas accipiens, ad fratres Damascum pergebam, ut adducerem inde vinctos in Ierusalem ut punirentur.

6 Factum est autem, eunte me, & appropinquante Damasco media die, subito de cælo circumfulsit me lux copiosa:

7 Et decidens in terram audiivi vocem dicentem mihi: Saule, Saule, quid me persequeris?

8 Ego autem respondi? Quis es Domine? Dixitque ad me? Ego sum Iesus Nazarenius, quem tu persequeris.

9 Et qui mecum erant, lumen quidem viderunt, vocem autem non audierunt ejus, qui loquebatur mecum.

10 Et dixi: Quid faciam, Domine? Dominus autem dixit ad me: Surgens vade Damascum:

maſcum: & ibi tibi dicitur de omnibus, quæ te oporteat facere.

11 Et cum non viderem præ claritate luminis illius, ad manum deductus à comitibus, veni Damascum.

12 Ananias autem quidam, vir ſecundum legem teſtimonium habens ab omniſus cohabitantibus Iudæis,

13 Veniens ad me, & aſtans dixit mihi: Saule frater respice. Et ego eadem hora reſpexi in eum,

14 At ille dixit: Deus patrum noſtrorum præordinavit te, ut cognosceres voluntatem ejus, & videres juſtum, & audires vocem ex ore ejus:

15 Quia eris teſtis illius ad omnes homines, eorum quæ vidisti & audiſti.

16 Et nunc quid moraris? Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua, invocato nomine ipſius.

17 Factum eſt autem revertenti mihi in Ierusalem, & oranti in templo, fieri me in ſtupore mentis,

18 Et videre illum dicentem mihi: Feſtina, & exi velociter ex Ierusalem: quoniam non recipient teſtimonium tuum de me.

Supra 8. 3. 19 Et ego dixi: Domine ipſi ſciunt quia ego eram concludens in carcerem, & cædens per ſynagogas eos qui credebant in te:

Supra 7. 57. 20 Et cū funderetur ſanguis Stephani teſtis tui, ego aſtabam, & conſentiebam, & cuſtodiebam veſtimenta interficientium illum.

21 Et dixit ad me: Vade: quoniam ego in nationes longè mittam te.

22 Audiebant autem eum uſque ad hoc verbum, & levaverunt vocem dicentes: Tolle de terra huiusmodi: non enim fas eſt eum vivere.

23 Vociferantibus autem eis, & projicientibus veſtimenta ſua, & pulverem jactantibus in ærem.

24 Juſſit tribunus induci eum in caſtra, & flagellis cædi & torqueri eum, ut ſciret propter quam cauſam ſic acclamarent ei:

25 Et cum aſtrinxiffent eum loris: dicit aſtanti ſibi Centurioni Paulus: Si hominem Romanum & indemnatum licet vobis flagellare?

26 Quo audito, Centurio acceſſit ad tribunum, & nuntiavit ei, dicens: Quid acturus es? hic enim homo, civis Romanus eſt.

27 Accedens autem tribunus, dixit illi: Dic mihi ſi tu Romanus es; At ille dixit: Etiam.

28 Et reſpondit tribunus: Ego multa ſumma civilitatem hanc conſecutus ſum. Et Paulus ait: Ego autem & natus ſum.

29 Protinus ergo diſceſſerunt ab illo, qui eum toruri erant. Tribunus quoque timuit poſtquam reſcivit, quia civis Romanus eſſet, & quia alligaſſet eum.

30 Poſtera autem die volens ſcire diligentiùs, qua ex cauſa accuſaretur à Iudæis, ſolvit eum, & juſſit ſacerdotes convenire, & orare concilium, & producens Paulum, ſtauit inter illos.

C A P V T XXIII.

Paulus coram ſacerdotibus & toto concilio præſentem ſacerdotum qui ipſum juſſerat in faciem percuti, dicit parietem dealbatum, ſedens uſque ſe

quod nescisset eſſe principem ſacerdotum: cumquæ ibidem dixiſſet ſe Pharifæum, & de reſurrectione mortuorum iudicari, orta eſt inter Pharifæos & Sadducæos magna diſſenſio: Dominus nocte Paulum confortat, prædicans quod etiam Roma eſſet de ipſo teſtificaturus: deſecta multorum de occidendo Paulo conjuratione, tribunus mittit eum Caſtrearum militibus ſtipatum ad Felicem præſidem, ſcripſit ad eum litteris quæ hic referuntur.

1 Intendens autem in concilium Paulus ait: Viri fratres, ego omni conſcientia bona converſatus ſum ante Deum, uſque in hodiernum diem.

2 Princeps autem ſacerdotum Ananias præcepit aſtantibus ſibi percutere os ejus.

3 Tunc Paulus dixit ad eum: Percutiet te Deus, paries dealbate. Et tu ſedens iudicas me ſecundum legem, & contra legem juſbes me percuti?

4 Et qui aſtabant dixerunt: Summum ſacerdotem Dei maledicis?

5 Dixit autem Paulus: Nesciebam fratres quia princeps eſt ſacerdotum. Scriptum eſt enim, a Principem populi tui non maledices.

6 Sciens autem Paulus, quia una pars eſſet Sadducæorum, & altera Pharifæorum, exclamavit in concilio: Viri fratres, b ego Pharifæus ſum, filius Pharifæorum, de ſpe & reſurrectione mortuorum ego iudicor.

7 Et cum hæc dixiſſet, facta eſt diſſenſio inter Pharifæos & Sadducæos, & ſoluta eſt multitudo.

8 c Sadducæi enim dicunt, non eſſe reſurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum: Pharifæi autem utraque conſentunt.

9 Factus eſt autem clamor magnus. Et ſurgentes quidam Pharifæorum, pugnant, dicentes: Nihil mali invenimus in homine iſto: quid ſi Spiritus locutus eſt ei, aut Angelus?

10 Et cum magna diſſenſio facta eſſet, timens tribunus ne diſcerperetur Paulus ab ipſis, juſſit milites deſcendere, & rapere eum de medio eorum, ac deducere eum in caſtra.

11 Sequenti autem nocte aſſiſtens ei Dominus, ait: Conſtans eſto: ſicut enim teſtificatus es de me in Ierusalem, ſic te oportet & Romæ teſtificari.

12 Facta autem die collegerunt ſe quidam ex Iudæis, & devoverunt ſe dicentes, neque manducatuſ, neque bibituſ, donec occiderent Paulum.

13 Erant autem plus quam quadraginta viri, qui hanc conjurationem fecerant:

14 Q i acceſſerunt ad principes ſacerdotum, & ſeniores, & dixerunt: Devotione devovimus nos nihil guſtatuſ, donec occidamus Paulum.

15 Nunc ergo vos notum facite tribuno cum concilio, ut producat illum ad vos, tanquam aliquid certiùs cognituſ de eo. Nos verò priùs quàm appropiet, parati ſumus interficere illum.

16 Quod cum audiſſet filius ſororis Pauli inſidias, venit, & intravit in caſtra, nuntiavitque Paulo.

17 Vocans autem Paulus ad ſe unum ex Centurionibus, ait: Adoleſcentem hunc

perduc ad tribunalum, habent enim aliquid indicare illi.

18 Et ille quidem assumens eum, duxit ad tribunalum, & ait: Vincetus Paulus rogavit me hunc adolescentem perducere ad te, habentem aliquid loqui tibi.

19 Apprehendens autem tribunus manum illius, secessit cum eo seorsum, & interrogavit illum: Quid est, quod habes indicare mihi?

20 Ille autem dixit: Iudæis convenit rogare te, ut crastina die producas Paulum in concilium quasi aliquid certiùs inquisituri sint de illo:

21 Tu verò ne credideris illis, insidiantur enim ei ex eis viri amplius quam quadraginta, qui se devoverunt non manducare, neque bibere, donec interficiant eum: & nunc parati sunt, expectantes promissum tuum.

22 Tribunus igitur dimisit adolescentem, præcipiens ne cui loqueretur quoniam hæc nota sibi fecisset.

23 Et vocatis duobus Centurionibus, dixit illis: Parate milites ducentos, ut eant usque Cæsaream, & equites septuaginta, & lancearios ducentos, à tertia hora noctis:

24 Et jumenta præpara e, ut in ponentes Paulum, saluum perducerent ad Felicem præsidem.

25 (Timuit enim ne forte raperent eum Iudæi, & occiderent, & ipse postea calumniam sustineret, tamquam accepturus pecuniam) scribens epistolam continentem hæc:

26 C L A V D I V S Lysias optimo præsidi, Felici, salutem.

27 Virum hunc comprehensum à Iudæis, & incipientem interfici ab eis: superveniens cum exercitu eripui, cognito quia Romanus est:

28 Volensque scire causam quam obiciebant illi, deduxit eum in concilium eorum.

29 Quem inveni accusari de questionibus legis ipsorum, nihil verò dignum morte aut vinculis habentem criminis.

30 Et cum mihi perlatum esset de insidiis, quas paraverant illi, misi eum ad te, denuntians & accusatoribus ut dicant apud te. Vale.

31 Milites ergo secundum præceptum sibi, assumentes Paulum, duxerunt per noctem in Antipatridem.

32 Et postera die dimissis equitibus ut cum eo irent, reversi sunt ad castra.

33 Qui cum venissent Cæsaream, & tradidissent epistolam præsidi, statuerunt ante illum & Paulum.

34 Cum legisset autem & interrogasset de qua provincia esset: & cognoscens quia de Cilicia,

35 Audiam te, inquit, cum accusatores tui venerint. Iussitque in prætorio Herodis custodiri eum.

C A P V T XXIV.

Accusatus Paulus coram Felice præside à Tertullo Iudæorum oratore, respondet negans imposita sibi crimina, confitens tamen se Christianum, & dixisse se de resurrectione mortuorum judicari: Felix & Drusilla ipsius uxor Iudæa audiunt Paulum de fide Christiana; cum autem non acciperet à Pau-

lo Pecuniam reliquit eum vinculum successoris sui Porcio Festo.

1 Post quinque autem dies descendit princeps sacerdotum Ananias, cum senioribus quibusdam, & Tertullo quodam oratore, qui adierunt præsidem adversus Paulum.

2 Et citato Paulo cœpit accusare Tertullus, dicens: Cum in multa pace agamus per te, & multa corrigantur per tuam providentiam;

3 Semper & ubique suscipimus, optime Felix, cum omni gratiarum actione.

4 Ne diutius autem te protraham, oro breviter audias nos pro tua clementia.

5 Invenimus hunc hominem pestiferum & concitantem seditiones omnibus Iudæis in universo orbe, & auctorem seditionis sectæ Nazarænorum:

6 Qui etiam templum violare conatus est, quem & apprehensum volumus secundum legem nostram judicare.

7 Superveniens autem tribunus Lysias, cum vi magna eripuit eum de manibus nostris,

8 iubens accusatores ejus ad te venire: à quo poteris ipse iudicans, de omnibus istis cognoscere, de quibus nos accusamus eum.

9 Adjecerunt autem & Iudæi, dicentes hæc ita se habere.

10 Respondit autem Paulus, (annuente sibi præside dicere:) Ex multis annis te esse iudicem genti huic sciens, bono animo pro me satisfaciam.

11 Potes enim cognoscere quia non plus sunt mihi dies, quam duodecim, ex quo ascendi adorare in Ierusalem.

12 Et neque in templo invenerunt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientem turbæ, neque in synagogis,

13 Neque in civitate: neque probare possunt tibi de quibus nunc me accusant.

14 Confiteor autem hoc tibi, quod secundum sectam, quam dicunt hæresim, sic deservio Patri & Deo meo, credens omnibus, quæ in Lege & Prophetis scripta sunt:

15 Spem habens in Deum, quam & hi ipsi expectant, resurrectionem futuram justorum, & iniquorum.

16 In hoc & ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere ad Deum, & ad homines semper.

17 Post annos autem plures eleemosynas facturus in gentem meam veni, & oblationes, & vota.

18 In quibus invenerunt me purificatum in templo: non cum turba, neque cum tumultu:

19 Quidam autem ex Asia Iudæi, quos oportebat apud te præsto esse, & accusare si quid haberent adversum me:

20 Aut hi ipsi dicant si quid invenerunt in me iniquitatis, cum stem in concilio.

21 Nisi de una hac solummodo voce, qua clamavi inter eos stans, & Quoniam de resurrectione mortuorum ego iudicor hodie à vobis.

22 Distulit autem illos Felix, certissime sciens de via hac, dicens: Cum tribunus Lysias descenderit, audiam vos.

23 Iussitque Centurioni custodire eum,

21.16

23.6

& habere requiem, nec quemquam de suis prohibere ministrare ei:

24. Post aliquot autem dies veniens Felix cum Drusilla uxore sua, quæ erat Iudæa, vocavit Paulum, & audivit ab eo fidem, quæ est in Iesum Christum.

25. Disputante autem illo de iustitia, & castitate, & de iudicio futuro, tremefactus Felix respondit: Quod nunc attiner, vade: tempore autem opportuno accersam te.

26. Simul & sperans, quod pecunia ei daretur à Paulo, propter quod & frequenter accersens eum, loquebatur cum eo.

27. Biennio autem expleto, accepit successorem Felix Porcium Festum. Volens autem gratiam præstare Iudæis Felix, reliquit Paulum vi. Etum.

C A P V T X X V.

Festus non obsequitur Iudæis insidiosè petentibus ut Paulus Ierosolymam ducatur: sed Cæsareæ audit ejus accusatores & Pauli responsionem: qui à Festo requisitus an vellet de his judicari Ierosolymis, appellat Cæsarem: Festus Pauli causam regi Agrippa indicat, qui ipsum audire cupit, posteroque die jubente Festo adducitur coram Agrippa & Bernice.

1. Festus ergo cum venisset in provinciam, post triduum ascendit Ierosolymam à Cæsareæ.

2. Adieruntque eum principes sacerdotum, & primi Iudæorum, adversus Paulum: & rogabant eum,

3. Postulantes gratiam adversus eum, ut juberet perducere eum in Ierusalem, insidias tendentes ut interficerent eum in via.

4. Festus autem respondit, servari Paulum in Cæsareæ: se autem maturius profecturum.

5. Qui ergo in vobis (ait) potentes sunt, descendentes simul, si quod est in viro crimen, accusent eum.

6. Demoratus autem inter eos dies non amplius quam octo, aut decem, descendit Cæsaream, & altera die sedit pro tribunali, & iussit Paulum adduci.

7. Qui cum perductus esset, circumsteterunt eum, qui ad Ierosolyma descenderant Iudæi, multas & graves causas objicientes, quas non poterant probare.

8. Paulo rationem addente: Quoniam neque in legem Iudæorum, neque in templum neque in Cæsarem quidquam peccavi.

9. Festus autem volens gratiam præstare Iudæis, respondens Paulo, dixit: Vis Ierosolymam ascendere, & ibi de his judicari apud me?

10. Dixit autem Paulus Ad tribunal Cæsaris sto, ibi me oportet judicari: Iudæis non nocui, sicut tu melius nosti.

11. Si enim novi, aut dignum morte aliquid feci, non recuso mori: si verò nihil est eorum, quæ hi accusant me, nemo potest me illis donare. Cæsarem appello.

12. Tunc Festus cum concilio locutus, respondit: Cæsarem appellasti? ad Cæsarem ibis.

13. Et cum dies aliquot transacti essent, Agrippa rex & Bernice descenderunt Cæsaream ad salutandum Festum.

14. Et cum dies plures ibi demorarentur Festus regi indicavit de Paulo, dicens: Vir

quidam est derelictus à Felice victus,

15. De quo cum essem Ierosolymis, adierunt me principes sacerdotum, & seniores Iudæorum, postulantes adversus illum damnationem.

16. Ad quos respondi: quia non est Romanis consuetudo damnare aliquem hominem, priusquam is qui accusatur, præsentem habeat accusatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina.

17. Cum ergo huc convenissent sine ulla dilatione, sequenti die sedens pro tribunali, iussi adduci virum.

18. De quo, cum steterint accusatores, nullam causam deferebant, de quibus ego suspicabar malum:

19. Quæstiones verò quasdam de sua superstitione habebant adversus eum, & de quodam Iesu defuncto, quem affirmabas Paulus vivere.

20. Hæsitans autem ego de huiusmodi quæstione, dicebam si vellet ire Ierosolymam, & ibi judicari de istis.

21. Paulo autem appellante ut servaretur ad Augusti cognitionem, iussi servari eum, donec mittam eum ad Cæsarem.

22. Agrippa autem dixit ad Festum: Volebam, & ipse hominem audire. Cras, inquit, audies eum.

23. Altera autem die, cum venisset Agrippa, & Bernice, cum multa ambitione, & introissent in auditorium cum tribunis & viris principalibus civitatis, jubente Festo, adductus est Paulus.

24. Et dicit Festus: Agrippa rex, & omnes, qui simul adestis nobiscum viri, videtis hunc, de quo omnis multitudo Iudæorum interpellavit me Ierosolymis, petentes & acclamantes non oportere eum vivere amplius.

25. Ego verò comperi nihil dignum morte eum admisisse. Ipso autem hoc appellante ad Augustum, iudicavi mittere.

26. De quo quid certum scribam domino, non habeo. Propter quod produxi eum ad vos, & maximè ad te rex Agrippa, ut in interrogatione facta habeam quid scribam.

27. Sine ratione enim mihi videtur mittere victum, & causas ejus non significare.

C A P V T X X V I.

Paulus coram Agrippa suam causam defendit, & referens suam ad Christum conversionis ordinem, & se Iudæis ac Gensibus sub divina protectione predicasse ostendit: Festoque ipsum ex nimia scientia insanire dicenti respondet: omnesque optat esse Christianos: Agrippa dicit eum potuisse dimitti, nisi Cæsarem appellasset.

1. Agrippa vero ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temetipso. Tunc Paulus extenta manu cœpit rationem reddere.

2. De omnibus, quibus accusor à Iudæis, rex Agrippa, æstimo me beatum, apud te cum sim defensor me hodie,

3. Maximè te sciente omnia, & quæ apud Iudæos sunt consuetudines, & quæstiones: propter quod obsecro patienter me audias;

4. Et quidem vitam meam à juventute,

quæ ab initio fuit in gente mea in Ierosoly-
mis noverunt omnes Iudæi :

5 Præscientes , me ab initio (si velint te-
stimonium perhibere) quoniam secundum
certissimam sectam , nostræ religionis vixi
Pharisæus .

6 Et nunc in spe , quæ ad patres nostros
repromissionis facta est à Deo , suo iudicio
subjectus :

7 In quam duodecim tribus nost æ , nocte
ac die deservientes , sperans devenire . De
qua spe accusor à Iudæis , rex .

8 Quid incredibile iudicatur apud vos , si
Deus mortuos suscitavit ?

9 Et ego quidem existimaveram , me ad-
versus nomen Iesu Nazareni debere multa
contraria agere .

a. Suprà 8.3. 10 Quod & feci Ierosolymis , & mul-
tos sanctorum ego in carceribus inclusi , à
principibus sacerdotum potestate accepta :
& cum occiderentur , detuli sententiam .

11 Et per omnes synagogas frequenter
puniens eos , compellebam blphemare : &
amplius insaniens in eos , persequabar us-
que in exterarum civitates .

b. Suprà 9.2. 12 In quibus dum irem Damascum cum
potestate & permisso principum sacerdo-
tum ,

13 Die media in via , vidi , rex , de cælo
supra splendorem solis circumfulsisse me
lumen , & eos qui mecum simul erant .

14 Omnesque nos cum decidissemus in
terram , audiivi vocem loquentem mihi
Hebræica lingua : Saule , Saule , quid me
persequeris ? durum est tibi contra stimu-
lum calcitrare .

15 Ego autem dixi : Quis es Domine ?
Dominus autem dixit : Ego sum Iesus ,
quem tu persequeris .

16 Sed exurge , & sta super pedes tuos :
ad hoc enim apparui tibi , ut constituam
te ministrum , & testem eorum quæ vidisti ,
& eorum quibus apparebo tibi .

17 Eripiens te de populo , & gentibus , in
quas nunc ego mitto te ,

18 Aperire oculos eorum , ut convertan-
tur à tenebris ad lucem , & de potestate sa-
tanæ ad Deum , ut recipiant remissionem
peccatorum , & sortem inter sanctos , per
fidem quæ est in me .

19 Unde , rex Agrippa , non fui incredu-
lus cælesti visioni :

c. Suprà 13. 14. 20 Sed hix , qui sunt Damasci primum ,
& Ierosolymis , & in omnem regionem Iu-
dææ , & Gentibus annuntiabam , ut poeni-
tentiam agerent , & converterentur ad
Deum , digna poenitentiarum opera facientes .

d. Suprà 21.31. 21 Hac ex causa me Iudæi , cum essem in
templo , comprehensum tentabant inter-
ficere .

22 Auxilio autem adjutus Dei , usque in
hodiernum diem suo , testificans minori
aque majori , nihil extra dicens quam ea
quæ prophetæ locuti sunt futura esse , &
Moyses .

23 Si passibilis Christus , si primus ex re-
surrectione mortuorum , lumen annuntia-
tus est populo , & Gentibus .

24 Hæc loquente eo , & rationem reddente ,
Festus magna voce dixit : Insanis Paule

multæ te litteræ ad insaniam convertunt ,

25 Et Paulus : Non insanio (inquit) opti-
me Feste , sed veritatis & sobrietatis verba
loquor .

26 Scit enim de his rex , ad quem & con-
stanter loquor : latere enim cum nihil ho-
rum arbitror . Neque enim in angulo quid-
quam horum gestum est .

27 Credis rex Agrippa prophetis ? Scio
quia credis .

28 Agrippa autem ad Paulum : In modi-
co suades me Christianum fieri .

29 Et Paulus : Opto apud Deum , & in
modico , & in magno , non tantum te , sed
etiam omnes qui audiunt , hodie fieri tales ,
qualis & ego sum , exceptis vinculis his .

30 Et exsurrexit rex , & præses , & Bernice ,
& qui assidebant eis .

31 Et cum secessissent , loquebantur ad
invicem , dicentes : Quia nihil morte , aut
vinculis dignum quid fecit homo iste .

32 Agrippa autem Festo dixit : Dimitti po-
terat homo hic , si non appellasset Cæsarem ,

C A P V T XXVII .

*Paulus à centurione Iulio ductus Romam ver-
sus , navigans per varia loca : adversante aura
ipsis vento , vix pervenit ad quemdam in Creta
locum : à quo licet prædiceret Paulus periculosam
esse navigationem , discedentes , patiuntur ingentem
tempestatem : tandemque post Pauli consolationem ,
qui narrans factam sibi de omnium salute revela-
tionem hortabatur eos ad cibum sumendum , passi
nausfragium omnes evadunt incolumes .*

1 VT autem iudicatum est navigare
eum in Italiam , & tradi Paulum
cum reliquis custodiis centurioni nomine
Iulio cohortis Augustæ ,

2 Ascendentes navem Adrumetinam ,
incipientes navigare circa Asiæ loca , sustu-
limus , perseverante nobiscum Aristarcho
Macedone Thessalonicensi .

3 Sequenti autem die devenimus Sidonem .
Humane autem tractans Iulius Paulum , per-
misit ad amicos ire , & curam sui agere .

4 Et inde cum sustulissemus , subnaviga-
vimus Cyprum , propterea quod essent ven-
ti contrarii .

5 Et pelagus Ciliciæ & Pamphiliæ navi-
gantes , venimus Lystram , quæ est Lyciæ .

6 Et ibi inveniens centurio navem Ale-
xandrinam navigantem in Italiam , transpo-
suit nos in eam .

7 Et cum multis diebus tarde navigare-
mus , & vix devenissemus contra Gnidum ,
prohibente nos vento , adnavigamus Cre-
tæ , juxta Salmonem :

8 Et vix juxta navigantes , venimus in lo-
cum quemdam , qui vocatur Boniportus ,
cui juxta erat civitas Thalassa .

9 Multo autem tempore peracto , & cum
jam non esset ruta navigatio , eo quod & je-
junium jam præterisset , consolabatur eos
Paulus ,

10 Dicens eis : Viri , video quoniam cum
injuria & multo damno , non so à vobis
& navis , sed etiam animarum nostrarum ,
incipit esse navigatio .

11 Centurio autem gubernator & nau-
clero magis credebatur , quam his quæ à Pau-
lo dicebantur .

12 Et cum aptus portus non esset ad hiemandum, plurimi statuerunt consilium navigare inde, si quomodo possent, devenientes Phœnicem, hiemare, portum Cretæ respicientem ad Africam & ad Corum.

13 Aspirante autem Austro, æstimantes propositum se tenere, cum sustulissent de Aïon, legebant Cretam.

14 Non post multum autem misit se contra ipsam ventus Typhonicus, qui vocatur Euroaquo.

15 Cumque arrepta esset navis, & non posset conari in ventum, data nave flatibus ferebamur.

16 In insulam autem quandam decurrentes, quæ vocatur Cauda, potuimus vix obtinere scapham.

17 Qua sublata, adiutoriis utebantur, accingentes navem, timentes, ne in Syrtim inciderent, summisso vase sic ferebantur.

18 Valida autem nobis tempestate jactatis, sequenti die jactum fecerunt:

19 Et tercia die suis manibus armamenta navis projecerunt.

20 Neque autem sole, neque sideribus apparentibus per plures dies, & tempestate non exigua imminente, jam ablata erat spes omnis salutis nostræ.

21 Et cum multa jejunatio fuisset, tunc stans Paulus in medio eorum, dixit: Oportebat quidem, ô viri, audito me, non tollere à Creta, lucrique facere injuriam hanc & jacturam.

22 Et nunc suadeo vobis bono animo esse, amissio enim nullius animæ erit ex vobis, præterquam navis.

23 Astitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, cujus sum ego, & cui deservio,

24 Dicens: Ne timeas Paule, Cæsari te oportet assistere: & ecce donavit tibi Deus omnes qui navigant tecum.

25 Propter quod bono animo estote viri: credo enim Deo, quia sic erit, quemadmodum dictum est mihi.

26 In insulam autem quandam oportet nos devenire.

27 Sed posteaquam quarradecima nox supervenit, navigantibus nobis in Adria circa mediam noctem, suspicabantur nautæ apparere sibi aliquam regionem.

28 Qui & summittentes bolidem, invenerunt passus viginti: & pusillum inde separati, invenerunt passus quindecim.

29 Timentes autem ne in aspera loca incideremus, de puppi mittentes anchoras quatuor, optabant idem fieri.

30 Nautis vero quærentibus fugere de navi, cum misissent scapham in mare, sub obtentu quasi inciperent à prora anchoras extendere.

31 Dixit Paulus centurioni, & militibus: Nisi hi in navi manserint, vos salvi fieri non potestis.

32 Tunc absciderunt milites funes scaphæ, & passi sunt eam excidere.

33 Et cum lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes sumere cibum, dicens: Quarradecima die hodie expectantes jejuni permanetis, nihil accipientes.

34 Propter quod rogo vos accipere ci-

bum pro salute vestra: quia nullius vestrum capillus de capite peribit.

35 Et cum hæc dixisset, sumens panem, gratias egit Deo in conspectu omnium: & cum fregisset, coepit manducare.

36 Animæ quiores autem facti omnes, & ipsi sumperunt cibum.

37 Eramus vero universæ animæ in navi ducentæ septuaginta sex.

38 Et satiati cibo alleviabant navem, jactantes triticum in mare.

39 Cum autem dies factus esset, terram non agnoscebant: finem vero quemdam considerabant habentem litus, in quem cogitabant, si possent, ejicere navem.

40 Et cum anchoras sustulissent, committerebant se mari, simul laxantes juncturas gubernaculorum: & levato artemone secundum auræ flatum tendebant ad litus.

41 Et cum incidissemus in locum dithalassum, inopigerunt navem: & prora quidem fixa manebat immobilis, puppis vero solvebatur à vi maris.

42 Militum autem consilium fuit ut custodias occiderent: ne quis cum enataffet, effugeret.

43 Centurio autem volens servare Paulum, prohibuit fieri: iussitque eos, qui posset natare, emittere se prius, & evadere, & ad terram exire:

44 Et cæteros alios in tabulis ferebant quosdam super ea, quæ de navi erant. Et sic factum est, ut omnes animæ evaderent ad terram.

C A P V T XXVIII.

Paulus ceterique ipsius comites humane à Barbaris excipiuntur in insula Melita, in qua percussus à vipera Paulus nihil mali patitur, patremque Publii principis insule sanitati restituit: ac alios multos curat: & ab eo loco navigantes tandem Romam perveniunt, ubi Paulus convocatis primis Iudeorum causam exponit cur Cæsarem appellaverit: dieque ab ipsis constituto prædicat de Christo, cujus verbis multi non credunt, quod Paulus ostendit ab Isaia prædictum esse: & per biennium de fide in Christum prædicat omnibus ad ipsum accedentibus.

1 ET cum evasissemus, tunc cognovimus quia Melita insula vocabatur. Barbari vero præstabant non modicam humanitatem nobis.

2 Accensa enim pyra, reficiebant nos omnes, propter imbrem, qui imminebat, & frigus.

3 Cum congregasset autem Paulus famentorum aliquam multitudinem, & imposuisset super ignem, vipera à calore cum processisset, invasit manum eius.

4 Ut vero viderunt Barbari pendentem bestiam de manu eius, ad invicem dicebant: Vtique homicida est homo hic, qui cum evaserit de mari, ultio non finit eum vivere.

5 Et ille quidem excutens bestiam in ignem, nihil mali passus est.

6 At illi existimabant eum in tumorem convertendum, & subito casurum, & mori. Diu autem illis expectantibus, & videntibus nihil mali in eo fieri, convertentes se, dicebant eum esse Deum.

7 In locis autem illis erant prædia principi-

pis insulæ, nomine Publii, qui nos suscipiens triduo benigne exhibuit.

8 Contigit autem, patrem Publii febribus & dysenteria vexatum jacere. Ad quem Paulus intravit: & cum orasset, & imposuisset ei manus, salvavit eum.

9 Quo facto, omnes, qui in insula habebant infirmitates, accedebant, & curabantur:

10 Qui etiam multis honoribus nos honoraverunt, & navigantibus imposuerunt quæ necessaria erant.

11 Post menses autem tres, navigavimus in navem Alexandrinam, quæ in insula hiemaverat, cui erat insigne Castrorum.

12 Et cum venissemus Syacusan, mansimus ibi triduo.

13 Inde circumlegentes devenimus Rhegium: & post unum diem flante Austro, secunda die venimus Puteolos;

14 Vbi inventis fratribus rogati sumus manere apud eos dies septem: & sic venimus Romam.

15 Et inde cum audissent fratres, occurrerunt nobis usque ad Appii forum, ac tres Tabernas. Quos cum vidisset Paulus, gratias agens Deo, accepit fiduciam.

16 Cum autem venissemus Romam, permissum est Paulo manere sibi cum custodiente se milite.

17 Post tertium autem diem convocavit primos Iudæorum. Cumque convenissent, dicebat eis: Ego, viri fratres, nihil adversus plebem faciens, aut morem paternum, victus ab Ierosolymis traditus sum in manus Romanorum;

18 Qui cum interrogationem de me habuissent, voluerunt me dimittere, eo quod nulla esset causa mortis in me.

19 Contradicientibus autem Iudæis, coactus sum appellare Cæsarem, non quasi gentem meam habens aliquid accusare.

20 Propter hanc igitur causam rogavi vos videre, & alloqui. Propter spem enim Israël catena hac circumdatus sum.

21 At illi dixerunt ad eum: Nos neque litteras accepimus de te à Iudæa, neque adveniens aliquis fratrum nuntiavit, aut locutus est quid de te malum.

22 Rogamus autem à te audire quæ sentis: nam de secta hac notum est nobis quia ubique ei contradicitur.

23 Cum constituissem autem illi diem, venerunt ad eum in hospitium plurimi, quibus exponebat testificans regnum Dei, suadensque ei de Iesu ex lege Moyse & Prophetis, à mane usque ad vespem.

24 Et quidam credebant his quæ dicebantur: quidam vero non credebant.

25 Cumque invicem non essent consentientes, discedebant, dicente Paulo unum verbum: Quia bene Spiritus sanctus locutus est per Isaiam prophetam ad patres nostros,

26 Dicens: a Vade ad populum istum, & dic ad eos: Aure audieris: & non intelligetis: & videntes videbitis, & non percipietis.

27 Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus graviter audierunt, & oculos suos compresserunt: ne forte videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant,

& convertantur, & sanem eos.

28 Notum ergo sit vobis, quoniam Gentibus missum est hoc salutare Dei, & ipsi audient.

29 Et cum hæc dixisset, exierunt ab eo Iudæi, multam habentes inter se questionem.

30 Mansit autem biennio toto in suo conducto: & suscipiebat omnes, qui ingrediebantur ad eum,

31 Predicans regnum Dei, & docens quæ sunt de Domino Iesu Christo, cum omni fiducia, sine prohibitione.

EPISTOLA

BEATI PAULI

APOSTOLI

AD ROMANOS.

CAPUT I.

Paulus commendato suo munere Evangelico, ob magnum prædicandi Evangelii zelum, optabat Romanos invisere: ostendens Ethnicis qui ex creaturis Deum cognoscentes, illius cultum à se abiecerant, colendo creaturarum imagines, merito à Deo desertos: & in ænam illius in abominanda, qua hic recensentur, incidisse scelera.

1 Paulus, servus Iesu Christi, vocatus Apostolus, & segregatus in Evangelium Dei,

2 Quod ante promiserat per Prophetas suos in scripturis sanctis.

3 De filio suo, qui factus est ei ex semine David secundum carnem.

4 Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute secundum spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Domini nostri;

5 Per quem accepimus gratiam, & Apostolatam ad obediendum fidei in omnibus Gentibus pro nomine ejus.

6 In quibus estis & vos vocati Iesu Christi:

7 Omnibus qui sunt Romæ, dilectis Dei, vocatis sanctis. Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo.

8 Primum quidem gratias ago Deo meo per Iesum Christum pro omnibus vobis: quia fides vestra annuntiabitur in universo mundo.

9 Testis enim mihi est Deus, cui servo in spiritu meo in Evangelio Filii ejus, quod sine intermissione memoriam vestri facio.

10 Semper in orationibus meis, obsecrans, si quo modo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei venienti ad vos.

11 Desidero enim videre vos, ut aliquid imperiar vobis gratiæ spiritualis ad confirmandos vos:

12 Id est, simul consolari in vobis, per eam quæ invicem est, fidem vestram à meam.

13 Nolo autem vos ignorare fratres quia

12. 40.
Rom.
11. 8.

4. Act.
13. 2.

a. Isai.

6. 9.

Matth.

13. 14.

Marc.

4. 12.

Luca

8. 19.

sæpè proposui venire ad vos, (& prohibitus sum usque adhuc) ut aliquem fructum habeam & in vobis, sicut & in cæteris gentibus.

14 Græcis ac Barbaris, sapientibus & insipientibus debitor sum:

15 Ita (quid in me) promptum est & vobis, qui Romæ estis, evangelizare:

16 Non enim erubesco Evangelium Virtutis enim Dei est in salutem omni credenti, Iudæo primum, & Græco.

17 Iustitia enim Dei in eo revelatur ex fide in fidem: sicut scriptum est: *b* justus autem ex fide vivit.

18 Revelatur enim ira Dei de cælo, super omnem impietatem & injustitiam hominum eorum, qui veritatem Dei in injustitia detinent:

19 Quia quod notum est Dei, manifestum est in illis: Deus enim illis manifestavit.

20 Invisibilia enim ipsius à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur: sempiterna quoque ejus virtus, & divinitas: ira ut sint inexcusabiles.

21 Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt: sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum:

22 Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.

23 Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium.

24 Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiâ, ut contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis:

25 Qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium: & coluerunt, & servierunt creaturæ potius quam Creatori, qui est benedictus in sæcula. Amen.

26 Propterea tradidit illos Deus in passionem ignominie. Nam femine eorum immutaverunt naturalem usum, in eum usum qui est contra naturam.

27 Similiter autem & masculi, relicto naturali usu femine, exarserunt in desideriis suis in invicem, masculi in masculos turpitudinem operantes, & mercedem, quam oportuit, erroris sui in semetipsis recipientes.

28 Et sicut non probaverunt Deum habere in notitiâ, tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conveniunt.

29 Repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos invidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurriones,

30 Detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum, parentibus non obediens.

31 Insipientes, incompositos, sine affectione, absque scilicet lere, sine misericordia.

32 Qui cum iustitiam Dei cognovissent, non intellexerunt, quoniam, qui talia agunt, digni sunt morte: & non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

C A P V T II.

Iudæi redarguit qui ex dant sibi lege Gentes condemnabant, eadem ipsi patrant, cum Deus unicuique

que redditurus sit iuxta ipsius opera; adeo ut etiam Gentes, ea quæ legi sunt naturali lumine præstantes, pro circumcisis habenda sint, eosque judicatura, qui ex sola legis cognitione & carnalis circumcissione gloriantur, contraria legi operantes.

1 Propter quod inexcusabilis es & homo omnis, qui iudicas. *a* In quo enim iudicas alterum, teipsum condemnas: eadem enim agis quæ iudicas.

2 Scimus enim quoniam iudicium Dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt.

3 Existimas autem hoc, & homo, qui iudicas eos qui talia agunt, & facis ea quia tu effugies iudicium Dei?

4 An divitias bonitatis ejus, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? ignoras quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit?

5 Secundum autem duritiam tuam, & impenitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis iusti iudicii Dei,

6 Qui reddet unicuique secundum opera ejus:

7 His quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriam, & honorem, & incorruptionem quærent, vitam æternam:

8 His autem, qui sunt ex contentione, & qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio.

9 Tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum, Iudæi primum, & Græci:

10 Gloria autem, & honor, & pax omni operanti bonum, Iudæo primum, & Græco:

11 Non enim est acceptio personarum apud Deum.

12 Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt: & quicumque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur.

13 Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum: sed factores legis iustificabuntur.

14 Cum enim Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt, ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex:

15 Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus.

16 In die, cum iudicabit Deus occulta hominum, secundum Evangelium meum per Iesum Christum.

17 Si autem tu Iudæus cognominaris, & requiescis in lege, & gloriaris in Deo,

18 Et nosti voluntatem ejus, & probas utiliora, instructus per legem,

19 Confidis teipsum esse ducem cæcorum, lumen eorum qui in tenebris sunt,

20 Eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiæ & veritatis in lege.

21 Qui ergo alium doces, teipsum non doces: qui prædicas non furandum, furaris:

22 Qui dicis non mœchandum, mœcharis: qui abominaris idola, sacrilegium facis:

23 Qui in lege gloriaris, per prævaricationem legis Deum inhonoras.

24 (Nomen enim Dei per vos blasphematur inter Gentes, sicut scriptum est.)

E E c 3

a Mat. 7. 2.

b Mat. 16. 27.

c Deus. 10. 17.

2 Par. 19. 7.

Iob. 34. 19.

Act. 10. 34.

d Mat. 7. 21.

Iacob. 1. 22.

e Isaia 52. 5.

Ezech. 36. 20.

25 Circumcisio quidem prodest, si legem observes: si autem prævaricator legis sis, circumcisio tua præputium facta est.

26 Si igitur præputium iustitias legis custodiat: nonne præputium illius in circumcissionem reputabitur.

27 Et iudicabit id quod ex natura est præputium, legem consummans, te, qui per litteram & circumcissionem prævaricator legis es?

28 Non enim qui in manifesto, Iudæus est: neque quæ in manifesto, in carne, est circumcisio:

29 Sed qui in abscondito, Iudæus est, & circumcisio cordis in spiritu, non littera: cujus laus nō ex hominibus, sed ex Deo est.

C A P V T III.

Quadam modo præcellunt Iudæi propter factas illis à Deo promissiones, quæ complebantur, quamquam nonnulli eorum fuerint increduli: omnes autem & Iudæi & Gentiles peccato sunt obnoxii: à quo non liberat lex, sed fides in Christum propitiatorum, ut non sis cuiquam de legis operibus gloriamdum.

1 Quid ergo amplius Iudæo est? aut quæ utilitas circumcissionis?

2 Multum per omnem modum. Primum quidem, quia credita sunt illis eloquia Dei.

3 Quid enim si quidam illorum non crediderunt? Numquid incredulitas illorum fidem Dei evacuabit? Absit.

4 Est autem Deus verax; omnis autem homo mendax, sicut scriptum est: c Ut iustificeris in sermonibus tuis: & vincas cum iudicaris.

5 Si autem iniquitas nostra iustitiam Dei commendat, quid dicemus? Numquid ini-

6 quis est Deus, qui infert iram? alioquin quomodo iudicabit Deus hunc mundum?

7 Si enim veritas Dei in medio mendacio abundavit in gloriam ipsius: quid adhuc & ego tanquam peccator iudicor?

8 Et non (sicut blasphemamur, & sicut aiunt quidam nos dicere) faciamus mala ut veniant bona: quorum damnatio iusta est.

9 Quid ergo? præcellimus eos? Nequaquam. Causati enim sumus, Iudæos & Græcos omnes sub peccato esse,

10 Sicut scriptum est: f Quia non est iustus quisquam.

11 Non est intelligēs, nō est requirēs Deū.

12 Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

13 Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant: b Venerunt aspidum sub labiis eorum:

14 Quorum os maledictione, & amaritudine plenum est:

15 Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem:

16 Contritio & infelicitas in viis eorum:

17 Et viam pacis non cognoverunt:

18 Non est timor Dei ante oculos eorum. 19 Scimus autem, quoniam quæcumque lex loquitur illis, qui in lege sunt, loquitur: ut omnes os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus Deo:

20 Quia ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati.

21 Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est: testificata à lege & Prophetis.

22 Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi in omnes & super omnes qui credunt in eum: non enim est distinctio:

23 Omnes enim peccaverunt, & egent gloria Dei.

24 Iustificati gratis per gratiam ipsius per redemptionem, quæ est in Christo Iesu,

25 Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum.

26 In sustentatione Dei, ad ostensionem iustitiæ ejus in hoc tempore: ut sit ipse iustus, & iustificas eum, qui est ex fide Iesu Christi.

27 Vbi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legem? Factorum? Non: sed per legem fidei.

28 Arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis.

29 An Iudæorum Deus tantum? nonne & Gentium? Immo & Gentium.

30 Quoniam quidem unus est Deus, qui iustificat circumcissionem ex fide: & præputium per fidem.

31 Legem ergo destruimus per fidem? Absit: sed legem statuimus.

C A P V T IV.

Non ex legis operibus contingit iustificatio: sed ex fide in Deum, quæ Abraham reputata fuit ad iustitiam ante datam ipsi circumcissionem, quam postea accepit: futurus, non lege sed iustitiæ fidei, pater omnium qui ipsius fidem imitarentur: credidia autem Deo se patrem fore multarum gentium per promissum sibi semen, cum tam ipse quam uxor ejus Sara annos excessissent aptos ad generandum.

1 Quid ergo dicemus invenisse Abraham patrem nostrum secundum carnem?

2 Si enim Abraham ex operibus iustificatus est: habet gloriam, sed non apud Deum.

3 Quid enim dicit Scriptura? 4 Credidit Abraham Deo: & reputatum est illi ad iustitiam.

5 Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum.

6 Ei vero qui non operatur, credenti autem in eum, qui iustificat impium, reputatur fides ejus ad iustitiam secundum propositum gratiæ Dei.

7 Sicut & David dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert iustitiam sine operibus.

8 Beati vir, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.

9 Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum.

10 Beatitude ergo hæc in circumcissione tantum manet, an etiam in præputio? Dicimus enim quia reputata est Abraham fides ad iustitiam.

11 Quomodo ergo reputata est? in circumcissione, an in præputio? Non in circumcissione, sed in præputio.

12 Et signum accepit circumcissionis, fignaculum iustitiæ fidei, quæ est in præputio:

2 Tim.

2. 13.

b Ioan.

3. 33.

Psalm.

115.

11.

Psalm.

50. 6.

d Matt.

16. 27.

Gal.

3. 22.

Psalm.

13. 3.

Gal.

3. 22.

Psalm.

13. 3.

Gal.

3. 22.

Psalm.

13. 3.

Gal.

3. 22.

Psalm.

13. 3.

Gal.

3. 22.

Psalm.

13. 3.

Gal.

3. 22.

Psalm.

13. 3.

Gal.

3. 22.

Psalm.

13. 3.

Gal.

3. 22.

a Gen.

15. 6.

Gal. 3.

6.

1ac. 20.

23.

Gal. 3.

6.

1ac. 20.

23.

Gal. 3.

6.

1ac. 20.

23.

Gal. 3.

6.

1ac. 20.

23.

Gal. 3.

6.

1ac. 20.

23.

Gal. 3.

6.

1ac. 20.

23.

tio: ut sit pater omnium credentium per praputium, ut reputetur & illis ad iustitiam:

12 Et sit pater circumcisionis, non iis tantum qui sunt ex circumcisione, sed iis qui sectantur vestigia fidei quæ est in praputio patris nostri Abrahamæ.

13 Non enim per legem promissio Abrahamæ, aut semini ejus, ut heres esset mundi: sed per iustitiam fidei.

14 Si enim qui ex lege, heredes sunt: exinanita est fides, abolita est promissio.

15 Lex enim iram operatur. Vbi enim non est lex; nec pravaricatio.

16 Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei qui ex lege est solum, sed & ei qui ex fide est Abrahamæ, qui pater est omnium nostrum.

Gen.
17.4.

17 (Sicut scriptum est: *a* Quia patrem multarum gentium posui te) ante Deum, cui credidit, qui vivificat mortuos, & vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt:

Gen.
15.5.

18 Qui contra spem in spem credidit, ut fieret pater multarum gentium, secundum quod dictum est ei: *c* Sic erit semen tuum.

19 Et non infirmatus est fide, nec consideravit corpus suum emortuum, cum jam fere centum esset annorum, & emortuam vulvam Saræ.

20 In repromissione etiam Dei non hæsitavit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo:

21 Plenissime sciens quia quæcumque promissit, potens est & facere.

22 Ideo & reputatum est illi ad iustitiam.

23 Non est autem scriptum tantum propter ipsum, quia reputatum est illi ad iustitiam:

24 Sed & propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum, qui suscitavit Iesum Christum Dominum nostrum a mortuis.

25 Qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram.

C A P V T V.

a Ex fide, inquit, justificati, non solum spe gloriamur, verum etiam in adversitatibus: nam si Christus pro nobis adhuc impiis mortuus est, multo magis salvabit jam justificatos per sanguinem ipsius: & sicut per unam Adæ inobedientiam omnes peccavimus, ac mortui sumus; ita per unius Christi obedientiam, ex multis delictis justificamur ad vitam.

Eph.
2.18.

1 Iustificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum:

2 *a* Per quem & habemus accessum per fidem in gratiam istam, in quam stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei.

1ac.
1.3.

3 Non solum autem, sed & gloriamur in tribulationibus: *b* scientes quod tribulatio patientiam operatur:

4 Patientia autem probationem, probatio vero spem.

Hebr.
9.14.

5 Spes autem non confundit: *c* quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.

1. Petr.
3.18.

6 Vt quid enim Christus, cum adhuc infirmi essemus secundum tempus pro impiis mortuus est.

7 Vix enim pro iusto quis moritur: nam pro bono forsitan quis audeat mori.

8 Commendat autem charitatem suam Deus in nobis: quoniam cum adhuc peccatores essemus secundum tempus,

9 Christus pro nobis mortuus est: multo magis nunc justificati in sanguine ipsius, salvi erimus ab ira per ipsum.

10 Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filii ejus: multo magis reconciliati, servi erimus in vita ipsius.

11 Non solum autem: sed & gloriamur in Deo per Dominum nostrum Iesum Christum, per quem nunc reconciliationem accepimus.

12 Propterea sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.

13 Usque ad legem enim peccatum erat in mundo: peccatum autem non imputabatur, cum lex non esset.

14 Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen etiam in eos, qui non peccaverunt in similitudinem pravaricationis Adæ, qui est forma futuri.

15 Sed non sicut delictum, ita & donum. si enim unius delicto multi mortui sunt: multo magis gratia Dei & donum in gratia unius hominis Iesu Christi in plures abundavit.

16 Et non sicut per unum peccatum, ita & donum. nam iudicium quidem ex uno in condemnationem: gratia autem ex multis delictis in justificationem.

17 Si enim unius delicto mors regnavit per unum: multo magis abundantiam gratiæ, & donationis, & iustitiæ accipientes, in vita regnabunt per unum Iesum Christum.

18 Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem: sic & per unius iustitiam in omnes homines in justificationem vitæ.

19 Sicut enim per inobedientiam unius hominis, peccatores constituti sunt multi, ita & per unius obeditionem, iusti constituentur multi.

20 Lex autem subintravit ut abundaret delictum. Vbi autem abundavit delictum, superabundavit gratia.

21 Vt sicut regnavit peccatum in mortem: ita & gratia regnet per iustitiam in vitam æternam, per Iesum Christum Dominum nostrum.

C A P V T VI.

In Christo baptizati sumus, ut mortui peccato deinceps in novitate vitæ ambulemus: sicut Christus semel mortuus ac sepultus, ad novam vitam, non amplius moriturus resurrexit: non ergo jam obediamus peccato aut concupiscentiis, sed salvati à lege, liberatique per Christi gratiam à peccato, & servi facti iustitiæ, & eradamus membra nostra in obsequium iustitiæ ad vitam, quæ prius tradideramus immunditiæ ad mortem.

1 Quid ergo dicemus? permanebimus in peccato ut gratia abundet?

2 Absit. Qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo?

3 An ignoratis quia quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus?

4. Conso

Gal. 4. a Consepulti enim sumus cum illo per
3.27. baptismum in mortem: ut quomodo Chri-
Col. 2. stus surrexit à mortuis per gloriam Patris,
12. b ita & nos in novitate viæ ambulemus.
b Eph. 5 Si enim complantati facti sumus simili-
4.23. tudini mortis ejus: simul & resurrectionis
Hebr. erimus.

12.1. 6 Hoc scientes, quia vetus homo noster
1. *Petr.* simul crucifixus est, ut destruat corpus
2. 1. peccati, & ultra non serviamus peccato.

7 Qui enim mortuus est, justificatus est à peccato.

8 Si autem mortui sumus cum CHRISTO: credimus quia simul etiam vivemus cum Christo:

9 Scientes quod Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.

10 Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quod autem vivit, vivit Deo.

11 Ita & vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo in Christo Iesu Domino nostro.

12 Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus.

13 Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato: sed exhibere vos Deo tamquam ex mortuis viventes: & membra vestra arma justitiæ Deo.

14 Peccatum enim vobis non dominabitur: non enim sub lege estis, sed sub gratia.

15 Quid ergo? peccabimus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia? Absit.

e Ioan. 16 c Nescitis quoniam cui exhibetis vos
2.34. servos ad obediendum, servi estis ejus, cui
2. *Petr.* obeditis, sive peccati ad mortem, sive obedi-
2.19. tionis ad justitiam?

17 Gratias autem Deo, quod fuistis servi peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrinæ, in quam traditi estis.

18 Liberati autem à peccato, servi facti estis justitiæ.

19 Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestræ, sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibere membra vestra servire justitiæ in sanctificationem.

20 Cum enim servi essetis peccati, liberi fuistis justitiæ.

21 Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est.

22 Nunc vero liberati à peccato, servi autem facti Deo habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam.

23 S'pendia enim peccati, mors. Gratia autem Dei, vita æterna, in Christo Iesu Domino nostro.

CAPUT VII.

In similitudinem mulieris cujus vir defunctus est, nos per Christum soluti sumus à lege qua peccatorum affectus reddebantur vehementiores ut serviamus Christo in novitate spiritus: occasione autem legis peccatum judicantis, magis se exercuit & crevit peccatum, quamquam lex sancta esset ac spiritalis, imo & nunc adversante carne fomite alliciuntur, quantumvis repugnanter, ad ea qua secundum rationem detestamur, legique sunt contraria.

1 A Nignoratis fratres (scientibus enim legem loquor) quia lex in homine dominatur, quanto tempore vivit;

2 a Nam quæ sub viro est mulier, vivente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est à lege viri. *a 1. Cor.* 7.39.

+ 3 Igitur, vivente viro, vocabitur adultera si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est à lege viri: ut non sit adultera si fuerit cum alio viro.

4 Itaque fratres mei, & vos mortificati estis legi per corpus Christi: ut sitis alterius, qui ex mortuis resurrexit, ut fructificemus Deo.

5 Cum enim essemus in carne, passiones peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti.

6 Nunc autem soluti sumus à lege mortis, in qua detinebamur, ita ut serviamus in novitate spiritus, & non in vetustate litteræ.

7 Quid ergo dicemus? lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognovi, nisi per legem: nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: b Non concupisces. *b Exod.* 20.17.

8 Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatum mortuum erat. *Deut.* 5.22.

9 Ego autem vivebam sine lege aliquando. Sed cum venisset mandatum, peccatum revixit.

10 Ego autem mortuus sum: & inventum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem.

11 Nam peccatum, occasione accepta per mandatum, seduxit me, & per illud occidit.

12 c Itaque lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & justum, & bonum. *c 1. Tim.* 1. 8.

+ 13 Quod ergo bonum est, mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum operatum est mihi mortem: ut fiat supra modum peccans peccatum per mandatum.

14 Scimus enim quia lex spiritualis est: ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato.

15 Quod enim operor, non intelligo. non enim quod volo bonum, hoc ago: sed quod odi malum, illud facio.

16 Si autem quod nolo, illud facio: consentio legi, quoniam bona est.

17 Nunc autem jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.

18 Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Nam velle adjacet mihi, perficere autem bonum, non invenio.

19 Non enim quod volo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago.

20 Si autem quod nolo, illud facio: jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.

21 Invenio igitur legem, volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adjacet:

22 Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem:

+ 23 Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis.

a an go goo o i libv. 24 Infelix

non pertinent ad omnes carnales Abraham filios, sed tantum ad eos qui ex Iudæis & Gentilibus gratuita Dei electione filii Abraham per fidem constituentur: Deus autem cuius vult miseretur, & quem vult indurat: Iudæi vero quia non ex fide Christi quem rejecerant, sed ex legis operibus iustitiam quærebant, sunt in sua iniquitate relictæ, Gentibus per fidem Christi iustificatis.

1 Veritatem dico in Christo, non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu sancto:

2 Quoniam tristitia mihi magna est, & continuus dolor cordi meo.

3 a Oprobrium enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem.

15. 9. 4 Qui sunt Israelitæ, quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa:

5 Quorum patres, & ex quibus est Christus, secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. Amen.

6 Non autem quod exciderit verbum Dei. Non enim omnes qui ex Israel sunt, ii sunt Israelitæ.

7 Neque qui semen sunt Abraham, omnes filii: b sed in Isaac vocabitur tibi semen:

11. 12. 8 Id est, non qui filii carnis, hi filii Dei, c Gal. sed qui filii sunt promissionis, æstimantur in semine.

9 Promissionis enim verbum hoc est: d Gen. d Secundum hoc tempus veniam, & erit Saræ filius,

e Gen. 10 Non solum autem illa: e sed & Rebecca ex uno concubitu habens, Isaac patris nostri.

11 Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali, (ut secundum electionem propositum Dei maneret.)

12 Non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei:

f Gen. 13 f Quia major serviet minori sicut scriptum est: Iacob dilexi, Esau autem odio habui.

2. 14 Quid ergo dicemus? numquid iniquitas apud Deum? Absit.

g Exod. 15 Moyse enim dicit: g Miserebor cuius misereor: & Misericordiam præstabo cuius miserebor.

16 Igitur non volentis, neque currentis: sed misentis est Dei.

h Exod. 17 Dicit enim scriptura Pharaoni: h Quia in hoc ipsum excitavi te ut ostendam in te virtutem meam: & ut annuntietur nomen meum in universa terra.

18 Ergo cuius vult miseretur, & quem vult indurat.

19 Dicis itaque mihi: Quid adhuc quæritur? voluntati enim ejus quis resistit?

20 O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? i Numquid dicit figmentum ei, qui se finxit: Quid me fecisti sic?

j Sap. 21 An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?

22 Quod si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam sustinuit in multa patientia, vasa iræ, apta in interitum,

23 Ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloriam.

24 Quos & vocavit nos non solum ex Iudæis, sed etiam ex Gentibus,

25 Sicut in Osee dicit: k Vocabo non plebem meam, plebem meam: & non dilectam dilectam: & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam.

26 l Erat: In loco, ubi dictum est eis: Non plebs mea vos: ibi vocabuntur filii Dei vivi.

27 Isaias autem clamat pro Israël: m Si fuerit numerus filiorum Israel tanquam arena maris, reliquæ salvæ fient.

28 Verbum enim consummans, & abbrevians in æquitate: quia verbum breviatum faciet Dominus super terram:

29 Et sicut prædixit Isaias: n Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus, & sicut Gomorrah similes fuisset.

30 Quid ergo dicemus? Quod gentes, quæ non sectabantur iustitiam, apprehenderunt iustitiam, iustitiam autem, quæ ex fide est.

31 Israel vero sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non pervenit.

32 Quare? quia non ex fide sed quasi ex operibus: offenderunt enim in lapidem offensionis,

33 Sicut scriptum est: o Ecce pono in Sion lapidem offensionis, & petram scandali: & omnis, qui credit in eum, non confundetur.

C A P V T X.

Orat. Apostolus pro Iudæis, quos zelum Dei & legis habere asseris non secundum scientiam, nam Christum finem legis ignorantes, ex legis operibus iustitiam quærebant: de diversitate iustitiæ ex operibus legis ad ea quæ ex fide est, quæ tam Iudæo quam Græco in Christum credenti communis est: ubique autem terrarum prædicata est Christi fides: qui repellentibus Iudæis, susceperunt Gentes.

1 Fratres, voluntas quidem cordis mei, & obsecratio ad Deum, sit pro illis in salutem.

2 Testimonium enim perhibeo illis quod æmulationem Dei habent, sed non secundum scientiam.

3 Ignorantes enim iustitiam Dei, & suam quærentes statuere, iustitiæ Dei non sunt subiecti.

4 Finis enim legis, Christus ad iustitiam omni credenti.

5 Moyses enim scripsit, quoniam iustitiam, quæ ex lege est, a qui fecerit homo viver in ea.

6 Quæ autem ex fide est iustitia, sic dicit: b Ne dixeris in corde tuo: quis ascendet in cælum? id est, Christum deducere: b Deut. in cælum? id est, Christum deducere: b Deut. 30. 12.

7 Aut quis descendet in Abyssum: hoc est, Christum à mortuis, revocare.

8 Sed quid dicit Scriptura? c Prope est c Deut. verbum in ore tuo, & in corde tuo: hoc est verbum fidei, quod prædicamus.

9 Quia si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitavit à mortuis, salvus eris.

10 Corde enim creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem.

11 Dicit enim Scriptura: d Omnis, qui credit in illum, non confundetur.

12 Non enim est distinctio Iudæi &

Gæci:

k Osee:

2. 24.

1. Petr.

2. 10.

l Osee:

1. 10.

m Isa:

10. 22.

n Isa:

1. 9.

o Isa:

8. 14.

c 28.

16.

1. Petr.

2. 7.

a Levit.

18. 5.

b Zach.

20. 12.

b Deut.

30. 12.

c Deut.

30. 14.

d Ps.

12. 16.

A. gratia Dei & gratuita.

Græci : nam idem Dominus omnium, dives in omnes qui invocant illum.

e. Iul. 13. Omnis enim, quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit.

2. 33. 14. Quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante?

15. Quomodo vero prædicabunt nisi mittantur? sicut scriptum est: / Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona.

f. Isai. 52. 7. *Nab.* 1. 15. *Isai.* 53. 1. 16. Sed non omnes obediunt evangelio. Isaias enim dicit: g Domine quis credidit auditui nostro?

Isai. 53. 1. 17. Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi.

12. 38. 18. Sed dico: Numquid non audierunt? *h. Psal.* 18. 5. Et quidem in omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.

19. Sed dico: Numquid Israel non cognovit? Primus Moyses dicit: i Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem in gentem insipientem, in iram vos mittam.

20. Isaias autem audet, & dicit: k Inventus sum a non quærentibus me: palam apparui iis, qui me non interrogabant.

Isai. 65. 2. 21. Ad Israel autem dicit: l Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem.

C A P V T X I.

Deus quosdam ex populo Iudæico gratuita sua electione sibi servavit, per fidem in Christum salvandos, reliquit ob incredulitatem in sua cecitate juxta Prophetarum vaticinia relictis, ac Gentibus in locum ipsorum ex gratuita Dei bonitate assumptis: quas monet Apostolus ne adversus Iudæos gloriantur: quodque Iudæi ad tempus deserti tandem ad Christum convertentur: exclamans ob divinæ sapientiæ incomprehensibilitatem.

Dico ergo: Numquid Deus repulit populum suum? Absit. Nam & ego Israëlita sum ex semine Abraham, & de tribu Benjamin.

2 Non repulit Deus plebem suam, quam præsciivit. An nescitis in Elia quid dicit Scriptura: quemadmodum interpellat Deum adversum Israel?

23. Reg. 19. 10. 3. Domine Prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt: & ego relictus sum solus, & quærent animam meam.

4 Sed quid dicit illis divinum responsum?

63. Reg. 19. 18. 5. Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal.

6 Sic ergo & in hoc tempore, reliquæ secundum electionem gratiæ salvæ factæ sunt.

7 Si autem gratia, jam non ex operibus: alioquin gratia jam non est gratia.

8 Quid ergo? quod quærebat Israel hoc non est consecutus: electio autem consecuta est: ceteri vero excæcati sunt.

e. Isai. 6. 9. *Matth.* 13. 14. *Joann.* 12. 40. 9. Sicut scriptum est: m Dedit illis Deus spiritum compunctionis: oculos ut non videant, & aures ut non audiant, usque ad hodiernum diem.

Act. 28. 16. 10. Et David dicit: n Fiat mensa eorum in laqueum: & in captivem, & in scandalum & in retributionem illis.

d. Psal. 68. 23. 11. Obscurentur oculi eorum ne videant: & dorsum eorum semper incurva.

12 Dico ergo: Numquid sic offenderunt ut caderent? Absit. Sed illorum delicto, salus est Gentibus ut illos æmulentur.

13 Quod si delictum illorum divitiæ sunt mundi, & diminutio eorum divitiæ Gentium: quanto magis plenitudo eorum.

14 Vobis enim dico Gentibus: Quamdiu quidem ego sum Gentium Apostolus, ministerium meum honorificabo,

15 Si quomodo ad æmulandum provocem carnem meam, & salvos faciam aliquos ex illis.

16 Si enim amissio eorum, reconciliatio est mundi: quæ assumptio, nisi vita ex mortuis?

17 Quod si delibatio sancta est, & massa & si radix sancta, & rami.

18 Quod si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cum oleaster esses, insertus es in illis, & socius radicis & pinguedinis olivæ factus es.

19 Noli gloriari adversus ramos. Quod si gloriaris: non tu radicem portas, sed radix te.

20 Dices ergo: Fracti sunt rami ut ego inferar.

21 Bene: propter incredulitatem fracti sunt. Tu autem fide stas: noli altum sapere, sed time.

22 Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit: ne forte nec tibi parcat.

23 Vide ergo bonitatem, & severitatem Dei: in eos quidem, qui ceciderunt: severitatem: in te autem bonitatem, si permanseris in bonitate, alioquin & tu excideris.

24 Sed & illi, si non permanserint in incredulitate, inferentur: potens est enim Deus iterum inserere illos.

25 Nam si tu ex naturali excisus es oleastro, & contra naturam insertus es in bonam olivam, quanto magis ii, qui secundum naturam, inferentur suæ olivæ?

26 Nolo enim vos ignorare fratres mysterium hoc, (ut non sitis vobis ipsis sapientes) quia cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo Gentium intraret,

27 Et sic omnis Israel salvus fieret, sicut scriptum est: o Venit ex Sion, qui eripiat, & avertat impietatem a Jacob.

28 Et hoc illis à me testamentum: cum abstulero peccata eorum.

29 Secundum Evangelium quidem, inimici propter vos: secundum electionem autem, charissimi propter patres.

30 Sine poenitentia enim sunt dona & vocatio Dei.

31 Sicut enim aliquando & vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter incredulitatem illorum.

32 Ita & isti nunc non crediderunt in vestram misericordiam, ut & ipsi misericordiam consequantur.

33 Conclusit enim Deus omnia in incredulitate: ut omnium misereatur.

34 O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei: quam incomprehensibilia sunt iudicia ejus, & investigabiles viæ ejus.

35 f Quis enim cognovit sensum Domini? Aut quis consiliarius ejus fuit?

36 Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei?

37 Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia: ipsi gloria in sæcula Amen.

C A P V T

*B. ex illo universo capite fructum in
gloriam patri & filio & s. in unum baptizant.*

CAPVT XII.

Instruit Romanos ut à seculi vanitate abstracti
notos se Deo dedant, de susceptis donis non se
offerentes, aut illorum limites transgredientes,
sed in modum membrorum eiusdem corporis om-
nia ad proximi utilitatem ordinantes, ipsis quo-
que inimicis benefaciunt.

Phil. 1. **O** Bsecro itaque vos fratres per mise-
ricordiam Dei, a ut exhibeatis
4. 18. corpora vestra hostiam viventem, san-
ctam, Deo placentem, rationabile obse-
quium vestrum.

2 Et nolite conformari huic saeculo, sed
reformamini in novitate sensus vestri: b ut
probetis quæ sit voluntas Dei bona, & be-
neplacens, & perfecta.

3 Dico enim per gratiam quæ data est
1. *Thef.* mihi, omnibus qui sunt inter vos: Non
4. 3. plus sapere quam oportet sapere, sed sa-
pere ad sobrietatem: c & unicuique sicut
c 1. *Col.* Deus divisit mensuram fidei.

4 Sicut enim in uno corpore multa mem-
bra habemus, omnia autem membra non
4. 7. eundem actum habent:

5 Ita multi unum corpus sumus in Christo
singuli autem alter alterius membra.

6 Habentes autem donationes secundum
gratiam, quæ data est nobis differentes, sive
prophetiam secundum rationem fidei.

7 Sive ministerium in ministrando, sive
qui docet in doctrina,

8 Qui exhortatur in exhortando, qui tri-
buit in simplicitate, qui præest in sollici-
tudine, qui misereatur in hilaritate.

9 Dilectio sine simulatione. d Odientes
d *Amos* malum, adhaerentes bono:

10 e Charitate fraternitatis invicem dili-
gentes: Honore invicem prævenientes:

11 f Sollicitudine non pigri: Spiritu fer-
ventes: Domino servientes:

12 Spe gaudentes: In tribulatione patien-
tes: Orationi instantes:

13 Necessestribus sanctorum communi-
cantes: g Hospitalitatem sectantes.

14 Benedicite persequentibus vos: bene-
dicite, & nolite maledicere.

15 Gaudere cum gaudentibus, flere cum
flentibus:

16 Idipsum invicem sentientes: Non alta
sapientes, sed humilibus consentientes. No-
lite esse prudentes apud vosmetipsos:

17 Nulli malum pro malo reddentes: h
providentes bona non tantum coram Deo,
sed etiam coram omnibus hominibus.

18 i Si fieri potest, quod ex vobis est, cum
omnibus hominibus pacem habentes:

19 k Non vosmetipsos defendentes cha-
rissimi, sed date locum iræ, scriptum est
enim: l Mihi vindicta, ego retribuam, di-
cit Dominus.

20 Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illi:
si sitis, potum da illi: hoc enim faciens, car-
bones ignis congeres super caput ejus.

21 Noli vinci à malo, sed vince in bono
malum.

CAPVT XIII.

Hortatur ut superioribus obtemperant inferiores,
etiam propter conscientiam, quamquam civilem
tantum gerant magistratum, omnibusque debita
reddant: de proximi dilectione, ad quam universa

lex reducitur: & de tempore gratia, ut transactis
legis tenebris, relictis vitiis, amplectantur Chri-
sti virtutes.

1 a **O**mnis anima potestatibus subli-
mioribus subdita sit: Non est
enim potestas nisi à Deo: quæ autem sunt
à Deo, ordinata sunt.

2 Itaque qui resistit potestati, Dei ordi-
nationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi
sibi damnationem acquirunt:

3 Nam principes non sunt timori boni
operis, sed mali. Vis autem non timere
potestatem? Bonum fac: & habebis lau-
dem ex illa:

4 Dei enim minister est tibi in bonum. Si
autem malum feceris, time: non enim sine
causa gladium portat. Dei enim minister
est: vindex in iram ei, qui malum agit.

5 Ideo necessitate subditi estote, non
solum propter iram, sed etiam propter
conscientiam.

6 Ideo enim & tributa præstatis: ministri
enim sunt, in hoc ipsum servientes.

7 b Reddite ergo omnibus debita: cui
tributum, tributum: cui vectigal, vecti-
gal: cui timorem, timorem: cui honorem,
honorem.

8 Nemini quidquam debeatis, nisi ut in-
vicem diligatis: qui enim diligit proxi-
mum, legem implevit.

9 Nam: c Non adulterabis: Non occides,
Non furaberis: Non falsum testimonium di-
ces: Non concupisces: & si quod est aliud
mandatum, in hoc verbo instauratur: d Di-
liges proximum tuum sicut teipsum.

10 Dilectio proximi malum non opera-
tur. Plenitudo ergo legis est dilectio.

11 Et hoc scientes tempus: quia hora est
jam nos de somno surgere. Nunc enim pro-
pior est nostra salus, quam cum credidimus.

12 Nox præcessit, dies autem appropin-
quavit. Abjiciamus ergo opera tenebrarum,
& induamur arma lucis.

13 Sicut in die honestè ambulemus, e non
in comestationibus, & ebrietatibus, non in
cubilibus, & impudiciis, non in conten-
tione, & emulatione:

14 f Sed induimini Dominum Iesum
Christum, & carnis curam ne feceritis in
desideriis.

CAPVT XIV.

Fide firmiores debent eos qui adhuc infirmi sunt
fovere & non contemnere, & nec hi nec illi iudica-
re quemquam ob ciborum aut dierum discrimen,
scientes quod omnes eundem habeamus Dominum,
cui & vivimus & morimur, cui etiam rationem
quisque pro se redditurus est: & quamquam nul-
lus cibis jam sit immundus, nemo tamen quidquam
edere debet aut cum fratris offendiulo, aut contra
suam conscientiam.

1 **I**nfirmitatem autem in fide assumite, non
in discrepationibus cogitationum.

2 Alius enim credit se manducare omnia:
qui autem infirmus est, olus manducat.

3 Is qui manducat, non manducantem non
spernat: & qui non manducat, manducantem
non iudicat: Deus enim illum assumpsit.

4 a Tu quis es, qui iudicas alienum cer-
vum? Domino suo stat, aut cadit: stabit au-
tem: potens est enim Deus statuere illum.

5 Nam

amoni du pro gain.

a Sap.
6. 4.
1. Petr.
2. 13.

b Matth.
22. 21.

c Exod.
20. 14.
Deut.

5. 18.
d Levit.

19. 18.
Matth.

22. 39.
Marc.

12. 31.
Gal.

5. 14.
Iacob.

2. 8.
e Luc.

21. 34.
f Gal.

5. 16.
1. Petr.

2. 14.

alacab.

4. 13.

¶ Nam alius iudicat diem inter diem : alius autem iudicat omnem diem : unusquisque in suo sensu abundet.

¶ Qui sapit diem , Domino sapit . Et qui manducat , Domino manducat : gratias enim agit Deo . Et qui non manducat , Domino non manducat , & gratias agit Deo .

¶ Nemo enim nostrum sibi vivit , & nemo sibi moritur .

¶ Sive enim vivimus , Domino vivimus : sive morimur , Domino morimur . Sive ergo vivimus , sive morimur , Domini sumus .

¶ In hoc enim Christus mortuus est , & resurrexit : ut & mortuorum & vivorum dominetur .

¶ Tu autem quid iudicas fratrem tuum ?

b 2. Co. aut tu quare spernis fratrem tuum ? *b Omnes enim stabimus ante tribunal Christi.*

5. 10. Scriptum est enim : Vivo ego , dicit *1. Phil.* Dominus , quoniam mihi flectetur omne genu : & omnis lingua confitebitur Deo .

2. 10. Itaque unusquisque nostrum pro se rationem reddet Deo .

¶ Non ergo amplius invicem iudicemus : sed hoc iudicate magis , ne ponatis offendiculum fratri , vel scandalum .

¶ Scio , & confido in Domino Iesu , quia nihil commune per ipsum , nisi ei qui existimat quid commune esse , illi commune est .

1. Cor. Si enim propter cibum frater tuus contristatur : jam non secundum charitatem ambulas : *9. 11.* *d* Noli cibo tuo illum perdere , pro quo Christus mortuus est .

¶ Non ergo blasphemetur bonum nostrum .

¶ Non est enim regnum Dei , esca & potus : sed iustitia , & pax & gaudium in Spiritu sancto .

¶ Qui enim in hoc servit Christo , placet Deo , & probatus est hominibus .

¶ Itaque quæ pacis sunt , sectemur : & quæ ædificationis sunt , in invicem custodiamus .

¶ Noli propter escam destruere opus Dei .

b Tit. 1. Omnia quidem sunt munda : sed malum est homini , qui per offendiculum manducat .

1. Cor. Bonum est non manducare carnem , *8. 13.* & non bibere vinum , neque in quo frater tuus offenditur , aut scandalizatur , aut infirmatur .

¶ Tu fidem habes ? penes te metipsum habe coram Deo : Beatus , qui non iudicat semetipsum in eo quod probat .

¶ Qui autem discernit , si manducaverit , damnatus est : quia non ex fide . Omne autem , quod non est ex fide , peccatum est .

C A P V T XV.

Firmiores debent infirmorum ferre & sublevere Imperfectiones , non sua sed proximorum utilitati ac mutua paci studentes : Christus iuxta factas patribus promissiones predicavit Iudæis ; Gensibus vero ex misericordia Apostoli , non praviis promissionibus . Excusat se Paulus quod liberius Romanis scripserit , tanquam Gentium Apostolus , ostendens quomodo sit hoc munus executus : dicens quod ad ipsos quoque sit venturus , ubi datam à Macedonibus eleemosynam elargitus fuerit Ierosolymitana Ecclesia , petens ut pro se interim orant .

¶ Ebenus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere , & non nobis placere .

¶ Unusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum , ad ædificationem .

¶ Etenim Christus non sibi placuit , sed sicut scriptum est : *a* impropria improprietatium tibi ceciderunt super me .

a Psal. 68. 10.

¶ Quæcumque enim scripta sunt , ad nostram doctrinam scripta sunt : ut per patientiam , & consolationem Scripturarum , spem habeamus .

¶ Deus autem patientiæ & solatii , *b* det *b 1. Cor.* vobis idipsum sapere in alterutrum secundum Iesum Christum : *1. 10.*

¶ Ut unanimes , uno ore honorificetis Deum , & Patrem Dñi nostri Iesu Christi .

¶ Propter quod suscipite invicem , sicut & Christus suscepit vos in honorem Dei .

¶ Dico enim Christum Iesum ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei , ad confirmandas promissiones patrum .

¶ Gentes autem super misericordia honorare Deum sicut scriptum est : *c* Propterea confitebor tibi in Gentibus Domine , & nomini tuo cantabo . *c Psal. 17. 50.*

¶ Et iterum dicit : Letamini Gentes cum plebe ejus . *2. Reg. 22. 50.*

¶ Et iterum : *d* Laudate omnes Gentes Dñm : & magnificate eum omnes populi . *d Psal. 191. 14.*

¶ Et rursus Isaias ait : *e* erit radix Jesse , & qui exurget regere Gentes , in eum Gentes sperabunt . *e Isai. 11. 10.*

¶ Deus autem spei repleat vos omni gaudio & pace in credendo : ut abundetis in spe , & virtute Spiritus sancti .

¶ Certus sum autem fratres mei & ego ipse de vobis , quoniam & ipsi pleni estis dilectione , repleti omni scientia , ita ut possitis alterutrum monere .

¶ Audacius autem scripsi vobis fratres ex parte , tanquam in memoriam vos reducens : propter gratiam quæ data est mihi à Deo ,

¶ Ut sum minister Christi Iesu in Gentibus sanctificans Evangelium Dei , ut fiat oblatio Gentium accepta , & sanctificata in Spiritu sancto ,

¶ Habeo igitur gloriam in Christo Iesu ad Deum .

¶ Non enim audeo aliquid loqui eorum , quæ per me non efficit Christus in obedientiam Gentium , verbo & factis :

¶ In virtute signorum & prodigiorum , in virtute Spiritus sancti : ita ut ab Ierusalem per circuitum usque ad Illyricum repleverim Evangelium Christi .

¶ Sic autem prædicavi Evangelium hoc , non ubi nominatus est Christus , ne super alienum fundamentum ædificarem : sed sicut scriptum est :

¶ Quibus non est annuntiatum de eo , *f* *f Isai. 52. 15.* videbunt : & qui non audierunt , intelligent .

¶ Propter quod & impediabar plurimum venire ad vos , & prohibitus sum usque adhuc .

¶ Nunc vero ulterius locum non habens in his regionibus , cupiditatem autem habens veniendi ad vos ex multis jam præcedentibus annis :

¶ Cum in Hispaniam proficisci , cœpero , spero quod præteriens videam vos , & à vobis deducar illuc , si vobis primum ex parte fructus fuero .

¶ Nunc igitur proficiscar in Ierusalem ministrare sanctis .

¶ ¶ ¶

il n'aurait pu le faire

16 Probaverunt enim Macedonia & Achaia, collationem aliquam facere in pauperes sanctorum, qui sunt in Ierusalem.

17 Placuit enim eis: & debitores sunt eorum. g Nam si spiritualium eorum participes facti sunt Gentiles: debent & in carnalibus ministrare illis.

20 Hoc igitur cum consummavero, & assignavero eis fructum hunc: per vos proficiat in Hispaniam.

29 Scio autem quoniam veniens ad vos, in abundantia benedictionis Evangelii Christi veniam.

30 Obsecro ergo vos fratres per Dominum nostrum Iesum Christum, & per charitatem sancti Spiritus, ut adjuvetis me in orationibus vestris pro me ad Deum.

31 Ut liberer ab infidelibus qui sunt in Iudæa, & obsequii mei oblatio accepta fiat in Ierusalem sanctis,

32 Ut veniam ad vos in gaudio per voluntatem Dei, & refrigerer vobiscum.

33 Deus autem pacis sit cum omnibus vobis. Amen.

C A P V T XVI.

Commendat Apostolus quosdam apud Romanos; propter nonnullas eorum præminentias nominatim salutandos; quosdam vero vitandos hortatur, & de aliis dicit quod salutant Romanos.

1 Commendo autem vobis Phœben sororem nostram, quæ est in ministerio Ecclesiæ, quæ est in Cenchris:

2 Ut eam suscipiatis in Domino digne sanctis: & assistatis ei in quocumque negotio vestri indigerit: etenim ipsa quoque assistit multis, & mihi ipsi.

3 Salutate a Priscam & Aquilam adiutores meos in Christo Iesu;

4 (Qui pro anima mea suas cervices supposuerunt: quibus non solus ego gratias ago, sed & cunctæ Ecclesiæ Gentium)

5 Et domesticam Ecclesiam eorum. Salutate Epænetum dilectum mihi, qui est primitivus Asiæ in Christo.

6 Salutate Mariam, quæ multum laboravit in vobis.

7 Salutate Andronicum & Iuniam, cognatos & concaptivos meos: qui sunt nobiles in Apostolis, qui & ante me fuerunt in Christo.

8 Salutate Ampliatum dilectissimum mihi in Domino.

9 Salutate Urbanum adiutorem nostrum in Christo Iesu: & Stachyn dilectum meum.

10 Salutate Apellen probum in Christo.

11 Salutate eos, qui sunt ex Aristoboli domo. Salutate Herodionem cognatum meum. Salutate eos, qui sunt ex Narcissi domo, qui sunt in Domino.

12 Salutate Tryphænam & Tryphosam, quæ laborant in Dño. Salutate Persidem charissimam, quæ multum laboravit in Dño.

13 Salutate Rufum electum in Domino, & matrem ejus, & meam.

14 Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Parroham, Hermen; & qui cum eis sunt, fratres.

15 Salutate Philologum & Iuliam, Nereum & sororem ejus, & Olympiadem, & omnes, qui cum eis sunt, sanctos.

16 Salutate invicem in osculo sancto salutant vos omnes Ecclesiæ Christi.

17 Rogo autem vos fratres, ut observetis eos, qui dissensiones & offendicula præter doctrinam quam vos didicistis, faciunt: & declinate ab illis.

18 Hujusmodi enim Christo Domino nostro non serviunt, sed suo ventri: & per dulces sermones, & benedictiones, seducunt corda innocentium.

19 Vestra enim obedientia in omnem locum divulgata est. Gaudeo igitur in vobis. Sed volo vos sapientes esse in bono, & simplices in malo.

20 Deus autem pacis conterat Satanam sub pedibus vestris velociter. Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum.

21 b Salutat vos Timotheus adiutor meus, b An. & Lucius, & Iason, & Sosipater, cognati 16. 1. mei.

22 Saluto vos ego Tertius, qui scripsi epistolam, in Domino.

23 Salutat vos Caius hospes meus, & universæ Ecclesiæ. Salutat vos Erastus arcarius civitatis, & Quartus, frater,

24 Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

25 Ei autem, qui potens est vos confirmare juxta Evangelium meum, & prædicationem Iesu Christi, secundum revelationem mysterii temporibus æternis taciti,

26 (Quod nunc patefactum est per Scripturas Prophetarum secundum præceptum æterni Dei, ad obeditionem fidei) in cunctis Gentibus cogniti,

27 Soli sapienti Deo, per Iesum Christum, cui honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD CORINTHIOS PRIMA.

C A P V T PRIMVM.

Paulus Deo gratias agit de donis datis Corinthiis: ceterum dolet quod de baptizatoribus essent inter ipsos schismata, gaudet quod missus ad prædicandum Evangelium paucos baptizaverit: ostendens etiam reprobam mundi sapientiam, & electos simplices: sicut & sita est salus in Christi morte cujus prædicatio judicatur mundo stultitia, credentibus vero virtus ac sapientia: ideo enim contempnibilia mundi elegit Deus, ne quis in se gloriatur.

1 Paulus vocatus Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, & Sothenes frater.

2 Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Iesu, vocatis sanctis, cum omnibus qui invocant nomen Domini nostri Iesu Christi, in omni loco ipsorum, & nostro:

3 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro & Domino Iesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo semper pro vobis

his in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo Iesu :

5 Quod in omnibus divites facti estis in illo, in omni verbo, & in omni scientia :

6 Sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis :

7 Ita ut nihil vobis desit in ulla gratia, expectantibus revelationem Domini nostri Iesu Christi.

8 Qui & confirmabit vos usque in finem sine crimine, in die adventus Domini nostri Iesu Christi.

9 *1 Tim.* Fidelis Deus : per quem vocati estis *5. 24.* in societatem Filii ejus Iesu Christi Domini nostri.

10 Obsecro autem vos fratres per nomen Domini nostri Iesu Christi : ut idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata : sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia.

11 Significatum est enim mihi de vobis, fratres mei, ab iis qui sunt Chloës, quia contentiones sunt inter vos.

12 Hoc autem dico, quod unusquisque vestrum dicit : Ego quidem sum Pauli : ego autem *6* Apollo : ego vero Cephæ : ego autem Christi.

13 *18. 24.* Divisus est Christus ? Numquid Paulus crucifixus est pro vobis ? aut in nomine Pauli baptizati estis ?

14 Gratias ago Deo, quod neminem vestrum baptizavi, nisi Crispum & Caium :

15 *18. 8.* Ne quis dicat quod in nomine meo baptizati estis.

16 Baptizavi autem & Stephanæ domum cæterum nescio si quem alium baptizaverim.

17 *2. Pe. 1. 16.* Non enim misit me Christus baptizare sed evangelizare : *infra* non in sapientia verbi, ut non evacuatur crux Christi.

18 *2. 1. 4.* Verbum enim crucis, pereuntibus quidem stultitia est : iis autem qui salvi fiunt, id est nobis, Dei virtus est.

19 *Rom. 1. 16.* Scriptum est enim : *Isaia* Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo.

20 *29. 14.* *Isaia* Vbi sapiens ? ubi scriba ? ubi conquisitor hujus sæculi ? Nonne stultiam fecit Deus sapientiam hujus mundi ? *33. 18.*

21 Nam quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum : placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes.

22 Quoniam & Iudæi signa petunt, & Græci sapientiam quærunt :

23 Nos autem prædicamus Christum crucifixum : Iudæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam :

24 Ipsi autem vocati Iudæis, atque Græcis, Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam :

25 Quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus : & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus.

26 Videte enim vocationem vestrâ fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles :

27 Sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes : & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia :

28 Et ignobilia mundi, & contemptibilia

elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret :

29 Ut non gloriatur omnis caro in conspectu ejus.

30 Ex ipso autem vos estis in Christo Iesu, qui factus est nobis sapientia à Deo, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio :

31 Ut quemadmodum scriptum est : *h* Qui gloriatur in Domino gloriatur.

CAPUT II.

Ostendit Paulus se Christum & hunc crucifixum magna modestia verbisque simplicibus prædicasse Corinthiis : quamquam perfectis loqueretur etiam sapientiam mundo absconditam, quæ solo Dei spiritu cognosci potest : animalis enim non percipit quæ Dei sunt.

1 *E*T ego, cum venissem ad vos, fratres, veni non in sublimitate sermonis, aut sapientiæ, annuntians vobis testimonium Christi.

2 Non enim judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum : & hunc crucifixum.

3 *6* Et ego in infirmitate, & timore, & tremore multo fui apud vos :

4 Et sermo meus, & prædicatio mea, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis sed in ostensione spiritus & virtutis :

5 Ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei.

6 Sapientiam autem loquimur inter perfectos : sapientiam verò non hujus sæculi, neque principum hujus sæculi, qui destruuntur :

7 Sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante sæcula in gloriam nostram,

8 Quam nemo principum hujus sæculi cognovit : si enim cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent.

9 Sed sicut scriptum est : *d* Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum :

10 Nobis autem revelavit Deus per spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur etiam profunda Dei.

11 Quis enim hominum scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est ? ita & quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi spiritus Dei.

12 Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ à Deo donata sunt nobis :

13 Quæ & loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes.

14 Animalis autem homo, non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei : stultitia enim est illi, & non potest intelligere : quia spiritualiter examinatur.

15 Spiritualis autem judicat omnia : & ipse à nemine judicatur.

16 Quis enim cognovit sensum Domini, qui instruat eum ? Nos autem sensum Christi habemus.

CAPUT III.

Corinthiis adhuc carnalibus non potuit Paulus prædicare recondita fidei mysteria : contendebant enim de his qui tantum ministri erant, cum solo

Deus possit gratia ac virtutum dare incrementa, solusque Christus sit fidei fundamentum: super quod quis bene aut male superadificaverit patebit in die examinis. Non est violandum Dei templum quod sumus nos, nec in ministris gloriandum.

ET ego fratres, non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Tanquam parvulis in Christo.

2 Lac vobis potum dedi, non escam: nondum enim poteratis: sed nec nunc quidem potestis: adhuc enim carnales estis.

3 Cum enim sit inter vos zelus, & contentio: nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis?

4 Cum enim quis dicat: Ego quidem sum Pauli; alius autem: Ego Apollo: nonne homines estis? Quid igitur est Apollo? quid verò Paulus?

5 Ministri ejus, cui credidistis, & unicuique sicut Dominus dedit.

6 Ego plantavi, Apollo rigavit: sed Deus incrementum dedit.

7 Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed, qui incrementum dat, Deus.

a Psal. 8 *a* Qui autem plantat, & qui rigat, unum sunt, *b* Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.

6. 5. 9 Dei enim sumus adiutores: Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis.

10 Secundum gratiam Dei, quæ data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui: alius autem superædificat: Vnusquisque autem videat quomodo superædificet.

11 Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus.

12 Si quis autem superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam,

13 Vniuscujusque opus manifestum erit: Dies eum (Domini) declarabit, quia in igne revelabitur: & uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit.

14 Si cuius opus manserit quod superædificavit, mercedem accipiet.

15 Si cuius opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem.

16 Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis:

o Infr. 17 Si quis autem templum Dei violaverit disperdet illum Deus. *c* Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.

6. 19. 18 Nemo se seducat: si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat ut sit sapiens.

2. Cor. 19 Sapientia enim hujus mundi, stultitia est apud Deum: Scriptum est enim: *d* Comprehendam sapientes in astutia eorum.

5. 13. 20 Et iterum: Dominus novit cogitationes sapientium, quoniam vanæ sunt.

a Psal. 21 Nemo itaque glorietur in hominibus.

22 Omnia enim vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive mundus, sive vita, sive mors, sive præsentia, sive futura: omnia enim vestra sunt:

23 Vos autem Christi: Christus autem Dei.

Non temere judicandum est de Dei ministris: præprehenduntur Corinthii qui de ministris *e* acceptis donis gloriabantur, ac si illa à se haberent, *f* se extollescentes contemnebant etiam Apostolos, quamquam Paulus illos in Christo genuerat: dicit se brevi venturum Corinthum, quo Pseudoapostolos redarguat.

Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysterio *a 2. Cor.* *6. 9.* rum Dei.

2 Hic jam quaeritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniat.

3 Mihi autem pro minimo est ut à vobis judicer, aut ab humano die: sed neque meipsum judico.

4 Nihil enim mihi conscius sum: sed non in hoc justificatus sum: qui autem judicet me, Dominus est.

5 Itaque nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus: qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit unicuique à Deo.

6 Hæc autem, fratres, transfiguravi in me & Apollo, propter vos: ut in nobis discatis, ne supra quàm scriptum est, unus adversus alterum infletur pro alio.

7 Quis enim te discernit? Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?

8 Iam saturari estis, iam divites facti estis: sine nobis regnatis: & utinam regnetis, ut & nos vobiscum regnemus.

9 Puto enim quod Deus nos Apostolos novissimos ostendit, tanquam morti destinati: quia spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus.

10 Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo: nos infirmi, vos autem fortes: vos nobiles, nos autem ignobiles.

11 Usque in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & instabiles sumus,

12 Et *b* laboramus operantes manibus *b. 1. Thes.* nostris: maledicimur, & benedicimus: persecutionem patimur, & sustinemus: *2. 14.*

13 Blasphemamur, & obsecramus: tanquam purgamenta hujus mundi facti sumus, *2. 9.* omnium peripsæma usque adhuc. *2. Thes.* *3. 8.*

14 Non ut confundam vos, hæc scribo, sed ut filios meos charissimos moneo.

15 Nam si decem millia pædagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres. Nam in Christo Iesu per Evangelium ego vos genui.

16 Rogo ergo vos, imitatores mei estote, sicut & ego Christi.

17 Ideo misi ad vos Timotheum, qui est filius meus charissimus: & fidelis in Domino: qui vos commonefaciet vias meas, quæ sunt in Christo Iesu, sicut ubique in omni Ecclesia doceo.

18 Tanquam non venturus sim ad vos, sic inflati sunt quidam.

19 Veniam autem ad vos citò, si Dominus voluerit: & cognoscam non sermonem eorum qui inflati sunt, sed virtutem.

20 Non enim in sermone est regnum Dei, sed in virtute.

21 Quid

21 Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate, & spiritu mansuetudinis?

CAPUT V.

Corinthios reprehendit quod in incestu publice viventem tolerarent, quem absens tradidit Satana, monens ut expurgato vitiorum fermento, puri Pascha celebrent: nec vult eos commisceri Christianis palam criminosis.

2 *Lev. 14* **O**mnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat.

3 Et vos inflati estis: & non magis luctum habuistis ut tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit.

4 *Colos. 2. 5.* Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, jam iudicavi ut præsens eum, qui sic operatus est,

5 In nomine Domini nostri Iesu Christi, congregatis vobis & meo spiritu, cum virtute Domini nostri Iesu,

6 Tradere huiusmodi satanae in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Iesu Christi.

7 *Gal. 5. 9.* Non est bona gloriatio vestra. Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit.

8 Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi. Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus

9 Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiae & nequitiae: sed in azymis sinceritatis & veritatis.

10 Scripsi vobis in epistola: Ne commisceamini fornicariis.

11 Non utique fornicariis huius mundi, aut avaris, aut rapacibus, aut idolis servientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exiisse.

12 Nunc autem scripsi vobis non commisceri: si is qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax: cum eiusmodi nec cibum sumere.

13 Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, iudicare? Nonne de iis, qui intus sunt, vos iudicatis?

14 Nam eos, qui foris sunt, Deus iudicabit. Auferte malum ex vobis ipsis.

CAPUT VI.

Corripit eos quod iudicio contenderent coram iudice ethnico, enumerans quadam peccata, quibus involuti regnum Dei non possidebunt: quadam licere dicit quae non expellant: & varias ob causas ostendit vitandam fornicationem.

1 **A**udet aliquis vestrum habens negotium adversus alterum, iudicari apud iniquos, & non apud sanctos?

2 An nescitis quoniam sancti de hoc mundo iudicabunt? Et si in vobis iudicabitur mundus, indigni estis qui de minimis iudicetis?

3 Nescitis quoniam Angelos iudicabimus? quanto magis secularia?

4 Secularia igitur iudicia si habueritis: contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum.

5 Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum.

6 Sed frater cum fratre iudicio contendit: & hoc apud infideles?

7 *a* Iam quidem omnino delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos. Quare non magis injuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini?

8 Sed vos injuriam facitis, & fraudatis: & hoc fratribus,

9 An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare: Neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri,

10 Neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt.

11 Et haec quidam fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis, in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in Spiritu Dei nostri.

12 Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestate.

13 Esca ventri, & venter escis: Deus autem & hunc & has destruet: corpus autem non fornicationi, sed Domino: & Dominus corpori.

14 Deus vero & Dominum suscitavit: & nos suscitabit per virtutem suam.

15 Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? Absit.

16 An nescitis quoniam qui adharet meretrici, unum corpus efficitur? *b* Erunt enim (inquit) duo in carne una.

17 Qui autem adharet Domino, unus spiritus est.

18 Fugite fornicationem. Omne peccatum, quodcumque fecit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.

19 An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri?

20 *d* Empti enim estis pretio magno. Glorificate & portate Deum in corpore vestro.

CAPUT VII.

Corinthios instruit de matrimonio, ejusque usu & indissolubili vinculo, innuptis commendans calibatum: & quomodo fidelis cum conjuge fidei se habere debeat: quodque unusquisque in quo visa statu ad fidem vocatus est, permaneat: virginitatem matrimonio praefere, uxorem mortuo marito liberam dicens, ut cui velit in Domino nubat.

1 **D**E quibus autem scripsistis mihi: Bonum est homini mulierem non tangere.

2 Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquaeque suum virum habeat.

3 *a* Vxori vir debitum reddat: similiter autem & uxor viro.

4 Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.

5 Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi: & iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.

6 Hoc autem dico secundum indulgentiam

FFF 3

a *Matth.* 5. 39.
Luca 6. 29.
Rom. 12. 17.
1. Thes. 4. 6.

b *Gen.* 2. 24.
Matth. 19. 5.
Marc. 10. 8.
Ephes. 5. 31.
c *Supra* 3. 17.
2. Cor. 6. 16.
d *Infra* 7. 23.
1. Petr. 1. 18.

a *1. Petr.* 3. 7.

tiam, non secundum imperium.

7 Volo enim omnes vos esse sicut meipsum: sed unusquisque proprium donum habet ex Deo: alius quidem sic, alius vero sic.

8 Dico autem non nuptis, & viduis: bonum est illis si sic permaneant, sicut & ego.

9 Quod si non se continent, nubant. Melius est enim nubere, quam uri.

10 Iis autem, qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, & uxor-
rem a viro non discedere:

11 Quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.

12 Nam ceteris ego dico, non Dominus, si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam.

13 Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum.

14 Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem: alioquin filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt.

15 Quod si infidelis discedit, discedat: non enim servituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi: in pace autem vocavit nos Deus.

16 Unde enim scis mulier, si virum salvum facies? aut unde scis vir, si mulierem salvam facies.

17 Nisi unicuique sicut divisit Dominus, unumquemque sicut vocavit Deus: ita ambulet, & sicut in omnibus ecclesiis doceo,

18 Circumcissus aliquis vocatus est? non adducat præputium. In præputio aliquis vocatus est? non circumcidatur.

19 Circumcisio nihil est, & præputium nihil est: sed observatio mandatorum Dei.

20 Unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat.

21 Servus vocatus es? non sit tibi curæ: sed & si potes fieri liber, magis utere.

22 Qui enim in Domino vocatus est servus, libertus est Domini: si niliter qui liber vocatus est, servus est Christi.

23 a Pretio empti estis, nolite fieri servi hominum.

24 Unusquisque in quo vocatus est, fratres, in hoc permaneat apud Deum.

25 De virginibus autem præceptum Domini non habeo: concilium autem do, tamquam misericordiam consecutus à Domino, ut sim fidelis.

26 Existimo ergo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse.

27 Alligatus es uxori? noli querere solutionem. Solutus es ab uxore? noli querere uxorem.

28 Si autem acceperis uxorem: non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccavit: tribulationem tamen carnis habebunt huiusmodi. Ego autem vobis parco.

29 Hæc itaque dico, fratres, tempus breve est: reliquum est, ut & qui habent uxores, tamquam non habentes sint:

30 Et qui flent, tamquam non flentes: &

qui gaudent, tamquam non gaudentes: &

qui emunt, tamquam non possidentes:

31 Et qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur: præterit enim figura huius mundi.

32 Volo autem vos sine sollicitudine esse. Qui sine uxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo.

33 Qui autem cum uxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, & divisus est.

34 Et mulier innupta, & virgo, cogitat quæ Domini sunt; ut sit sancta corpore, & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro.

35 Porro hoc ad utilitatem vestram dico: non ut laqueum vobis injiciam, sed ad id quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum obsecrandi.

36 Si quis autem turpem se videri existimat super virgine sua, quod sit superadultera, & ita oportet fieri: quod vult faciat: non peccat, si nubat.

37 Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, & hoc judicavit in corde suo, servare virginem suam, bene facit.

38 Igitur & qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit: & qui non jungit, melius facit.

39 Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit: quod si dormierit vir ejus, liberata est: cui vult nubat: tantum in Domino.

40 Beatior autem erit si sic permanserit, secundum meum consilium: puto autem quod & ego Spiritum Dei habeam.

C A P V T V I I I .

Quamquam idolothytis vesci non sit ex se illicitum, cum idolum nullius sit efficacia aut potestas, non sunt tamen illa edenda aut repugnante conscientia, aut cum infirmorum offendiculo: neque ea edere, aut non edere, hominem efficit meliorem.

1 DE iis autem, quæ idolis sacrificantur, scimus quia omnes scientiam habemus. Scientia inflat, charitas verè ædificat.

2 Si quis autem se ex stimat scire aliquid, nondum cognovit quemadmodum oporteat eum scire.

3 Si quis autem diligit Deum, hic cognitus est ab eo.

4 De escis autem quæ idolis immolantur, scimus quia nihil est idolum in mundo, & quod nullus est Deus, nisi unus.

5 Nam etsi sunt qui dicantur dii, sive in cælo, sive in terra (si quidem sunt dii multi, & domini multi:)

6 Nobis tamen unus Deus, Pater, ex quo omnia, & nos in illum; & unus Dominus Iesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum.

7 Sed non in omnibus est scientia. Quidam autem cum conscientia usque nunc idoli, quasi idolothytum manducant: & conscientia ipsorum cum sit infirma, polluitur.

8 Esca autem nos non commendat Deo. Neque enim si manducaverimus, abundabimus; neque si non manducaverimus deficiemus.

9 Videte autem ne forte hæc li-
centia

Roma
7. 2.

rentia vestra offendiculum fiat infirmis.

10 Si enim quis viderit eum, qui habet scientiam, in idolio recubentem, nonne conscientia ejus, cum sit infirma, edificabitur ad manducandum idolothyra?

a Rom. 11 *a* Et peribit infirmus in tua scientia frater: propter quem Christus mortuus est.

14.15. 12 Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis.

b Rom. 13 *b* Quapropter si esca scandalizat fratrem meum: non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem.

CAPUT IX.

Non accipiebat Paulus vidu à Corinthiis quibus concionabatur, ut omnem amputaret offendiculi occasionem, licet hoc sibi fuisse licitum multis probet argumens: sed in omnem formam se vertit quo plures ad Dei cultum adducat: Corinthios exhortando ad imitationem eorum qui in stadio currunt, aut in agone certant, suum quoque ait se domare corpus.

Non sum liber? Non sum Apostolus? Nonne Christum Iesum Dominum nostrum vidi? Nonne opus meum vos estis in Domino?

2 Et si aliis non sum Apostolus, sed tamen vobis sum: nam signaculum Apostolatus mei vos estis in Domino.

3 Mea defensio apud eos, qui me interrogant, hæc est,

4 Numquid non habemus potestatem manducandi, & bibendi?

5 Numquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi, sicut & ceteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?

6 Aut ego solus, & Barnabas, non habemus potestatem hoc operandi?

7 Quis militat suis stipendiis umquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat?

8 Numquid secundum hominem hæc dico? An lex hæc non dicit?

a Deut. 9 Scriptum est enim in lege Moyse: *25. 4.* Non alligabis os bovi trituranti. Numquid *1 Tim.* de bobus cura est Deo? *5. 18.*

10 An propter nos utique hoc dicit? Nam propter nos scripta sunt, quoniam debet in spe, qui arat, arare: & qui triturat, in spe fructus percipiendi.

b Rom. 11 *b* Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus: *15. 27.*

12 Si alii potestatis vestræ participes sunt, quare, non potius nos? sed non usi sumus hac potestate, sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Evāgelio Christi.

a Deut. 13 *c* Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt: & qui altari deserviunt, cum altari participant? *18. 1.*

14 Ita & Dominus ordinavit iis, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere,

15 Ego autem nullo horum usus sum. Non autem scripsi hæc ut ita fiant in me: bonum est enim mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis evacuet.

16 Nam si evangelizavero, non est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit: vix enim mihi est, si non evangelizavero.

17 Si enim volens hoc ago, mercedem

habeo: si autem invitatus, dispensatio mihi credita est:

18 Quæ est ergo merces mea? Vt Evangelium prædicans, sine sumptu ponam Evangelium, ut non abutar potestate mea in Evangelio.

19 Nam cum liber essem ex omnibus, omnium me servum feci, ut plures lucrificerem.

20 Et factus sum Iudæis tanquam Iudæus, ut Iudæos lucrarer,

21 Iis qui sub lege sunt, quasi sub lege essem, (cum ipse non essem sub lege) ut eos, qui sub lege erant, lucrificerem, iis qui sine lege erant, tanquam sine lege essem (cum sine lege Dei non essem: sed in lege essem Christi) ut lucrificerem eos, qui sine lege erant.

22 Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrificerem. Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos.

23 Omnia autem facio propter Evangelium: ut particeps ejus efficiar.

24 Nescitis quod ii qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accipit bravium? Sic currite ut comprehendatis.

25 Omnis autem, qui in agone contendit: ab omnibus se abstinere: & illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.

26 Ego igitur sic curro non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aërem verberans.

27 Sed castigo corpus meum, & in servitum redigo: ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar.

CAPUT X.

Commemoracione ingratorum Iudæorum frequenter ob varia peccata à Deo punitorum, hos à similibus absterret: de tentatione humana, & Dei in sensationibus auxilio: non solum idololatria fugienda est, sed & mensa eorum qui idolothytis vescuntur: tum quod per hoc videantur aliquid idolis deferre, tum quod scandalo sint infirmioribus.

Nolo enim vos ignorare fratres, quoniam patres nostri omnes a sub nube fuerunt, & omnes b mare transierunt;

2 c Et omnes in Moyse baptizati sunt, in nube, & in mari:

3 d Et omnes eandem escam spiritalem manducaverunt:

4 e Et omnes eundem potum spiritalem biberunt: (bibebant autem de spiritali, consequente eos petra: petra autem erat Christus.)

5 Sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo: f nam prostrati sunt in deserto.

6 Hæc autem in figura facta sunt nostri, ut non simus concupiscentes malorum, g sicut & illi concupierunt.

7 Neque idololatriæ efficiamini, sicut quidam ex ipsis: quemadmodum scriptum est. h Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.

8 Neque fornicemur: i sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, & ceciderunt una die viginti tria millia.

9 Neque tentemus Christum: k sicut quidam eorum tentaverunt, & à serpentibus perierunt.

Num. 10 *I.* Neque murmuraveritis, sicut quidam eorum murmuraverunt, & perierunt ab exterminatore.

I. 11 Hæc autem omnia in figura contingebant illis: scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines sæculorum devenerunt.

12 Itaque qui se existimat stare, videat ne cadat.

13 Tentatio vos non apprehendat nisi humana: fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum ut possitis sustinere.

14 Propter quod charissimi mihi, fugite ab idolorum cultura:

15 Ut prudentibus loquor, vos ipsi iudicate quod dico.

16 Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?

17 Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus.

18 Videte Israel secundum carnem: nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris?

19 Quid ergo? dico quod idolis immolatum sit aliquid? aut quod idolum, sit aliquid?

20 Sed quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant, & non Deo. Nolo autem vos socios fieri dæmoniorum: non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum.

21 Non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum:

Supr. 22 An æmulamur Dominum? Numquid fortiores illo sumus? *m.* Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.

12. 23 Omnia mihi licent, sed non omnia ædificant.

24 Nemo quod suum est quærat, sed quod alterius.

25 Omne, quod in macello venit, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.

Psalm. 26 Domini est terra, & plenitudo ejus.

23. 1. 27 Si quis vocat vos infidelium, & vultis ire: omne, quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.

Eccl. 28 Si quis autem dixerit: Hoc immolatum est idolis: nolite manducare, propter illum qui iudicavit, & propter conscientiam.

37. 31. 29 Conscientiam autem dico non tuam, sed alterius. Ut quid enim libertas mea iudicatur ab aliena conscientia?

30 Si ego cum gratia participo, quid blasphemor pro eo quod gratias ago?

etol. 31 Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis: omnia in gloriam Dei facite.

32 Sine offensione estote Iudæis, & Gentibus, & Ecclesiæ Dei:

33 Sicut & ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant.

C A P V T X I.

Vir aperte, mulier autem velato debet orare ca.

pute: Corinthios reprehendit quod ad celebrandam cœnam Dominicam invicem non expectarent sed inter se dissiderent: referens interim Sacramenti Eucharistia à Christo institutionem, & scelus ac pœnam indigne ad illud accedentium.

1 Mitatores mei estote, sicut & ego Christi.

2 Laudo autem vos fratres, quod per omnia mei memores estis: & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis.

3 Volo autem vos scire, a quod omnis viri caput Christus est: caput autem mulieris, vir: caput verò Christi, Deus. *a Eph. 5. 23.*

4 Omnis vir orans aut prophetans velato capite, deturpat caput suum.

5 Omnis autem mulier orans aut prophetans non velato capite, deturpat caput suum: unum enim est ac si decalvetur.

6 Nam si non velatur mulier, tondeatur. Si verò turpe est mulieri tonderi, aut decalvari, velet caput suum.

7 Vir quidem non debet velare caput suum quoniam imago & gloria Dei est, mulier autem gloria viri est.

8 Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro.

9 Etenim non est creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum. *l. 6m 2. 23.*

10 Ideo debet mulier potestatem habere supra caput propter Angelos.

11 Verumtamen neque vir sine muliere, neque mulier sine viro, in Domino.

12 Nam sicut mulier de viro, ita & vir per mulierem: omnia autem ex Deo.

13 Vos ipsi iudicate: decet mulierem non velatam orare Deum?

14 Nec ipsa natura docet vos, quod vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi.

15 Mulier verò si comam nutriat, gloria est illi: quoniam capilli pro velamine ei dati sunt.

16 Si quis autem videtur contentiosus esse: nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.

17 Hoc autem præcipio: non laudans, quod non in melius, sed in deterius convenitis.

18 Primum quidem convenientibus vobis in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos, & ex parte credo.

19 Nam oportet & hæreses esse, ut & qui probati sunt, manifesti fiant in vobis.

20 Convenientibus ergo vobis in unum, jam non est Dominicæ cœnam manducare.

21 Unusquisque enim suam cœnam præsumit ad manducandum. Et alius quidem esurit, alius autem ebrius est.

22 Numquid domos non habetis ad manducandum & bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, & confunditis eos, qui non habent? Quid dicam vobis? Laudo vos? in hoc non laudo.

23 Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panem,

24 Et gratias agens fregit, & dixit: Accipite, & manducate: hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem: *16. 26. Marc. 14. 22. Luc.*

25 Similiter & calicem, postquam cœnavit dicens: Hic calix novum testamentum est in meo *22. 17.*

meo sanguine, hoc facite quotiescumque bibetis, in meam commemorationem.

26 Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis: mortem Domini annuntiabitis donec veniat.

27 *1. Jean. 6. 59.* Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne: reus erit corporis & sanguinis Domini.

28 *1. Cor. 11. 25.* Probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat, & de calice bibat.

29 Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit: non dijudicans corpus Domini.

30 Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.

31 Quod si nosmetipsos dijudicarem, non utique iudicarem.

32 Dum iudicamur autem, à Domino corripiamur, ut non cum hoc mundo damnemur.

33 Itaque fratres mei, cum convenitis ad manducandum, invicem expectate.

34 Si quis esurit, domi manducet: ut non in iudicium conveniatis. Cetera autem, cum venero disponam.

CAPUT XII.

Variis dantur varia ejusdem Spiritus sancti charismata, ut in modum humani corporis quisque suo fungatur officio, & mutua se opera omnes indigere cognoscentes, mutuo se faveant: & ita Christus sua providit Ecclesia de variis hominum statibus.

1 DE spiritualibus autem, nolo vos ignorare fratres.

2 Scitis quoniam cum Gentes essetis, ad simulacra muta prout ducebamini euntes.

3 *1. Mat. 9. 38.* Ideo notum vobis facio, & quod nemo in Spiritu Dei loquens, dicit anathema Iesu. Et nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto.

4 Divisiones verò gratiarum sunt, idem autem Spiritus:

5 Et divisiones ministrarum sunt, idem autem Dominus:

6 Et divisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus.

7 Vnicuique autem datur manifestatio Spiritus ad utilitatem.

8 Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiae: alii autem sermo scientiae secundum eundem Spiritum:

9 Alteri fides in eodem Spiritu: alii gratia sanitarum in uno Spiritu:

10 Alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum.

11 *1. Rom. 12. 6. Ephes. 4. 7.* Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult.

12 Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa: omnia autem membra corporis cum sint multa, unum tamen corpus sunt: ita & Christus.

13 Etenim in uno Spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Iudæi, sive Gentiles, sive servi, sive liberi: & omnes in uno Spiritu potati sumus.

14 Nam & corpus non est unum membrum, sed multa.

15 Si dixerit pes: Quoniam non sum ma-

nus, non sum de corpore, num ideo non est de corpore?

16 Et si dixerit, auris: Quoniam non sum oculus, non sum de corpore: num ideo non est de corpore?

17 Si totum corpus oculus: ubi auditus? Si totum auditus: ubi odoratus?

18 Nunc autem posuit Deus membra, unumquodque eorum in corpore sicut voluit.

19 Quod si essent omnia unum membrum, ubi corpus?

20 Nunc autem multa quidem membra, unum autem corpus.

21 Non potest autem oculus dicere manui: Opera tua non indigeo; aut iterum caput pedibus: non estis mihi necessarii.

22 Sed multo magis quæ videntur membra corporis infirmiora esse, necessariora sunt:

23 Et quæ putamus ignobiliora membra esse corporis, his honorem abundantiorum circumdamus: & quæ inhonesta sunt nostra abundantiorum honestatem habent.

24 Honestas autem nostra nullius egent: sed Deus temperavit corpus, ei, qui decrat, abundantiorum, tribuendo honorem,

25 Ut non sit schisma in corpore, sed id ipsum pro invicem sollicita sint membra.

26 Et si quid patitur unum membrum, cõpatiuntur omnia membra: sive gloriatur unum membrum, congaudent omnia membra.

27 Vos autem estis corpus Christi, & membra de membris.

28 Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia primum Apostolos, secundo Prophetas, tertio Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum interpretationes sermonum. *1. Eph. 4. 11.*

29 Numquid omnes Apostoli? numquid omnes Prophetæ? numquid omnes Doctores?

30 Numquid omnes virtutes? numquid omnes gratiam habent curationum? numquid omnes linguis loquuntur? numquid omnes interpretantur?

31 Emulamini autem charismata meliora. Et adhuc excellentiorẽ viam vobis demonstro.

CAPUT XIII.

Ostendit, charitatis necessitatem, ipsius officia, perpetuitatem, ac præcellentiam supra fidem & spem, reliquaque Deidona.

1 SI linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens.

2 Et si habuero prophetiam, & noverim mysteria omnia, & omnem scientiam: & si habuero omnem fidem ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum.

3 Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas: & si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.

4 Caritas patiens est, benigna est: Caritas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur.

5 Non est ambitiosa, non querit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum,

6 Non gaudet super iniquitate, congauDET autem veritati:

7 Omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.

8 Charitas nunquam excidit: siue prophetiae evacuabuntur, siue linguae cessabunt, siue scientia destruetur.

9 Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus.

10 Cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est.

11 Cum essem parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus. Quando autem factus sum vir, evacuavi quae erant parvuli.

12 Videmus nunc per speculum in aenigmate: nunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum.

13 Nunc autem manent, fides, spes, charitas, tria haec: major autem horum est charitas.

CAPUT XIV.

Donum linguarum inferius esse dicitur dono prophetiae; imò inutile, si desit qui interpretetur: tradit ergo eis normam qua his donis ordinatè utantur: & mulieres in Ecclesiis silere iubet.

1 **S**ectamini charitatem, emulamini spiritualia: magis autem ut propheteris.

2 Qui enim loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed Deo: nemo enim audit. Spiritu autem loquitur mysteria.

3 Nam qui prophetat, hominibus loquitur ad aedificationem, & exhortationem, & consolationem.

4 Qui loquitur lingua, semetipsum aedificat: qui autem prophetat, Ecclesiam Dei aedificat.

5 Volo autem omnes vos loqui linguis: magis autem prophetare. Nam maior est, qui prophetat, quam qui loquitur linguis: nisi forte interpretetur, ut Ecclesia aedificationem accipiat.

6 Nunc autem, fratres, si venero ad vos linguis loquens; quid vobis prodero, nisi vobis loquar aut in revelatione, aut in scientia, aut in prophetia, aut in doctrina?

7 Tamen quae sine anima sunt vocem dantia, siue tibia, siue cithara, nisi distinctionem sonituum dederint; quomodo scietur id quod canitur, aut quod citharizatur?

8 Etenim si incertam vocem det tuba, quis parabit se ad bellum?

9 Ita & vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis? quomodo scietur id quod dicitur? eritis enim in aëra loquentes.

10 Tam multa, utpurà, genera linguarum sunt in hoc mundo: & nihil sine voce est.

11 Si ergo nesciero virtutem vocis, ero ei, cui loquor, barbarus: & qui loquitur, mihi barbarus.

12 Sic & vos quoniam emulatores estis spirituum, ad aedificationem Ecclesiae quaerite ut abundetis.

13 Et ideo qui loquitur lingua, oret ut interpretetur.

14 Nam si orem lingua, spiritus meus orat, mens autem mea sine fructu est.

15 Quid ergo est? Orabo spiritu, orabo & mente: psallam spiritu, psallam & mente.

16 Ceterum si benedixeris spiritu: qui supplet locum idiotae, quomodo dicet:

Amen, super tuam benedictionem? quoniam quid dicas, nescit.

17 Nam tu quidem bene gratias agis: sed alter non aedificatur.

18 Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum lingua loquor.

19 Sed in Ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui, ut & alios instruam: quam decem millia verborum in lingua.

20 Fratres, nolite pueri effici sensibus, sed malitia parvuli estote: sensibus autem perfecti estote.

21 In lege scriptum est: Quoniam in aliis linguis & labiis aliis loquar populo huic: & nec sic exaudient me, dicit Dominus. *a Iſaie 28.11*

22 Itaque linguae in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus: prophetiae autem non infidelibus, sed fidelibus.

23 Si ergo conveniat universa Ecclesia in unum, & omnes linguis loquantur, intrent autem idiotae, aut infideles: nonne dicent quod insanitis?

24 Si autem omnes propheterent, intret autem quis infidelis, vel idiota, convincitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus:

25 O culta cordis eius manifesta fiunt, & ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuntians quod verè Deus in vobis sit.

26 Quid ergo est, fratres? cum convenitis; unusquisque vestrum psalmum habet, doctrinam habet, apocalypsim habet, linguam habet, interpretationem habet: omnia ad aedificationem fiant.

27 Sive lingua quis loquitur, secundum duos, aut ut multum tres, & per partes, & unus interpretetur.

28 Si autem non fuerit interpretes, taceat in Ecclesia sibi autem loquatur, & Deo.

29 Prophetae autem duo, aut tres dicant: & ceteri dijudicent.

30 Quod si alii revelatum fuerit sedenti, prior taceat.

31 Potestis autem omnes per singulos prophetare: ut omnes discant, & omnes exhortentur:

32 Et spiritus prophetarum prophetis subiecti sunt.

33 Non enim est dissensionis Deus, sed pacis: sicut & in omnibus Ecclesiis sanctorum doceo.

34 Mulieres in Ecclesiis taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut & lex dicit. *b Gen. 1. 16a*

35 Si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent. Turpe est enim mulieri loqui in Ecclesia.

36 An à vobis verbum Dei processit? aut in vos solos pervenit?

37 Si quis videtur propheta esse, aut spiritualis, cognoscat quae scribo vobis, quia Domini sunt mandata.

38 Si quis autem ignorat, ignorabitur.

39 Itaque fratres emulamini prophetare: & loqui linguis nolite prohibere.

40 Omnia autem honestè, & secundum ordinem fiant.

CAPUT XV.

Christum docet à mortuis resurrexisse, multisque ac demum Paulo qui se minimum dicit, apostolorum apparuisse: ac nostram hic astringit resurrectionem.

nem, & ordinem ac modum ejus, una cum diversa resurrectionum gloria: non in anima solum, sed etiam in corpore: mors autem in resurrectione absorbebitur.

26 Novissima autem inimica destruetur mors: b Omnia enim subiecit sub pedibus ejus. Cū n autem dicat:

27 Omnia subiecta sunt ei, sine dubio præter eum, qui subiecit ei omnia.

28 Cū n autem subiecta fuerint illi omnia: tunc & p̄e Filius subiectus erit ei, qui subiecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus.

29 Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? ut quid & baptizantur pro illis?

30 Vt quid & nos periclitamur omni hora?

31 Quotidie morior per vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo Iesu Domino nostro.

32 Si (secundum hominem) ab bestias pugnavi Ephesi, quid mihi prodest, si mortui non resurgunt? i manducemus, & bibamus, cras enim moriemur.

33 Nolite seduci: Corruptunt mores bonos colloquia mala.

34 Evigilate iusti, & nolite peccare: ignorantiam enim Dei quidam habent, ad reverentiam vobis loquor.

35 Sed dicet aliquis: Quomodo resurgunt mortui? qualive corpore venient?

36 Inspiciens, tu quod seminas non vivificatur, nisi prius moriatur.

37 Et quod seminas, non corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum granum, ut putā tritici, aut alicujus cæterorum.

38 Deus autem dat illi corpus sicut vult: ut unicuique seminum proprium corpus.

39 Non omnis caro, eadem caro: sed alia quidem hominum, alia verò pecorum, alia volucrum, alia autem piscium,

40 Et corpora cœlestia, & corpora terrestria: sed alia quidem cœlestium gloria, alia autem terrestrium.

41 Alia claritas solis, alia claritas lune, & alia claritas stellarum. Stella enim à stella differt in claritate:

42 Sic & resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, surget in incorruptione.

43 Seminatur in ignobilitate, surget in gloria: Seminatur in infirmitate, surget in virtute.

44 Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale. Si est corpus animale, est & spiritale, sicut scriptum est:

45 k Factus est primus homo Adam in animam viventem, novissimus Adam in spiritum vivifi. antem.

46 Sed non prius quod Spiritale est, sed quod animale: deinde quod spiritale.

47 Primus homo de terra, terrenus: secundus homo de cœlo, cœlestis.

48 Qualis terrenus, tales & terrini: & qualis cœlestis, tales & cœlestes.

49 Igitur, sicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem cœlestis.

50 Hoc autem dico fratres: quia caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt: neque corruptio incorruptelam possidebit.

51 Ecce mysterium vobis dico: Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.

52 In momento, in ictu oculi, in novissima tuba: canet enim tuba, & mortui resurgent

Gal. 1.11. **N**otum autem vobis facio, fratres, Evangelium, quod prædicavi vobis, quod & accepistis, in quo & statis,

2 Per quod & salvamini: qua ratione prædicaverim vobis, si tenetis, nisi frustra credidistis.

3 Tradidi enim vobis in primis, quod & accēpi quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostri: b secundum Scripturas:

Isaia 53. 5. 4 Et quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die secundum Scripturas:

Ioan. 2. 2. 5 Et quia visus est Cepha, & post hoc undecim:

Ioan. 30. 19. 6 Deinde visus est plus quam quingentis fratribus simul: ex quibus multi manent usque adhuc, quidam autem dormierunt:

7 Deinde visus est Iacobo, deinde Apostolis omnibus:

8 Novissime autem omnium tanquam abortivo, visus est & mihi.

Ad. 9. 3. Ephes. 3. 8. 9 d Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei.

10 Gratia autem Dei sum id quod sum, & gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi: non ego autem, sed gratia Dei mecum:

11 Sive enim ego, sive illi, sic prædicamus & sic credidistis.

12 Si autem Christus prædicatur quod resurrexit à mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quoniam resurrectio mortuorum non est?

13 Si autem resurrectio mortuorum non est: neque Christus resurrexit.

14 Si autem Christus non resurrexit, inanis est ergo prædicatio nostra, inanis est & fides vestra:

15 Invenimur autem & falsi testes Dei: quoniam testimonium diximus adversus Deum, quod suscitaverit Christum; quem non suscitavit, si mortui non resurgunt.

16 Nam si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit.

17 Quod si Christus non resurrexit, vana est fides vestra, adhuc enim estis in peccatis vestris.

18 Ergo & qui dormierunt in Christo, perierunt.

19 Si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus, miserabiles sumus omnibus hominibus.

20 Nunc autem Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormientium:

Col. 1. 18. 21 Et quoniam quidem per hominē mors, & per hominem resurrectio mortuorum.

Apoc. 1. 5. 22 Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.

1. Th. 4. 15. 23 f Unusquisque autem in suo ordine, primitiæ Christus: deinde ii, qui sunt Christi, qui in adventu ejus crediderunt.

24 Deinde finis, cum tradiderit regnum Deo & Patri, cum evacuaverit omnem principatum, & potestatem, & virtutem.

Psal. 109. 1. 25 Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus.

Hebr. 1. 13. 10. 13. b Psal. 8. 8. Hebr. 2. 8.

i Isaia 22. 13. Sap. 2. 6.

k Gen. 2. 7.

a. hunc visum est g.c.

b. hunc visum est g.c.

c. hunc visum est g.c.

gent incorrupti : & nos immutabimur.

53 Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem : & mortale hoc induere immortalitatem.

54 Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo, qui scriptus est : Absorpta est mors in victoria.

20/te 13.14. Hebr. 2.14. m. 10. 5. 5. 55 Vbi est mors victoria tua ? ubi est mors stimulus tuus ?

56 Stimulus autem mortis peccatum est : virtus vero peccati lex.

57 m Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum.

58 Itaque fratres mei dilecti, stabiles estote, & immobiles : abundantes in opere Domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in Domino.

CAPVT XVI.

Vbi de colligenda pro Christianis qui Ierosolymis agebant elemosyna hortatus esset, commendat eis Timotheum ac Stephanam familiam : deinde salutationes subjungit.

1 **D**E collectis autem, quæ sunt in sanctos, sicut ordinavi Ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite.

2 Per unam sabbati unusquisque vestrum apud se seponat, recondens quod ei bene placuerit : ut non, cum venero, tunc collectæ fiant.

3 Cum autem præsens fuero : quos probaveritis per epistolas, hos mittam perferre gratiam vestram in Ierusalem.

4 Quod si dignum fuerit ut & ego eam, mecum ibunt.

5 Veniam autem ad vos, cum Macedoniam pertransiero : nam Macedoniam pertransibo.

6 Apud vos autem forsitan manebo, vel etiam hiemabo : ut vos me deducatis quocumque iero.

7 Nolo enim vos modo in transitu videre, spero enim me aliquantulum temporis manere apud vos, si Dominus permiserit.

8 Permanebo autem Ephesi usque ad Pentecostem.

9 Ostium enim mihi apertum est magnum & evidens : & adversarii multi.

10 Si autem venerit Timotheus, videte ut sine timore sit apud vos : opus enim Domini operatur, sicut & ego.

11 Ne quis ergo illum spernat : deducite autem illum in pace, ut veniat ad me : expecto enim illum cum fratribus.

12 De Apollo autem fratre vobis notum facio, quoniam multum rogavi eum ut veniret ad vos cum fratribus : & utique non fuit voluntas ut nunc veniret : veniet autem, cum ei vacuum fuerit.

13 Vigilate, stete in fide, viriliter agite, & confortamini.

14 Omnia vestra in charitate fiant.

15 Obsecro autem vos fratres, nostis domum Stephanæ, & Fortunati, & Achaici : quoniam sunt primitiæ Achaicæ, & in ministerium sanctorum ordinaverunt seipsos :

16 Vt & vos subditi sitis ejusmodi, & omni cooperanti : & laboranti.

17 Gaudeo autem in præsentia Stephanæ, & Fortunati, & Achaici : quoniam id, quod

vobis deerat, ipsi suppleverunt :

18 Refecerunt enim & meum spiritum, & vestrum. Cognoscite ergo qui hujusmodi sunt.

19 Salutant vos Ecclesiæ Asiæ. Salutant vos in Domino multum, Aquila & Priscilla, cum Domestica sua Ecclesia : apud quos & hospitor.

20 Salutant vos omnes fratres. Salutate invicem in osculo sancto.

21 Salutatio, mea manu Pauli.

22 Si quis non amat Dominum nostrum Iesum Christum sit anathema, Maran Acha.

23 Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum.

24 Charitas mea cum omnibus vobis in Christo Iesu. Amen.

EPISTOLA

BEATI PAULI

APOSTOLI

AD CORINTHIOS

SECUNDA.

CAPVT PRIMVM.

Ostendit Apostolus ex quantis in Asia ortis adversitatibus eripuerit eum Dominus, ut & ipse alios consoletur : deinde manifestans cordis sui doctrinam sinceritatem : ostendit quod licet juxta id quod proposuerat, ad eos non venerit, nulla ipsius id actum esse levitate ; asserens firmam esse sua prædicationis veritatem.

1 **P**AULUS Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, & Timotheus frater, Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi, cum omnibus sanctis, qui sunt in universa Achaia :

2 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro & Domino Iesu Christo.

3 a Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis,

4 Qui consolatur nos in omni tribulatione nostra : ut possimus & ipsi consolari eos qui in omni pressura sunt, per exhortationem, qua exhortamur & ipsi à Deo.

5 Quoniam sicut abundant passionem Christi in nobis : ita & per Christum abundat consolatio nostra.

6 Sive autem tribulamur pro vestra exhortatione & salute, sive consolamur pro vestra consolatione, sive exhortamur pro vestra exhortatione & salute, quæ operatur tolerantiam earundem passionum, quas & nos patimur.

7 Vt spes nostra firma sit pro vobis : scientes quod sicut socii passionum estis, sic eritis, & consolationis.

8 Non enim volumus ignorare vos fratres de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia, quoniam supra modum gravati sumus supra virtutem, ita ut tæderet nos etiam vivere.

9 Sed ipsi in nobismetipsis responsum mortis habuimus, ut non finis fidentes in nobis, sed in Deo, qui suscitavit mortuos :

a Eph. 1. 3. 1. Pet. 1. 3.

10 Qui de tantis periculis nos eripuit, & eruit: in quem speramus quoniam & adhuc eripiet.

11 Adjuvantibus & vobis in oratione pro nobis: ut ex multorum personis, ejus quæ in nobis est donationis, per multos gratiæ agantur pro nobis.

12 Nam gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ, quod in simplicitate cordis & sinceritate Dei, & non in sapientia carnali, sed in gratia Dei, conversati sumus in hoc mundo: abundantius autem ad vos.

13 Non enim alia scribimus vobis, quam quæ legistis, & cognovistis. Spero autem quod usque in finem cognoscetis.

14 Sicut & cognovistis nos ex parte, quod gloria vestra sumus, sicut & vos nostra, in die Domini nostri Iesu Christi.

15 Et hac confidentia volui prius venire ad vos ut secundam gratiam haberetis:

16 Et per vos transire in Macedoniam, & iterum à Macedonia venire ad vos, & à vobis deduci in Iudæam.

17 Cum ergo hoc voluissem, numquid levitate usus sum? Aut quæ cogito, secundum carnem cogito, ut sit apud me EST & NON?

18 Fidelis autem Deus, quia sermo noster, qui fuit apud vos, non est in illo EST & NON.

19 Dei enim filius Iesus Christus, qui in vobis per nos prædicatus est, per me, & Silvanum, & Timotheum, non fuit EST & NON, sed EST in illo fuit.

20 Quo quot enim promissiones Dei sunt; in illo EST: ideo & per ipsum Amen Deo ad gloriam nostram.

21 Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui unxit nos Deus:

22 Qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.

23 Ego autem testem Deum invoco in animam meam, quod parcens vobis, non veni ultra Corinthum: non quia dominamur fidei vestræ, sed adiutores sumus gaudii vestri: nam fide fratris.

C A P V T II.

Ostendit quod ad ipsos non venerit ne majoris esset causa tristitia, exhortans ut fornicatorem illum recipiant in gratiam: simul indicans quod magno quidem labore, magno tamen etiam fructu prædicaverit, licet prædicationis suæ fragrantia quibusdam mortis occasio fuerit.

1 Statui autem hoc ipsum apud me, ne iterum in tristitia venirem ad vos.

2 Si enim ego contristo vos: & quis est, qui me lætificet, nisi qui contristatur ex me?

3 Et hoc ipsum scripsi vobis, ut non cum venero tristitiam super tristitiam habeam, de quibus oportuerat me gaudere: confidens in omnibus vobis, quia meum gaudium, omnium vestrum est.

4 Nam ex multa tribulatione & angustia cordis scripsi vobis per multas lacrymas: non ut contristemini: sed ut sciatis, quam charitatem habeam abundantius in vobis.

5 Si quis autem contristavit, non me contristavit: sed ex parte, ut non onerem omnes vos.

6 Sufficit illi, qui ejusmodi est, objurgatio hæc, quæ fit à pluribus.

7 Ita ut è contrario magis donetis, & consolemini, ne forte abundantiori tristitia absorbeat qui ejusmodi est.

8 Propter quod obsecro vos, ut confirmetis in illum charitatem.

9 Ideo enim & scripsi, ut cognoscam experimentum vestrum, an in omnibus obedientes sitis.

10 Cui autem aliquid donastis, & ego: nam & ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi.

11 Ut non circumveniamur à satana: non enim ignoramus cogitationes ejus.

12 Cum venissem autem Troadem propter Evangelium Christi, & ostium mihi apertum esset in Domino,

13 Non habui requiem spiritui meo, eo quod non invenerim Titum fratrem meum, sed valefaciens eis, profectus sum in Macedoniam.

14 Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Iesu, & odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco:

15 Quia Christi bonus odor sumus Deo, in iis qui salvi fiunt, & in iis qui pereunt:

16 Aliis quidem odor mortis in mortem; aliis autem odor vitæ in vitam: Et ad hæc quis tam idoneus?

17 Non enim sum⁹ sicut plurimi, adulterantes verbum Dei, sed ex sinceritate, sed sicut ex Deo, coram Deo, in Christo loquimur.

C A P V T III.

Non eget Apostolus hominum commendatione, cum fructus suæ prædicationis eum commendet: multo enim majori in honore esse debent ministrum novi testamenti ac Spiritus, quam veteris testamenti ac litteræ: eo quod Iudæi velamen adhuc habeant super cor suum in lectione Scripturarum, quod fide in Christum auferatur.

1 Incipimus iterum nosmetipsos commendare? aut nunquid egemus (sicut quidam) commendatitiis epistolis ad vos, aut ex vobis?

2 Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quæ scitur & legitur ab omnibus hominibus:

3 Manifestati quod epistola estis Christi, ministrata à nobis, & scripta non atramento, sed spiritu Dei vivi: non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.

4 Fiduciam autem talem habemus per Christum ad Deum:

5 Non quod sufficientes sumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est:

6 Qui & idoneos nos fecit ministros novi testamenti: non littera, sed Spiritu: littera enim occidit, Spiritus autem vivificat.

7 Quod si ministratio mortis, litteris deformata in lapidibus, fuit in gloria: ita ut non possent intendere filii Israel in faciem Moyse, propter gloriam vultus ejus, quæ evacuatur:

8 Quomodo non magis ministratio Spiritus erit in gloria?

9 Nam si ministratio damnationis gloria est: multo magis abundat ministerium justitiæ in gloria.

10 Nam

10 Nam nec glorificatum est, quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam.

11 Si enim quod evacuatur, per gloriam est: multo magis quod manet, in gloria est:

12 Habentes igitur talem spem, multa fiducia utimur:

Exod. 34.33. 13 Et non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam, ut non intenderent filii Israel in faciem ejus, quod evacuatur,

14 Sed obtusi sunt sensus eorum. Usque in hodiernum enim diem idipsum velamen in lectione veteris testamenti manet non revelatum, (quoniam in Christo evacuatur.)

15 Sed usque in hodiernum diem, cum legitur Moyses, velamen positum est super cor eorum.

16 Cum autem conversus fuerit ad Dominum, auferetur velamen:

Joan. 4. 24. 17 Dominus autem Spiritus est: Vbi autem Spiritus Domini, ibi libertas.

18 Nos vero omnes revelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem tanquam à Domini Spiritu.

C A P V T I V.

Quod sincera Apostolorum predicatione verbum Dei omnibus manifestatum est, praterquam iis quorum mentes excacatae sunt: quod multa adversa patiantur Apostoli, numquam tamen succumbant: momentanea autem tribulatio parit magnam aeternamque gloriam.

1 Deo habentes administrationem, iuxta quod misericordiam consecuti sumus, non deficimus.

2 Sed abdicamus occulta dedecoris, non ambulantes in astutia, neque adulterantes verbum Dei, sed in manifestatione veritatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo.

3 Quod si etiam operum est Evangelium nostrum; in iis, qui pereunt, est opertum;

4 In quibus Deus hujus saeculi excacavit mentes infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii gloriae Christi, qui est imago Dei.

5 Non enim nosmetipsos praedicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum; nos autem servos vestros per Iesum:

6 Quoniam Deus, qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, ad illuminationem scientiae claritatis Dei, in facie Christi Iesu.

7 Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus: ut sublimitas sit virtutis Dei, & non ex nobis.

8 In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur: aporiamur, sed non destituimur:

9 Persecutionem patimur, sed non derelinquimur: deicimur, sed non perimus:

10 Semper mortificationem Iesu in corpore nostro circumferentes, ut & vita Iesu manifestetur in corporibus nostris.

11 Semper enim nos, qui vivimus, in mortem tradimur propter Iesum: ut & vita Iesu manifestetur in carne nostra a mortali.

12 Ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis.

1. Cor. 15. 13 Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: "Credidi, propter

quod locutus sum: & nos credimus, propter quod & loquimur.

14 Scientes quoniam qui suscitavit Iesum, & nos cum Iesu suscitabit, & constituet vobiscum.

15 Omnia enim propter vos: ut gratia abundans, per multos in gratiarum actione, abundet in gloriam Dei.

16 Propter quod non deficimus: sed licet is, qui foris est, noster homo corrumpatur: tamen is, qui intus est, renovatur de die in diem.

17 Id enim, quod in praesenti est momentaneum & leve tribulationis nostrae, supra modum in sublimitate aeternum gloriae pondus operatur in nobis,

18 Non contemplantibus nobis quae videntur, sed quae non videntur. Quae enim videntur, temporalia sunt: quae autem non videntur, aeterna sunt.

C A P V T V.

Ex certa spe futura gloria desiderant Apostoli absolvi à corpore, cum aliter ea fieri non possint: semper autem cupientes Christo omnium iusto iudici placere dant suis discipulis occasionem de ipsis gloriandi coram adversariis: & legatione pro Christo fungentes: ne ipsum quidem Christum, quem praedicant, & cuius morte reconciliatus est Deo mundus, iam secundum carnem noverunt.

1 Scimus enim, quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod aedificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, aeternam in coelis.

2 Nam & in hoc ingemiscimus, a habitationem nostram, quae de caelo est, superindui cupientes: *a. Apoc. 16. 15.*

3 Si tamen vestiti, non nudi inveniamur.

4 Nam & qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus gravati: eo quod nolumus expoliari, sed supervestiri: ut absorbeatur quod mortale est, à vita.

5 Qui autem efficit nos in hoc ipsum, Deus, qui dedit nobis pignus spiritus.

6 Audentes igitur semper, scientes quoniam dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino:

7 (Per fidem enim ambulamus, & non per speciem.)

8 Audemus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & praesentes esse ad Dominum.

9 Et ideo contendimus, sive absentes, sive praesentes, placere illi.

10 Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum. *b. Rom. 14. 10.*

11 Scientes ergo timorem Domini, hominibus suademus, Deo autem manifesti sumus. Spero autem & in conscientiis vestris manifestos nos esse.

12 Non iterum commendamus nos vobis, sed occasionem damus vobis gloriandi pro nobis: ut habeatis ad eos, qui in facie gloriantur, & non in corde.

13 Sive enim mente excedimus, Deo: sive sobrii sumus vobis.

14 Caritas enim Christi urget nos: estimantes hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus

mortuus est, ergo omnes mortui sunt.

15 Et pro omnibus mortuus est Christus: ut, & qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est & resurrexit.

16 Itaque nos ex hoc neminem novimus secundum carnem. Et si cognovimus secundum carnem Christum: sed nunc jam non novimus.

17 Si qua ergo in Christo nova creatura, vetera transierunt: ecce facta sunt omnia nova.

18 Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliavit sibi per Christum: & dedit nobis ministerium reconciliationis.

19 Quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, & posuit in nobis verbum reconciliationis.

20 Pro Christo ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo.

21 Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso.

CAPUT VI.

Exhortatur ne acceptam negligent gratiam, ostendens quantum laboraverit ut probatum se Dei ministerium exhiberet, & admonens ut à convivio & consortio infidelium separentur.

1 Adjuvantes autem exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.

2 Ait enim a Tempore accepto exaudivi te, & in die salutis adjuvi te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.

3 b Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum.

4 Sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis.

5 In plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis,

6 In castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate, in Spiritu sancto, in caritate non ficta,

7 In verbo veritatis, in virtute Dei, per arma justitiæ à dextris, & à sinistris;

8 Per gloriam, & ignobilitatem; per infamiam, & bonam famam: ut seductores, & veraces, sicut qui ignoti, & cogniti:

9 Quasi morientes, & ecce vivimus: ut castigati, & non mortificati:

10 Quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia possidentes.

11 Os nostrum patet ad vos, o Corinthii, cor nostrum dilatatum est.

12 Non angustiamini à nobis: angustiamini autem in visceribus vestris.

13 Eandem autem habentes remunerationem, tanquam filiis dico, dilatamini & vos.

14 Nolite jugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate? Aut quæ societas luci ad tenebras?

15 Quæ autem conventio Christi ad Belial? Aut quæ pars fidei cum infidei?

16 Qui autem consensus templo Dei cum idolis? Vos enim estis templum Dei vivi,

sicut dicit Deus: Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus.

17 Propter quod exite de medio eorum, & separamini, dicit Dominus, & immundum ne tetigeritis:

18 Et ego recipiam vos: f & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios & filias, dicit Dominus omnipotens.

CAPUT VII.

Ostendit Apostolus quanto amore Corinthios prosequatur, & quantum de correcta ipsorum vita in magnis suis tribulationibus gaudium acceperit, quantumve bonum pepererit tristitia, quam ex sua acceperant epistola.

1 Has ergo habentes promissiones, charissimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei.

2 Capite nos Neminem læsimus, neminem corrupimus, neminem circumvenimus.

3 Non ad condemnationem vestram dico: prædiximus enim quod in cordibus nostris estis, ad commoriendum, & ad convivendum.

4 Multa mihi fiducia est apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis, repletus sum consolatione, superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.

5 Nam & cum venissemus in Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi sumus: foris pugne, intus timores.

6 Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus in adventu Titi:

7 Non solum autem in adventu ejus, sed etiam in consolatione, qua consolatus est in vobis, referens nobis vestrum desiderium, vestrum fletum, vestram æmulationem pro me, ita ut magis gauderem.

8 Quoniam etsi contristavi vos in epistola, non me poenitet: nisi poeniteret, videns quod epistola illa (etsi ad horam) vos contristavit;

9 Nunc gaudeo: non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad poenitentiam. Contristati enim estis secundum Deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis.

10 Quæ enim secundum Deum tristitia est, poenitentiam in salutem stabilem operatur: sæculi autem tristitia mortem operatur.

11 Ecce enim hoc ipsum, secundum Deum contristari vos, quam in vobis operatur sollicitudinem: sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam; in omnibus exhibuistis vos: incontaminatos esse negotio.

12 Igitur, etsi scripsi vobis, non propter eum qui fecit injuriam: non propter eum qui passus est: sed ad manifestandam sollicitudinem nostram, quam habemus pro vobis.

13 Coram Deo: ideo consolati sumus. In consolatione autem nostra, abundantius magis gavisi sumus gaudio Titi, quia repletus est spiritus ejus ab omnibus vobis.

14 Et si quid apud illum de vobis gloriatus sum, non sum confusus: sed sicut omnia vobis

e Levit. 26. 22.

f Irem. 31. 9.

a 1. Pe. 2. 19.

vobis in veritate locuti sumus, ita & gloria nostra quæ fuit ad Titum, veritas facta est:

15 Et viscera ejus abundantius in vobis sunt: reminiscens omnium vestrum obedientiam, quomodo cum timore & tremore excepistis illum.

16 Gaudeo quod in omnibus confido in vobis.

C A P V T V I I I.

Moriatur eos ad eleemosynam pauperibus qui Ierosolymis agebant prompto animo tribuendam, tum Macedonum commendatione, tum Christi exemplo; admonens ut quod jam dudum facere proposuerant, id nunc pro cuiusque facultate præstent: & ministros collaudat quos ad eam missis colligendam.

1 **N**otam autem facimus vobis, fratres, gratiam Dei, quæ data est in Ecclesiis Macedoniæ:

2 Quod in multo experimento tribulationis, abundantia gaudii ipsorum fuit; & altissima paupertas eorum, abundavit in divitias simplicitatis eorum:

3 Quia secundum virtutem testimonium illis reddo, & supra virtutem voluntarii fuerunt,

4 Cum multa exhortatione obsecrantes nos gratiam, & communicationem ministerii, quod fit in Sanctos.

5 Et non sicut speramus, sed semetipsos dederunt primum Domino, deinde nobis per voluntatem Dei;

6 Ita ut rogaremus Titum, ut quemadmodum cœpit, ita & perficiat in vobis etiam gratiam istam.

7 Sed sicut in omnibus abundatis fide, & sermone, & scientia, & omni sollicitudine, insuper & charitate vestra in nos, ut & in hac gratia abundetis.

8 Non quasi imperans dico: sed per aliorum sollicitudinem, etiam vestræ charitatis ingenium bonum comprobans.

9 Scitis enim gratiam Domini nostri Iesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia vos divites effecit.

10 Et consilium in hoc do: hoc enim vobis utile est, qui non solum facere, sed & velle cœpistis ab anno prior:

11 Nunc verò & facto perficiet: ut quemadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit & perficiendi ex eo quod habetis.

12 Si enim voluntas prompta est; secundum id quod habet, accepta est, non secundum id quod non habet.

13 Non enim sit aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate.

14 In præsentem tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat: ut & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum ut fiat æqualitas, sicut scriptum est:

15 *a* Qui multum, non abundavit: & qui modicum, non minoravit.

16 Gratias autem Deo, qui dedit eandem sollicitudinem pro vobis in corde Titi,

17 Quoniam exhortationem quidem suscepit: sed cum sollicitior esset, sua voluntate profectus est ad vos.

18 Misimus etiam cum illo fratrem, cujus

laus est in Evangelio per omnes Ecclesias:

19 Non solum autem, sed & ordinatus est ab Ecclesiis comes peregrinationis nostræ, in hanc gratiam, quæ ministratur à nobis ad Domini gloriam, & destinatum voluntatem nostram,

20 Devitantes hoc, ne quis nos vituperet in hac plenitudine, quæ ministratur à nobis.

21 *b* Providemus enim bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus.

22 Misimus autem cum illis & fratrem nostrum, quem probavimus in multis sæpè sollicitum esse: nunc autem multo sollicitiorem, confidentia multa in vos,

23 Sive pro Tito, qui est socius meus, & in vos adiutor, sive fratres nostri Apostoli Ecclesiarum, gloria Christi.

24 Ostensionem ergo, quæ est charitatis vestræ, & nostræ gloriæ pro vobis, in illos ostendite in faciem Ecclesiarum.

C A P V T I X.

Prosequitur hortando ad eleemosynam promptè & abundanter tribuendam: admonens ne ex hoc inopiam metuant, sed divina fidens providentia, variosque recenset illius eleemosynæ fructus.

1 **N**am de ministerio, quod fit in Sanctos, ex abundanti est mihi scribere vobis.

2 Scio enim promptum animum vestrum, pro quo de vobis glorior apud Macedones. Quoniam & Achaia parata est ab anno præterito, & vestra æmulatio provocavit plurimos.

3 Misi autem fratres: ut ne quod gloriamur de vobis, evacuetur in hac parte, ut (quemadmodum dixi) parati sitis.

4 Ne cum venerint Macedones mecum, & invenerint vos imparatos, erubescamus nos (ut non dicamus vos) in hac substantia.

5 Necessarium ergo existimavi rogare fratres, ut præveniant ad vos, & præparent re-promissam benedictionem hanc paratam esse, sic quasi benedictionem, non tanquam avaritiam.

6 Hoc autem dico: Qui parce seminat, parce & metet, & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.

7 Unusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate: *a* hilarem enim datorem diligit Deus.

8 Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis: ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum:

9 Sicut scriptum est: *b* Dispersit, dedit pauperibus: iustitia ejus manet in sæculum sæculi.

10 Qui autem administrat semen seminanti: & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum, & auget incrementa frugum iustitiæ vestræ:

11 Ut in omnibus locupletati abundetis in omnem simplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo.

12 Quoniam ministerium huius officii, non solum supplet ea quæ desunt sanctis, sed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino.

13 Per probationem ministerii huius, glorificantes Deum in obedientia confessionis vestræ,

b Rom. 12. 27.

a Eccles. 35. 11.

b Psal. 111. 7.

vestra, in Evangelium Christi, & simplicitate communicationis in illos, & in omnes.

14 Et in ipsorum obsecratione pro vobis desiderantium vos propter eminentem gratiam Dei in vobis.

15 Gratias Deo super inenarrabili dono ejus.

CAPUT X.

Incipit suam aperire potestatem, & exanilatis pro Christo labores propter Pseudoapostolos, qui ipsum deprimentes & abjectum predicantes, fructum predicationis ejus impediabant.

1 **I**psa autem ego Paulus obsecro vos, per mansuetudinem & modestiam Christi qui in facie quidem humilis sum inter vos, absens autem confido in vobis.

2 Rogo autem vos ne præsens audeam, per eam confidentiam qua existimor audere, in quosdam, qui arbitrantur nos tanquam secundum carnem ambulemus.

3 In carne enim ambulantes, non secundum carnem militamus.

4 Nam arma militiæ nostræ non carnalia sunt; sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes,

5 Et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, & in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi,

6 Et in promptu habentes ulcisci omnem inobedientiam, cum impleta fuerit vestra obedientia,

7 Quæ secundum faciem sunt, videte. Si quis confidit sibi Christi se esse, hoc cogitet iterum apud se: quia sicut ipse Christi est, ita & nos.

8 Nam, & si amplius aliquid glorius fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, & non in destructionem vestram: non erubescam.

9 Ut autem non existimer tamquam terere vos per epistolas:

10 Quoniam quidem epistolæ, inquiunt, graves sunt & fortes: præsentia autem corporis infirma, & sermo contemptibilis:

11 Hoc cogitet qui ejusmodi est, quia quales sumus verbo per epistolas absentes, tales & præsentem in facto.

12 Non enim audeamus inferere, aut comparare nos quibusdam, qui seipsum commendant: sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes, & comparantes nosmetipsos nobis.

13 Nos autem non in immensum gloriamur, sed secundum mensuram regulæ, qua mensus est nobis Deus, mensuram pertingendi usque ad vos.

14 Non enim quasi non pertingentes ad vos, superextendimus nos: usque ad vos enim pervenimus in Evangelio Christi.

15 Non in immensum gloriantes in alienis laboribus: spem autem habentes crescentis fidei vestræ, in vobis magnificari secundum regulam nostram in abundantiam.

16 Etiam in illa, quæ ultra vos sunt, evangelizare, non in aliena regula in iis quæ præparata sunt gloriarum.

17 *b* Qui autem gloriatur, in Domino gloriatur.

18 Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est: sed quem Deus commendat.

CAPUT XI.

Propter Pseudoapostolos pervertentes Pauli predicationem metuens Corinthiis, ostendit quare nihil subsidii ab eis acceperit: deinde ut ostendat plus fidei sibi restituendum esse, quam illis, sua recenset encomia; & primum adversa quæ perpassus est, & predicando Christi fidem, & labores ac sollicitudines.

1 **V**tinam sustineretis modicum quid insipientiæ meæ, sed & supportate me:

2 Amulor enim vos Dei æmulatione. Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo.

3 Timeo autem, ne sicut sepe Hevæ seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri; & excidant à simplicitate, quæ est in Christo.

4 Nam si is qui venit, alium Christum prædicat, quem non prædicavimus, aut alium spiritum accipitis, quem non accepistis; aut aliud Evangelium quod non recepistis rectè pateremini.

5 Existimo enim nihil me minus fecisse à magnis Apostolis.

6 Nam etsi imperitus sermone, sed non scientia: in omnibus autem manifestati sumus vobis.

7 Aut numquid peccatum feci, me ipsam humilians, ut vos exaltemini? quoniam gratis Evangelium Dei evangelizavi vobis?

8 Alias Ecclesias expoliavi, accipiens stipendium ad ministerium vestrum.

9 Et cum essem apud vos, & egerem, nulli onerosus fui: nam quod mihi deerat, suppleverunt fratres, qui venerunt à Macedonia: & in omnibus sine onere me vobis servavi & servabo.

10 Est veritas Christi in me, quoniam hæc gloriatio non infringetur in me in regionibus Achaïæ.

11 Quare? Quia non diligo vos? Deus scit.

12 Quod autem facio, & faciam, ut amputem occasionem eorum, qui volunt occasionem, ut in quo gloriantur, inveniantur sicut & nos.

13 Nam ejusmodi Pseudoapostoli, sunt operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi.

14 Et non mirum: ipse enim Saranas transfigurat se in Angelum lucis.

15 Non est ergo magnum, si ministri ejus transfigurentur velut ministri iustitiæ: quorum finis erit secundum opera ipsorum.

16 Iterum dico, (ne quis me putet insipientem esse, alioquin velut insipientem accipite me, ut & ego modicum quid glorier.)

17 Quod loquor, non loquor secundum Deum, sed quasi in insipientia, in hac substantia gloriæ.

18 Quoniam multi gloriantur secundum carnem: & ego gloriabor,

19 Libenter enim sufferis insipientes, cum sitis ipsi sapientes:

20 Sustineris enim si quis vos in servitutem redigit, si quis devorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos cedit.

21 Secundum ignobilitatē dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte. In quo quis

audet (in insipientia dico,) audeo & ego :

22 Hebræi sunt, & ego : Israelitæ sunt, & ego : Semen Abraham sunt, & ego :

23 Ministri Christi sunt, (ut minùs sapiens dico) plus egò : in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter.

Deut. 24 A Iudæis quinquies, b quadragenas, una minus, accepi :

25. 3. a. Ter virgis casus sum, d semel lapidatus sum, e ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui,

14. 18. 26 In itineribus sæpè, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex Gentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus :

27 In labore & ærumna in vigiliis multis, in fame & siti, in jejuniis multis, in frigore & nuditate :

28 Præter illa quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum.

29 Quis infirmatur : & ego non infirmor ? quis scandalizatur, & ego non uror ?

30 Si gloriari oportet, quæ infirmitatis meæ sunt, gloriabor.

31 Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui est benedictus in sæcula, scit quod non mentior.

32 f Damasci præpositus Gentis Aretæ regis custodiebat civitatem Damascenorum, ut me comprehenderet :

33 Et per fenestram in sporta dimissus sum per murum, & sic effugi manus ejus.

C A P V T X I I.

Narrat factas sibi ante annos 14. divinas visiones, & de dato sibi carnis stimulo ostendens quod cum compulerint ut se laudaret, cum ab illis potius debuisset commendari propter accepta ab ipso beneficia, pro quorum salute adhuc immolari paratus est sed metuit ne ad eos veniens inveniat aliquos dissensionibus aliisque vitiis adhuc involutos.

1 S I gloriari oportet. (non expedit quidem :) veniam autem ad visiones & revelationes Domini.

2 a Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim, (sive in corpore nescio, sive extra corpus nescio, Deus scit) raptum huiusmodi usque ad tertium cælum.

3 Et scio huiusmodi hominē, (sive in corpore, sive extra corpus, nescio, Deus scit.)

4 Quoniam raptus est in paradysum : & audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui.

5 Pro huiusmodi gloriabor : pro me autem nihil gloriabor nisi in infirmitatibus meis.

6 Nam, & si voluero gloriari, non ero insipiens : veritatem enim dicam : parco autem, ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut aliquid audit ex me.

7 Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ Angelus satanæ, qui me colaphizet :

8 Propter quod ter Dominum rogavi ut discederet à me :

9 Et dixit mihi : Sufficit tibi gratia mea : nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi.

10 Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo : Cum enim infirmor, tunc potens sum.

11 Factus sum insipiens, vos me coëgistis. Ego enim à vobis debui commendari : nihil enim minùs fui ab iis, qui sunt supra modum Apostoli : tamen si nihil sum :

12 Signa tamen Apostolatus mei facta sunt super vos, in omni patientia, in signis, & prodigiis, & virtutibus.

13 Quid est enim, quod minùs habuistis præ cæteris Ecclesiis, nisi quod ego ipse non gravavi vos ? Donate mihi hanc injuriam.

14 Ecce, tertio hoc paratus sum venire ad vos : & non ero gravis vobis. Non enim quæro quæ vestra sunt, sed vos. Nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filijs.

15 Ego autem libentissime impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris : licet plus vos diligens, minùs diligar.

16 Sed esto : ego vos non gravavi : sed cum essem astutus, dolo vos cepi.

17 Numquid per aliquem eorum, quos misi ad vos, circumveni vos ?

18 Rogavi Titum, & misi cum illo fratrem. Numquid Titus vos circumvenit ? nonne eodem spiritu ambulavimus ? nonne iisdem vestigijs ?

19 Olim putatis quod excusemus nos apud vos ? Coram Deo in Christo loquimur : omnia autem charissimi propter ædificationem vestram.

20 Timeo enim, ne forte cum venero, non tales volo, inveniam vos, & ego inveniar à vobis, qualem non vultis : ne forte contentiones, emulationes, animositates, dissensiones, detractiones, susurrations, inflationes, seditiones sint inter vos :

21 Nec iterum cum venero, humiliet me Deus apud vos : & lugeam multos ex iis qui ante peccaverunt, & non egerunt poenitentiam super immunditia, & fornicatione, & impudicitia, quam gesserunt.

C A P V T X I I I.

Comminatur iis qui peccaverunt, quo ad poenitentiam provocet, ne ad ipsos veniens cogatur severe eos castigare data sibi à Christo potestate, cuius virtutem merito deberent in seipsis agnoscere, addique generalem exhortationem, & salutationes.

1 Ecce tertio hoc venio ad vos : a In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum.

2 Prædixi, & prædico, ut præsens, & nunc absens, iis qui ante peccaverunt, & cæteris omnibus, quoniam si venero iterum, non parciam.

3 An experimentum queritis ejus, qui in me loquitur Christus, qui in vobis non infirmatur, sed potens est in vobis ?

4 Nam etsi crucifixus est ex infirmitate : sed vivit ex virtute Dei. Nam & nos infirmi sumus in illo : sed vivemus cum eo ex virtute Dei in vobis.

5 Vosmetipsos tentate si estis in fide : ipsi vos probate. An non cognoscitis vosmetipsos, quia Christus Iesus in vobis est ? nisi forte reprobi estis.

6 Spero

a Deut. 19. 15.
Matth. 18. 16.
Iann. 8. 17.
Hebr. 10. 18.

6 Spero autem quod cognoscitis, quia nos non sumus reprobi.

7 Oramus autem Deum ut nihil mali faciat, non ut nos probati appareamus, sed ut vos quod bonum est faciat; nos autem ut reprobi simus.

8 Non enim possumus aliquid adversus veritatem, sed pro veritate.

9 Gaudemus enim, quoniam nos infirmi sumus, vos autem potentes estis. Hoc & oramus vestram consummationem.

10 Ideo hæc absens scribo, ut non præfens durius agam, secundum potestatem, quam Dominus dedit mihi in ædificationem, & non in destructionem.

11 De cætero, fratres, gaudete, perfecti estote, exhortamini, idem sapite, pacem habete, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum.

12 Salutate invicem in osculo sancto. Salutant vos omnes sancti.

13 Gratia Domini nostri Iesu Christi, & charitas Dei, & communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA

BEATI PAULI

APOSTOLI

AD GALATAS.

CAPVT I.

Reprehendit Galatas Apostolus quod abduci se permiserint à veritate quam ab ipso acceperant, cum sola hæc tenenda sit, eamque non ab homine, sed per Christi revelationem ipse didicerit, & tanta solertia postea illam docuerit, quanta ipsam antea impugnabat: addens quomodo ipsum Deus ad evangelizandum segregaverit.

1 **P**aulus Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum, & Deum Patrem, qui suscitavit eum à mortuis:

2 Et qui mecum sunt omnes fratres, Ecclesiis Galatiæ.

3 Gratia vobis & pax à Deo Patre, & Domino nostro Iesu Christo,

4 Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eriperet nos de præsentis sæculo nequam, secundum voluntatem Dei & Patris nostri,

5 Cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

6 Miror quod sic tam citò transferimini, ab eo qui vos vocavit in gratiam Christi, in aliud Evangelium:

7 Quod non est aliud, nisi sunt aliqui, qui vos conturbant, & volunt convertere Evangelium Christi.

8 Sed licet nos, aut Angelus de cælo Evangelizet vobis præterquam quod Evangelizavimus vobis, anathema sit.

9 Sicut prædiximus, & nunc iterum dico: quid (quales aliquando fuerint, nihil mea interest) mihi enim qui videbantur esse al-

10 Modo enim hominibus suadeo, an quid, nihil contulerunt.

Deo? An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.

11 *a* Notum enim vobis facio, fratres, Evangelium quod evangelizatum est à me, quia non est secundum hominem:

12 *b* Neque enim ego, ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Iesu Christi.

13 Audistis enim convocationem meam aliquando in Iudaismo: quoniam supra modum persequabar Ecclesiam Dei, & expugnabam illam,

14 Et proficiebam in Iudaismo supra multos coetaneos meos in genere meo, abundantius æmulator existens paternarum mearum traditionum.

15 Cum autem placuit ei, qui me segregavit ex utero matris meæ, & vocavit per gratiam suam,

16 Ut revelaret Filium suum in me, ut evangelizarem illum in Gentibus: continuo non acquievi carni & sanguini,

17 Neque veni Ierosolymam ad antecessores meos Apostolos: sed abii in Arabiam: & iterum reversus sum Damascum:

18 Deinde post annos tres veni Ierosolymam videre Petrum, & mansi apud eum diebus quindecim:

19 Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum fratrem Domini.

20 Quæ autem scribo vobis; ecce coram Deo, quia non mentior.

21 Deinde veni in parte Syriæ, & Ciliciæ:

22 Eram autem ignotus facie Ecclesiis Iudææ, quæ erant in Christo:

23 Tantum autem auditum habebant: Quoniam qui persequabatur nos aliquando, nunc evangelizat fidem, quam aliquando expugnabat:

24 Et in me clarificabant Deum.

CAPVT II.

Paulus Evangelii veritatem libere semper docuit inter Gentes, approbantibus id primis Apostolis, & nihil ad id addentibus, sed Paulum in socium recipientibus: qui etiam palam reprehendit Cepham, ostendens quod non ex legum operibus quisquam iustificetur, sed per fidem in Christum.

1 **D**einde post annos quatuordecim, iterum ascendi Ierosolymam cum Barnaba, assumpto & Tito.

2 Ascendi autem secundum revelationem, & contuli cum illis Evangelium, quod prædico in Gentibus, seorsum autem iis, qui videbantur aliquid esse: ne forte in vacuum currerem, aut cucurrissem.

3 Sed neque Titus qui mecum erat, cum esset Gentilis, compulsus est circumcidi:

4 Sed propter subintroductos falsos fratres, qui subintroierunt explorare libertatem nostram, quam habemus in Christo Iesu, ut nos in servitutem redigerent,

5 Quibus neque ad horam cessimus subiectione, ut veritas Evangelii permaneat apud vos:

6 Ab iis autem, qui videbantur esse al-

7 Quod (quales aliquando fuerint, nihil mea interest) mihi enim qui videbantur esse al-

8 Quod, nihil contulerunt.

3ap. 7 Sed & contra cum vidissem quod creditum est mihi Evangelium præputii, sicut & Petro circumcissionis:

36.15. 8 (Qui enim operatus est Petro in Apostolorum circumcissionis, operatus est & mihi inter Gentes.)

2.11. 9 Et cum cognovissent gratiam, quæ data est mihi, Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ esse, dexteras dederunt mihi & Barnabæ societatis: ut nos in Gentes, ipsi autem in circumcissionem.

10.34. 10 Tantum ut pauperum memores essemus, quod etiam sollicitus fui hoc ipsum facere.

1.17. 11 Cum autem venisset Cephas Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat.

12 Prius enim quam venirent quidam à Iacobo, cum Gentibus edebat: cum autem venissent, subtrahebat & segregabat se, timens eos qui ex circumcissione erant.

13 Et simulationi ejus consenserunt ceteri Iudæi, ita ut & Barnabas duceretur ab eis in illam simulationem:

14 Sed cum vidissem quod non rectè ambulant ad veritatem Evangelii, dixi Cephæ coram omnibus: Si tu, cum Iudæus sis, Gentiliter vivis, & non Iudaice: quomodo Gentes cogis Iudaizare?

15 Nos natura Iudæi, & non ex Gentibus peccatores

16 Scientes autem quod non justificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi: & nos in Christo Iesu credimus, ut justificemur ex fide Christi, & non ex operibus legis: b propter quod ex operibus legis non justificabitur omnis caro:

17 Quod si quærentes justificari in Christo inventi sumus & ipsi peccatores, namquid Christus peccati minister est? Absit.

18 Si enim quæ destruxi, iterum hæc ædifico: prævaricatorem me constituo.

19 Ego enim per legem, legi mortuus sum, ut Deo vivam: Christo confixus sum cruci.

20 Vivo autem, jam non ego: vivit verò in me Christus. Quod autem nunc vivo in carne: in fide vivo filii Dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.

21 Non abjicio gratiam Dei. Si enim per legem iustitia, ergo gratis Christus mortuus est.

C A P V T I I I.

Sicut Abraham, ita & postea, non ex legis operibus, sed ex fide in Christum datus est Spiritus sanctus: subditi autem legi, cum nemo præster legem, maledicti sunt: sed hanc maledictionem Christus in se suscipiens, nos ab ea liberavit: promissiones verò factæ Abraham per fidem complentur, licet interim lex tanquam pedagogus data fuerit, quæ non poterat justificare.

1 O Insensati Galatæ, quis vos fascina- vit non obedire veritati, ante quorum oculos Iesus Christus præscriptus est, in vobis crucifixus?

2 Hoc solum à vobis volo discere: ex operibus legis Spiritum accepistis, an ex auditu fidei?

3 Sic stulti estis, ut cum spiritu cœperitis, carne consummemini?

4 Tanta passi estis sine causa? si tamen sine causa.

5 Qui ergo tribuit vobis Spiritum, & operatur virtutes in vobis: ex operibus legis, an ex auditu fidei?

6 Sicut scriptum est: a Abraham credidit Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. 15.6.

7 Cognoscite ergo, quia qui ex fide sunt, ii sunt filii Abraham. Rom. 4. 3.

8 Providens autem Scriptura, quia ex fide justificat Gentes, Deus prænuntiavit Abraham: 2 23. Iacob. 2. 23.

b Quia benedicentur in te omnes Gentes. b Gen. 12. 3.

9 Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum fidei Abraham. Eccles. 44. 20.

10 Quicumque enim ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt: Scriptum est enim: c maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus quæ scripta sunt in Libro legis, ut faciat ea. c Deut. 27. 26.

11 Quoniam autem in lege nemo justificatur apud Deum, manifestum est d: quia iustus ex fide vivit. d Hab. 2. 4.

12 Lex autem non ex fide, sed, e Qui fecerit ea, viver in illis. Rom. 1. 17.

13 Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum: quia scriptum est: f Maledictus omnis qui pendet in ligno: e Levit. 18. 5. f Deut. 21. 23.

14 Ut in Gentibus benedictio Abraham fieret in Christo Iesu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem.

15 Fratres (secundum hominem dico) g tamen hominis confirmatum testamentum nemo spernit, aut superordinat. g Hebr. 9. 17.

16 Abraham dictæ sunt promissiones, & semini ejus. Non dicit: Et seminibus, quasi in multis: sed quasi in uno: Et semini tuo, qui est Christus.

17 Hoc autem dico: testamentum confirmatum à Deo: quæ post quadraginta annos facta est Lex, non irritum facit ad evacuandam promissionem.

18 Nam si ex lege hæreditas, jam non ex promissione. Abraham autem per repromissionem donavit Deus.

19 Quid igitur lex? Propter transgressionem posita est, donec veniret semen, cui promiserat ordinata per Angelos, in manu mediatoris.

20 Mediator autem unius non est: Deus autem unus est.

21 Lex ergo adversus promissa Dei? Absit. Si enim data esset lex, quæ posset vivificare, verè ex lege esset iustitia.

22 h Sed conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Iesu Christi: 3. 9. daretur credentibus. h Rom. 3. 9.

23 Prius autem quam veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi, in eam fidem quæ revelanda erat.

24 Itaque lex pedagogus noster, fuit in Christo, ut ex fide justificemur.

25 At ubi venit fides, jam non sumus sub pedagogo.

26 Omnes enim filii Dei estis per fidem, quæ est in Christo Iesu.

27 i Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. Rom. 6. 9.

28 Non est Iudæus, neque Græcus: non est servus, neque liber: non est masculus, neque femina. Omnes enim vos unum estis in Christo Iesu.

20 Si autem vos Christi ergo semen Abraham estis, secundum promissionem hæredes.

CAPUT IV.

Ante Christum natum, Iudæi, in modum heretici adhuc parvuli, sub lege continebantur, tanquam sub matre: conatur autem eos à legis servitute revocare, cum fide acceperint filiorum adoptionem, commemorans quanto fervore ipsum ac predicationem ipsius antea acceperunt: & simul ad hoc typum adferent de duobus Abraham filiis, duo testamenti designantibus: per quod docet legis æmulationem à Christi hereditate ejiciendos.

1 Dico autem: Quanto tempore hæres parvulus est, nihil differt à servo, cum sit dominus omnium.

2 Sed sub tutoribus & æctoribus est, usque ad præfinitum tempus à patre:

3 Ita & nos cum essemus parvuli, sub elementis mundi eramus servientes.

4 At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub lege,

5 Ut eos, qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus.

6 Quoniam autem estis filii, misit Deus Spiritum filii sui in corda vestra, clamantem: Abba, Pater.

7 Itaque jam non est servus, sed filius. Quod si filius: & hæres per Deum.

8 Sed tunc quidem ignorantes Deum, iis, qui natura non sunt dii, serviebatis.

9 Nunc autem cum cognoveritis Deum, immò cogniti sitis à Deo: quomodo convertimini iterum ad infirma & egena elementa, quibus denuò servire vultis?

10 Dies observatis, & menses, & tempora, & annos.

11 Timeo vos, ne forte sine causa laboraverim in vobis.

12 Estote sicut ego, quia & ego sicut vos: fratres obsecro vos: Nihil me læsistis.

13 Scitis autem quia per infirmitatem carnis evangelizavi vobis jam pridem, & tentationem vestram in carne mea.

14 Non sprevisistis, neque respuistis: sed sicut Angelum Dei excepistis me, sicut Christum Iesum.

15 Vbi est ergo beatitudo vestra? Testimoniū enim perhibeo vobis, quia, si fieri posset oculos vestros eruissetis, & dedissetis mihi.

16 Ergo inimicus vobis factus sum, verum dicens vobis?

17 Æmulantur vos non benè: sed excludere vos volunt, ut illos æmulemini.

18 Bonum autem æmulamini in bono semper: & non tantum cum præsens sum apud vos.

19 Filioli mei, quos iterum parturio do. nec formetur Christus in vobis.

20 Vellem autem esse apud vos modo, & mutare vocem meam: quoniam confundor in vobis.

21 Dicite mihi qui sub lege vultis esse legem non legistis?

22 Scriptum est enim: Quoniam Abraham duos filios habuit: a unum de ancilla,

23 b Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est: qui autem de libera, per re-

24 Quæ sunt per allegoriam dicta: Hæc enim sunt duo testamenta. Vnum quidem in montem Sina, in servitutem generans: quæ est Agar:

25 Sina enim mons est in Arabia, qui conjunctus est ei, quæ nunc est Ierusalem, & servit cum filiis suis.

26 Illa autem, quæ sursum est Ierusalem libera est; quæ est mater nostra.

27 Scriptum est enim: c Lætare sterilis, quæ non paris: erumpe, & clama, quæ non parturis: quia multi filii desertæ, magis quam ejus quæ habet virum.

28 d Nos autem fratres, secundum Isaac promissionis filii sumus.

29 Sed quomodo tunc is, qui secundum carnem natus fuerat, persequabatur eum qui secundum spiritum: ita & nunc.

30 Sed quid dicit Scriptura? e Ejice ancillam, & filium ejus: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.

31 Itaque fratres, non sumus ancillæ filii, sed liberæ: qua libertate Christus nos liberavit.

CAPUT V.

Qui legum operibus justificari cupit, expers est fructus Christi, in quo nec prodest circumcisio nec præputium, sed fides viva: hortatur ergo ut caveant à seductoribus, studeantque mutua dilectionis: caro autem semper repugnans spiritui trahit ad carnis opera, quæ separant à regno cælorum: spiritus autem adfert fructus quibus illud consequimur, etiamsi legis opera non præstemus.

1 Sate, & nolite iterum jugo servitutis contineri.

2 a Ecce ego Paulus dico vobis: quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit.

3 Testificor autem rursus omni homini circumcideri se, quoniam debitor est universæ legis faciendæ.

4 Evacuati estis à Christo, qui in lege justificamini: à gratia excidistis.

5 Nos enim spiritu ex fide, spem justitiæ expectamus.

6 Nam in Christo Iesu, neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per charitatem operatur.

7 Currebatis benè: quis vos impedit veritati non obedire?

8 Persuasio hæc non est ex eo, qui vocat vos.

9 b Modicum fermentum totam massam corrumpit.

10 Ego confido in vobis in Domino quod nihil aliud sapietis: qui autem conturbat vos portabit judicium, quicumque est ille.

11 Ego autem fratres, si circumcisionem adhuc prædico: quid adhuc persecutionem parior? Ergo evacuatum est scandalū crucis.

12 Vinam & abscondantur qui vos conturbant.

13 Vos enim in libertatem vocati estis fratres: tantum ne libertatem in occasionem dæmonis carnis, sed per charitatem Spiritus servite invicem.

14 Omnis enim lex in uno sermone imple-

15 Quod si invicem morderis, & comedis: videte ne ab invicem contumamini.

c Isaia 54. 1.

d Rom. 9. 8.

e Gen. 22. 10.

a AB. 15. 1.

b 1 Co. 5. 6.

c Levit. 19. 18. Math. 21. 39.

Rem.

13. 8.

1. Petr.

3. 11.

16 Dico autem : Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis.

17 Caro enim concupiscit adversus spiritum : spiritus autem adversus carnem : hæc enim sibi invicem adversantur : ut non quæcumque vultis, illa faciat.

18 Quod si spiritu ducimini, non estis sub lege.

19 Manifesta sunt autem opera carnis : quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria,

20 Idolorum servitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, ira, rixæ, dissensiones, sectæ,

21 Invidia, homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia : quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

22 Fructus autem Spiritus est : charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas,

23 Mansuetudo, fides, modestia, continentia castitas. Adversus huiusmodi non est lex.

24 Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis.

25 Si spiritu vivimus, spiritu & ambulemus.

26 Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes.

CAPUT VI.

Cum humilitate juvandus est proximus, nec aliorum laudes curande : semperque bene operandum est, ut tempore suo metamus vitam æternam : rursum moneat ut caveant à seductoribus, qui cum legem suadeant, ipsi illam non observant : Paulus autem in solo Christo crucifixo gloriatur, ad quem nec circumcisio, nec præputium quidquam faciunt.

1 Fratres, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans se ipsum, ne & tu tenearis.

2 Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.

3 Nam si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.

4 Opus autem suum probet unusquisque, & sic in semetipso tantum gloriam habebit, & non in altero.

5 Unusquisque enim onus suum portabit.

6 Communicet autem, is qui catechizatur verbo, ei qui se catechizat, in omnibus bonis.

7 Nolite errare : Deus non irridetur.

8 Quæ enim seminaverit homo, hæc & metet. Quoniam qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem : qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam.

9 Bonum autem facientes, non deficiamus : tempore enim suo metemus non deficientes.

10 Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei.

11 Videte qualibus litteris scripsi vobis mea manu.

12 Quicumque enim volunt placere in carne, hi cogunt vos circumcidi, tantum ut cru-

cis Christi persecutionem non patiantur.

13 Neque enim qui circumciduntur, legem custodiunt : sed volunt vos circumcidi, ut in carne vestra gloriantur.

14 Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi : per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.

15 In Christo enim Iesu, neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed nova creatura.

16 Et quicumque hanc regulam securi fuerint, pax super illos, & misericordia, & super Israël Dei.

17 De cætero nemo mihi molestus sit : ego enim stigmata Domini Iesus in corpore meo porto.

18 Gratia Domini nostri Iesu Christi, cum spiritu vestro, fratres. Amen.

EPISTOLA

BEATI PAULI

APOSTOLI

AD EPHESIOS.

CAPUT I.

Deum benedicit Apostolus : qui prædestinatos plurimis iisque maxime per Christum filium affecit beneficiis : agitque Deo gratias ob fidem ac dilectionem Ephesiorum erga proximos : orans ut perfectam adipiscantur sapientiam : ostendens etiam Christi à mortuis suscitati exaltationem, qui constitutus est caput super omnem Ecclesiam.

1 Paulus Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei omnibus sanctis, qui sunt Ephesi, & fidelibus in Christo Iesu.

2 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo.

3 Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo.

4 Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in charitate.

5 Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsam, secundum propositum voluntatis suæ,

6 In laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificavit nos in dilecto filio suo.

7 In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum, secundum divitias gratiæ ejus,

8 Quæ superabundavit in nobis, in omni sapientia & prudentia :

9 Ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ, secundum beneplacitum ejus, quod proposuit in eo,

10 In dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cælis, & quæ in terra sunt, in ipso :

11 In quo etiam & nos sorte vocati sumus, prædestinati secundum propositum ejus, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ :

12 Ut simus in laudem gloriæ ejus nos, qui ante speravimus in Christo :

13 In quo & vos, cum audissetis verbum veritatis, (Evangelium salutis vestræ) in quo & credentes signati estis Spiritu promissionis sancto,

14 Qui est pignus hæreditatis nostræ, in redemptionem acquisitionis, in laudem gloriæ ipsius.

15 Propterea & ego audiens filem vestram, quæ est in Domino Iesu, & dilectionem in omnes sanctos.

16 Non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis:

17 Ut Deus, Domini nostri Iesu Christi Pater gloriæ, det vobis spiritum sapientiæ & revelationis, in agnitione ejus,

18 Illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis quæ sit spes vocationis ejus, & quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in sanctis,

b. Infrã 3. 7. 19 Et quæ sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos, qui credimus *b* secundum operationem potentie virtutis ejus,

20 Quam operatus est in Christo, suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram suam in cœlestibus,

21 Supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro.

2. Psal. 2. 8. 22 *c* Et omnia subjecit sub pedibus ejus: & ipsum dedit caput supra omnem Ecclesiam,

23 Quæ est corpus ipsius, & plenitudo ejus, qui omnia in omnibus adimpletur.

C A P V T II.

Peccatis antea mortui, per Christum vivificati sunt, non suis operibus, sed gratis per fidem: ostendit Gentes quæ prius alienæ erant à Dei promissionibus jam per Christum & fidem, quæ Dei donum est, factas esse sanctorum concives, idemque habere fundamentum cum Patriarchis & Prophetis.

b. Colof. 2. 13. 1 *a* **E**T vos, cum essetis mortui delictis & peccatis vestris,

2 In quibus aliquando ambulastis secundum sæculum mundi hujus, secundum principem potestatis aeris hujus, spiritus, qui nunc operatur in filios diffidentie.

3 In quibus & nos omnes aliquando conversati sumus in desideriis carnis nostræ, facientes voluntatem carnis & cogitationum, & eramus natura filii iræ, sicut & ceteri:

4 Deus autem, qui dives est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, quæ dilexit nos,

5 Et cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos in Christo, (cujus gratia estis salvati.)

6 Et conresuscitavit, & confedere fecit in cœlestibus in Christo Iesu:

7 Ut ostenderet in sæculis supervenientibus abundantes divitiæ gratiæ suæ in bonitate super nos in Christo Iesu:

8 Gratia enim estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est:

9 Non ex operibus, ut ne quis glorietur.

10 Ipsi enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus ut in illis ambulemus.

11 Propter quod memores estote, quod aliquando vos Gentes in carne, qui dicimi-

ni præputium, ab ea quæ dicitur circumcisio in carne manu facta:

12 Quia eratis illo in tempore sine Christo, alienati à conversatione Israël, & hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo.

13 Nunc autem in Christo Iesu, vos, qui aliquando eratis longè facti estis propè in sanguine Christi.

14 Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum, & medium parietem maceræ solvens, inimicitias in carne sua:

15 Legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condant in semetipso in unum novum hominem, faciens pacem,

16 Et reconciliet ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso.

17 Et veniens evangelizavit pacem vobis, qui longè fuistis; & pacem iis, qui propè.

18 *b* Quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno Spiritu ad Patrem.

19 Ergo jam non estis hospites, & advenæ: sed estis cives sanctorum, & domestici Dei:

20 Superædificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu:

21 In quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino:

22 In quo & vos coedificamini in habitaculum Dei in Spiritu.

C A P V T III.

Paulus docuit hoc mysterium, Prophetis & Apostolis revelatum, quod Gentes essent per Christum participes promissionum Dei; quem orat ut spiritus corroborarentur, & in charitate radicati, ad plenum in divinis mysteriis edoceantur.

1 **H**Vjus rei gratia, ego Paulus vinctus Christi Iesu, pro Gentibus,

2 Si tamen audistis dispensationem gratiæ Dei, quæ data est mihi in vobis:

3 Quoniam secundum revelationem notum mihi factum est sacramentum, sicut supra scripsi in brevi:

4 Prout potestis legentes intelligere prudentiam meam in mysterio Christi:

5 Quod aliis generationibus non est agnitus filiis hominum, sicut nunc revelatum est sanctis Apostolis ejus, & Prophetis in Spiritu,

6 Gentes esse cohæredes, & concorporales, & participes promissionis ejus in Christo Iesu per Evangelium:

7 Cujus factus sum minister, secundum donum gratiæ Dei, quæ data est mihi a secundum operationem virtutis ejus.

8 *b* Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hæc, in Gentibus evangelizare investigabiles divitias Christi.

9 Et illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à sæculis in Deo, qui omnia creavit.

10 Ut innotescat principatibus & potestatibus in cœlestibus per Ecclesiam, multiformis sapientia Dei.

11 Secundum præfinitionem sæculorum, quam fecit in Christo Iesu Domino nostro:

12 In quo habemus fiduciam & accessum in confidentia per fidem ejus.

13 Propter quod peto ne deficiatis in

b. Rom. 5. 2.

a. Supra 1. 19. b. 1. Cor. 15. 9.

tribulationibus meis pro vobis : quæ est gloria vestra.

14 Hujus rei gratia flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Iesu Christi,

15 Ex quo omnis paternitas in cælis & in terra nominatur,

16 Ut det vobis secundum divitias gloriæ suæ, virtute corroborari per spiritum ejus in interiorem hominem,

17 Christum habitare per fidem in cordibus vestris : in charitate radicati, & fundati.

18 Ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo & sublimitas, & profundum,

19 Scite etiam supereminentem scientiæ claritatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei.

20 Ei autem, qui potens est omnia facere superabundanter quam petimus, aut intelligimus, secundum virtutem, quæ operatur in nobis :

21 Ipsi gloria in Ecclesia, & in Christo Iesu, in omnes generationes sæculi sæculorum, Amen.

C A P V T IV.

Ad unitatem spiritus hortatur, ostendens Christum diversa diversis dedisse charismata, & ad sui corporis ædificationem varios in Ecclesia instituisse ordines ad finem usque mundi, monet igitur ut exuto veteri homine novum induant, utriusque partes explicans : rursusque monet ut in hoc corpore manentes, separentur ab illis qui mente excacati sequuntur efficiant carnalis desideria, & novos induant mores, damnatis prioribus.

I Oblecro itaque vos ego vinctus in Domino, a ut digne ambuletis vocatione, qua vocati estis.

2 Cū omni humilitate, & mansuetudine, cum patientia, supportantes invicem in charitate,

3 Solliciti servare unitatem Spiritus in vinculo pacis.

4 Unum corpus, & unus Spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ.

5 Unus Dominus, una fides, unum baptismus.

6 Unus Deus & Pater omnium, qui est super omnes, & per omnia & in omnibus nobis.

7 Unicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi.

8 Propter quod dicit : Ascendens in altum captivam duxit captivitatem : dedit dona hominibus.

9 Quod autem ascendit, quid est nisi quia & descendit primum in inferiores partes terræ?

10 Qui descendit, ipse est & qui ascendit super omnes cælos, ut impleret omnia.

11 Et ipse dedit quosdam quidem f Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Evāgelistas, alios autē pastores, & doctores.

12 Ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi.

13 Donec ædificemus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.

14 Ut jam non simus parvuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris.

15 Veritatem autem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus.

16 Ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem juncturam submistrationis, secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate.

17 Hoc igitur dico, & testificor in Domino, ut jam non ambuletis, sicut & Gentes ambulant in vanitate sensus sui,

18 Tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à vita Dei, per ignorantiam quæ est in illis, propter cæcitatem cordis ipsorum.

19 Qui desperantes, semetipsos tradiderunt impudiciæ, in operationem immunditiæ omnis, in avaritiam,

20 Vos autem non ita didicistis Christum,

21 Si tamen illum audistis, & in ipso edocti estis, sicut est veritas in Iesu.

22 Deponere vos secundum pristinam conversationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris.

23 Renovamini autem spiritu mentis vestræ,

24 Et induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia, & sanctitate veritatis.

25 Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo : quoniam sumus invicem membra.

26 Irascimini, & nolite peccare, sed non occidat super iracundiam vestram.

27 Nolite locum dare diabolo.

28 Qui furabatur, jam non furetur : magis autem laboret, operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti.

29 Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus.

30 Et nolite contristare Spiritum sanctum Dei : in quo signati estis in diem redemptionis.

31 Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis, cum omni malitia.

32 Estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut & Deus in Christo donavit vobis.

C A P V T V.

Hortatur ut Christum imitentur, longe separati ab omni vitio ac scelerato, & redimentes tempus assumant spiritualia, quæ tradit, exercitia & uxores vult subditas esse viris, viros autem diligere uxores, sicut Christus dilexit Ecclesiam.

1 Estote ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi :

2 Et ambulare in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis

3 Fornicatio autem, & omnis immunditia,

g Rom. 1. 21.

h Coloss. 3. 8.

i Rom. 6. 4.

Coloss. 3. 12.

k 1 Pe. 2. 1.

l Zach. 8. 16.

m Psal. 4. 5.

n Iacob. 4. 7.

o Coloss. 3. 13.

a Ioan. 13. 34.

o 15. 11.

1 Ioan. 4. 19.

h Coloss. 8. 5.

munditia, aut avaritia, nec nomine in vobis, sicut decet sanctos:

4 Aut turpitudine, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet: sed magis gratiarum actio.

5 Hoc enim scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, quod est idolorum servus non habet hereditatem in regno Christi & Dei.

6 *Matth.* 6. Nemo vos seducat inanibus verbis, 24. 4. propter hæc enim venit ira Dei in filios diffidentiae.

13. 5. 7 Nolite ergo effici participes eorum.

8 *Lucæ* 8. Eratis enim aliquando tenebræ, nunc

12. 8. autem lux in Domino. Vt filii lucis ambulare:

2. *Thef.* 9. Fructus enim lucis est in omni bonitate, & iustitia, & veritate:

10 Probantes quid sit beneplacitum Deo:

11 Et nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite.

12 Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est & dicere.

13 Omnia autem, quæ arguuntur, à lumine manifestantur: omne enim, quod manifestatur, lumen est.

14 Propter quod dicit: Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.

15 Videte itaque fratres, quomodo caute ambuletis: non quasi insipientes,

4. 5. 16 Sed ut sapientes: redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.

17 *Rom.* 12. Propterea nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quæ sit voluntas Dei.

18 *1. Thef.* 10. Et nolite inebriari vino, in quo est luxuria: sed implemini Spiritu sancto,

4. 3. 19 Loquentes vobismetipsis in psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus cantantes & psallentes in cordibus vestris Domino,

20 Gratias agentes semper pro omnibus, in nomine Domini nostri Iesu Christi, Deo & Patri.

21 Subiecti invicem in timore Christi.

22 *f. Gen.* 3. 16. Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino:

23 *Colos.* 3. 18. Quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ: Ipse, salvator corporis ejus.

24 Sed sicut Ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus.

25 *1. Cor.* 11. 3. Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum *Colos.* 3. 19. tradidit pro ea,

26 Vt illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ,

27 Vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed ut sit sancta & immaculata.

28 Ita & viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit.

29 *Gen.* 2. 24. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit: sed nutrit, & fovet eam, sicut & Christus Ecclesiam:

30 Quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus & de ossibus ejus.

31 *1. Cor.* 6. 16. Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem suam, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne una.

32 Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia.

33 Verumtamen & vos singuli, unusquisque uxorem suam sicut seipsum diligat: uxor autem timeat virum suum.

CAPUT VI.

Filii parentibus, servique dominis obediant, & reverenturque parentes erga filios, & domini erga servos sui memores sint officii: monet Dei armaturam, cuius partes explicat, induendam, ad resistendum spiritualibus inimicis, petens etiam ut pro se orent.

1 Filii obedite parentibus vestris in Domino: hoc enim iustum est.

2 *Colos.* 3. 20. Honora patrem tuum, & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione:

3 *Exod.* 20. 12. Vt bene sit tibi, & sis longævus super terram.

4 Et vos patres nolite ad iracundiam provocare filios vestros: sed educate illos in disciplina & correptione Domini

5 *Matth.* 9. 15. 4. Servi obedite dominis carnalibus cum timore & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo:

6 Non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi, facientes voluntatem Dei ex animo,

7 Cum bona voluntate servientes, sicut Domino, & non hominibus:

8 Sciens quoniam unusquisque, quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, sive servus, sive liber.

9 Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas: scientes quia & illorum, & vester Dominus est in cœlis: & per sonarum acceptio non est apud eum.

10 De cetero fratres, confortamini in Domino, & in potentia virtutis ejus.

11 Induite vos armaturam Dei ut possitis stare adversus insidias diaboli.

12 Quoniam non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus principes, & potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitie, in cœlestibus.

13 Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare.

14 State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induite lorica iustitiæ,

15 Et calceati pedes in præparatione Evangelii pacis:

16 In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere:

17 *d. Isaia.* 59. 17. Et galeam salutis assumite: & gladium spiritus, (quod est verbum Dei.)

18 Per omnem orationem & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu: & in ipso vigilantes in omni instantia, & obsecratione pro omnibus sanctis;

19 *f. 2. Thef.* 3. 1. Et pro me, ut detur mihi sermo in aperitione oris mei cum fiducia, notum facere mysterium Evangelii;

20 Pro quo legatione fungor in catena, ita ut in ipso audeam prout oportet me loqui.

21 Vt autem & vos sciatis quæ circa me sunt, & quid agam: omnia vobis nota faciet Tychicus charissimus frater, & fidelis minister in Domino:

22 Quem misi ad vos in hoc ipsum, ut

cognoscatis quæ circa nos sunt, & consoletur corda vestra.

23 Pax fratribus, & charitas cum fide, à Deo Patre, & Domino Iesu Christo.

24 Gratia cum omnibus, qui diligunt Dominum nostrum Iesum Christum in incorruptione. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD PHILIPPENSES.

CAPUT I.

Ex magno affectu quem habet erga Philippenses, manifestat eis quod pressura sua in maiorem Evangelii fructum cesserint: quam utilitatem si non spectaret, omnino dissolvi cuperet, & esse cum Christo: eosque adhortatur, ut digne ad Christi Evangelium converterentur, dicens, quod pro ipso iam afflictiones sustinuerint.

1 **P**aulus & Timotheus, servi Iesu Christi, omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis, cum Episcopis, & Diaconibus.

2 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo.

3 Gratias ago Deo meo in omni memoria vestri,

4 Semper in cunctis orationibus meis pro omnibus vobis, cum gaudio deprecationem faciens,

5 Super communicatione vestra in Evangelio Christi à prima die usque nunc.

6 Confidens hoc ipsum, quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Iesu.

7 Sicut est mihi iustum hoc sentire pro omnibus vobis: eo quod habeam vos in corde, & in vinculis meis, & in defensione, & confirmatione Evangelii, socios gaudii mei omnes vos esse.

8 Testis enim mihi est Deus, quomodo cupiam omnes vos in visceribus Iesu Christi.

9 Et hoc oro, ut Charitas vestra magis ac magis abundet in scientia, & in omni sensu:

10 Ut probetis potiora, ut sitis sinceri, & sine offensa in diem Christi.

11 Repleti fructu iustitiæ per Iesum Christum, in gloriam & laudem Dei.

12 Scire autem vos volo fratres, quia quæ circa me sunt, magis ad profectum venerunt Evangelii:

13 Ita ut vincula mea manifesta fierent in Christo in omni prætorio, & in cæteris omnibus;

14 Et plures è fratribus in Domino confidentes vinculis meis, abundantius audent sine timore verbum Dei loqui.

15 Quidam quidem & propter invidiam & contentionem, quidam autem & propter bonam voluntatem Christum prædicant:

16 Quidam ex charitate, scientes quoniam in defensionem Evangelii positus sum.

17 Quidam autem ex contentione Christum annuntiant non sincere, existimantes

pressuram se suscitare vinculis meis.

18 Quid enim? Dum omni modo, sive per occasionem, sive per veritatem, Christus annuntietur; & in hoc gaudeo, sed & gaudebo.

19 Scio enim quia hoc mihi provehiet ad salutem, per vestram orationem, & subministrationem Spiritus Iesu Christi.

20 Secundum expectationem & spem meam, quia in nullo confundar: sed in omni fiducia sicut semper, & nunc magnificabitur Christus in corpore meo, sive per vitam, sive per mortem.

21 Mihi enim vivere Christus est, & mori lucrum.

22 Quod si vivere in carne, hic mihi fructus operis est, & quid eligam ignoro.

23 Coarctor autem è duobus desiderium habens dissolvi, & esse cum Christo, multo magis melius:

24 Permanere autem in carne, necessarium propter vos.

25 Et hoc confidens scio quia manebo, & permanebo omnibus vobis, ad profectum vestrum, & gaudium fidei:

26 Ut gratulatio vestra abundet in Christo Iesu in me, per meum adventum iterum ad vos.

27 *a* Tantum dignè Evangelio Christi conversamini: ut sive cum venero, & videro vos, sive absens audiam de vobis, quia statis in uno spiritu unanimes, collaborantes fidei Evangelii:

28 Et in nullo terreamini ab adversariis; quæ illis est causa perditionis, vobis autem salutis, & hoc à Deo:

29 Quia vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini:

30 Idem certamen habentes, quale & vidistis in me, & nunc audistis de me.

CAPUT II.

Ad mutuam dilectionem & concordiam, animique modestiam miro affectu eos hortatur, exemplo Christi, in cuius nomine omne genu nunc flectitur, utque suam in timore operentur salutem: congratulatur tum illis quod inter malos sanctè vivant, tum sibi quod tales habebat discipulos: Timotheum laudat à sincera Evangelii prædicatione & obedientia; similiter & Epaphroditum: quem ad eos mittit, postquam ab ægitudine convalescit.

1 **S**i qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua societas spiritus, si qua viscera miserationis:

2 Implete gaudium meum, ut idem sapiatis, eandem charitatem habentes, unanimes, id ipsum sentientes.

3 Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam: sed in humilitate superiores sibi invicem arbitantes,

4 Non quæ sua sunt singuli considerantes sed ea quæ aliorum.

5 Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Iesu:

6 Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo:

7 Sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo.

8 *a* Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.

9 Pro

a Eph. 4. 1.
Coloss. 1. 10.
1. Thes. 2. 12.

a Heb. 1. 9.

9 Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen.

6 *Isaia* 10 b Ut in nomine, Iesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, & infernorum:

Rom. 11 Et omnis lingua confiteatur quia Dominus.

14.11. min⁹ Iesus Christus in gloria est Dei Patris.

12 Itaque charissimi mei, (sicut semper obedistis) non ut in præsentia mei tantum, sed multo magis nunc in absentia mea, cum metu & tremore vestram salutem operamini.

13 Deus est enim, qui operatur in vobis & velle, & perficere, pro bona voluntate.

1. *Pr.* 14 c Omnia autem facite sine murmurationibus, & hæsitacionibus:

15 Ut sitis sine querela, & simplices filii Dei, sine reprehensione, in medio nationis pravæ & perversæ: inter quos lucetis sicut luminaria in mundo.

16 Verbum vitæ continentis ad gloriam meam in die Christi, quia non in vacuum cucurri, neque in vacuum laboravi.

17 Sed & si immolor supra sacrificium, & obsequium fidei vestræ & gaudeo, & congratulor omnibus vobis.

18 Idiplum autem & vos gaudete, & congratulamini mihi.

1. *Ad.* 19 Spero autem in Dño Iesu, d Timotheum me citò mittere ad vos: ut & ego bono animo sim, cognitis quæ circa vos sunt,

20 Neminem enim habeo tam unanimem qui sincera affectione pro vobis sollicit⁹ sit.

1. *Cor.* 21 c Omnes enim quæ sua sunt quærunt, 13.5. non quæ sunt Iesu Christi.

22 Experimentum autem ejus cognoscite, quia sicut pater filius mecum servivit in Evangelio.

23 Hunc igitur spero me mittere ad vos, mox ut videro quæ circa me sunt.

24 Confido autem in Domino, quoniam & ipse veniam ad vos citò.

25 Necessarium autem existimavi Epaphroditum fratrem, & cooperatorem, & commilitonem meum; vestrum autem Apostolum, & ministrum necessitatis meæ, mittere ad vos.

26 Quoniam quidem omnes vos desiderabat: & mœstus erat, propterea quod audieratis illum infirmatum.

27 Nam & infirmatus est usque ad mortem: sed Deus misertus est ejus, non solum autem ejus, verum etiam & mei, ne tristitiam super tristitiam haberem.

28 Festinantius ergo misi illum, ut viso eo iterum gaudeatis, & ego sine tristitia sim.

29 Excipite itaque illum cum omni gaudio in Domino, & ejusmodi cum honore habetote.

30 Quoniam propter opus Christi usque ad mortem accessit, tradens animam suam, ut impleret id, quod ex vobis deerat erga meum obsequium.

C A P V T I I I.

Nemo in legalibus gloriari potest, alioqui Paulo id maxime conveniret: qui tamen omnia hæc detrimentum arbitratus est, quo Dei justitiam ex fide in Christum adipisceretur, semper proficiens ut eandem perfectionem consequeretur: quapropter Philippenses hortatur ut ipsum, & non discipulos, crucis Christi inimicos, imitentur.

1 D E cetero fratres mei gaudete in Domino. Eadem vobis scribere, mihi quidem non pigrum, vobis autem necessarium.

2 Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem.

3 Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu servimus Deo, & gloriamur in Christo Iesu, & non in carne fiduciam habentes:

4 Quamquam ego habeam confidentiam & in carne. Si quis alius videtur confidere in carne, ego magis,

5 Circumcisus octavo die, ex genere Israël de tribu Benjamin, Hebræus ex Hebræis, a secundum legem Phariseus,

6 Secundum æmulationem persequens Ecclesiam Dei, secundum justitiam, quæ in lege est, conversatus sine querela.

7 Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta.

8 Verumtamen existimo omnia detrimentum esse, propter eminentem scientiam Iesu Christi Domini mei: propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercora, ut Christum lucrificam,

9 Et inveniar in illo, non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed illam, quæ ex fide est Christi Iesu: quæ ex Deo est justitia in fide,

10 Ad cognoscendum illum, & virtutem resurrectionis ejus, & societatem passionum illius: configuratus morti ejus:

11 Si quo modo occurram ad resurrectionem, quæ est ex mortuis.

12 Non quod jam acceperim, aut jam perfectus sim: sequor autem, si quo modo comprehendam, in quo & comprehensus sum à Christo Iesu,

13 Fratres, ego me non arbitror comprehendisse. Unum autem, quæ quidem retro sunt obliviscens, ad ea verò quæ sunt priora extendens meipsum,

14 Ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis Dei in Christo Iesu.

15 Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus: & si quid aliter sapitis, & hoc vobis Deus revelabit.

16 Verumtamen ad quod pervenimus, ut idem sapiamus: & in eadem permaneamus regula.

17 Imitatores mei estote fratres, & observate eos qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram.

18 b Multi enim ambulant, quos sæpè dicebam vobis (nunc autem & flens dico) inimicos crucis Christi:

19 Quoniam finis interitus: quorum Deus venter est: & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt.

20 Nostra autem conversatio in cælis est: unde etiam Salvatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum,

21 Qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. secundum operationem, qua etiam possit subjicere sibi omnia.

C A P V T I V.

Ad perseverantiam & spiritale gaudium, modestiam, preces & gratiarum actiones eos compellit, pacem Dei ipsis exoptans: utque mordicus teneant quæ

a *Ad.* 23.6.

b *Rom.* 16.17.

quæcumque Dei sunt; laudant ipsos, quod per Epaphroditum necessaria ad ipsum miserint.

1. Taque fratres mei charissimi, & desideratissimi, gaudium meum, & corona mea: sic stete in Domino, charissimi.

2. Evodiam rogo, & Syntychem deprecor, idipsum sapere in Domino.

3. Etiam rogo & te germane compar, adjuvallas, quæ mecum laboraverunt in Evangelio cum Clemente, & cæteris adiutoribus meis, quorum nomina sunt in libro vitæ.

4. Gaudete in Domino semper: iterum dico gaudete.

5. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus: Dominus propè est.

6. Nihil solliciti sitis: sed in omni oratione, & obsecratione, cum gratiarum actione, petitiones vestræ innotescant apud Deum.

7. Et pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra, & intelligentias vestras, in Christo Iesu.

8. De cætero fratres, quæcumque sunt vera quæcumque pudica, quæcumque iusta, quæcumque sancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ, siqua virtus, siqua laus disciplinæ, hæc cogitate.

9. Quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me, hæc agite: & Deus pacis erit vobiscum.

10. Gavissus sum autem in Domino vehementer, quoniam tandem aliquando reflo-ruistis pro me sentire: sicut & sentiebatis: occupati autem eratis.

11. Non quasi propter penuriam dico: ego enim didici, in quibus sum, sufficiens esse.

12. Scio & humiliari, scio & abundare; (ubique & in omnibus institutus sum) & satiari, & esurire, & abundare, & penuriam pati.

13. Omnia possum in eo, qui me confortat.

14. Verumtamen bene fecistis, communicantes tribulationi meæ.

15. Scitis autem & vos Philippenses, quod in principio Evangelii, quando profectus sum à Macedonia, nulla mihi Ecclesia communicavit in ratione dati & accepti, nisi vos soli:

16. Quia & Thessalonicam semel & bis in usum mihi misistis.

17. Non quia quæro datum, sed requiro fructum abundantem in ratione vestra.

18. Habeo autem omnia, & abundo: repletus sum, acceptis ab Epaphrodito quæ misistis, odorem suavitatis, hostiam acceptam, placentem Deo.

19. *a Rom. 12.1.* Deus autem meus impleat omne desiderium vestrum, secundum divitias suas, in gloria in Christo Iesu.

20. Deo autem & Patri nostro gloria in sæcula sæculorum: Amen.

21. Salutate omnem sanctum in Christo Iesu.

22. Salutant vos, qui mecum sunt, fratres, salutant vos omnes sancti, maxime autem qui de Cæsaris domo sunt.

23. Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

EPISTOLA

BEATI PAULI

APOSTOLI

AD COLOSSENSES.

CAPUT I.

Audita fide, charitate ac spe Colossensium, gratias pro ipsis Apostolus, quo in scientia Dei bonisque operibus perficiantur: Christum Dei imaginem dicit, per quem omnia creata sunt, & qui caput est Ecclesie, quo omnia pacificata sunt: hortatur ergo ut immobiles in fide permaneant: seque dicit effectum Christi ministerium, ad predicandum mysterium a sæculis absconditum, & nunc manifestatum.

1. **P**aulus Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, & Timotheus frater:

2. Eis, qui sunt Colossis, sanctis, & fidelibus fratribus in Christo Iesu.

3. Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro & Domino Iesu Christo. Gratias agimus Deo, & Patri Domini nostri Iesu Christi, semper per vobis orantes:

4. Audientes fidem vestram in Christo Iesu, & dilectionem quam habetis in sanctos omnes,

5. Propter spem, quæ reposita est vobis in cælis: quam audistis in verbo veritatis Evangelii:

6. Quod pervenit ad vos, sicut & in universo mundo est, & fructificat, & crescit, sicut in vobis, ex ea die qua audistis, & cognovistis gratiam Dei in veritate.

7. Sicut didicistis ab Epaphra charissimo conservo nostro, qui est fidelis pro vobis minister Christi Iesu.

8. Qui etiam manifestavit nobis dilectionem vestram in spiritu.

9. Ideo & nos ex qua die audivimus non cessamus pro vobis orantes, & postulantes ut impleamini agnitione voluntatis ejus in omni sapientia & intellectu spiritali:

10. Ut ambuletis digne Deo per omnia placentes: in omni opere bono fructificantes; & crescentes in scientia Dei:

11. In omni virtute confortati secundum potentiam claritatis ejus, in omni patientia & longanimitate cum gaudio,

12. Gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine.

13. Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filii dilectionis suæ,

14. In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum:

15. Qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ:

16. Quoniam in ipso condita sunt universa in cælis & in terra, visibilia, & invisibilia, sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates: omnia per ipsum, & in ipso creata sunt:

17. Et ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant.

Et

61. Cor.
15. 20.
Apo.
1. 5.

18 Et ipse est caput corporis Ecclesiae, qui est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primatum tenens.

19 Quia in ipso complacuit, omnem plenitudinem inhabitare.

20 Et per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quæ in terris, sive quæ in cælis sunt.

21 Et vos cum essetis aliquando alienati, & inimici sensu in operibus malis:

22 Nunc autem reconciliavit in corpore carnis ejus per mortem, exhibere vos sanctos, & immaculatos, & irreprehensibiles coram ipso:

23 Si tamen permanetis in fide fundati, & stabiles, & immobiles à spe Evangelii, quod audistis, quod prædicatum est in universa creatura, quæ sub cælo est, cujus factus sum ego Paulus minister.

24 Qui nunc gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea quæ defunt passionum Christi, in carne mea, pro corpore ejus, quod est Ecclesia:

25 Cujus factus sum ego minister secundum dispensationem Dei, quæ data est mihi in vos, ut impleam verbum Dei:

26 Mysterium, quod absconditum fuit à sæculis, & generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis ejus.

27 Quibus voluit Deus notas facere divitias gloriæ sacramenti hujus in Gentibus, quod est Christus, in vobis spes gloriæ,

28 Quem nos annuntiamus, corripientes omnem hominem, & docentes omnem hominem, in omni sapientia, ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Iesu.

29 In quo & laboro, certando secundum operationem ejus, quam operatur in me in virtute.

C A P V T I I.

Hortatur ut caveant ne ullis aut persuasionibus aut imposturis philosophorum, seu legem inducere velentium, seducantur à Christi fide: per quem à peccatis, à potestate diaboli, & ab adverso iussu chirographo liberati sunt, ut nunc legalia decreta nullo in pretio sint habenda.

1 Volo enim vos scire qualem sollicitudinem habeam pro vobis, & pro iis qui sunt Laodiciæ, & quicumque non videntur faciem meam in carne:

2 Ut consolentur corda ipsorum, instructi in charitate, & in omnes divitias plenitudinis intellectus, in agnitionem mysterii Dei Patris & Christi Iesu:

3 In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi.

4 Hoc autem dico ut nemo vos decipiat in sublimitate sermonum.

5. 3. 1. Cor. 5. 3. Nam etsi corpore absens sum, sed spiritu vobiscum sum: gaudens, & videns ordinem vestrum, & firmamentum ejus, quæ in Christo est fidei vestræ.

6 Sicut ergo accepistis Iesum Christum Dominum, in ipso ambulate,

7 Radicati, & superædificati in ipso, & confirmati fide, sicut & didicistis, abundantes in illo in gratiarum actione.

8 Videte ne quis vos decipiat per philosophiam, & inanem fallaciam, secundum traditionem hominum, secundum elementa

mundi, & non secundum Christum:

9 Quia in ipso habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter.

10 Et estis in illo repleti, qui est caput omnis principatus, & potestatis:

11 In quo & circumcisi estis circumcissione non manu facta in expoliatione corporis carnis, sed in circumcissione Christi:

12 Consepulti ei in baptismo, in quo & resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitavit illum à mortuis.

13. 6. Eph. 2. 1. Et vos cum mortui essetis in delictis, & præputio carnis vestræ, convivificavit cum illo, donans vobis omnia delicta.

14 Delens quod adversus nos erat chirographum decreti: quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci:

15 Et expolians principatus, & potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso.

16 Nemo ergo vos judicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbatorum:

17 Quæ sunt umbra futurorum: corpus autem Christi.

18. 1. 2. Cor. 24. 4. Nemo vos seducat volens in humilitate, & religione Angelorum, quæ non vidit ambulans; frustra inflatus sensu carnis suæ,

19 Et non tenens caput, ex quo totum corpus, per nexus & conjunctiones subministratum & constructum, crescit in augmentum Dei.

20 Si ergo mortui estis cum Christo ab elementis hujus mundi: quid adhuc tanquam viventes in mundo decernitis?

21 Ne tetigeritis, neque gustaveritis, neque contrectaveritis;

22 Quæ sunt omnia in interitum ipso usu, secundum præcepta & doctrinas hominum:

23 Quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ in superstitione, & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad saturitatem carnis.

C A P V T I I I.

In moribus eos informat, ut exuto veteri homine cum actibus suis, quos hic explicat, novum induant, in quo non est distinctio nationis aut conditionis, & assumantque virtutes, ac variis modis Deum laudent, cuncta ad ipsum referentes: docet deinde quomodo se habere debeant uxores & mariti, filii & patres, servi ac domini.

1. 1. Igitur, si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt querite, ubi Christus est in dextera Dei sedens:

2 Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.

3 Mortui enim estis, & vita vestra est abscondita cum Christo in Deo.

4 Cum Christus apparuerit, vita vestra; tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria.

5. 3. Eph. 5. 3. Mortificate ergo membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam, quæ est simulacrorum servitus:

6 Propter quæ venit ira Dei super filios incredulitatis,

7 In quibus & vos ambulastis aliquando, cum viveretis in illis.

8. 6. Nunc

86 Nunc autem deponite & vos omnia ;
 6 Rem. iram , indignationem , malitiam , blasphemiam , turpem sermonem de ore vestro .
 6. 4. Ephes. 9 Nolite mentiri invicem , expoliantes vos
 4. 22. veterem hominem cum actibus suis ,
 Hebr. 10 Et induentes novum , eum qui renovatur in agnitionem , secundum imaginem
 12. 1. ejus qui creavit illum .
 1. Petr. 2. 1. 11 Vbi non est Gentilis , & Iudæus , circumcisio , & præputium , Barbarus , & Scythia , servus & liber : sed omnia , & in omnibus Christus .

12 c Induite vos ergo sicut electi Dei , sancti , & dilecti , viscera misericordiae , benignitatem , humilitatem , modestiam , patientiam :
 e Eph. 6. 12. 13 Supportantes invicem , & donantes vobismetipsis , si quis adversus aliquem habet querelam : sicut & Dominus donavit vobis , ita & vos .
 14 Super omnia autem hæc , charitatem habete , quod est vinculum perfectionis :
 15 Et pax Christi exulet in cordibus vestris , in qua & vocati estis in uno corpore : & grati estote .

16 Verbum Christi habitet in vobis abundanter , in omni sapientia , docentes , & commoventes vosmetipsos , in psalmis , hymnis & canticis spiritualibus , in gratia cantantes in cordibus vestris Deo .
 17 d Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere , omnia in nomine Domini Iesu Christi , gratias agentes Deo & Patri per ipsum .
 e Eph. 5. 22. 18 c Mulieres subditæ estote viris , sicut oportet , in Domino .
 1. Petr. 3. 1. 19 Viri diligite uxores vestras , & nolite amari esse ad illas .
 f Eph. 6. 1. 20 f Filii obedite parentibus per omnia : hoc enim placitum est in Domino .
 g Eph. 6. 4. 21 g Patres , nolite ad indignationem provocare filios vestros , ut non pusillo animo fiant .
 Tit. 2. 9. 22 Servi obedite per omnia dominis carnalibus , non ad oculum servientes , quasi hominibus placentes , sed in simplicitate cordis , timentes Deum .

23 Quodcumque facitis , ex animo operamini , sicut Domino , & non hominibus :
 24 Scientes quod à Domino accipietis retributionem hæreditatis . Domino Christo servite .

25 h Qui enim injuriam facit , recipiet id quod inique gessit : & non est personarum acceptio apud Deum .

26 Qui enim injuriam facit , recipiet id quod inique gessit : & non est personarum acceptio apud Deum .

27 Qui enim injuriam facit , recipiet id quod inique gessit : & non est personarum acceptio apud Deum .

28 Qui enim injuriam facit , recipiet id quod inique gessit : & non est personarum acceptio apud Deum .

29 Qui enim injuriam facit , recipiet id quod inique gessit : & non est personarum acceptio apud Deum .

30 Qui enim injuriam facit , recipiet id quod inique gessit : & non est personarum acceptio apud Deum .

31 Qui enim injuriam facit , recipiet id quod inique gessit : & non est personarum acceptio apud Deum .

32 Qui enim injuriam facit , recipiet id quod inique gessit : & non est personarum acceptio apud Deum .

33 Qui enim injuriam facit , recipiet id quod inique gessit : & non est personarum acceptio apud Deum .

34 Qui enim injuriam facit , recipiet id quod inique gessit : & non est personarum acceptio apud Deum .

35 Qui enim injuriam facit , recipiet id quod inique gessit : & non est personarum acceptio apud Deum .

36 Qui enim injuriam facit , recipiet id quod inique gessit : & non est personarum acceptio apud Deum .

37 Qui enim injuriam facit , recipiet id quod inique gessit : & non est personarum acceptio apud Deum .

38 Qui enim injuriam facit , recipiet id quod inique gessit : & non est personarum acceptio apud Deum .

39 Qui enim injuriam facit , recipiet id quod inique gessit : & non est personarum acceptio apud Deum .

40 Qui enim injuriam facit , recipiet id quod inique gessit : & non est personarum acceptio apud Deum .

41 Qui enim injuriam facit , recipiet id quod inique gessit : & non est personarum acceptio apud Deum .

42 Qui enim injuriam facit , recipiet id quod inique gessit : & non est personarum acceptio apud Deum .

43 Qui enim injuriam facit , recipiet id quod inique gessit : & non est personarum acceptio apud Deum .

44 Qui enim injuriam facit , recipiet id quod inique gessit : & non est personarum acceptio apud Deum .

45 Qui enim injuriam facit , recipiet id quod inique gessit : & non est personarum acceptio apud Deum .

4 Vt manifestem illud ita ut oportet me loqui .

5 c In sapientia ambulate ad eos qui foris sunt , tempus redimentes ,

6 Sermo vester semper in gratia sale sit conditus , ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere .

7 Quæ circa me sunt , omnia vobis nota faciet Tychicus , charissimus frater , & fidelis minister , & conservus in Domino :
 8 Quem misi ad vos ad hoc ipsum , ut cognoscat quæ circa vos sunt , & consoletur corda vestra .

9 Cum Onesimo charissimo , & fideli fratre , qui ex vobis est . Omnia , quæ hic aguntur , nota facient vobis .

10 Salutat vos Aristarchus concaptivus meus , & Marcus consobrinus Barnabæ , de quo accepistis mandata : si venerit ad vos , excipite illum ,

11 Et Iesus , qui dicitur Iustus : qui sunt ex circumcisione : hi soli sunt adiutores mei in regno Dei , qui mihi fuerunt solatio .

12 Salutat vos Epaphras , qui ex vobis est , servus Christi Iesu , semper sollicitus pro vobis in orationibus , ut stetis perfecti , & pleni in omni voluntate Dei .

13 Testimonium enim illi perhibeo , quod habet multum laborem pro vobis , & pro iis qui sunt Laodicæ , & qui Hierapoli .

14 Salutat vos d Lucas medicus charissimus , & Demas .

15 Salutate fratres , qui sunt Laodicæ , & Nympham , & quæ in domo ejus est , Ecclesiam .

16 Et cum lecta fuerit apud vos epistola hæc , facite ut & in Laodicensium Ecclesia legatur : & eam , quæ Laodicensium est , vos legatis .

17 Et dicite Archippo : Vide ministerium quod accepisti in Domino , ut illud impleas .

18 Salutatio , mea manu Pauli . Memores estote vinculorum meorum . Gratia vobiscum . Amen .

19 Salutatio , mea manu Pauli . Memores estote vinculorum meorum . Gratia vobiscum . Amen .

20 Salutatio , mea manu Pauli . Memores estote vinculorum meorum . Gratia vobiscum . Amen .

21 Salutatio , mea manu Pauli . Memores estote vinculorum meorum . Gratia vobiscum . Amen .

22 Salutatio , mea manu Pauli . Memores estote vinculorum meorum . Gratia vobiscum . Amen .

23 Salutatio , mea manu Pauli . Memores estote vinculorum meorum . Gratia vobiscum . Amen .

24 Salutatio , mea manu Pauli . Memores estote vinculorum meorum . Gratia vobiscum . Amen .

25 Salutatio , mea manu Pauli . Memores estote vinculorum meorum . Gratia vobiscum . Amen .

26 Salutatio , mea manu Pauli . Memores estote vinculorum meorum . Gratia vobiscum . Amen .

27 Salutatio , mea manu Pauli . Memores estote vinculorum meorum . Gratia vobiscum . Amen .

28 Salutatio , mea manu Pauli . Memores estote vinculorum meorum . Gratia vobiscum . Amen .

29 Salutatio , mea manu Pauli . Memores estote vinculorum meorum . Gratia vobiscum . Amen .

30 Salutatio , mea manu Pauli . Memores estote vinculorum meorum . Gratia vobiscum . Amen .

31 Salutatio , mea manu Pauli . Memores estote vinculorum meorum . Gratia vobiscum . Amen .

EPISTOLA

BEATI PAULI

APOSTOLI

AD

THESSALONICENSES

PRIMA.

CAPVT PRIMVM.

Thessalonicenses commendat , actis Deo gratias , quod susceptam semel fidem servaverint , Pauli , imò ipsius Domini imitatores effecti , ac forma reliquis credentibus , palam ostendentes quem apud ipsos fructum Pauli prædicatio habuerit .

1 Paulus , & Silvanus , & Timotheus , Ecclesiae Thessalonicensium , in Deo Patre nostro , & Domino Iesu Christo .

2 Gratia vobis , & pax . Gratias agimus Deo semper pro omnibus vobis , nemo-

2. Thes.

3. 1.

c Eph.

5. 15.

d 2. Th.

4. 11.

tiam vestri facientes in orationibus nostris sine intermissione,

3 Memores operis fidei vestre, & laboris, & charitatis, & sustinentiæ spei Domini nostri Iesu Christi, ante Deum & Patrem nostrum:

4 Scientes fratres, dilecti à Deo, electionem vestram:

5 Quia Evangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantum, sed & in virtute, & in Spiritu sancto, & in plenitudine multa, sicut scitis quales fuerimus in vobis propter vos.

6 Et vos imitatores nostri facti estis, & Domini, excipientes verbum in tribulatione multa, cum gaudio Spiritus sancti:

7 Ita ut facti sitis forma omnibus credentibus in Macedonia, & in Achaia.

8 A vobis enim diffamatus est sermo Domini, non solum in Macedonia, & in Achaia, sed & in omni loco fides vestra, quæ est ad Deum, profecta est, ita ut non sit nobis necesse quidquam loqui.

9 Ipsi enim de nobis annuntiant qualem introitum habuerimus ad vos: & quomodo conversi estis ad Deum à simulacris, servire Deo vivo, & vero.

10 Et expectare Filium ejus de cælis (quem suscitavit ex mortuis) Iesum, qui eripuit nos ab ira ventura.

C A P V T I I.

*Ostendit quam sincerum se exhibuerit in predicando ipsis Evangelio, gratias Deo agens quod susceptum Dei verbum sedulo servaverint, passi multa à contri-
bulibus, sicut Ecclesia Iudæa à Iudæis, qui una cum Christo etiam pios omnes persequuntur: declarat etiam quam ardentem gerat erga ipsos affectum.*

1 **N**am ipsi scitis, fratres, introitum nostrum ad vos, quia non inanis fuit:

2 Sed ante passi multa, & à contumeliis affecti (sicut scitis) in Philippis, fiduciam habuimus in Deo nostro, loqui ad vos Evangelium Dei in multa sollicitudine.

3 Exhortatio enim nostra non de errore, neque de immunditia, neque in dolo,

4 Sed sicut probati sumus à Deo ut crederetur nobis Evangelium: ita loquimur, non quasi hominibus placentes, sed Deo, qui probat corda nostra.

5 Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis: sicut scitis: neque in occasione avaritiæ: Deus testis est:

6 Nec quærentes ab hominibus gloriam, neque à vobis, neque ab aliis.

7 Cum possemus vobis oneri esse ut Christi Apostoli: sed facti sumus parvuli in medio vestrum, tanquam si nutrix foveat filios suos.

8 Ita desiderantes vos, cupide volebamus tradere vobis non solum Evangelium Dei, sed etiam animas nostras: quoniam charissimi nobis facti estis.

9 Memores enim estis fratres laboris nostri, & fatigationis: à nocte ac die operantes, ne quem vestrum gravaremus, prædicavimus in vobis Evangelium Dei.

10 Vos testes estis, & Deus, quam sancte & iuste, & sine querela vobis, qui credidistis, fuimus:

11 Sicut scitis, qualiter unumquemque vestrum (sicut pater filios suos),

12 Deprecantes vos & consolantes, testificati sumus, ut ambularetis digne Deo, qui vocavit vos in suum regnum & gloriam.

13 Ideo & nos gratias agimus Deo sine intermissione: quoniam cum accepissetis à nobis verbum auditus Dei, accepistis illud, non ut verbum hominum, sed (sicut est verè) verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidistis.

14 Vos enim imitatores facti estis fratres Ecclesiarum Dei, quæ sunt in Iudæa in Christo Iesu: quia eadem passi estis & vos à contri-
bulibus vestris sicut & ipsi à Iudæis:

15 Qui & Dominum occiderunt Iesum, & Prophetas, & nos persecuti sunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus adversantur;

16 Prohibentes nos Gentibus loqui ut salvæ fiant, ut impleant peccata sua semper: pervenit enim ira Dei super illos usque in finem.

17 Nos autem fratres desolati à vobis ad tempus horæ, aspectu, non corde, abundantius festinavimus faciem vestram videre multo desiderio:

18 Quoniam volumus venire ad vos: ego quidem Paulus, & semel, & iterum, sed impedivit nos satanas.

19 Quæ est enim nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriæ? Nonne vos ante Dominum nostrum Iesum Christum estis in adventu ejus?

20 Vos enim estis gloria nostra & gaudium.

C A P V T I I I.

Metuens ne propter suas afflictiones à fide moverentur, misit ad eos Timotheum, qui ipsos roboraret: illo autem reverso gratias Deo agit, quod in fide ad dilectionem firmi permanserint: ostendens quantum cupiat illos invisere, ut suppleat quod deest fidei ipsorum.

1 **P**ropter quod non sustinentes amplius, placuit nobis remanere à henis, solis:

2 *a* Et misimus Timotheum fratrem nostrum, & ministrum Dei in Evangelio Christi, ad confirmandos vos, & exhortandos pro fide vestra: *a AH. 16. 1.*

3 Ut nemo moveatur in tribulationibus istis: ipsi enim scitis quod in hoc positi sumus.

4 Nam & cum apud vos essemus, prædicabamus vobis passuros nos tribulationes, sicut & factum est, & scitis.

5 Propterea & ego amplius non sustinens nisi ad cognoscendam fidem vestram: ne forte tentaverit vos is qui tentat, & inanis fiat labor noster.

6 Nunc autem veniente Timotheo ad nos à vobis, & annuntiante nobis fidem & charitatem vestram, & quia memoriam nostram habetis bonam semper, desiderantes nos videre, sicut & nos quoque vos:

7 Ideo consolati sumus fratres in vobis, in omni necessitate & tribulatione nostra, per fidem vestram,

8 Quoniam nunc vivimus, si vos statis Domino.

9 Quem

a AH.
16. 16.

a AH.
20. 34.

a Cor.
4. 12.
2. Thes.
3. 8.

9 Quam enim gratiarum actionem possumus Deo retribuere pro vobis, in omni gaudio, quo gaudemus propter vos ante Deum nostrum,

10 Nocte ac die abundantius orantes, ut videamus faciem vestram, & compleamus ea quæ defunt fidei vestræ?

11 Ipse autem Deus & Pater noster, & Dominus noster Iesus Christus, dirigat viam nostram ad vos.

12 Vos autem Dominus multiplicet, & abundare faciat charitatem vestram in invicem, & in omnes, quemadmodum & nos in vobis:

13 Ad confirmanda corda sine querela in sanctitate, ante Deum & Patrem nostrum, in adventu Domini nostri Iesu Christi cum omnibus sanctis ejus, Amen.

CAPUT IV.

Hortatur ut tradita sibi præcepta observent, abstinentes à fornicatione, ac se mutuo diligentes, manibusque operantes, quo nullius quidquam desiderare cogantur: docet modum nostræ resurrectionis, ne inordinata tristitia se crucient propter eos qui moriuntur.

1 DE cætero ergo, fratres, rogamus vos & obsecramus in Domino Iesu, ut quemadmodum accepistis à nobis, quoniam oporteat vos ambulare, & placere Deo, sic & ambuletis, ut abundetis magis.

2 Scitis enim quæ præcepta dederim vobis per Dominum Iesum.

3 a Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra: ut abstineteis vos à fornicatione:

4 Ut sciat unusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & honore;

5 Non in passione desiderii, sicut & Gentes, quæ ignorant Deum:

6 Et ne quis supergrediatur, neque circumveniat in negotio fratrem suum: quoniam vindex est Dominus de his omnibus, sicut prædiximus vobis, & testificati sumus.

7 Non enim vocavit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem.

8 Itaque qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum: qui etiam dedit Spiritum suum sanctum in nobis.

9 De charitate autem fraternitatis non necesse habemus scribere vobis b ipsi enim vos à Deo didicistis ut diligatis invicem.

10 Etenim illud facitis in omnes fratres in universa Macedonia. Rogamus autem vos

fratres ut abundetis magis,

11 Et operam detis ut quieti sitis, & ut vestrum negotium agatis, & operemini manibus vestris sicut præcepimus vobis: & ut honestè ambuletis ad eos qui foris sunt: & nullius aliquid desideretis

12 Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus, ut non contristemini si ut & cæteri, qui spem non habent.

13 Si enim credimus quod Iesus mortuus est, & resurrexit: Ita & Deus eos, qui dormierunt per Iesum, adducet cum eo.

14 Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, c quia nos, qui vivimus, qui residui sumus in adventum Domini, non præveniemus eos, qui dormierunt.

15 Quoniam ipse Dominus in iussu, & in

voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de cælo: & mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi.

16 Deinde nos, qui vivimus, qui relinquitur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aëra, & sic semper cum Domino erimus.

17 Itaque consolamini invicem in verbis istis.

CAPUT V.

Diem iudicii dicit inexpectatum adfuturum, qui tamen ipsos non potest incautos opprimere, cum semper ad illum se præparent, ad quod illos etiam hortatur: monet quoque de obedientia erga suos præfatos, & quomodo erga invicem & erga Deum se habere debeant: orat pro ipsis, utque per se orens precatur.

1 DE temporibus autem, & momentis, fratres non indigetis ut scribamus vobis.

2 a Ipsi enim diligenter scitis, quia dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet.

3 Cum enim dixerint pax, & securitas, tunc repentinus eis superveniet interitus, sicut dolor in utero habentis, & non effugient.

4 Vos autem fratres non estis in tenebris, ut vos dies illa, tanquam fur comprehendat:

5 Omnes enim vos filii lucis estis & filii diei: non sumus noctis, neque tenebrarum.

6 Igitur non dormiamus sicut & cæteri, sed vigilemus, & sobrii sumus.

7 Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt.

8 Nos autem, qui diei sumus, sobrii sumus b indui loriceam fidei & charitatis, & galeam spem salutis:

9 Quoniam non posuit nos Deus in iram, sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum Iesum Christum,

10 Qui mortuus est pro nobis: ut sive vigilemus, sive dormiamus, simul cum illo vivamus.

11 Propter quod consolamini invicem, & edificate alterutrum, sicut & facitis.

12 Rogamus autem vos fratres, ut noveritis eos, qui laborant inter vos, & præsent vobis in Domino, & monent vos,

13 Ut habeatis illos abundantius in charitate propter opus illorum: pacem habete cum eis.

14 Rogamus autem vos fratres, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes.

15 c Videte ne quis malum pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est sectamini in invicem, & in omnes.

16 Semper gaudete.

17 d Sine intermissione orate.

18 In omnibus gratias agite: hæc est enim voluntas Dei in Christo Iesu, in omnibus vobis.

19 Spiritum nolite extinguere.

20 Prophetias nolite spernere.

21 Omnia autem probate: quod bonum est tenete,

22 Ab omni specie mala abstinete vos.

23 Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia: ut integer spiritus vester, & anima,

a 2. Pe.
3. 10.
Apoc.
3. 3. &
16. 15.

b Isaiæ
59. 17.
Ephes.
6. 17.

c Petr.
17. 13.
e 20.

22.
Rom.
12. 17.

1. Petr.
3. 9.
Eccles.
18. 21.

d Luca
18. 1.
Coloss.
4. 2.

ma, & corpus sine querela in adventu Domini nostri Iesu Christi servetur.

24 Fidelis est, qui vocavit vos: qui etiam faciet.

25 Fratres orate pro nobis.

26 Salutate fratres omnes in osculo sancto.

27 Adjuro vos per Dominum, ut legatur epistola hæc omnibus sanctis fratribus.

28 Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI

APOSTOLI

AD

THESSALONICENSES SECUNDA.

CAPVT PRIMVM.

Gratias Deo agit pro fide ac tolerantia Thessalonicensium in persecutionibus, propter quas dicit illos gloriam, adversarios vero ultionem in die iudicii recepturos; orans ut digni habeantur vocatione Dei.

1 Paulus, & Silvanus, & Timotheus Ecclesie Thessalonicensium, in Deo Patre nostro, & Dño Iesu Christo.

2 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo.

3 Gratias agere debemus semper Deo pro vobis, fratres, ita ut dignum est, quoniam supercrescit fides vestra, & abundat charitas uniuscujusque vestrum in invicem:

4 Ita ut & nos ipsi in vobis gloriemur in Ecclesiis Dei, pro patientia vestra, & fide, & in omnibus persecutionibus vestris, & tribulationibus quæ sustineris.

5 In exemplum iusti iudicii Dei, ut digni habeamini in regno Dei, pro quo & patimini.

6 Si tamen iustum est apud Deum, retribuere tribulationem iis qui vos tribulant:

7 Et vobis, qui tribulamini, requiem nobiscum in revelatione Domini Iesu de cælo cum Angelis virtutis ejus,

8 In flamma igitur dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum, & qui non obedunt Evangelio Dñi nostri Iesu Christi.

9 Qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloria virtutis ejus:

10 Cum venerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt: quia creditum est testimonium nostrum super vos in die illo:

11 In quo etiam oramus semper pro vobis ut dignetur vos vocatione sua Deus noster, & impleat omnem voluntatem bonitatis suæ, & opus fidei in virtute,

12 Ut clarificetur nomen Dñi nostri Iesu Christi in vobis, & vos in illo, secundum gratiam Dei nostri, & Domini Iesu Christi.

CAPVT II.

De die Domini monet ne credant seductoribus, ostendens venturum prius filium perditionis, qui varia edet prodigia fallacia, quibus reprobi se-

ducentur: de electione & fide Thessalonicensium gratias agit, monens ut servant acceptas ab ipso traditiones, & pro eorum consolatione ac confirmatione orat.

1 Rogamus autem vos fratres, per adventum Domini nostri Iesu Christi & nostræ congregationis in ipsum:

2 Ut non citò moveamini à vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam tanquam per nos missam, quasi iustet dies Domini.

3 Ne quis vos seducat ullo modo: quoniam nisi venerit discessio primum, & revelatus fuerit homo peccati, filius perditionis,

4 Qui adversatur, & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur, ita ut in templo Dei sedeat ostendens se tanquam sit Deus.

5 Non retineris quod cum adhuc essem apud vos, hæc dicebam vobis?

6 Et nunc quid detineat scitis, ut reveletur in suo tempore.

7 Nam mysterium jam operatur iniquitatis: tantum ut qui tenet nunc, teneat, donec de medio fiat.

8 Et nunc revelabitur ille iniquus quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui eum:

9 Cujus est adventus secundum operationem satanæ, in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus.

10 Et in omni seductione iniquitatis iis qui pereunt: eo quod charitatem veritatis non receperunt ut salvi fierent. Ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio.

11 Ut iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.

12 Nos autem debemus gratias agere Deo semper pro vobis, fratres dilecti à Deo, quod elegerit vos Deus primitias in salutem, in sanctificatione spiritus & in fide veritatis:

13 In qua & vocavit vos per Evangelium nostrum, in acquisitionem gloriæ Domini nostri Iesu Christi.

14 Itaque fratres stare: & tenete traditiones, quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram.

15 Ipse autem Dominus noster Iesus Christus, & Deus & Pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem æternam, & spem bonam in gratia,

16 Exhortetur corda vestra, & confirmet in omni opere & sermone bono.

CAPVT III.

Cupit ut pro se precantur, confidens quod servaturæ sint ipsius præcepta, monetque ut subtrahant se à Christianis nolentibus servare quæ ipse instituerat, nec manibus laborare, quod tamen ipsemet Paulus apud eos fecerat: cavet tamen ne tales ut inimici existiment, sed ut fratres corripiant.

1 De cætero fratres orate pro nobis, ut sermo Dei currat, & clarificetur, sicut & apud vos:

2 Et ut liberemur ab importunis & malis hominibus: non enim omnium est fides.

3 Fidelis autem Deus est, qui confirmabit vos, & custodiet à malo.

M H B

4 Confidimus autem de vobis, in Domino, quoniam quæ præcipimus, & facitis, & facietis.

5 Dominus autem dirigat corda vestra in charitate Dei, & patientia Christi.

6 Denuntiamus, autem vobis fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, & non secundum traditionem, quam acceperunt à nobis.

7 Ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imitari nos: quoniam non inquieti fuimus inter vos:

8 *b. AB.* Neque gratis panem manducavimus ab aliquo, sed in labore, & in fatigatione, nocte & die operantes ne quem vestrum gravaremus.

9 Non quasi non habuerimus potestatem, sed ut nosmetipsos formam daremus vobis ad imitandum nos.

10 Nam & cum essemus apud vos, hoc denuntiabimus vobis: quoniam si quis non vult operari, nec manducet.

11 Audivimus enim inter vos quosdam ambulare inquiete, nihil operantes, sed curiose agentes,

12 Is autem, qui ejusmodi sunt denuntiamus, & obsecramus in Domino Iesu Christo: ut cum silentio operantes, suum panem manducant.

13 *e Gal.* Vos autem fratres nolite deficere beneficientes.

14 Quod si quis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & ne commisceamini cum illo, ut confundatur:

15 Et nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem.

16 Ipse autem Dominus pacis, det vobis pacem sempiternam in omni loco. Dominus sit cum omnibus vobis.

17 Salutatio mea manu Pauli: quod est signum in omni epistola, ita scribo.

18 Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

3 Sicut rogavi te ut remaneres Ephesi cum irem in Macedoniam, ut denuntiaret quibusdam ne aliter docerent,

4 Neque intenderent fabulis, & genealogiis interminatis: quæ quæstiones præstant magis quam ædificationem Dei, quæ est in fide.

5 Finis autem præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.

6 A quibus quidam aberrantes, conversi sunt in vaniloquium,

7 Volentes esse legis doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.

8 *b. Rom.* Scimus autem quia bona est lex, si quis ea legitime utatur:

9 Sciens hoc quia lex justo non est posita, sed injustis, & non subditis, in piis, & peccatoribus, sceleratis, & contaminatis, parricidis, & matricidis, homicidis,

10 Fornicariis, masculorum concubitoribus, plagiaris, mendacibus, & perjuris, & si quid aliud tanæ doctrinæ adverfatur,

11 Quæ est secundum Evangelium gloriæ beati Dei, quod creditum est mihi.

12 Gratias ago ei, qui me confortavit, Christo Iesu Domino nostro, quia fidelem me existimavit, ponens in ministerio:

13 Qui prius blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.

14 Superabundavit autem gratia Domini nostri, cum fide, & dilectione, quæ est in Christo Iesu.

15 Fidelis sermo, & omni acceptione dignus: quod Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum.

16 Sed ideo misericordiam consecutus sum: ut in me primo ostenderet Christus Iesus omnem patientiam, ad informationem eorum, qui credituri sunt illi, in vitam æternam.

17 Regi autem sæculorum immortalis, invisibili, soli Deo, honor & gloria in sæcula sæculorum, Amen.

18 Hoc præceptum commendo tibi fili Timothee, secundum præcedentes in te prophetias, ut milites in illis bonam militiam,

19 Habens fidem, & bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt:

20 Ex quibus est Hymenæus, & Alexander: quos tradidi Satanæ, ut discant non blasphemare.

CAPVT II.

Vult pro regibus & magistratibus fieri orationes ac gratiarum actiones, unumque dicit esse Deum & unum mediatorem: quomodo orare debeant vir ac mulier, & quomodo hæc ornari debeat, cuius non est docere, sed in silentio discere.

1 Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus:

2 Pro regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate, & castitate.

3 Nos

EPISTOLA

BEATI PAULI

APOSTOLI

AD TIMOTHEVM I.

CAPVT PRIMVM.

Præceptum revocat quod Timotheo tradiderat, de retrahendis quibusdam à perversa doctrinæ & tradenda sana: lex ob injustos posita est: Deo gratias agit, quod eum ab Ecclesia persecutione ad Apostolatam vocaverit: qui misericordiam consecutus est, ut ostendatur Dei longanimitas ad peccatorum informationem: Timotheum monet ut strenuum agat militem.

1 Paulus Apostolus Iesu Christi secundum imperium Dei Salvatoris nostri, & Christi Iesu spei nostræ:

2 *b. AB.* Timotheo dilecto filio in fide. Gratia, misericordia, & pax à Deo Patre, & Christo Iesu Domino nostro.

3 Hoc enim bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro Deo.

4 Qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.

5 Vnus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Christus Iesus:

6 Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus, testimonium temporibus suis:

7 In quo positus sum ego prædicator & Apostolus (veritatem dico, non mentior) doctor Gentium in fide, & veritate.

8 Volo ergo viros orare in omni loco, levantes puras manus sine ira & disceptatione.

9 4 Similiter & mulieres in habitu ornato, cum verecundia & sobrietate ornantes se, & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa:

10 Sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona.

11 Mulier in silentio discat cum omni subiectione.

12 6 Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum; sed esse in silentio.

13 2 Adam enim primus formatus est, deinde Heva:

14 d Et Adam non est seductus, mulier autem seducta in prævaricatione fuit,

15 Salvabitur autem per filiorum generationem, si permanerit in fide, & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate.

C A P V T I I I.

Docet Timotheum quales esse debeant Episcopi, Diaconi, ac mulieres: ut sciat quomodo conversari debeat in Ecclesia qua est columna veritatis: simulque commendat Dominica incarnationis sacramentum.

1 Fidelis sermo: Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.

2 a Oportet ergo Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalem, doctorem,

3 Non vinolentum, nec percussorem, sed modestum: non litigiosum, non cupidum, sed

4 Sux domui bene præpositum, filios habentem subditos cum omni castitate.

5 Si quis autem domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit?

6 Non neophytum: ne in superbiam elatus, in iudicium incidat diaboli.

7 Oportet autem illum & testimonium habere bonum ab iis qui foris sunt, ut non in opprobrium incidat, & in laqueum diaboli.

8 Diaconos similiter pudicos, non bilinguos, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes:

9 Habentes mysterium fidei in conscientia pura.

10 Et hi autem probentur primum: & sic ministrent, nullum crimen habentes.

11 Mulieres similiter pudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in omnibus.

12 Diaconi sint unius uxoris viri: qui filiis suis bene præfint, & suis domibus.

13 Qui enim bene ministraverint, gradum bonum sibi acquirunt, & multam fiduciam in fide, quæ est in Christo Iesu.

14 Hæc tibi scribo, sperans me ad te venire cito.

15 Si autem tardavero, ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis.

16 Et manifestè magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, justificatum est in spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est Gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria.

C A P V T I V.

Prædicat quosdam falsam tradituros doctrinam, peccissimum de nuptiis accibus: discipulum autem monet ut spreta vana doctrina, exerceat se ad pietatem, qua corporali exercitationi præfertur: & quamquam sit adolescens, præbeat se reliquis exemplum.

1 Spiritus autem manifestè dicit, quia in novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris, & doctrinis demoniorum;

2 In hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriam habentium suam conscientiam,

3 Prohibentium nubere, abstinere à cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & iis qui cognoverunt veritatem.

4 Quia omnis creatura Dei bona est, & nihil rejciendum quod cum gratiarum actione percipitur:

5 Sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem.

6 Hæc proponens fratribus, bonus eris minister Christi Iesu, enutritus verbis fidei, & bonæ doctrinæ, quam assecutus es.

7 6 Ineptas autem, & aniles fabulas devota: exerce autem te ipsum ad pietatem.

8 Nam corporalis exercitatio, ad modicum utilis est: pietas autem ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ.

9 Fidelis sermo, & omni acceptione dignus.

10 In hoc enim laboramus, & maledicimur, quia speramus in Deum vivum, qui est Salvator omnium hominum, maxime fidelium.

11 Præcipe hæc, & doce.

12 Nemo adolescentiam tuam contemnat: sed exemplum esto fidelium, in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate.

13 Dum venio, attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ.

14 Noli negligere gratiam, quæ est in te, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii.

15 Hæc meditare, in his esto: ut profectus tuus manifestus sit omnibus.

16 Attende tibi, & doctrinæ: insta in illis. Hoc enim faciens, & teipsum salvum facies, & eos qui te audiunt.

C A P V T V.

Docet quomodo seniores, anus, ac juveniles gubernare debeant, rursus seniores ac juniores viduas: & de conditionibus in eligenda vidua requisitis: presbyteri probè suo fungentes munere dupliciter honorantur: nec facile adversus presbyterum accusationem suscipiat, sed peccantes publice arguat: hæc mandata servet, nemini cito manus imponat.

H N h 3

scit
+ fac
min

2. Tim.
3. 1.
2. Petr.
3. 3.
Iude
18.

6. 2. Tim.
2. 23.
Tit.
3.
9.

+

+

+

+

+

+ 6 modus orandi;

imponens : medico vino utatur : & de variis hominum peccatis.

1 Seniore[m] ne increpaueris, sed obsecra
+ sui patrem; juvenes, ut fratres:

2 Anus, ut matres, juvenulas, ut sorores,
in omni castitate:

3 Viduas honora, quæ verè viduæ sunt,

4 Si qua autem vidua filios, aut nepotes
+ habet: discat primum domum suam regere,
& mutuam vicem reddere parentibus: hoc
enim acceptum est coram Deo.

5 Quæ autem verè vidua est, & desolata,
speret in Deum, & instet obsecrationibus &
orationibus nocte ac die.

6 Nam quæ in deliciis est, vivens mortua est.

7 Et hoc præcipe, ut irreprehensibiles sint.

8 Si quis autem suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.

9 Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quæ fuerit unius viri uxor,

10 In operibus bonis testimonium habens si filios educavit, in hospitio recepit, si sanctorum pedes lavit, si tribulationem patientibus subministravit, si omne opus bonum subsecuta est.

11 Adolescentiores autem viduas devita. Cum enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt:

12 Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.

13 Simul autem & otiosæ discunt circuire domos: non solum otiosæ, sed & verbosæ, & curiosæ, loquentes quæ non oportet.

14 Volo ergo juniores nubere, filios procreare, matres familias esse, nullam occasionem dare adversario maledicti gratia.

15 Iam enim quædam conversæ sunt retro sathanam.

16 Si quis fidelis habet viduas, subministret illis, & non gravetur Ecclesia: ut iis quæ verè viduæ sunt, sufficiat.

17 Qui benè præsumt presbyteri, duplici honore digni habeantur: maximè qui laborant in verbo & doctrina.

+ a Deut. 25. 4. os bovi trituranti. Et: b Dignus est operari. Cor. 1. 9. 9. 9. 19 Adversus presbyterum accusationem b Mat. 10. 10. noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus.

10. 10. testibus.

Luca 20. 7. Peccantes coram omnibus argue: ut & cæteri timorem habeant.

21 Testor coram Deo & Christo Iesu, & electis Angelis, ut hæc custodias sine præiudicio, nihil faciens in alteram partem declinando.

22 Manus cirò nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis Te ipsum castum custodi.

23 Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere, propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates.

24 Quorundam hominum peccata manifesta sunt, præcedentia ad iudicium; quorundam autem & subsequuntur.

25 Similiter & facta bona manifesta sunt: & quæ aliter se habent, abscondi non possunt.

Servi dominis suis obsequantur, sive fidelibus sive infidelibus: fugiendi sunt qui his relictis vana docent: quantum mali inducas avaritia; quæ devotam hortatur Timotheum ad virtutes amplectendas, servata fide quam in Baptismo confessus est, utque in finem usque serves hæc mandata; divites autem reprimas à superbia, inducens ad eleemosynas.

+ Q Vicumque sunt sub iugo servi, dominos suos omni honore dignos arbitrentur, ne nomen Domini & doctrina blasphemetur.

2 Qui autem fideles habent dños, non contemnant, quia fratres sunt: sed magis serviant quia fideles sunt & dilecti, qui beneficii participes sunt. Hæc doce, & exhortare.

3 Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Dñi nostri Iesu Christi, & ei, quæ secundum pietatem est, doctrinæ:

+ 4 Superbus est, nihil sciens, sed languens circa quæstiones, & pugnas verborum: ex quibus oriuntur invidiæ, contentiones, blasphemix, suspensiones malæ:

5 Conflictationes hominum mente corruptorum, & qui veritate privati sunt, existimantium quæstum esse pietatem.

6 Est autem quæstus magnus, pietas cum sufficientia.

7 a Nihil enim intulimus in hunc mundum: haud dubium quod nec auferre quid possumus.

8 b Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus.

+ 9 Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem.

10 Radix enim omnium malorum est cupiditas: quam quidam appetentes, erraverunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis.

+ 11 Tu autem o homo Dei hæc fuge: sectare verò iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem.

12 Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, in qua vocatus es. & confessus bonam confessionem coram multis testibus.

13 Præcipio tibi coram Deo, qui vivificat omnia, & Christo Iesu, qui testimonium reddidit: sub Pontio Pilato, bonam confessionem:

14 Ut serves mandatum sine macula, irreprehensibile, usque in adventum Domini nostri Iesu Christi:

15 Quem suis temporibus ostendet a beatus & solus potens Rex regum, & Dominus dominantium.

+ 16 Qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem: quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest: cui honor, & imperium sempiternum, Amen.

17 Divitibus huius sæculi præcipe non subline sapere, sed neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo (qui præstat nobis omnia abunde ad fruendum)

18 Benè agere, divites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare,

19 Thesau

a Job. 1. 27. Eccles. 5. 14. b Provo. 27. 26.

c Mat. 27. 10. Joann. 18. 37.

d Apoc. 17. 14. e 19. 16. e Joann. 1. 18. I. Joann. 4. 13.

f Luca 12. 15.

+ in facie

19 Thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.

20 O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ,

21 Quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt. Gratia tecum. Amen.

EPISTOLA

BEATI PAULI

APOSTOLI

AD TIMOTHEVM II.

CAPVT I.

Gratias Deo agit ob fidem Timothei, quam inrepida predicatione iubet exeri: Christus mortem destruxit, & Paulum in gentium doctorem elegit, servans ei debitum ipsius laboribus primum: dicit quod omnes Asiani ipsum reliquerint, laudans Onesiphori familiam quod inde multa receperit obsequia.

1 Paulus Apostolus Iesu Christi per voluntatem Dei, secundum promissionem vitæ, quæ est in Christo Iesu.

2 Timotheo charissimo filio, gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & Christo Iesu Domino nostro.

3 Gratias ago Deo, cui servo à progenitoribus in conscientia pura, quod sine intermissione habeam tui memoriam in orationibus meis, nocte ac die.

4 Desiderans te videre, memor lacrymarum tuarum, ut gaudio implear,

5 Recordationem accipiens ejus fidei, quæ est in te non ficta, quæ & habitavit primum in avia tua Lo de, & matre tua Eunice, certus sum autem quod & in te.

6 Propter quam causam admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.

7 ^{a Rom. 8.15.} Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis, dilectionis, & sobrietatis.

8 Noli itaque erubescere testimonium Domini nostri, neque me vinctum ejus: sed collabora Evangelio secundum virtutem Dei:

9 Qui nos liberavit, & vocavit vocatione sua sancta, ^b non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum, & gratiam, quæ data est nobis in Christo Iesu ante tempora sæcularia.

10 Manifestata est autem nunc per illuminationem Salvatoris nostri Iesu Christi, qui destruxit quidem mortem, illuminavit autem vitam & incorruptionem per Evangelium:

11 In quo ^{c 1.Ti. 3.7.} positus sum ego prædicator, & Apostolus, & magister gentium.

12 Ob quam causam etiam hæc patior, sed non confundor. Scio enim cui credidi, & certus sum quia potens est depositum meum servare in illum diem.

13 Formam habe sanorum verborum,

quæ à me audisti & in dilectione in Christo Iesu.

14 Bonum depositum custodi per Spiritum sanctum, qui habitat in nobis.

15 Scis hoc, quod aversi sunt à me omnes qui in Asia sunt, ex quibus est Phigelus, & Hermogenes.

16 Det misericordiam Dominus d Onesiphori domui: quia sæpè me refrigeravit, ^{d Infr. 4.19.} & catenam meam non erubuit.

17 Sed cum Romam venisset, sollicitè me quæsit & invenit.

18 Det illi Dominus invenire misericordiam à Domino in illa die. Et quanta Ephesi ministravit mihi, tu melius nosti.

CAPVT II.

Hortatur Timotheum ad alios sincere docendum & patiendum pro Christo, facta mentione futuri premii ac resurrectionis Christi: utque contentiones & profana vaniloquia devitet, stultasque legis quæstiones: de magna domo varia habente vasa, & quas virtutes servus Dei sectari debeat.

1 **T** ergo fili mi confortare in gratia, quæ est in Christo Iesu:

2 Et quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.

3 Labora sicut bonus miles Christi Iesu.

4 Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus: ut ei placeat, cui se probavit.

5 Nam & qui cerrat in agone, non coronatur nisi legitimè certaverit.

6 Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere.

7 Intellige quæ dico: dabit enim tibi Dominus in omnibus intellectum.

8 Memor esto Dominum IESVM CHRISTVM resurrexisse à mortuis ex semine David, secundum Evangelium meum.

9 In quo laboro usque ad vincula, quasi male operans: sed verbum Dei non est alligatum.

10 Ideo omnia sustineo propter electos, ut & ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Iesu, cum gloria cœlesti.

11 Fidelis sermo: Nam si commortui sumus, & convivemus.

12 Si sustinebimus, & conregnabimus: ^{a Matt. 10.33.} si negaverimus, & ille negabit nos: ^{Marc. 8.18.}

13 ^b Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest. ^{b Romo 3.3.}

14 Hæc commune, testificans coram Domino. Noli contendere verbis: ad nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium.

15 Sollicite cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium inconfusibilem, rectè tractantem verbum veritatis.

16 Profana autem, vaniloquia devita: multum enim proficiunt ad impietatem:

17 Et sermo eorum ut cancer serpit: ex quibus est Hymenæus, & Philetus:

18 Qui à veritate exciderunt, dicentes resurrectionem esse jam factam, & subvertunt quorundam fidem.

19 Sed firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc: cognovit Dominus qui sunt ejus, & discedat ab iniquitate, omnis qui nominat nomen Domini.

20 In magna autem domo non solum

H.H.h 3

sunt vasa aurea, & argentea, sed & lignea, & fictilia: & quædam quidam in honorem, quædam autem in contumeliam.

21 Si quis ergo emundaverit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum, & utile Domino, ad omne opus bonum paratum.

22 Juvenilia autem desideria fuge, se-
ctare verò justitiam, fidem, charitatem, & pacem cum iis qui invocant Dominum de corde puro.

23 & Stultas autem, & sine disciplina quæ-
stiones evita: sciens quia generant lites.

24 Servum autem Domini non oportet li-
tigare: sed mansuetum esse ad omnes, do-
cibilem, patientem,

25 Cum modestia corripientem eos, qui
resistunt veritati, nequando Deus det illis
pœnitentiam ad cognoscendam veritatem,

26 Et resipiscant à diaboli laqueis, à quo
captivi teneantur ad ipsius voluntatem.

CAPUT III.

*Prædicat homines futuros variis involutos pecca-
tis, qui mulierculas seducunt veritati resistent:
Timotheum autem hortatur ut suo exemplo virtutes
amplectatur, ac tolerantiam in persecutionibus: &
de sacrarum litterarum utilitate.*

1 **H**oc autem scito, quod in novissi-
mis diebus instabunt tempora pe-
riculosa:

2 Erunt homines seipsum amantes, cupi-
di, elati, superbi, blasphemæ, parentibus
non obediens, ingrati, scelesti,

3 Sine affectione, sine pace, criminales,
incontinentes, immites, sine benignitate,

4 Proditores, protervi, tumidi, & volu-
ptatum amatores, magis quam Dei:

5 Habentes speciem quidem pietatis, virtu-
tem autem ejus abnegantes. Et hos evita:

6 Ex his enim sunt, qui penetrant domos,
& captivas ducunt mulierculas oneratas
peccatis, quæ ducuntur variis desideriis:

7 Semper dicentes, & numquam ad scien-
tiam veritatis pervenientes.

8 Quemadmodum autem & Ioannes &
Mambres resistunt Moyfi: ita & hi resi-
stunt veritati, homines corrupti mente, re-
probi circa fidem,

9 Sed ultra non proficient: Insipientia
enim eorum manifesta erit omnibus, sicut
& illorum fuit.

10 Tu autem affectus es meam doctri-
nam, institutionem, p. opositum, fidem, lon-
ganimitatem, dilectionem, patientiam,

11 Persecutiones, passiones: qualia mihi
facta sunt Antiochiæ, Iconii, & Lystris:
quales persecutiones sustinui, & ex omni-
bus eripuit me Dominus.

12 Et omnes, qui piè volunt vivere in
Christo Iesu, persecutionem patientur.

13 Mali autem homines, & seductores,
proficient in pejus; errantes, & in erro-
rem mittentes.

14 Tu verò permane in iis, quæ didicisti,
& credita sunt tibi: sciens à quo didiceris.

15 Et quia ab infantia sacras litteras nosti,
quæ te possunt instruere ad salutem, per fi-
dem quæ est in Christo Iesu

16 Omnis scriptura divinitus inspirata,
utilis est ad docendum, ad arguendum, ad
corripendum, ad erudiendum, in justitia:

17 Ut perfectus sit homo Dei, ad omne
opus bonum instructus

CAPUT IV.

*Timotheum per Christum judicem obtestatur, ut
adversus falsos doctores, & eos qui tales sibi con-
servant, constanter prædices, tolerando quæcum-
que infligentur adversa: prædicetque suam passio-
nem & futurum præmium: advocans Timotheum,
eo quod à multis desertus sit, & ab Alexandro
multa passus: in prima sui defensione ab omnibus
desertus fuit, sed a Domino liberatus.*

1 **T**estificor coram Deo, & Iesu Christo
qui iudicaturus est vivos & mortuos
per adventum ipsius, & regnum ejus.

2 Prædica verbum, instā opportune, im-
portune: argue, obsecra, increpa in omni
patientia, & doctrina.

3 Erit enim tempus, cum sanam doctrinam
nō sustinebunt, sed ad sua desideria coacer-
vabunt sibi magistros, prurientes auribus:

4 Et à veritate quidem auditum avertent,
ad fabulas autem convertentur.

5 Tu verò vigila, in omnibus labora,
opus fac Evangelistæ, ministerium tuum im-
ple, Sobrius esto.

6 Ego enim jam delibor, & tempus re-
solutionis meæ instat.

7 Bonum certamen certavi, cursum con-
summavi, fidem servavi.

8 In reliquo reposita est mihi corona ju-
stitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa
die iustus iudex: non solum autem mihi,
sed & iis qui diligunt adventum ejus. Festi-
na ad me venire cū o.

9 Demas enim me reliquit, diligens hoc
sæculum, & abiit Thessalonicam:

10 Crescens in Galatiam, Titus in Dalma-
tiam.

11 **L**ucas est mecum solus. Marcum as-
sume, & adduc tecum: est enim mihi uti-
lis in ministerium.

12 Tychicum autem misi Ephesum.

13 Penulam, quam reliqui Troade apud
Carpum, veniens affer tecum, & libros,
maxime autem membranas,

14 Alexander ærarius multa mala mihi
ostendit: reddet illi Dominus secundum
opera ejus:

15 Quem & tu evita: valde enim resistit
verbis nostris.

16 In prima mea defensione nemo mihi
affuit, sed omnes me dereliquerunt: non
illis imputetur.

17 Dominus autem mihi assistit, & con-
fortavit me, ut per me prædicatio implea-
tur, & audiant omnes Gentes: & liberatus
sum de ore Leonis.

18 Liberavit me Dominus ab omni opere
malo: & salvum faciet in regnum suum cœ-
leste, cui gloria in sæcula sæculorum, Amen.

19 Saluta Priscam, & Aquilam, & One-
siphori domum.

20 Erastus remansit Corinthi. Trophi-
mum autem reliqui infirmum Mileti.

21 Festina ante hiemem venire. Saluta
te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia,
& fratres omnes.

22 Dominus Iesus Christus cum spiritu
tuo. Gratia vobiscum. Amen.

EPISTOLA

BEATI PAULI

APOSTOLI

A D T I T V M.

CAP V T I.

Facta in salutatione mentione spei vite æternæ qua jam manifestata est, ostendit quales debeat ordinare presbyteros ac Episcopos: & de quibusdam qui ob varia vitia duri sunt increpandi: mundis omnia munda: quidam facti Deum negant.

Paulus servus Dei, Apostolus autem Iesu Christi secundum fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis, quæ secundum pie aitem est.

2 In spem vitæ æternæ, quam promisit qui non mentitur, Deus, ante tempora sæcularia:

3 Manifestavit autem temporibus suis verbum suum in prædicatione, quæ credita est mihi secundum præceptum Salvatoris nostri Dei:

4 Tiro dilecto filio secundum communem fidem, gratia, & pax à Deo Patre, & Christo Iesu Salvatore nostro.

5 Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ defunt corrigas, & constituas per civitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi.

21. 7i

3. 2.

6 Si quis sine crimine est, unius uxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos.

7 Oportet enim Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem: non superbum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum:

8 Sed hospitalem, benignum, sobrium, justum, sanctum, continentem,

9 Amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem: ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere.

10 Sunt enim multi etiam inobedientes, vaniloqui, & seductores, maxime qui de circumcisione sunt:

11 Quos oportet redargui: qui universas domos subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia

12 Dixit quidam ex illis, proprius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestię, ventres pigri.

13 Testimonium hoc verum est. Quam ob causam increpa illos dure, ut sani sint in fide,

14 Non intendentes Iudaicis fabulis, & mandatis hominum, averfantium se à veritate.

6 Rom.

14. 20.

15 Omnia munda mundis: coinquinatis autem, & infidelibus nihil est mundum, sed inquinata sunt eorum & mens & conscientia.

16 Confitentur se nosse Deum, factis autem negant, cum sint abominati, & increduli, & ad omne opus bonum reprobi.

CAP V T II.

Quomodo docere debeat senes, anas, adolescentulas ac juvenes, præbendo se omnibus vitæ exem-

plum: & in quibus non erudiat gratia Dei quæ apparuit, beneficia etiam per Christum nobis exhibita ostendit.

TV autem loquere quæ decent sanam doctrinam:

2 Senes ut sobrii sint, pudici, prudentes, sani in fide, in dilectione, in patientia:

3 Anas similiter in habitu sancto, non criminatrices, non multo vino servientes, benè docentes:

4 Vt prudentiam doceant adolescentulas, ut viros suos ament, filios suos diligant.

5 Prudentes, castas, sobrias, domus curam habentes, benignas, subditas vitis suis, ut non blasphemetur verbum Dei.

6 Juvenes similiter hortare ut sobrii sint.

7 In omnibus teipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate,

8 Verbum sanum, irreprehensibile: ut is, qui ex adverso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis:

9 a Servos dominis suis subditos esse, in omnibus placentes, non contradicentes,

10 Non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes: ut doctrinam Salvatoris nostri Dei ornent in omnibus.

11 Apparuit enim gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus,

12 Erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & sæcularia desideria, sobrie, & juste, & pie vivamus in hoc sæculo,

13 Expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri Iesu Christi:

14 Qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.

15 Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

CAP V T III.

Ad quas virtutes suos debeat adhortari & a quibus vitiis dehortari: & quod à peccatis prioribus sola Dei benignitate salvati simus per lavacrum regenerationis, facti in spe hæredes vitæ æternæ: monetque ut hæc docens vanam de vitis doctrinam, similiter & hæreticos.

Admonere illos principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse:

2 Neminem blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos, omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines.

3 Eramus enim aliquando & nos insipientes, increduli, errantes, servientes desideriis & voluptatibus variis, in malitia & invidia agentes, odibiles, odientes invicem.

4 Cum autem benignitas & humanitas apparuit Salvatoris nostri Dei.

5 a Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit, per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus sancti,

6 Quam effudit in nos abunde per Iesum Christum Salvatorem nostrum:

7 Vt iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ.

8 Fidelis sermo est: & de his volo te confirmare, ut curæ bonis operibus præesse qui credidit

HHh 4

a Eph.

6. 5.

Coloss.

3. 22.

1 Petr.

2. 18.

a Supra

2. 11.

2. Tim.

1. 9.

fidelis sermo est de his volo te confirmare ut curæ bonis operibus præesse qui credidit

1. Ti.

4. 7.

2. Tim.

3. 23.

Deo. Hæc sunt bona & utilia hominibus.

9 Stultas autem quæstiones, & genealogias, & contentiones, & pugnas legis devitæ sunt enim inutiles, & vanæ.

10 Hæreticum hominem, post unam & secundam correptionem devitæ:

11 Sciens quia subversus est, qui ejusmodi est, & delinquit, cum sit proprio judicio condemnatus.

12 Cum misero ad te Artemam, aut Tythicum, festina ad me venire Nicopolim: ibi enim statui hiemare.

13 Zenam legisperitum, & Apollo sollicite præmitte, ut nihil illis desit.

14 Discant autem & nostri bonis operibus præesse ad usus necessarios, ut non sint infructuosi.

15 Salutant te, qui mecum sunt omnes: saluta eos, qui nos amant in fide. Gratia Dei cum omnibus vobis. Amen.

EPISTOLA

BEATI PAULI

APOSTOLI

AD PHILEMONEM.

Philemoni, cujus charitatem ac fidem collaudat, Onesimum servum ipsius remittit: quem illi commendat, & ejus culpam in se recipit; indicans se cupere ipsum habere, ut sibi ministret in Evangelii predicatione.

1 Paulus victus Christi Iesu, & Timotheus frater; Philemoni dilecto, & adjutori nostro,

2 Et Appiæ sorori charissimæ, & Archippo commilitoni nostro, & Ecclesiæ, quæ in domo tua est.

3 Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo.

4 Gratias ago Deo meo, semper memoriam tui faciens in orationibus meis,

5 Audiens charitatem tuam, & fidem, quam habes in Domino Iesu, & in omnes sanctos:

6 Ut communicatio fidei tuæ evidens fiat, in agnitione omnis operis boni, quod est in vobis in Christo Iesu.

7 Gaudium enim magnum habui, & consolationem in charitate tua: quia viscera sanctorum requieverunt per te, frater.

8 Propter quod multam fiduciam habens in Christo Iesu imperandi tibi quod ad rem pertinet:

9 Propter charitatem magis obsecro, cum sis talis, ut Paulus Senex, nunc autem & victus Iesu Christi:

10 Obsecro te pro meo filio, quem genui in vinculis, Onesimo,

11 Qui tibi aliquando inutilis fuit, nunc autem & mihi & tibi utilis,

12 Quem remisi tibi. Tu autem illum, ut mea viscera, suscipe:

13 Quem ego volueram mecum detinere, ut pro te mihi ministraret in vinculis Evangelii:

14 Sine consilio autem tuo nihil volui fa-

cere, uti ne velut ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium.

15 Forsitan enim ideo discessi ad horam à te, ut æternum illum reciperes:

16 Iam non ut servum, sed pro servo charissimum fratrem, maxime mihi, quanto autem magis tibi, & in carne, & in Domino?

17 Si ergo habes me socium, suscipe illum sicut me:

18 Si autem aliquid nocuit tibi, aut debet: hoc mihi impura.

19 Ego Paulus scripsi mea manu: ego reddam ut non dicam tibi, quod & te ipsum mihi debes:

20 Ita frater. Ego te fruar in Domino: Refice viscera mea in Domino,

21 Confidens in obedientia tua scripsi tibi: sciens quoniam & super id, quod dico, facies.

22 Simul autem & para mihi hospitium: nam spero per orationes vestras donari me vobis.

23 Salutat te Epaphras concaptivus meus in Christo Iesu.

24 Marcus, Aristarchus, Demas, & Lucas, adjuvatores mei.

25 Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro. Amen.

EPISTOLA

BEATI PAULI

APOSTOLI

AD HEBRÆOS.

CAPVT PRIMVM.

Tantum veteri testamento per Angelos dato novum per Christum datum præfertur, quantum Christus Angelis dignior est, quos origine, dominio, potentia & honore antecellit.

1 Multifariam, multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis: novissime,

2 Diebus istis locutus est nobis in filio, quem constituit hæredem universorum, per quem fecit & sæcula.

3 Qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ ejus, portansque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis:

4 Tanto melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditavit.

5 Cui enim dixit aliquando Angelorum:

6 Filius meus es tu, ego hodie genui te? Et rursum: Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium?

6 Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei.

7 Et ad Angelos quidem dicit: Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis.

8 Ad filium autem: Thronus tuus Deus, in sæculum sæculi: virga æquitatis, virga regni tui.

9 Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo exultationis præ participibus tuis.

10 Et

a Sap. 7. 26.

b Psal. 2. 7.

c 1. Reg. 7. 14.

d Psal. 96. 7.

e Psal. 103. 4.

f Psal. 44. 7.

2 Psal. 10 Et : *g* Tu in principio Domine terram
101. fundasti : & opera manuum tuarum sunt
36. cæli.

11 Ipsi peribunt , tu autem permanebis ,
 & omnes ut vestimentum veterascent :

12 Et velut amictum mutabis eos , & mu-
 tabuntur : tu autem idem ipse es , & anni
 tui non deficient.

2 Psal. 13 Ad quem autem Angelorum dixit ali-
109.1. quando : *h* Sede à dextris meis , quoaduf-
1. Cor. que ponam inimicos tuos scabellum pe-
15.25. dum tuorum ?

14 Nonne omnes sunt administratorii
 spiritus , in ministerium missi propter eos ,
 qui hæreditatem capient salutis ?

C A P V T I I.

*Cum Angelicorum praeceptorum transgressio di-
 gnæ acceperit ultionem , multo magis ea sequetur
 transgressores praeceptorum Christi qui per susceptam
 humanitatem & crucem minoratus est ab Ange-
 lis , & ex eo factus auctor salutis in ipsum cie-
 dentium.*

Propterea abundantius oportet ob-
 servare nos ea quæ audivimus , ne
 forte pereffluamus.

1 Si enim qui per Angelos dictus est ser-
 mo , factus est firmus , & omnis prævarica-
 tio & inobedientia accepit justam mercede
 retributionem :

2 Quomodo nos effugiemus , si tantam
 neglexerimus salutem ? quæ cum initium
 accepisset enarrari per Dominum , ab eis ,
 qui audierunt , in nos confirmata est ,

2 Marc. 4 a Contestante Deo signis & portentis , &
16.20. variis virtutibus , & Spiritus sancti distribu-
 tionibus secundum suam voluntatem

5 Non enim Angelis subiecit Deus orbem
 terræ futurum , de quo loquimur.

2 Psal. 6 Testatus est autem in quodam loco
8.5. quis , dicens : *b* Quid est homo quod me-
 mor es ejus , aut filius hominis quoniam
 visitas eum ?

7 Minuisti eum paulò minùs ab Angelis :
 gloria & honore coronasti eum : & consti-
 tuisti eum super opera manuum tuarum.

2 Matt. 8 c Omnia subiecisti sub pedibus ejus. In
28.18. eo enim quod omnia ei subiecit , nihil dimi-
1. Cor. sit non subiectum ei. Nunc autem necdum
15.26. videmus omnia subiecta ei.

2 Phil. 9 d Eum autem , qui modico quam Angeli
2.8. minoratus est , videmus Iesum , propter pas-
 sionem mortis , gloria & honore corona-
 ti : ut gratia Dei , pro omnibus gustaret mortē.

10 Decebat enim eum , propter quem om-
 nia , & per quem omnia ; qui multos filios in
 gloriam adduxerat , auctorem salutis eorum
 per passionem consummare.

11 Qui enim sanctificat , & qui sanctifican-
 tur , ex uno omnes. Propter quam causam
 non confunditur fratres eos vocare , dicens :

2 Psal. 12 e Nuntiabo nomen tuum fratribus
21.23. meis : in medio Ecclesiæ laudabo te.

2 Psal. 13 Et iterum : *f* Ego ero fidens in eum. Et
17.3. iterum : *g* Ecce ego , & pueri mei , quos de-
2 Isaia dit mihi Deus.

8.18. 14 Quia ergo pueri communicaverunt
2 Osee carni & sanguini , & ipse similiter partici-
13.14. pavit eisdem ; *h* ut per mortem destrueret
1. Cor. eum , qui habebat mortis imperium , id
15.54. est , diabolum ;

15 Et liberaret eos , qui timore mortis per
 totam vitam obnoxii erant servituti.

16 Nusquam enim Angelos apprehendit ,
 sed semen Abraham apprehendit.

17 Unde debuit per omnia fratribus simi-
 lari , ut misericors fieret , & fidelis pontifex
 ad Deum , ut repropitiaret delicta populi.

18 In eo enim , in quo passus est ipse &
 tentatus , potens est & eis , qui tentantur ,
 auxiliari.

C A P V T I I I.

*Longè excellentior est Christus , utpote filius ,
 quam Moyses , qui famulus fidelis erat in domo
 Dei ; curandum igitur ut huic in omnibus obtem-
 peremus , ne in modum incredulorum Iudeorum
 ab ejus requie repellamur.*

Vnde fratres sancti , vocationis cœ-
 lestis participes , considerate Apo-
 stolum & pontificem confessionis nostræ
 Iesum :

2 Qui fidelis est ei , qui fecit illum , sicut
 & a Moyses in omni domo ejus.

3 Amplioris enim gloriæ iste præ Moyse
 dignus est habitus , quanto ampliorem ho-
 norem habet domus , qui fabricavit illam.

4 Omnis namque domus fabricatur ab ali-
 quo : qui autem omnia creavit , Deus est.

6 Et Moyses quidem fidelis erat in tota
 domo ejus tamquam famulus , in testimo-
 nium eorum quæ dicenda erant :

6 Christus verò tãquã filius in domo sua :
 quæ domus sumus nos si fiduciam , & gloriã
 spei usque ad finem , firmam retineamus.

7 Quapropter sicut dicit Spiritus sanctus :
6 Psal. *h* Hodie si vocem ejus audieritis ,

8 Nolite obdurare corda vestra , sicut in
 exacerbatione , secundum diem tentationis
 in deserto ,

9 Vbi tentaverunt me patres vestri , pro-
 baverunt , & viderunt opera mea.

10 Quadraginta annis : Propter quod in-
 fensus fui generationi huic , & dixi : sem-
 per errant corde. Ipsi autem non cogno-
 verunt vias meas.

11 Sicut juravi in ira mea : Si introibunt
 in requiem meam.

12 Videte fratres , ne forte sit in aliquo
 vestrum cor malum incredulitatis , disce-
 dendi à Deo vivo :

13 Sed adhortamini vosmetipsos per sin-
 gulos dies , donec Hodie cognominatur ,
 ut non obduretur quis ex vobis fallacia
 peccati.

14 Participes enim Christi effecti sumus :
 si tamen initium substantiæ ejus usque ad
 finem firmum retineamus.

15 Dum dicitur : Hodie si vocem ejus au-
 dieritis , nolite obdurare corda vestra ,
 quemadmodum in illa exacerbatione.

16 Quidam enim audientes exacerbave-
 runt , sed non universi qui profecti sunt ex
 Ægypto per Moysen.

17 Quibus autem infensus est quadraginta
 annis ? Nonne illis , qui peccaverunt , & quo-
 rum cadavera prostrata sunt in deserto ?

18 Quibus autem juravit non introire in
 requiem ipsius , nisi illis , qui increduli
 fuerunt ?

19 Et videmus , quia non potuerunt in-
 troire propter incredulitatem.

CAPUT IV.

Quandoquidem Iudaei ob incredulitatem non introierunt in promissam requiem, & reliquum est ut alii ingrediantur, curandum est ne frustreremur, sed credentes, in ipsam admittamur: de viro & efficaci Dei verbo quod omnia conspiciunt, deque eius infirmitate, ut nostris compateretur infirmitatibus.

Tineamus ergo ne forte relicta pollicitatione introeundi in requiem eius, existimetur aliquis ex vobis deesse.

2 Etenim & nobis nunciatum est, quemadmodum & illis: sed non profuit illis sermo auditus, non admissus fidei ex iis quae audierunt.

3 Ingrediemur enim in requiem, qui credidimus: quemadmodum dixit: *a* Sicut iuravi in ira mea: Si introibunt in requiem meam: & quidem operibus ab institutione mundi perfectis.

4 Dixit enim in quodam loco de die septima sic: *b* Et requievit Deus die septima ab omnibus operibus suis.

5 Et in isto rursum: Si introibunt in requiem meam.

6 Quoniam ergo superest introire quosdam in illam, & ii, quibus prioribus annunciatum est, non introierunt propter incredulitatem:

7 Iterum terminat diem quendam, Hodie, in David dicendo, post tantum temporis: sicut supra dictum est: *c* Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra.

8 Nam si eis Iesus requiem praestitisset, numquam de alia loqueretur, posthac, die:

9 Itaque relinquitur sabbatum, *d* populo Dei.

10 Qui enim ingressus est in requiem eius; etiam ipse requievit ab operibus suis, sicut à suis Deus.

11 Festinemus ergo ingredi in illam requiem: ut ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum.

12 Vivus est enim sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti: & perstringens usque ad divisionem animae ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & inventionum cordis.

13 *d* Et non est ulla creatura invisibilis in conspectu eius: omnia autem nuda & aperta sunt oculis eius, ad quem vobis sermo.

14 Habentes ergo pontificem magnum, qui penetravit caelos, Iesum filium Dei: teneamus confessionem.

15 Non enim habemus pontificem, qui non possit compari infirmitatibus nostris: tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato.

16 Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiae: ut misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno.

CAPUT V.

Christus debito ordine sanctus noster Pontifex, precesque Patri offerens, exauditus est: & discens ex iis quae passus est obedientiam, factus est obtemperantibus causa salutis aeternae: sed reconditorum de ipsa mysteriorum capax non erat, nisi ad quos hic scriberet Apostolus.

Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus

constituitur in iis, quae sunt ad Deum; ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis:

2 Qui condolere possit iis, qui ignorant, & errant: quoniam & ipse circumdatus est infirmitate:

3 Et propterea debet, quemadmodum pro populo, ita etiam & pro semetipso offerre pro peccatis.

4 *a* Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo, tamquam Aaron, *a* Exod. 28. 1.

5 Sic & Christus non semetipsum clarificavit ut pontifex fieret: sed qui locus est ad eum: *b* Filius meus es tu, ego hodie genui te. *b* Psal. 2. 7.

6 Quemadmodum & in alio loco dicit: *c* Tu es sacerdos in aeternum, secundum ordinem Melchisedech. *c* Psal. 109. 4.

7 Qui in diebus carnis suae, preces supplicationesque ad eum, qui possit illum salvum facere à morte, cum clamore valido & lacrimis offerens, exauditus est pro sua reverentia.

8 Et quidem cum esset filius Dei, didicit ex iis, quae passus est, obedientiam:

9 Et consummatus, factus est omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis aeternae.

10 Appellatus à Deo Pontifex juxta ordinem Melchisedech.

11 De quo nobis grandis sermo, & ininterpretabilis ad dicendum: quoniam imbecilles facti estis ad audiendum.

12 Etenim cum deberetis magistri esse propter tempus: rursum indigetis ut vos doceamini quae sint elementa exordii sermonum Dei: & facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo:

13 Omnis enim, qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitiae: parvulus enim est.

14 Perfectorum autem est solidus cibus: eorum, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali.

CAPUT VI.

Non intendit de primis fidei initiis tractare, quandoquidem rebaptizari nequeunt qui post susceptum baptismum rursum in peccata relabuntur, imitanda illis est aeterna maledictio: consolando autem Hebraeos hortatur ut Abrahama longanimitatem imitantes, reddant se participes eorum quae iurejurando promissa illis Deus.

Quapropter intermittentes inchoationis Christi sermonem, ad perfectiora feramur, non rursum jacentes fundamentum poenitentiae ab operibus mortuis, & fidei ad Deum;

2 Baptismatum doctrinae, impositionis quoque manuum, ac resurrectionis mortuorum & iudicii aeterni.

3 Et hoc faciemus, si quidem permiserit Deus.

4 *a* Impossibile est enim, eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum caeleste, & participes facti sunt Spiritus sancti, *a* Matth. 12. 45. *b* Petr. 2. 20.

5 Gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque saeculi venturi, *b* 1. 20. 26.

6 Et prolapsi sunt: rursum renovari ad poenitentiam, rursum crucifigentes sibi metipsos filium Dei: & ostentui habentes.

7 Terra

7 Terra enim sæpe venientem super se bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis, à quibus colitur; accipit benedictionem à Deo.

8 Proferens autem spinas ac tribulos, reproba est, & maledicto proxima: ejus consummatio in combustionem.

9 Confidimus autem de vobis dilectissimi meliora, & viciniora salutis: tametsi ita loquimur.

10 Non enim Injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri, & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis & ministris.

11 Cupimus autem unumquemque vestrum eandem ostentare sollicitudinem ad expletionem spei usque in finem:

12 Ut non segnes efficiamini, verum imitatores eorum, qui fide & patientia hereditabunt promissiones.

13 Abraham namque promittens Deus, quoniam neminem habuit, per quem juraret, majorem, juravit per se ipsum,

6 Gen. 22.16. 14 Dicens: b Nisi benedicens benedicam te, & multiplicans multiplicabo te.

15 Et sic longanimiter ferens, adeptus est repromissionem.

16 Homines enim per majorem sui jurant: & omnis controversiæ eorum finis, ad confirmationem est juramentum.

17 In quo abundantius volens Deus ostendere pollicitationis hereditibus immobilitatem consilii sui, interposuit iuramentum.

18 Ut per duas res immobiles: quibus impossibile est mentiri Deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem:

19 Quam sicut anchoram habemus animæ: utam ac firmam, & incedentem usque ad interiora velaminis?

20 Vbi præcursor pro nobis introivit Iesus, secundum ordinem Melchisedech pontifex factus in æternum.

C A P V T VII.

Cum Melchisedech sacerdotium, ex decimarum acceptione & benedictione Leviticum excelleret: Christi sacerdotium necessitate quadam secundum ordinem Melchisedech in perpetuum institutum, ac juramento firmatum præcellit Leviticum, & ipsum una cum lege evacuat.

6 Gen. 14.18. 1 Hic enim Melchisedech, rex Salem, sacerdos Dei summi, qui obviavit Abraham regresso à cæde regum, & benedixit ei:

2 Cui & decimas omnium divisit Abraham: primum quidem qui interpretatur rex justitiæ: deinde autem & rex Salem, quod est, rex pacis.

3 Sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens, assimilatus autem Filio Dei, manet sacerdos in perpetuum.

4 Intuemini autem quantus sit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham patriarcha.

6 Deut. 18.3. Josua. 24.4. 5 Et quidem de filiis Levi sacerdotium accipientes, b mandatum habent decimas sumere à populo secundum legem, id est, à fratribus suis: quamquam

& ipsi exierint de lumbis Abraham.

6 Cujus autem generatio non annumeratur in eis, decimas sumpsit ab Abraham, & hū, qui habebat repromissiones benedixit.

7 Sine ulla autem contradictione, quod minus est, à meliore benedicuntur.

8 Et hic quidem, decimas morientes homines accipiunt: ibi autem contestatur: quia vivit.

9 Et (ut ira dictum sit) per Abraham, & Levi, qui decimas accepit, decimatus est,

10 Adhuc enim in lumbis patris erat, quando obviavit ei Melchisedech.

11 Si ergo consummatio per sacerdotium Leviticum erat (populus enim sub ipso legem accepit) quid adhuc necessarium fuit, secundum ordinem Melchisedech alium surgere sacerdotem, & non secundum ordinem Aaron dici?

12 Translato enim sacerdotio, necesse est ut & legis translatio fiat.

13 In quo enim hæc dicuntur, de alia tribu est, de qua nullus altari præsto fuit.

14 Manifestum est enim quod ex Iuda ortus sit Dominus noster: in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses locutus est.

15 Et amplius adhuc manifestum est; si secundum similitudinem Melchisedech exurgat alius sacerdos.

16 Qui non secundum legem mandati carnalis factus est, sed secundum virtutem vitæ insolubilis.

17 Contestatur enim: c Quoniam tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech. *Psalm. 109.4.*

18 Reprobatio quidem sit præcedentis mandati, propter infirmitatem ejus: & inutilitatem:

19 Nihil enim ad perfectum adduxit lex, introductio vero melioris spei, per quam proximamus ad Deum.

20 Et quantum est non sine jurejurando (alii quidem sine jurejurando sacerdotes facti sunt;

21 Hic autem cum jurejurando per eum, qui dixit ad illum: d Juravit Dominus, & non poenitebit eum: tu es sacerdos in æternum.) *Psalm. 109.4.*

22 In tantum meliori testamenti sponsor factus est Iesus,

23 Et alii quidem plures facti sunt sacerdotes, idcirco quod morte prohiberentur permanere.

24 Hic autem eo quod maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium.

25 Unde & salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum: semper vivens ad interpellandum pro nobis.

26 Talis enim decebat ut nobis esset pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus, à peccatoribus, & excelsior cælis factus:

27 Qui non habet necessitatem quotidie, quemadmodum sacerdotes, e prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit semel, seipsum offerendo. *Levit. 16.4.*

28 Lex enim homines constituit sacerdotes infirmitates habentes: sermo autem jurisjurandi, qui post legem est, Filium in æternum perfectum.

C A P V T

CAPUT VIII.

Excellens est Christi sacerdotium Levitico, cum ipse in dextera Patris sedens in cælis, majorum sacramentorum minister fuerit quam sacerdotes veteris legis: ostendit etiam novi testamenti necessitatem ex imperfectione veteris, & ex promissione Dei per Ieremiam.

1 Capitulum autem super ea quæ dicuntur: Talem habemus Pontificem, qui confedit in dextera sedis magnitudinis in cælis,

2 Sanctorum minister, & tabernaculi veri, quod fixit Dominus: & non homo.

3 Omnis enim pontifex ad offerendum munera, & hostias constituitur: unde necesse est & hunc habere aliquid, quod offerat:

4 Si ergo esset super terram, nec esset sacerdos: cum essent qui offerrent secundum legem munera;

5 Qui exemplari & umbræ deserviunt cælestium. Sicut responsum est Moyse, cum consummaret tabernaculum: a Vide) inquit) omnia facito secundum exemplar, quod tibi ostensum est in monte:

6 Nunc autem melius sortitus est ministerium quanto & melioris testamenti mediator est, quod in melioribus repromissionibus sancitum est.

7 Nam si illud prius culpa vacasset: non utique secundi locus inquireretur.

8 Vituperans enim eos dicit: b Ecce dies venient, dicit Dominus: & consummabo super domum Israël, & super domum Iuda, testamentum novum.

9 Non secundum testamentum quod feci patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum ut educerem illos de terra Egypti, quoniam ipsi non permanserunt in testamento meo, & ego neglexi eos, dicit Dominus.

10 Quia hoc est testamentum, quod disponam domui Israël post dies illos, dicit Dominus; Dando, leges meas in mentem eorum, & in corde eorum superscribam eas: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum:

11 Et non docebit unusquisque proximum suum, & unusquisque fratrem suum: dicens: Cognosce Dominum: quoniam omnes scient me à minore usque ad maiorem eorum:

12 Quia propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum jam non memorabor.

13 Dicendo autem novum, veteravit prius. Quod autem antiquatur & senescit, prope interitum est.

CAPUT IX.

Ex his quæ in veteri erant testamento & imperfectione illarum hostiarum, ostendit novi perfectionem; in quo Christus Pontifex & hostia semel oblata emundat conscientiam à peccatis: quem ad testamenti sui confirmationem mori fuit necesse.

1 Habuit quidem & prius, justificationes culturæ, & sanctum sæculare.

2 a Tabernaculum enim factum est primum, in quo erant candelabra, & mensa, & propositio panum, quæ dicitur Sancta.

3 Post velamentum autem secundum,

tabernaculum, quod dicitur Sancta sanctorum.

4 Aureum habens b thuribulum, & arcam testamenti circumtectam ex omni parte auro, in qua urna aurea habens manna, & virga Aaron, quæ fronderat, & tabulæ testamenti,

5 Superque eam erant Cherubim gloriæ obumbantia propitiatorium: de quibus non est modo dicendum per singula.

6 His vero ita compositis; in priori quidem tabernaculo semper introibant sacerdotes, sacrificiorum officia consummantes.

7 In secundo autem d semel in anno solus pontifex, non sine sanguine, quem offert pro sua & populi ignorantia.

8 Hoc significante Spiritu sancto, nondum propalatum esse sanctorum viam, adhuc priore tabernaculo habente statum.

9 Quæ parabola est temporis instantis: juxta quam munera, & hostiæ offeruntur, quæ non possunt juxta conscientiam perfectam facere servientem, & solummodo in cibis, & in potibus,

10 Et variis baptismatibus, & iustitiis carnis usque ad tempus correctionis impositis.

11 Christus autem assistens pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum non manufactum, id est, non huius creationis:

12 Neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem, introivit semel in Sancta, æterna redemptione inventa.

13 c Si enim sanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis:

14 f Quam magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad serviendum Deo viventi?

15 Et ideo novi Testamenti mediator est: ut morte intercedente, in redemptionem earum prævaricationum, quæ erant sub priori testamento, repromissionem accipiant, qui vocati sunt æternæ hereditatis.

16 Vbi enim testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris.

17 Testamentum enim in mortuis confirmatum est: alioquin nondum valet, dum vivit qui testatus est.

18 Unde nec primum quidem sine sanguine dedicatum est.

19 Lecto enim omni mandato legis à Moyse universo populo, accipiens sanguinem vitulorum & hircorum, cum aqua, & lana coctinea, & hyssopo; ipsum quoque librum & omnem populum aspersit,

20 Dicens: b Hic sanguis testamenti, quod mandavit ad vos Deus.

21 Etiam tabernaculum & omnia vasa ministerii sanguine similiter aspersit.

22 Et omnia præne in sanguine secundum legem mundantur: & sine sanguinis effusione non fit remissio.

23 Necesse est ergo exemplaria quidem cælestium his mundari: ipsa autem cælestia melioribus hostiis quam istis.

24 Non enim in manufacta Sancta Iesus introivit.

b Num. 16.
Levit. 16.
3. Reg. 8. 9.
2. Par. 5. 10.

d Exod. 30. 10.
Levit. 16. 2.

e Levit. 16. 15.

f 1. Pet. 1. 19.
1. Ioan. 1. 7.
Apo. 1. 5.

g Gal. 3. 15.

b Exod. 24. 8.

Introivit, exemplaria verorum: sed in ipsum caelum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis:

25 Neque ut saepe offerat semetipsum, quemadmodum Pontifex intrat in Sancta per singulos annos in sanguine alieno:

26 Alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem semel in consummatione saeculorum, ad destitutionem peccati, per hostiam suam apparuit.

27 Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium:

28 i Sic & Christus semel oblatus est ad multorum exhaustiunda peccata; secundo sine peccato apparebit expectantibus se, in salutem.

C A P V T X.

Propter imperfectionem hostiarum veteris testamenti necessarium fuit novum induci, cuius unica hostia auferrentur universa peccata: cui nisi fide, spe, charitate, ac bonis operibus adhaerimus, acerbis puniemur quam veteris testamenti transgressores: laudat interim Hebraeos quod & multa passi sint, & patientibus astiterint.

1 V Mbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum; per singulos annos eisdem ipsis hostiis, quas offerunt indefinenter, numquam potest accedentes perfectos facere:

2 Alioquin cessassent offerri: ideo quod nullam haberent ultra conscientiam peccati, cultores semel mundati:

3 Sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos fit.

4 Impossibile enim est sanguine taurorum & hircorum auferri peccata.

a Psal. 5 Ideo ingrediens mundum dicit: a Hostiam, & oblationem nolusti: corpus autem aptasti mihi:

39. 7. 6 Holocaustomata pro peccato non tibi placuerunt.

b Psal. 7 Tunc dixi: Ecce venio: b in capite libri scriptum est de me: Ut faciam, Deus voluntatem tuam.

8 Superius dicens: Quia hostias, & oblationes, & holocaustomata pro peccato nolusti, nec placita sunt tibi, quae secundum legem offeruntur,

9 Tunc dixi: Ecce venio, ut faciam, Deus voluntatem tuam: aufert primum, ut sequens statuatur.

10 In qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Iesu Christi semel.

11 Et omnis quidem sacerdos praesto est quotidie ministrans, & eandem saepe offerens hostias, quae numquam possunt auferre peccata:

12 Hic autem unam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei.

a Psal. 13 De cetero expectans: donec ponatur inimici ejus scabellum pedum ejus.

1. Cor. 14 Vna enim oblatione, consummavit in 15. 25. sempiternum sanctificatio.

d Iere. 15 Contestatur autem nos & Spiritus sanctus. Postquam enim dixit:

31-33. 16 d Hoc autem testamentum, quod testabor ad illos post dies illos, dicit Dominus, Dando leges meas in cordibus eorum, &

in mentibus eorum superscribam eas:

17 Et peccatorum, & iniquitatum eorum jam non recordabor amplius

18 Vbi autem horum remissio: jam non est oblatio pro peccato.

19 Habentes itaque fratres fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi.

20 Quam initiavit nobis viam novam, & viventem per velamen, id est, carnem suam,

21 Et sacerdotem magnum super domum Dei:

22 Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, aspersi corda a conscientia mala, & abluti corpus aqua munda.

23 Teneamus spei nostrae confessionem indeclinabilem (fidelis enim est qui repromisit)

24 Et consideremus invicem in provocationem charitatis, & bonorum operum:

25 Non deferentes collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam, sed consolantes, & tanto magis quanto videritis appropinquantem diem.

26 e Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia.

27 Terribilis autem quaedam expectatio iudicii, & ignis amulatio, quae consumptura est adversarios.

28 Irritam qui faciens legem Moyse, sine ulla miseratione f duobus vel tribus testibus moritur:

29 Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiae contumeliam fecerit?

30 Scimus enim qui dixit: g Mihi vindicta, & ego retribuam. Et iterum: Quia iudicabit Dominus populum suum.

31 Horrendum est incidere in manus Dei viventis.

32 Rememoramini autem pristinos dies, in quibus illuminati magnum certamen sustinistis passionum.

33 Et in altero quidem, opprobriis & tribulationibus spectaculum facti: in altero autem, socii taliter conversantium effecti.

34 Nam & vinctis compassi estis, & rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem substantiam.

35 Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quae magnam habet remunerationem.

36 Patientia enim vobis necessaria est: ut voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem.

37 h Adhuc enim modicum aliquantulum, qui venturus est, veniet, & non tardabit.

38 i Iustus autem meus ex fide vivit: quod si subtraxerit se: non placebit animae meae.

39 Nos autem non sumus subtractionis filii in perditionem, sed fidei in acquisitionem animae

C A P V T XI.

Fidem magnifice commendat ex actis patrum a mundi exordio usque ad David ac Prophetas: & in universum quanta patravint ac passi sint per fidem: nec tamen plenam adhuc acceperunt retributionem.

Est autem fides sperandarum substantiarum rerum, argumentum non apparentium.

2 In hac enim testimonium consecuti sunt senes,

Gen. 3 **F**ide intelligimus aptata esse sæcula verbo Dei, ut ex invisibilibus visibilia fierent.

Gen. 4 **F**ide plurimam hostiam Abel, quam Cain obtulit Deo: Per quam testimonium consecutus est esse justum, testimonium perhibente muneribus ejus Deo; & per illam defunctus adhuc loquitur.

Gen. 5 **F**ide Henoch translatus est ne videret mortem, & non inveniebatur, quia transiit illum Deus: ante translationem enim testimonium habuit placuisse Deo.

6 Sine fide autem impossibile est placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, & inquirentibus se remuneratori sit.

Gen. 7 **F**ide Noe, responso accepto de iis quæ adhuc non videbantur, metuens aptavit arcam in salutem domus suæ, per quam damnavit mundum, & justitiæ quæ per fidem est, heres est institutus.

Gen. 8 **F**ide qui vocatur Abraham obediit in locum exite, quem accepturus erat in hereditatem: & exiit, nesciens quo iret.

9 Fide demoratus est in Terra repromissionis tamquam in aliena, in casulis habitando, cum Isaac & Jacob coheredibus repromissionis ejusdem.

10 Expectabat enim fundamenta habentem civitatem: cujus artifex & conditor Deus.

Gen. 11 **F**ide & ipsa Sara sterilis virtutem in conceptionem seminis accepit, etiam præter tempus ætatis: quoniam fidelem credidit esse eum, qui repromiserat.

12 Propter quod & ab uno orti sunt (& hoc ex ortuo) tamquam sidera cæli in multitudinem: & sicut arena, quæ est ad oram maris, innumerabilis.

13 Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longe eas aspicientes, & salutantes, & confitentes quia peregrini & hospites sunt super terram.

14 Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere.

15 Et si quidem ipsius meminissent de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi:

Gen. 16 Nunc autem meliorem appetunt, id est, cælestem. Ideo non confunditur Deus vocari Deus eorum: paravit enim illis civitatem.

Gen. 17 **F**ide obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur, & unigenitum offerebat, qui suscepit repromissiones;

Gen. 18 Ad quem dictum est: Quia in Isaac vocabitur tibi semen:

Gen. 19 Arbitrans quia & à mortuis suscitare potens est Deus: unde eum & in parabolam accepit.

Gen. 20 **F**ide & de futuris benedixit Isaac Jacob, & Esau.

Gen. 21 **F**ide Jacob, moriens, singulos filio-

rum Joseph benedixit: & adoravit fastigium virgæ ejus.

22 **F**ide Joseph, moriens, de profectio- ne filiorum Israel memoratus est, & de ossibus suis mandavit.

23 **F**ide Moyses, natus, oculatus est mensibus tribus à parentibus suis, eo quod vidissent elegantem infantem, & non timuerunt regis edictum.

24 **F**ide Moyses grandis factus negavit se esse filium filię Pharaonis,

25 Magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere jucunditatem,

26 Majores divitias æstimans thesauris Ægyptiorum, improprium Christi: aspicebat enim in remunerationem.

27 Fide reliquit Ægyptum, non veritus animositatem regis: invisibilem enim tamquam videns sustinuit.

28 Fide celebravit Pascha, & sanguinis effusionem: ne qui vastabat primitiva, tangeret eos.

29 Fide transierunt Mare rubrum tamquam per aridam terram: quod experti Ægyptii, devorati sunt.

30 Fide muri Iericho corruerunt, circuitu dierum septem,

31 Fide Rahab meretrix non periit cum incredulis: excipiens exploratores cum pace.

32 Et quid adhuc dicam? Deficiet enim me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Samson, Iephthæ, David, Samuel, & Prophetis.

33 Qui per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, obturaverunt ora leonum,

34 Extinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladii, convaluerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exteriorum,

35 Acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos. Alii autem distenti sunt, non suscipientes redemptionem, ut meliorem invenirent resurrectionem.

36 Alii vero ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres:

37 Lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt, circumierunt in pelotis, in pellibus caprinis, egentes, angustii, afflicti:

38 Quibus dignus non erat mundus: insolitudinibus errantes, in montibus, & speluncis, & in cavernis terræ.

39 Et hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem.

40 Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis continuarentur.

CAPUT XII.

Præcorum imo Christi exemplo inducit ad tolerandas viriliter afflictiones, revocans à peccatis: & ex novi testamenti super vetus excellentia de- terret ab inobedientia, ne majora quam Iudæi pati cogamur supplicia.

1 Deoque & nos tantam habentes impositam nubem testium, & deponentes omne pondus, & circumstantes nos peccatorum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen:

2 Aspi-

m Gen.

47.370

n Gen.

50.230

Exod.

2.2.

p Exod.

1.17.

q Exod.

2.11.

Exod.

12.21.

Exod.

14.220

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

Isa.

60.

Isa.

26.

Isa.

3.

2 Aspicientes in auctorem fidei, & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, atque in dextera sedis Dei sedet.

3 Recogitate enim eum, qui talem sustinuit à peccatoribus adversum semetipsum contradiccionem, ut ne fatigemini, animis vestris deficientes.

4 Nondum enim usque ad sanguinem restitistis, adversus peccatum repugnantes:

5 Et obliti estis consolationis, quæ vobis tamquam filiis loquitur: dicens: *b* Filii mi, noli negligere disciplinam Domini: neque *Apec.* fatigeris dum ab eo argueris.

6 Quem enim diligit Dominus, castigat, *3. 19.* flagellat autem omnem filium, quem recipit.

7 In disciplina perseverate. Tamquam filius vobis offert se Deus: quis enim filius, quem non corripit pater?

8 Quod si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes: ergo adulteri, & non filii estis.

9 Deinde patres quidem carnis nostræ, eruditores habuimus, & reverebamur eos: num multo magis obtemperabimus Patri spirituum, & vivemus?

10 Et illi quidem in tempore paucorum dierum secundum voluntatem suam erudiebant nos: hic autem ad id, quod utile est in recipiendo sanctificationem ejus.

11 Omnis autem disciplina, in præsentī quidem videtur non esse gaudii, sed in æro- *11.* ris: postea autem fructum pacatissimum exercitatis, per eam reddet iustitiæ.

12 Propter quod, remissas manus, & soluta genua, erigite,

13 Et gressus rectos facite pedibus vestris: ut non claudicans quis erret, magis autem sanetur.

14 *e Rom.* Pacem sequimini cum omnibus, & *12. 18.* sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum?

15 Contemplantēs ne quis desit gratiæ Dei: nequa radix amaritudinis sursum germinans impediatur, & per illam inquinentur multi.

16 Ne quis fornicator, aut profanus *d Gen.* ut Elau? qui propter unam escam vendidit *25. 33.* primitiva sua.

17 Scitote enim quoniam, & postea cupiens hereditare benedictionem, reprobatus est: non enim invenit poenitentiae locum, quamquam cum lacrimis inquisisset eam. *e Gen.* *27. 38.*

18 Non enim accessistis ad tractabilem montem, & accessibilem ignem, & turbinem, & caliginem, & procellam,

19 Et tubæ sonum, & vocem verborum, quam qui audierunt, excusaverunt se, ne eis fieret verbum.

20 Non enim portabant quod dicebatur: *Exod.* *f* Et si bestia tetigerit montem, lapidabitur. *19. 12.*

21 Et ita terribile erat quod videbatur. *20. 6.* Moyses dixit: Extremus sum, & tremebundus. *21.*

22 Sed accessistis ad Sion montem, & civitatem Dei viventis, Ierusalem cœlestem, & multorum millium Angelorum frequen- *Exod.* *19. 15.* tiam,

23 Et Ecclesiam primitivorum, qui conscripti sunt in cœlis, & iudicem omnium Deum, & spiritus iustorum perfectorum:

24 Et testamenti novi mediatorem Iesum, & sanguinis asperisionem melius loquentem quam Abel.

25 Videte ne recusetis loquentem. Si enim illi non effugerunt, recusantes eum qui super terram loquebatur: multo magis nos, qui de cœlis loquentem nobis avertimus.

26 Cujus vox movit terram tunc: nunc autem repromittit, dicens: *g* Adhuc semel; ego movebo non solum terram, sed *g. 2. 7.* cælum.

27 Quod autem, Adhuc semel dicit: declarat mobilium translationem, tamquam factorum, ut maneant ea quæ sunt immobilia.

28 Itaque regnum immobile suscipientes, habemus gratiam: per quam serviamus placentes Deo cum metu & reverentia.

29 *h* Etenim Deus noster ignis consumens est. *h Deus.* *4. 24.*

C A P V T X I I I.

Ad varias hortatur virtutes, jubens cavere ab extranea doctrina, ac memoriam reficiens altaris & hostiarum veteris novique testamenti, & subinde monens ut præpositis obtemperent: oras ut pro se precentur, idem vicissim pro illis agens, additis mutuis salutationibus.

1 Caritas fraternitatis maneat in vobis.

2 *a* Et hospitalitatem nolite oblivisci, *a Rom.* per hanc enim *b* placuerunt quidam, An- *12. 13.* gelis hospitio recepti. *1. Petr.*

3 Mementote vincitorum, tamquam simul victi; & laborantium, tamquam *4. 9.* ipsi in corpore morantes. *b Gen.* *18. 3.*

4 Honorabile connubium in omnibus, *c* & thorus immaculatus. Fornicatores enim, *c* *19.* & adulteros judicabit Deus. *2. 6.*

5 Sint mores sine avaritia, contenti præsentibus: ipse enim dixit: *c* Non te deseram, neque derelinquam. *c 1. 10.* *5.*

6 Ita ut confidenter dicamus: *d* Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo. *d Psal.* *117. 6.*

7 Mementote præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei quorum influentes exitum conversationis, imitamini fidem.

8 Iesus Christus heri, & hodie, ipse & in sæcula.

9 Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci. Optimum est enim gratia stabilire cor, non escis: quæ non profuerunt ambulanti- *10.* bus in eis.

10 Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deserviunt.

11 *e* Quorum enim animalium infertur *e Levit.* sanguis pro peccato in Sancta per ponti- *16. 17.* ficem, horum corpora cremantur extra castra.

12 Propter quod & Iesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est,

13 Exeamus igitur ad eum extra castra, in properium ejus portantes. *f Mich.* *2. 10.*

14 *f* Non enim habemus hic manentem civitatem

civitatem, sed futuram inquirimus.

15 Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo, id est, fructum labiorum confitentium nomini ejus.

16 Beneficentiae autem, & communionis nolite oblivisci: talibus enim hostiis promeretur Deus.

17 Obedite praepositis vestris, & subjacete eis. Ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris redditurus, ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes: hoc enim non expedit vobis.

18 Orate pro nobis: confidimus enim quia bonam conscientiam habemus in omnibus bene volentes conversari.

19 Amplius autem deprecor vos hoc facere, quo celerius restituar vobis.

20 Deus autem pacis, qui eduxit de mortuis pastorem magnum ovium, in sanguine testamenti aeterni, Dominum nostrum Iesum Christum,

21 Aptet vos in omni bono, ut faciatis ejus voluntatem: faciens in vobis quod placeat coram se per Iesum Christum: cui est gloria in saecula saeculorum. Amen.

22 Rogo autem vos fratres, ut suffragis verbum solatii. Etenim per paucis scripsi vobis.

23 Cognoscite fratrem nostrum Timotheum dimissum: cum quo (si celerius venerit) videbo vos.

24 Salutate omnes praepositos vestros, & omnes sanctos. Salutant vos de Italia fratres.

25 Gratia cum omnibus vobis. Amen.

6 b Postulet autem in fide nihil haesitans: qui enim haesitat, similis est fluctui maris, qui a vento movetur & circumfertur.

7 Non ergo aestimet homo ille quod accipiet aliquid a Domino.

8 Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis.

9 Glorietur autem frater humilis in exaltatione sua;

10 Dives autem in humilitate sua, & quoniam sicut flos foeni transibit.

11 Exoritur enim sol cum ardore, & arefecit foenum, & flos ejus decidit, & decor vultus ejus deperit, ita & dives in itineribus suis marcescet.

12 d Beatus vir, qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitae quam repromisit Deus diligentibus se.

13 Nemo cum tentatur, dicat, quoniam a Deo tentatur: Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat.

14 Vnusquisque vero tentatur a concupiscentia sua abstractus, & illectus.

15 Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum vero cum consummatum fuerit, generat mortem.

16 Nolite itaque errare fratres mei dilectissimi.

17 Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est, descendens a Patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.

18 Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creaturae ejus.

19 Scitis fratres mei dilectissimi. Sit e Pres. autem omnis homo velox ad audiendum; tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram.

20 Ira enim viri justitiam Dei non operatur.

21 Propter quod abjicientes omnem immunditiam, & abundantiam malitiae, in mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest salvare animas vestras.

22 f Estote autem factores verbi, & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos.

23 Quia si quis auditor est verbi, & non factor: hic comparabitur viro consideranti vultum nativitatis suae in speculo:

24 Consideravit enim se, & abiit, & statim oblitus est qualis fuerit.

25 Qui autem perspexerit in legem perfectam libertatis, & permanserit in ea, non auditor obliviosus factus, sed factor operis: hic beatus in facto suo erit.

26 Si quis autem putat se religiosum esse, non refranans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio.

27 Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem, haec est: Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire, ab hoc saeculo.

CAPUT II

Moneat ne personarum respectu moveantur: qui enim unicum legis praeceptum transgreditur, legis transgressor est: hortatur ut operibus misericordiae incumbant: ostendens quod homo per opera iustificatur: nam fides sine operibus mortua est.

1 a Fra

EPISTOLA CATHOLICA BEATI IACOBI APOSTOLI.

CAPUT I.

Docet tentationum utilitatem, & sapientiam a Deo cum confidentia postulandam. Deus tentator non est aut auctor peccati, sed ab eo procedit omnis bona donatio: hortatur ut ad audiendum veloces, ad loquendum vero & ad iram tardi sint: nec satis est veritatem audire, nisi illa opere compleatur: subdit etiam quam sit vera & immaculata religio.

1 Iacobus Dei & Domini nostri Iesu Christi servus, duodecim tribubus, quae sunt in dispersione, salutem.

2 Omne gaudium existimate fratres mei cum in tentationes varias incideritis:

3 a Rom. 3. 3. Sciens quod probatio fidei vestrae patientiam operatur.

4 Patientia autem opus perfectum habet: ut sitis perfecti & integri, in nullo deficientes.

5 Si quis autem vestrum indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, & non impropere: & dabitur ei.

1 **F**ratres mei, nolite in personarum
 19. 15. **A**ceptione habere fidem Domini
 Deut. nostri Iesu Christi gloriæ.
 1. 17. **2** **E**tenim si introierit in conventum ve-
 16. strum vir aureum annulum habens, in veste
 19. candida, introierit autem & pauper in for-
 Prov. dido hab tu.
 24. 13. **3** **E**t intendatis in eum qui indutus est
 Eccli. veste præclara, & dixeritis ei: Tu sede hic
 42. 1. bene: pauperi autem dicatis: Tu sta
 illic; aut sede sub scabello pedum meo-
 rum:

4 **N**onne iudicatis apud vosmetipsos,
 & facti estis iudices cogitationum ini-
 quarum?

5 **A**udire fratres mei dilectissimi, nonne
 Deus elegit pauperes in hoc mundo, di-
 vites in fide, & heredes regni, quod re-
 promissit Deus diligentibus se?

6 **V**os autem exhonorastis pauperem.
 Nonne divites per potentiam opprimunt
 vos, & ipsi trahunt vos ad iudicia?

7 **N**onne ipsi blasphemant bonum no-
 men, quod invocatum est super vos?

8 **S**i tamen legem perficitis regalem se-
 19. 18. cundum scripturas: **6** **D**iliges proximum
 Matth. tuum sicut teipsum; bene facitis:

9 **S**i autem personas accipitis, peccatum
 22. 39. operamini, redarguit à lege quasi trans-
 Marc gressores.

10 **Q**uicumque autem totam legem
 12. 31. servaverit, offendet autem in uno, factus
 Rom. est omnium reus.

11 **Q**ui enim dixit, Non moechaberis,
 5. 14. dixit, & Non occides. Quod si non mœ-
 e Matt. chaberis, occides autem, factus es trans-
 5. 19. gressor legis.

12 **S**ic loquimini, & sic facite, sicut per
 legem libertatis incipientes iudicari.

13 **I**udicium enim sine misericordia illi,
 qui non fecit misericordiam: superexaltat
 autem misericordia iudicium.

14 **Q**uid proderit fratres mei, si fidem
 quis dicat se habere, opera autem non ha-
 beat? Numquid poterit fides salvare eum?

15 **S**i autem frater & soror nudi sint,
 3. 17. & indigeant victu quotidiano:

16 **D**icat autem aliquis ex vobis illis: Ite
 in pace, calefacimini & saturamini: non
 dederitis autem eis, quæ necessaria sunt
 corpori, quid proderit?

17 **S**ic & fides, si non habeat opera,
 mortua est in semetipsa.

18 **S**ed dicit quis: Tu fidem habes, &
 ego opera habeo, ostende mihi fidem tuam
 sine operibus: & ego ostendam tibi ex
 operibus fidem meam.

19 **T**u credis quoniam unus est Deus:
 Benefacis: & dæmones credunt, & contre-
 miscunt.

20 **V**is autem scire ô homo inanis, quo-
 niam fides sine operibus mortua est?

21 **A**braham pater noster, nonne ex
 22. 9. operibus iustificatus est, offerens Isaac fi-
 f Gen. lium super altare?

22 **V**ides quoniam fides cooperabatur
 15. 5. operibus illius: & ex operibus fides con-
 Rom. 4. summata est?

23 **E**t suppleta est Scriptura dicens: **f** **C**re-
 Galas. didit Abraham Deo, & reprobatum est illi

ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est.

24 **V**ideris quoniam ex operibus iustifi-
 catur homo, & non ex fide tantum?

25 **S**imiliter g & Rahab meretrix, nonne
 ex operibus iustificata est, suscipiens nun-
 tios, & alia via ejiciens?

26 **S**icut enim corpus sine spiritu mortuum
 est, ita & fides sine operibus mortua est.

C A P V T I I I.

*Lingua mala recenset, quam difficillimum est
 recte gubernare, subditque differentiam inter sa-
 pientiam terrenam & cœlestem.*

1 **N**olite plures magistri fieri fra-
 tres mei, scientes quoniam ma-
 jus iudicium sumitis.

2 **I**n multis enim offendimus omnes. Si
 quis in verbo non offendit: hic perfectus
 est vir. Potest enim fræno circumducere
 totum corpus.

3 **S**i autem equis fræna in ora mittimus
 ad consentiendum nobis, & omne corpus
 illorum circumferimus.

4 **E**cce & naves, cum magnæ sint, & à
 ventis validis minentur, circumferuntur à
 modico gubernaculo ubi impetus dirigen-
 tis voluerit.

5 **I**ta & lingua modicum quidem mem-
 brum est, & magna exaltat. Ecce quantus
 ignis quam magnam silvam incendit!

6 **E**t lingua ignis est, universitas iniqui-
 tatis. Lingua constituitur in membris no-
 stris, quæ maculat totum corpus, & in-
 flammat rotam navitatis nostræ, inflam-
 mata à gehenna.

7 **O**mnis enim natura bestiarum, & volu-
 crum, & serpentium, & cæterorum do-
 mantur, & domita sunt à natura humana:

8 **L**inguam autem nullus hominum do-
 mare potest: inquietum malum, plena ve-
 neno mortifero.

9 **I**n ipsa benedicimus Deum & Patrem:
 & in ipsa maledicimus homines, qui ad
 similitudinem Dei facti sunt.

10 **E**x ipso ore procedit benedictio, &
 maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc
 ita fieri.

11 **N**umquid fons de eodem foramine
 emanat dulcem, & amaram aquam?

12 **N**umquid potest, fratres mei, ficus
 uvas facere, aut vitis ficus? Sic neque sal-
 sa dulcem potest facere aquam.

13 **Q**uis sapiens & disciplinatus inter vos?
 Ostendat ex bona conversatione operatio-
 nem suam in mansuetudine sapientiæ.

14 **Q**uod si zelum amarum habetis, &
 contentiones sint in cordibus vestris: no-
 lite gloriari, & mendaces esse adversus
 veritatem.

15 **N**on est enim ista sapientia desur-
 sum descendens; sed terrena, animalis,
 diabolica.

16 **V**bi enim zelus & contentio: ibi in-
 constantia & omne opus pravam.

17 **Q**uæ autem desursum est sapientia,
 primum quidem publica est, deinde pacifica,
 modesta, suadibilis, bonis consentiens, ple-
 na misericordia, & fructibus bonis, non
 iudicans, sine simulatione.

18 **F**ructus autem iustitiæ, in pace semie-
 datur facientibus pacem.

CAPVT IV.

Concupiscentiis non est obsequendum, sed diabolo resistendum, & Deo appropinquandum, munusque dilectioni studendum, rebus incertis divina providentia commissis.

1 Vnde bella & lites in vobis? Nonne hinc? ex concupiscentiis vestris, quæ militant in membris vestris?

2 Concupiscitis, & non habetis: occiditis, & zelatis: & non potestis adipisci: litigatis, & belligeratis, & non habetis: propter quod non postulatis.

3 Petitis, & non accipitis: eo quod male petatis: ut in concupiscentiis vestris infumatis.

4 Adulteri, nescitis quia amicitia huius mundi, inimica est Dei? Quicumque ergo voluerit amicus esse sæculi huius, inimicus Dei constituitur.

5 Aut putatis quia inaniter scriptura dicat: Ad invidiam concupiscit spiritus, qui habitat in vobis.

6 Majorem autem dat gratiam. Propter quod dicit: & Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

7 Subditi ergo estote Deo: resistite autem diabolo, & fugiet à vobis.

8 Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. Emundate manus, peccatores: & purificate corda, duplices animo.

9 Miseri estote, & lugeate, & plorate: risus vester in luctum convertatur, & gaudium in mœrorem.

10 b Humiliamini in conspectu Domini, & exaltabit vos.

11 Nolite detrahare alterutrum fratres. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem suum, detrahit legi, & iudicat legem. Si autem iudicas legem: non es factor legis, sed iudex.

12 Unus est legislator, & iudex, qui potest perdere, & liberare.

13 c Tu autem quis es, qui iudicas proximum? Ecce nunc qui dicitis: Hodie, aut crastino ibimus in illam civitatem, & faciemus ibi quidem annum, & mercabimur, & lucrum faciemus:

14 Qui ignoratis quid erit in crastino.

15 Quæ est enim vita vestra? vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur. Pro eo ut dicatis: Si Dominus voluerit, &: Si vixerimus, faciemus hoc, aut illud.

16 Nunc autem exultatis in superbiis vestris. Omnis exultatio talis, maligna est.

17 Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum est illi.

CAPVT V.

Divitibus pauperum oppressoribus gravem comminatur ultionem, pauperes vero ad longanimitatem hortatur: juramentum fugiendum, & infirmi à presbyteris oleo ungenti, ac peccata invicem confitenda: quam efficax sit iusti oratio: errantes ad veritatem sunt reducendi.

1 Agite nunc divites, plorate ululantes in miseriis vestris, quæ advenient vobis.

2 Divitiæ vestræ putrefactæ sunt: & vestimenta vestra à tineis comesta sunt.

3 Aurum & argentum vestrum æruginavit: & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in novissimis diebus.

4 Ecce merces operatorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat: & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introivit.

5 Epulati estis super terram, & in luxuriis enutristis corda vestra, in die occisionis.

6 Addixistis, & occidistis iustum, & non restitit vobis.

7 Patientes igitur estote fratres, usque ad adventum Domini. Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat temporaneum, & ferotinum.

8 Patientes igitur estote & vos, & confirmate corda vestra: quoniam adventus Domini appropinquavit.

9 Nolite ingemiscere fratres in aliterum, ut non iudicemini. Ecce iudex ante januam afficit.

10 Exemplum accipite, fratres, exitus mali, laboris, & patientiæ, Prophetas: qui locuti sunt in nomine Domini.

11 Ecce beatificamus eos, qui sustinuerunt. Suffrentiam Iob audistis, & finem Domini vidistis, quoniam misericors Dominus est, & miserator.

12 Ante omnia autem fratres mei a a Mat. 5. 34 nolite jurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque iuramentum. Si autem sermo vester: Est, est: Non, non, ut non sub iudicio decidatis.

13 Trifuratur aliquis vestrum? oret: A quo animo est? Psallat.

14 Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini:

15 Et Oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: & si in peccatis sit, remittentur ei.

16 Confitemini ergo alterutrum peccata vestra, & orate pro invicem ut salveamini: multum enim valet deprecatio iusti assidua.

17 b Elias homo erat similis nobis passibilis: & oratione oravit ut non plueret super terram, & non pluit annos tres, & menses sex. 62. Reg. 17. 2. Luc. 4. 25.

18 Et rursum oravit: & cælum dedit pluviam, & terra dedit fructum suum.

19 Fratres mei, si quis ex vobis erraverit à veritate, & converterit quis eum:

20 Scire debet, quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

EPISTOLA B. PETRI APOST. I. 867 EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI PRIMA.

CAPVT PRIMVM.

Gratias Deo agit de vocatione ad fidem & vitam eternam, quæ tamen per multas tribulationes acquiritur, de qua Propheta vaticinati sunt: horbatur eos ad vitam mundiciem, ut qui Christi sanguine redempti sunt.

Petrus Apostolus Iesu Christi electis advenis dispersionis Ponti, Galatiæ, Capadociæ, Asiæ, & Bithiniæ,

2 Secundum præscientiam Dei Patris, in sanctificationem spiritus, in obedientiam, & asperionem sanguinis Iesu Christi: Gratia vobis, & pax multiplicetur.

3 *a* Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regeneravit nos in spem vivam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis,

4 In hereditatem incorruptibilem, & incontaminatam, immarcescibilem, conservatam in cælis in vobis:

5 Qui in virtute Dei custodimini per fidem in salutem, paratam revelari in tempore novissimo

6 In quo exultabitis, modicum nunc si oportet contristari in variis tentationibus.

7 Ut probatio vestræ fidei multo pretiosior auro (quod per ignem probatur) inveniat in laudem & gloriam, & honorem, in revelatione Iesu Christi:

8 Quem cum non videritis, diligitis: in quem nunc quoque non videntes creditis: credentes autem exultabitis lætitia inenarrabili, & glorificata:

9 Reporantes finem fidei vestræ, salutem animarum.

10 De qua salute exquisierunt, atque scrutati sunt prophete, qui de futura in vobis gratia prophetaverunt:

11 Scrutantes in quod vel quale tempus significaret in eis Spiritus Christi: prænuntians eas quæ in Christo sunt passionis, & posteriores glorias:

12 Quibus revelatum est, quia non sibi-
me ipsis, vobis autem ministrabant ea, quæ nunc nuntiata sunt vobis per eos qui evangelizaverunt vobis, Spiritu sancto misso de cælo, in quem desiderant Angeli prospicere.

13 Propter quod succincti lumbos mentis vestræ, sobrii perfecte sperate in eam, quæ offertur vobis, gratiam, in revelationem Iesu Christi:

14 Quasi filii obedientiæ, non configurati prioribus ignorantie vestræ desideriis:

15 Sed secundum eum, qui vocavit vos,

Sanctum: & ipsi in omni conversatione sancti sitis:

16 Quoniam scriptum est: *b* Sancti eritis, *b* *2. Pet.*
quoniam ego sanctus sum. *11. 44.*

17 Et si patrem invocatis eum & qui sine
acceptatione personarum iudicat secundum
uniuscuiusque opus, in timore incolatus
vestri tempore conversamini. *19. 2.*
20.

18 Scientes quod non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conversatione paternæ traditionis: *7.*
c. Deut.

19 *d* Sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi, & incontaminati: *10. 17.*
Rom.

20 Præcogniti quidem ante mundi constitutionem, manifestati autem novissimis temporibus propter vos, *2. 11.*
Galat.

21 Qui per ipsum fideles estis in Deo, qui suscitavit eum à mortuis, & dedit ei gloriam, ut fides vestra, & spes esset in Deo: *2. 6.*
d. 1. Cor.

22 Animas vestras, castificantes in obedientia charitatis, in fraternitatis amore, simplici ex corde invicem diligite attentius: *6. 20.*
7.

23 Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei vivi, & permanentis in æternum. *23.*
Hebr.

24 Quia omnis caro ut fœnum: & omnis gloria ejus tamquam flos fœni: exaruit fœnum, & flos ejus decidit. *9. 14.*
1. Ioan.

25 Verbum autem Domini manet in æternum. hoc est autem verbum, quod evangelizatum est in vos. *1. 7.*
Apoc.

CAPVT II.

Exclusa omni fictione, regenerati ad Christum lapidem vivum accedant credentes qui sunt genus electum, cum prius essent populus abiectus: horbatur ut tanquam peregrini ab omnibus mundanis abstineant, superioribus obtemperent, afflictionesque ad Christi imitationem ferant.

Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes, & invidias, & omnes detractiones, *1. 100*

2 Sicut modo geniti infantes, rationale, sine dolo lac concupiscite: ut in eo crescatis in salutem: *Rom.*
6. 4.

3 Si tamen gustastis quoniam dulcis est Dominus. *Ephes.*
4. 22.

4 Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum, & honorificatum: *Coloss.*
3. 8.

5 Et ipsi tanquam lapides vivi superædificamini, domus spiritualis, sacerdotium sanctum offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Iesum Christum. *Hebr.*
12. 10.

6 Propter quod continet Scriptura: *a* Ecce pono in Sion lapidem summum angularem, electum, pretiosum: & qui crediderit in eum, non confundetur. *a. 1. Isai.*
28. 16.

7 Vobis igitur honor credentibus: non credentibus autem *b* lapis quem reproba-
verunt ædificantes, hic factus est in caput a guli. *b. Psal.*
117.

8 Et lapis offensionis, & petra scandali, his qui offendunt verbo, nec credunt in quo & positi sunt. *22.*
Matth.

9 Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: ut virtutes annuntietis ejus, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum. *21. 20.*
21.

e Ose 10 *e* Qui aliquando non populus, nunc
2.4. autem populus Dei: qui non consecuti mi-
Rom. 9. sericordiam, nunc autem misericordiam
19. consecuti.

d Rom. 11 *d* Charissimi, obsecro vos tamquam
13.14. advenas & peregrinos abstinere vos à car-
Galat. nalibus desideriis, quæ militant adversus
5.16. animam.

12 Conversationem vestram inter gentes
 habentes bonam: ut in eo, quod detre-
 ctant de vobis tamquam de malefactoribus,
 vos considerantes, glorificent Deum in die
 visitationis.

e Rom. 13 *e* Subjecti igitur estote omni humanæ
13.1. creaturæ propter Deum: sive regi, quasi
 præcellenti:

14 Sive ducibus, tamquam ab eo missis
 ad vindictam malefactorum, laudem vero
 bonorum:

15 Quia sic est voluntas Dei, ut bene fa-
 cientes obtumescere faciat imprudentium
 hominum ignorantiam,

16 Quasi liberi, & non quasi velamen
 habentes malitiæ libertatem, sed sicut servi
 Dei.

f Rom. 17 Omnes honorate: *f* fraternitatem di-
12.10. ligite: Deum timere: Regem honorificate.

g Eph. 18 *g* Servi subditi estote in omni timore
6.5. dominis, non tantum bonis & modestis,
Colos. sed etiam dyscolis.

19 Hæc est enim gratia, si propter Dei
 conscientiam sustinet quis tristitias, pa-
 tiens injuste.

20 Quæ enim est gloria, si peccantes, &
 colaphizati suffertis? Sed si bene facien-
 tes patienter sustinetis; hæc est gloria apud
 Deum.

21 In hoc enim vocati estis: quia & Chri-
 stus passus est pro nobis, vobis relinquens
 exemplum ut sequamini vestigia ejus.

b Isai. 22 *b* Qui peccatum non fecit, nec inven-
51.9. tus est dolus in ore ejus:

i Ioan. 23 *i* Qui cum malediceretur, non maledi-
3.5. cebat: cum pateretur, non comminabatur:
k Isai. tradebat autem iudicanti se injuste:

24 *k* Qui peccata nostra ipse pertulit in
 corpore suo super lignum: ut peccatis mor-
 tui, iustitiæ vivamus: cuius livore sanati
 estis.

25 Eratis enim sicut oves errantes, sed
 conversi estis nunc ad pastorem & episco-
 pum animarum vestrarum.

C A P V T I I I.

*De mutua inter conjuges conversatione, & mu-
 lierum ornatu: hortatur ad varias virtutes, utque
 Christi exemplo ferant adversa: & quod per Ba-
 ptismum salvamur in similitudinem eorum qui in
 arca Noë salvabantur*

Colos. 1 *S*imiliter & mulieres subditæ sint viris
3.18. suis: ut & si qui non credunt verbo,
Ephes. per mulierum conversationem sine verbo
5.22. lucrifiant,

2 Considerantes in timore castam con-
 versationem vestram.

1. Tim. 3 *a* Quarum non sit extrinsecus capillatu-
2.9. ra, aut circumdatio auri, aut indumenti
 vestimentorum cultus:

4 Sed qui absconditus est cordis homo, in
 incorruptibilitate quieti & modesti spiri-
 tus, qui est in conspectu Dei locuples.

5 Sic enim aliquando & sanctæ mulieres;
 sperantes in Deo ornabant se, subjectæ pro-
 priis viris.

6 *b* Sicut Sara obediebat Abraham, dominū
 eum vocans: cuius estis filiæ bene facientes,
 & non pertimentes ullam perturbationem.

7 *e* Viri similiter cohabitantes secundum
 scientiam, quasi infirmiori vasculo mulie-
 bri imparientes honorem, tamquam & co-
 heredibus gratiæ vitæ: ut non impediatur
 orationes vestræ.

8 In fine autem, omnes unanimes, cont-
 patientes, fraternitatis amatores, miseri-
 cordes modesti, humiles:

9 *d* Non reddentes malum pro malo, nec
 maledictum pro maledicto, sed è contra-
 rio benedicentes quia in hoc vocati estis,
 ut benedictionem hereditate possideatis.

10 *e* Qui enim vult vitam diligere, & dies
 videre bonos, coercet linguam suam à
 malo, & labia ejus ne loquantur dolum.

11 *f* Declinet à malo, & faciat bonum:
 inquirat pacem, & sequatur eam.

12 Quia oculi Domini super justos, &
 aures ejus in preces eorum; Vultus autem
 Domini super facientes mala.

13 Et quis est qui vobis noceat, si boni
 æmulatores fueritis?

14 *g* Sed & si quid patimini propter justi-
 tiam, beati. Timorem autem eorum ne ti-
 mueritis, & non conturbemini.

15 Dominum autem Christum sanctifica-
 te in cordibus vestris, parati semper ad sa-
 tisfactionem omni poscenti vos rationem
 de ea, quæ in vobis est, spe.

16 *h* Sed cum modestia, & timore, con-
 scientiam habentes bonam: ut in eo, quod
 detrahunt de vobis, confundantur, qui ca-
 lumniantur vestram bonam in Christo con-
 versationem.

17 Melius est enim beneficientes (si vo-
 luntas Dei velit) pati, quam malefacientes.

18 Quia & Christus semel pro peccatis
 nostris mortuus est, justus pro injustis, ut
 nos offerret Deo, mortificatus quidem car-
 ne, vivificatus autem spiritu.

19 In quo & his, qui in carcere erant,
 spiritibus veniens prædicavit:

20 Qui increduli fuerant aliquando, i
 quando expectabant Dei patientiam in die-
 bus Noë, cum fabricaretur arca: in qua
 pauci, id est octo animæ salvæ factæ sunt
 per aquam.

21 Quod & vos nunc similis formæ sal-
 vos facit baptisma: non carnis depositio
 sordium, sed conscientiæ bonæ interro-
 gatio in Deum per resurrectionem Iesu
 Christi,

22 Qui est in dextera Dei, deglutiens
 mortem ut vitæ æternæ hæredes efficeremur:
 profectus in cælum, subjectis sibi angelis,
 & potestatibus, & virtutibus.

C A P V T I V.

*Christi morte redemptor hortatur ut pergant præ-
 terita de vitæ peccata & incumbentes orationibus
 ac mutua dilectioni, semper omnia in Dei gloriam
 referentes, & gaudentes si propter Christum pati
 oporteat.*

1 *C*hristo igitur passo in carne, & vos
 eadem cogitatione armamini: quia
 qui

b Gen.
18.12.

e 1. Cor.
7. 3.

d Prov.
17.13.

Rom.
12.17.

1. Thes.
5. 15.

e Psal.
31.31.

f Isai.
1.16.

g Man.
5.10.

h Supra
2. 12.

Rom. 5.
6.

Habr.
9.28.

i Gen.
7. 7.

Matth.
14.37.

Luc.
17.26.

qui passus est in carne , desuit à peccatis :

2. Ut jam non desideris hominum, sed
Voluntati Dei, quod reliquum est in carne
vivat temporis.

3. Sufficit enim præteritum tempus ad voluntatem Gentium consummandam, his qui ambulaverunt in luxuriis, desideriis, inholentiis, comestationibus, potationibus, & illicitis idolorum cultibus.

4 In quo admirantur non concurrentibus vobis in eandem luxuriæ confusionem, blasphemantes.

5 Qui reddent rationem ei, qui paratus
est judicare vivos & mortuos.

6 Propter hoc enim & mortuis evangeli-
zatum est; ut iudicentur qui dem secundum
homines in carne, vivant autem secundum
Deum in Spiritu.

7 Omnium autem finis appropinquavit. Estote itaque prudentes, & vigilate in orationibus.

8 Ante omnia autem, mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes: quia † charitas operit multitudinem peccatorum.

9 Hospitales invicē sine murmuratione.

† Prov. 10. † Vnusquisque, sicut accepit gratiam,
10.12. in alterutrum illam administrantes, sicut
6 Rom. boni dispensatores multiformis gratiæ Dei.

12.13. II c Si quis loquitur, quasi sermones Dei:
Hebr. si quis ministrat, tamquam ex virtute,

13.2. quam administrat Deus; ut in omnibus
† *Phil.* honorificetur Deus per Iesum Christum:

2.14. cui est gloria, & imperium in sæcula sæculorum, Amen.

12. 6. 12 Charissimi, nolite peregrinari in fervore, qui ad tentationem vobis fit, quasi

13 Sed communicantes Christi passioni-

bus gaudete , ut & in revelatione gloriæ
ejus gaudeatis exultantes.

14 Si exprobramini in nomine Christi ;
beati eritis : quoniam quod est honoris ,

gloriz, & virtutis Dei, & qui est ejus spi-
ritus, super vos requiescit.

autem vestrum pati

mici, ut fur, aut maledicus, aut alieno-
rum appetitor.

16 Si autem ut Christianus, non erubescat: glorificet autem Deum in isto nomine.

17 Quoniam tempus est ut incipiat judi-
cium à Domo Dei. Si autem primum à

cundum Deum : neque turpis lucrī gratia ,
sed voluntariè :

3 Neque ut dominantes in cleris, sed
forma facti gregis ex animo.

4 Et cum apparuerit princeps pastorum,
percipietis immarcescibilem gloriæ coro-
nam.

5 Similiter adolescentes subditi estote senioribus. 4 Omnes autem invicem humili-

monibus. *a* Omnes autem invicem humili-
tatem infinuare, *b* quia Deus superbis resi-
stit, humilibus autem dat gratiam.

6 Humiliamini igitur sub potenti manu
Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis.

2 Omnem sollicitudinem vestram proii-

7. Cuiusmodi enim ventum pro-
ficientes in eum, quoniam ipsi cura est de
vobis.

8 Sobrii estote, & vigilate: quia adversarius vester diabolus, tanquam leo rugiens

9. Cui resistite fortes in fide : scientes eam.

9. Carissime Iohannes in hac scientes eandem passionem ei, quæ in mundo est, vestræ fraternitati fieri.

10 Deus autem omnis gratiæ , qui vocavit nos in æternam suam gloriam in Chri-

EPISTOLA

BEATI PETRI

A P O S T O L I

SECYND A.

CAPVT PRIMVM.

Hortatur ut memores maximorum quæ à Deo acceperunt donorum, per varias scandant virtutes, ut sic introitus in regnum Domini illis ministretur: & dicitque se brevi moriturum, & sua doctrina certitudinem ostendit ex Christo doctore, quem & vox Patris & Propheta commendavit.

Simon Petrus, servus & Aposto-
lus Iesu Christi, iis qui coæqua-
lem nobiscum sortiti sunt fidem
in iustitia Dei nostri, & salvatoris Iesu
Christi.

2 Gratia vobis & pax adimpleatur in
cognitione Dei, & Christi Iesu Domini
nostri:

3 Quomodo omnia nobis divinæ virtutis
sunt, quæ ad vitam & pietatem donata sunt,
per cognitionem ejus, qui vocavit nos pro-
pria gloria & virtute,

4 Per quem maxima & pretiosa nobis
promissa donavit: ut per hanc efficiamini

divinæ confortes naturæ : & fugientes ejus quæ in mundo est , concupiscentiæ corruptionem.

5 Vos autem curam omnem subingentes , ministrare in fide vestra virtutem , in virtute autem scientiam ,

6 In scientia autem abstinentiam , in abstinentia autem patientiam , in patientia autem pietatem.

7 In pietate autem amorem fraternitatis , in amore autem fraternitatis charitatem.

8 Hæc enim si vobiscum adsint , & supererint ; non vacuos , nec sine fructu vos constituent in Domini nostri Iesu Christi cognitione.

9 Cui enim non præsto sunt hæc , cæcus est , & manu tentans , oblivionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum.

10 Quapropter fratres magis satagite , ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis : hæc enim facientes , non peccabitis aliquando.

11 Sic enim abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri , & Salvatoris Iesu Christi.

12 Propter quod incipiam vos semper commovere de his : & quidem scientes & confirmatos vos in præsentem veritatem.

13 Iustum autem arbitror quamdiu sum in hoc tabernaculo , suscitare vos in commotione :

14 Certus quod velox est depositio tabernaculi mei , secundum quod & Dominus

noster Iesus Christus significavit mihi.

15 Dabo autem operam & frequenter habere vos post obitum meum , ut horum memoriam faciatis.

16 Non enim doctas fabulas secuti , notam fecimus vobis Domini nostri Iesu Christi virtutem & præsentiam : sed speculatores facti illius magnitudinis.

17 Accipiens enim à Deo Patre honorem & gloriam , voce delapsa ad eum huiusmodi à magnifica gloria : Hic est Filius meus dilectus , in quo mihi complacui , ipsum audite.

18 Et hanc vocem nos audivimus de caelo altaram , cum essemus cum ipso in monte sancto .

19 Et habemus firmiorem propheticum sermonem : cui benefacitis attendentes , quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco , donec dies elucescat , & lucifer oriatur in cordibus vestris :

20 Hoc primum intelligentes , quod omnis prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit.

21 Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia : sed Spiritu sancto inspirati , locuti sunt sancti Dei homines.

C A P V T II.

Pseudopropheta multos seducens , verum acriter punientur , sicut de malis actum est tempore diluvii & de Sodomitis : prosequitur autem pravorum horum , quos admodum effusus dicit in libidine.

Verunt vero & pseudopropheta in populo , sicut & in vobis erunt magistri mendaces , qui introducent sceleris

perditionis , & eum , qui emit eos , Dominum negant , superducentes sibi celerem perditionem.

2 Et multi sequentur eorum luxurias , per quos via veritatis blasphemabitur :

3 Et in avaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur : quibus iudicium jam olim non cessat , & perditio eorum non dormitat.

4 Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit , sed rudentibus inferni detractis in tartarum tradidit cruciandos , in iudicium reservari.

5 Et originali mundo non pepercit , sed octavum Noë iustitiæ præconem custodivit , diluvium mundo impiorum inducens.

6 Et civitates Sodomorum & Gomororum in cinerem redigens , eversione damnavit : exemplum eorum , qui impie acturi sunt , ponens :

7 Et iustum Lot oppressum à nefandorum injuria , ac luxuriosa conversatione eripuit :

8 Aspectu enim , & auditu iustus erat : habitans apud eos , qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant.

9 Novit Dominus pios de tentatione eripere : iniquos vero in diem iudicii reservare cruciandos :

10 Magis autem eos , qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulant , dominationemque contemnunt , audaces , sibi placentes , sceleris non metuunt introducere blasphemantes.

11 Vbi angeli fortitudine & virtute cum sint majores , non portant adversum se execrabile iudicium.

12 Hi vero velut irrationabilia pecora , naturaliter in captivum & in perniciem in his quæ ignorant blasphemantes in corruptione sua peribunt ,

13 Percipientes mercedem iniustitiæ , voluptatem existimantes dei delicias : coinquinationes , & maculæ delictis affluentes , in convivii suis luxuriantes vobiscum ,

14 Oculos habentes plenos adulterii , & incessabilis delicti . Pellicientes animas instabiles , cor exercitatum avaritiâ habentes , maledictionis filii.

15 Derelinquentes rectam viam erraverunt , & secuti viam Balaam ex Bosor , qui mercedem iniquitatis amavit :

16 Correctionem vero habuit suæ vesaniæ : subiugale mutum animal hominis voce loquens , prohibuit prophetæ insipientiam.

17 Hi sunt fontes sine aqua , & nebulae turbinibus exagitatae , quibus caligo tenebrarum reservatur.

18 Superba enim vanitatis loquentes , pellicunt in desideriis carnis luxuriæ eos , qui paululum effugiunt , qui in errore conversantur :

19 Libertatem illis prominentes , cum ipsi servi sint corruptionis : à quo enim quis superatus est , hominis & servus est.

20 Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri Iesu Christi , his iustus implicari superantur : facta sunt eis posteriora deiora prioribus.

31 Melius

a 168.

4 18.

Iuda 6.

b Gen.

7. 1.

c Gen.

19. 25.

d Iuda.

11.

Nam.

22. 13.

8. 34.

Roma.

16. 20.

Hebr.

6. 4.

Matth.

13. 45.

21 Melius enim erat illis non cognoscere vitam iustitiæ, quam post agnitionem, retrorsum converti ab eo, quod illis traditum est sancto mendato.

22 Contigit enim eis illud veri proverbii: f Canis reversus ad suum vomitum; f Prov. 28.11. & Sus lota, in volutabro luti.

CAPVT III.

Propter quosdam illusores secundum Domini adventum nugantes, astruit futuram mundi renovationem, cum brevi & insperato Dominus adveniet: ad cuius adventum monet ut se præparent, laudans Pauli scripta quæ indocti depravant.

1 Hanc ecce vobis, charissimi, secundam scribo epistolam, in quibus vestram excito in commonitione sinceram mentem:

2 Ut memores sitis eorum, quæ prædixi, verborum à sanctis Prophetis, & Apostolorum vestrorum, præceptorum Domini & Salvatoris.

3 a Hoc primum scientes, quod venient in novissimis dieb⁹ in deceptione illusores, iuxta proprias concupiscentias ambulantes.

4 Dicentes: b Vbi est promissio, aut adventus ejus? ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseverant ab initio creaturæ.

5 Latet enim eos hoc volentes, quod cæli erant prius, & terra, de aqua & per aquam consistens Dei verbo.

6 Per quæ, ille tunc mundus aqua inundatus perivit:

7 Cæli autem qui nunc sunt, & terra, eodem verbo repositi sunt, igni reservati in diem judicii, & perditionis impiorum hominum.

8 Vnum vero hoc non lateat vos, charissimi, quia unus dies apud Dominum sicut mille anni, & mille anni sicut dies unus.

9 Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant: sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad poenitentiam reverti.

10 c Adveniet autem dies Domini ut fur: in quo cæli magno impetu transierint, elementa vero calore solventur, terra autem & quæ in ipsa sunt opera exurentur.

11 Cum igitur hæc omnia dissolvenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conversationibus & pietatibus.

12 Expectantes & properantes in adventum diei Domini, per quem cæli ardentes solventur, & elementa ignis ardore tabescunt.

13 d Novos vero cælos, & novam terram secundum promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat.

14 Propter quod charissimi hæc expectantes, satagite immaculati & inviolati ei inveniri in pace.

15 Et e Domini nostri longanimitatem, salutem arbitremini: sicut & charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis.

16 Sicut & in omnibus epistolis, loquens in eis de his: in quibus sunt quædam difficultates intellectu, quæ indocti & instabiles depravant, sicut & cæteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem.

17 Vos igitur fratres præcipientes custodi-

te: ne insipientium errore traducti excidatis à propria firmitate.

18 Crescite vero in gratia, & in cognitione Domini nostri, & Salvatoris Iesu Christi. Ipsi gloria & nunc, & in diem æternitatis, Amen.

EPISTOLA

BEATI IOANNIS

APOSTOLI

PRIMA.

CAPVT PRIMVM.

Ioannes quod de Christo vidit & audivit aliis annuntiat, ut una cum ipso societur Deo & Christo ejus filio, cujus sanguine hominum peccata mundantur: porro qui se peccasse negat, Deum mendacem facit.

1 Quid fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectaverunt de verbo vitæ.

2 Et vita manifestata est, & vidimus, & testamur, & annunciamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem, & apparuit nobis:

3 Quod vidimus & audivimus, annunciamus vobis, ut & vos societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum Patre, & cum filio ejus Iesu Christo.

4 Et hæc scribimus vobis ut gaudeatis, & gaudium vestrum sit plenum.

5 Et hæc est annuntiatio, quam audivimus ab eo, & annunciamus vobis: a Quoniam Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ.

6 Si dixerimus quoniam societatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, & veritatem non facimus.

7 Si autem in luce ambulamus, sicut & ipse est in luce; societatem habemus ad invicem, b & sanguis Iesu Christi Filii ejus, emundat nos ab omni peccato.

8 c Si dixerimus quoniam peccatum non habemus; ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.

9 Si confiteamur peccata nostra; fidelis est, & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate.

10 Si dixerimus quoniam non peccavimus: mendacem facimus eum, & verbum ejus non est in nobis.

CAPVT II.

Iesus Christus advocatus noster est apud Patrem & propitiatio pro peccatis totius mundi, observatione autem mandatorum Dei comprobatur vera Dei notitia ac dilectio: quod sit verus ac novum mandatum: quis sit in luce & in tenebris: variis scribit statibus, revocans à mundi dilectione & ab hæreticis, ac monens ut semel accepta fidei adhæreant, sequentes ductum spiritus sancti.

1 Filioli mei, hæc scribo vobis, ut non peccetis. Sed & si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum justum:

1 Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.

2 Et in hoc scimus quoniam cognovimus eum si mandata ejus observemus.

3 Qui dicit se nosse eum, & mandata ejus non custodit, mendax est, & in hoc veritas non est.

4 Qui autem servat verbum ejus, vere in hoc charitas Dei perfecta est: & in hoc scimus quoniam in ipso sumus.

5 Qui dicit se in ipso manere, debet, sicut ille ambulavit, & ipse ambulare.

6 Charissimi, non mandatum novum scribo vobis, sed mandatum vetus, quod habuistis ab initio: Mandatum vetus, est verbum quod audistis.

7 Iterum mandatū novum scribo vobis, quod verum est, & in ipso, & in vobis: quia

8 tenebræ transierunt, & verū lumē jam lucet.

9 Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit in tenebris est usque adhuc.

10 Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, & scandalum in eo non est.

11 Qui autem odit fratrem suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat, & nescit quo eat: quia tenebræ obæcaverunt oculos ejus.

12 Scribo vobis, filioli, quoniam remittuntur vobis peccata propter nomen ejus.

13 Scribo vobis patres, quoniam cognovistis eum, qui ab initio est. Scribo vobis adolescentes, quoniam vicistis malignum.

14 Scribo vobis infantes: quoniam cognovistis patrem. Scribo vobis juvenes, quoniam fortes estis, & verbum Dei manet in vobis, & vicistis malignum.

15 Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo.

16 Quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ: quæ non est ex Patre, sed ex mundo est.

17 Et mundus transiit, & concupiscentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum.

18 Filioli, novissima hora est: & sicut audistis quia Antichristus venit, & nunc Antichristi multi facti sunt: unde scimus, quia novissima hora est.

19 Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis, nam, si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum: sed ut manifesti sint quoniam non sunt omnes ex nobis.

20 Sed vos unctionem habetis à Sancto, & nostis omnia.

21 Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam: & quoniam omne mendacium ex veritate non est.

22 Quis est mendax, nisi is qui negat quoniam Iesus est Christus? Hic est Antichristus, qui negat Patrem, & Filium.

23 Omnis qui negat Filium, nec Patrem habet: qui confitetur Filium, & Patrem habet.

24 Vos quod audistis ab initio, in vobis permaneat: Si in vobis manserit quod audistis ab initio, & vos in Filio, & Patre manebitis.

25 Et hæc est repromissio, quam ipse pollicitus est nobis, vitam æternam.

26 Hæc scripsi vobis de his, qui seducunt vos.

27 Et vos unctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis. Et non necessè habetis ut aliquis doceat vos: sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus & verum est, & non est mendacium. Et sicut docuit vos: manete in eo.

28 Et nunc Filioli manete in eo, ut cum apparuerit, habeamus fiduciam, & non confundamur ab eo in adventu ejus.

29 Si scitis quoniam justus est, scitote quoniam & omnis qui facit justitiam, ex ipso natus est.

C A P V T I I I.

De Dei erga nos charitate, & quomodo distinguantur qui ex Deo sunt, & qui ex diabolo: de dilectione & odio fratrum: qui mentis puritate & fide in Christum quidpiam à Deo petunt, impetrato.

1 Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur & simus. Propter hoc mundus non novit nos: quia non novit eum.

2 Charissimi, nunc filii Dei sumus: & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.

3 Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est.

4 Omnis qui facit peccatum & iniquitatem facit: & peccatum est iniquitas.

5 Et scitis quia ille apparuit ut peccata nostra tolleretur: & peccatum in eo non est.

6 Omnis qui in eo manet, non peccat: & omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognovit eum.

7 Filioli, nemo vos seducat. Qui facit justitiam, justus est: sicut & ille justus est.

8 Qui facit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli.

9 Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.

10 In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii diaboli. Omnis qui non est justus, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum:

11 Quoniam hæc est annuntiatio, quam audistis ab initio, & ut diligatis alterutrum.

12 Non sicut d Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera ejus maligna erant, fratris autem ejus justa.

13 Nolite mirari fratres, si odit vos mundus.

14 Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit, manet in morte:

15 Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso, manentem.

16 In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere.

17 Qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauferit viscera sua ab eo: quomodo charitas Dei manet in eo?

18 Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate.

19 In hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus: & in conspectu eius suadebimus corda nostra.

20 Quoniam si reprehenderit nos cor nostrum: maior est Deus corde nostro, & novit omnia.

21 Charissimi, si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum:

Mat. 21.22. Et quidquid petierimus, accipiemus ab eo: quoniam mandata eius custodimus, & ea, quæ sunt placita coram eo, faciemus.

Joan. 6. 19. Et hoc est mandatum eius: ut credamus in nomine Filii eius Iesu Christi: & diligamus alterutrum, sicut dedit mandatum nobis.

Joan. 13. 14. Et qui servat mandata eius, in illo manet, & ipse in eo: & in hoc scimus quoniam manet in nobis de Spiritu, quem dedit nobis.

CAPUT IV.

Qui spiritus ex Deo sint, & qui non: cum Deus sua nos dilectione praverit, dato pro nobis Filio suo, debemus & nos Deum ac proximum diligere: perfecta autem charitas foras mittit timorem.

1 Charissimi, nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint: quoniam multi pseudoprophetae exierunt in mundum.

2 In hoc cognoscitur spiritus Dei: omnis spiritus qui confitetur Iesum Christum in carne venisse ex Deo est:

3 Et omnis spiritus, qui solvit Iesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus, de quo audistis quoniam venit, & nunc jam in mundo est.

4 Vox ex Deo estis filioli, & vicistis eum, quoniam maior est qui in vobis est, quam qui in mundo.

Joan. 3. 47. Ipsi de mundo sunt: ideo de mundo loquuntur, & mundus eos audit.

6 Non ex Deo sumus. Qui novit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos: in hoc cognoscimus Spiritum veritatis, & spiritum erroris.

7 Charissimi, diligamus nos invicem: quia charitas ex Deo est. Et omnis qui diligit, ex Deo natus est, & cognoscit Deum.

8 Qui non diligit, non novit Deum: quoniam Deus charitas est.

Joan. 3. 16. In hoc apparuit charitas Dei in nobis quoniam Filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum.

10 In hoc est charitas: non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, & misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris.

11 Charissimi, si sic Deus dilexit nos: & nos debemus alterutrum diligere.

Joan. 1. 18. Deum nemo vidit unquam. Si diligamus invicem, Deus in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta est.

Tim. 6. 17. In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, & ipse in nobis: quoniam de Spiritu suo dedit nobis.

14 Et nos vidimus, & testificamur, quoniam Pater misit Filium suum Salvatorem mundi.

15 Quisquis confessus fuerit quoniam Iesus est Filius Dei, Deus in eo manet, & ipse in Deo.

16 Et nos cognovimus, & credidimus charitati, quam habet Deus in nobis. Deus Charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

17 In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum, ut fiduciam habeamus in die iudicii: quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo.

18 Timor non est in charitate: sed perfecta charitas foras mittit timorem: quoniam timor poenam habet: qui autem timet, non est perfectus in charitate.

19 Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos.

20 Si quis dixerit quoniam diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere?

21 Et hoc mandatum habemus à Deo: ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.

CAPUT V.

Denatis ex Deo, veraque erga ipsum charitate: fides mundum vincit: tres in terra testantur Christum verum hominem, & tres in celo verum Dei filium, in quem credens habet vitam æternam: de peccato ad mortem, & non ad mortem.

1 Omnis qui credit, quoniam Iesus est Christus, ex Deo natus est. Et omnis qui diligit eum qui genuit, diligit & eum qui natus est ex eo.

2 In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos Dei, cum Deum diligamus, & mandata eius faciamus.

3 Hæc est enim charitas Dei, ut mandata eius custodiamus: & mandata eius gravia non sunt.

4 Quoniam omne quod natum est ex Deo vincit mundum: & hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra.

5 Quis est, qui vincit mundum, nisi qui credit quoniam Iesus est Filius Dei?

6 Hic est, qui venit per aquam & sanguinem, Iesus Christus: non in aqua solum, sed in aqua & sanguine. Et Spiritus est qui testificatur, quoniam Christus est veritas.

7 Quoniam tres sunt, qui testimonium dant in celo: Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres unum sunt.

8 Et tres sunt, qui testimonium dant in terra: Spiritus, & aqua, & sanguis: & hi tres unum sunt.

9 Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei majus est: quoniam hoc est testimonium Dei, quod majus est, quoniam testificatus est de Filio suo.

10 Qui credit in Filium Dei, habet testimonium Dei in se. Qui non credit Filio mendacem facit eum: quia non credit in testimonium, quod testificatus est Deus de Filio suo.

11 Et hoc est testimonium, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus. Et hæc vita in Filio eius est.

12 Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium, vitam non habet.

13 Hæc scribo vobis: ut sciatis quoniam vitam habetis æternam, qui creditis in nomine Filii Dei.

14 Et hæc est fiducia, quam habemus ad eum: Quia quodcumque perierimus secundum voluntatem eius, audit nos.

d Joan.
13. 34.
Ephes.
5. 2.

1. Cor.
15. 57.

Joan.
3. 35.

15 Et scimus quia audit nos quidquid petierimus : scimus quoniam habemus petitiones quas postulamus ab eo.

16 Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roget quis.

17 Omnis iniquitas, peccatum est : & est peccatum ad mortem.

18 Scimus quia omnis qui natus est ex Deo non peccat : sed generatio Dei conservat eum, & malignus non tangit eum.

19 Scimus quoniam ex Deo sumus : & mundus totus in maligno positus est.

20 Et scimus quoniam Filius Dei venit, & dedit nobis sensum ut cognoscamus verum Deum, & simus in vero Filio ejus. Hic est verus Deus, & vita æterna.

21 Filioli, custodite vos à simulacris. Amen.

EPISTOLA

BEATI IOANNIS

APOSTOLI

SECUNDA.

Electam hanc ejusque filios in charitate & fide confirmat, ne ab hæreticis seducantur : idque paucis ; cetera servans donec ad eos veniat.

1 Senior Electæ dominæ, & natis ejus, quos ego diligo in veritate, & non ego solus, sed & omnes qui cognoverunt veritatem.

2 Propter veritatem quæ permanet in nobis, & nobiscum erit in æternum,

3 Sit vobiscum gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & à Christo Iesu Filio Patris, in veritate & charitate.

4 Gavissus sum valde, quoniam inveni de filiis tuis ambulantes in veritate, sicut mandatum accepimus à Patre.

5 Et nunc rogo te domina, non tamquam mandatum novum scribens tibi, sed quod habuimus ab initio. & Ut diligamus alterum.

6 Et hæc est charitas, ut ambulemus secundum mandata ejus. Hoc est enim mandatum, ut quemadmodum audistis ab initio, in eo ambuletis :

7 Quoniam multi seductores exierunt in mundum, qui non consentiunt Iesum Christum venisse in carnem : hic est seductor, & antichristus.

8 Videte vosmetipsos, ne perdati quæ operati estis ; sed ut mercedem plenam accipiatis.

9 Omnis qui recedit, & non permanet in doctrina Christi, Deum non habet : qui permanet in doctrina, hic & Patrem & Filium habet.

10 Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec AVE ei dixeritis.

11 Qui enim dicit illi AVE, communicat operibus ejus malignis.

12 Plura habens vobis scribere, nolui per

chartam & atramentum : spero enim me futurum apud vos, & os ad os loqui : ut gaudium vestrum plenum sit.

13 Salutant te filii sororis tuæ Electæ.

EPISTOLA

BEATI IOANNIS

APOSTOLI

TERTIA.

Gaium collaudat quod in veritate ambulet, & peregrinos humane excipiat ; subdens de Diotrephitis calumniis & inhumanitate, ac Demetrio optimam perhibens testimonium, subjungens se illum brevi invisurum.

1 Senior Gaio charissimo, quem ego diligo in veritate.

2 Charissime, de omnibus orationem facio prospere te ingredi, & valere, sicut prospere agit anima tua.

3 Gavissus sum valde venientibus fratribus, & testimonium perhibentibus veritati tuæ, sicut tu in veritate ambulas.

4 Majorem horum non habeo gratiam, quam ut audiam filios meos in veritate ambulare.

5 Charissime, fideliter facis quidquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos,

6 Qui testimonium reddiderunt charitati tuæ in conspectu Ecclesiæ : quos, benefaciens, deduces digne Deo.

7 Pro nomine enim ejus profecti sunt, nihil accipientes à Gentibus.

8 Nos ergo debemus suscipere hujusmodi, ut cooperatores simus veritatis.

9 Scripsissem forsitan Ecclesiæ : sed is, qui amat primatum gerere in eis, Diotrephes, non recipit nos.

10 Propter hoc si venero, commonebo ejus opera, quæ facit, verbis malignis garruens in nos : & quasi non ei ista sufficiant : neque ipse suscipit fratres ; & eos, qui suscipiunt, prohibet, & de Ecclesia ejicit.

11 Charissime, noli imitari malum, sed quod bonum est. Qui benefacit, ex Deo est : qui malefacit, non vidit Deum.

12 Demetrio testimonium redditur ab omnibus, & ab ipsa veritate, sed & nos testimonium perhibemus : & nostri quoniam testimonium nostrum verum est.

13 Multa habui tibi scribere : sed nolui per atramentum & calamum scribere tibi.

14 Spero autem protinus te videre, & os ad os loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

EPISTOLA

CATHOLICA

BEATI IVDÆ

APOSTOLI.

Monet ut firmi sint in tradita semel fide ad verum

fur insurgentes impios ac lascivos, subdant de horum supplicio in modum iudeorum ac Sodomorum: nam & hi nullum verum, effugere feruntur in omnem carnis concupiscentiam, quos diversis rebus comparat: & istis ad Enoch ac Apostolorum de illis vaticinia revocat.

I Vda Iesu Christi servus, frater autem Iacobi, his qui sunt in Deo Patre dilectis, & Christi Iesu conservatis, & vocatis.

1. Misericordia vobis, & pax, & charitas adimpleatur.

2. Charissimi, omnem sollicitudinem faciens scribendi vobis de communi vestra salute, necesse habui scribere vobis: deprecans supercertari semel traditæ sanctis fidei.

3. Subintroierunt enim quidam homines (qui olim præscripti sunt in hoc iudicium) impii, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, & solum Dominatorem & Dominum nostrum Iesum Christum negantes.

4. Commonere autem vos volo, scientes semel omnia, quoniam Iesus populum de terra Ægypti salvans, & secundo eos, qui non crediderunt, perdidit.

5. Angelos verò, qui non servaverunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni diei, vinculis æternis sub caligine reservavit.

6. Sicut Sodoma & Gomorra, & finitimæ civitates simili modo exfornicatæ, & abeuntes post carnem alteram, factæ sunt exemplum, ignis æterni pœnam sustinentes.

7. Similiter & hi carnem quidem maculant, dominationem autem spernunt maiestatem autem blasphemant.

8. Cui Michael Archangelus cum diabolo disputans altercatur de Moyse corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemix: sed dixit: Imperet tibi Dominus.

9. Hi autem, quæ unque quidem ignorant, blasphemant: quæcumque autem naturaliter, tanquam muta animalia, norunt, in his corrumpuntur.

10. Væ illis, quia in via Cain abierunt, & errore Balaam mercede effusi sunt, & in contradictione Core perierunt.

11. Hi sunt in epulis suis maculatæ, convivantes sine timore, semetipsos pascentes, nubes sine aqua, quæ à ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ.

12. Fluctus feri maris, despumantes suas confusiones, sidera errantia: quibus procella tenebrarum servata est in æternum.

13. Prophetavit autem & de his septimus ab Adam Enoch, dicens: Ecce venit Dominus in sanctis millibus suis.

14. Facere iudicium contra omnes, & arguere omnes impios de omnibus operibus impietatis eorum, quibus impie egerunt, & de omnibus duris, quæ locuti sunt contra Deum peccatores impii.

15. Hi sunt murmuratores, querulosi, secundum desideria sua ambulantes, & os eorum loquitur superba, mirantes personas quæstus causa.

16. Vos autem charissimi, memores estote verborum, quæ prædicta sunt ab Apostolis Domini nostri Iesu Christi.

17. Qui dicebant vobis, quoniam in novissimo tempore venient illudores, secundum desideria sua ambulantes in impietatibus.

18. Hi sunt, qui segregant semetipsos, animales, Spiritum non habentes.

19. Vos autem charissimi, superædificantes vosmetipsos sanctissimæ vestræ fidei, in Spiritu sancto orantes.

20. Vosmetipsos in dilectione Dei servate, expectantes misericordiam Domini nostri Iesu Christi in vitam æternam.

21. Et hos quidem arguite iudicatos:

22. Illos verò salvate, de igne rapietes. Aliis autem miseremini in timore: odientes & eam, quæ carnalis est, maculatam tunicam.

23. Ei autem, qui potens est vos conservare sine peccato, & constituere ante conspectum gloriæ suæ immaculatos in exultatione in adventu Domini nostri Iesu Christi:

24. Soli Deo Salvatori nostro, per Iesum Christum Dominum nostrum, gloria & magnificentia, & imperium, & potestas, ante omne sæculum, & nunc, & in omnia sæcula sæculorum, Amen.

APOCALYPSIS

BEATI IOANNIS

APOSTOLI

CAPVT PRIMVM.

Ioannes in Patmos insula relegatus iubetur scribere quæ videri septem Asiæ Ecclesiis, per septem candelabra designatis, quæ vidit in circuitu filii hominis; modum describens quo hic ipsi demonstratus sit.

A Pocalypsis Iesu Christi, quam dedit illi Deus palam facere servis suis, quæ oportet fieri citò: & significavit mittens per Angelum suum servo suo Ioanni.

1. Qui testimonium perhibuit verbo Dei & testimonium Iesu Christi, quæcumque vidit.

2. Beatus, qui legit & audit verba prophetiæ huius: & servat ea quæ in ea scripta sunt: tempus enim propè est.

3. Ioannes septem Ecclesiis quæ sunt in Asia. Gratia vobis & pax ab eo, qui est & qui erat, & qui venturus est; & à septem spiritibus, qui in conspectu throni eius sunt.

4. Et à Iesu Christo qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ: qui dilexit nos & lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo.

5. Et fecit nos regnum & sacerdotes Deo & Patri suo: ipsi gloria, & imperium in sæcula sæculorum: Amen.

6. Et ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. Et plangent se super eum omnes tribus terræ: Etiam: Amen.

7. Ego sum & & & : principium & finis, dicit Dominus Deus, qui est, & qui erat, & qui venturus est, omnipotens.

8. Ego Ioannes frater vester, & particeps in tribulatione, & regno, & patientia in Christo Iesu, fui in insula, quæ appellatur Patmos.

Exod. 3.14.

1. Cor. 15.20.

Coloss. 1.18.

Hebr. 9.14.

1. Petri 1.19.

1. Ioan. 1.7.

Isaia 3.13.

Matth. 24.30.

Jud. 14.

Isaia 44.6.

Infra 11.6.

12.

Patmos, propter verbum Dei, & testimonium Iesu:

10 Eui in spiritu in Dominica die, & audiui post me vocem magnam tamquam tubæ.

11 Dicentis: Quod vides, scribe in libro: & mitte septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia, Epheso, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis, & Philadelphie, & Laodicie.

12 Et conversus sum, ut viderem vocem quæ loquebatur mecum: Et conversus vidi septem candelabra aurea:

13 Et in medio septem candelabrorum aureorum similem filio hominis, vestitum podere, & præcinctum ad mamillas Zona aurea:

14 Caput autem ejus & capilli erant candidi tamquam lana alba, & tamquam nix, & oculi ejus tamquam flamma ignis:

15 Et pedes ejus similes auri halco, sicut in camino ardenti, & vox illius tamquam vox aquarum multarum.

16 Et habebat in dextera sua stellas septem: & de ore ejus gladius utraque parte acutus exibat: & facies ejus sicut sol lucet in virtute sua.

17 Et cum vidissem eum, cecidi ad pedes ejus tamquam mortuus. Et posuit dexteram suam super me, dicens: Noli timere: Ego sum primus, & novissimus;

18 Et vivus, & fui mortuus; & ecce sum vivens in sæcula sæculorum, & habeo claves mortis, & inferni.

19 Scribe ergo quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ oportet fieri post hæc.

20 Sacramentum septem stellarum, quas vidisti in dextera mea, & septem candelabra aurea: septem stellæ, Angeli sunt septem Ecclesiarum: & candelabra septem Ecclesiarum sunt.

C A P V T II.

Iubetur Ioannes varia scribere Ecclesiis Ephesi, Smyrnæ, Pergami & Thyatiræ: collaudans eos qui Nicolaitarum doctrinam non admiserant, alios autem minus ad poenitentiam revocans: tepidum quoque detestans, & vincenti premium pollicens.

1 Angelo Ephesi Ecclesie scribe: Hæc dicit, qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum:

2 Scio opera tua, & laborem, & patientiam tuam, & quia non potes sustinere malos: & tentasti eos, qui se dicunt Apostolos esse, & non sunt: & invenisti eos mendaces.

3 Et patientiam habes, & sustinuisti propter nomen meum, & non defecisti.

4 Sed habeo adversum te, quod charitatem tuam primam reliquisti.

5 Memor esto itaque unde excideris: & age poenitentiam, & prima opera fac; sin autem, venio tibi, & movebo candelabrum tuum de loco suo, nisi poenitentiam egeris.

6 Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi.

7 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dica Ecclesiis: Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in Paradiso Dei mei.

8 Et Angelo Smyrnæ Ecclesie scribe: Hæc dicit primus, & novissimus; qui fuit mortuus, & vivit:

9 Scio tribulationem tuam, & paupertatem tuam, sed dives es: & blasphemaris ad his, qui se dicunt Iudæos esse, & non sunt, sed sunt synagoga satanæ.

10 Nihil horum timeas quæ passurus es. Ecce missurus est diabolus aliquos est vobis in carcerem, ut tentemini: & habebitis tribulationem diebus decem. Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.

11 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Qui vicerit, non lædetur à morte secunda.

12 Et Angelo Pergami Ecclesie scribe: Hæc dicit qui habet rhomphæam utraque parte acutam:

13 Scio ubi habitas, ubi sedes est satanæ: & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam. Et in diebus illis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud vos, ubi satanas habitat.

14 Sed habeo adversus te pauca: quia habes illic tenentes doctrinam a Balaam, qui docebat Balac mittere scandalum coram filiis Israël, edere, & fornicari:

15 Ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum.

16 Similiter poenitentiam age: si quo minus veniam tibi citò, & pugnabo cum illis in gladio oris mei.

17 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis: Vincenti dabo manna absconditum, & dabo illi calculum candidum: & in calculo nomen novum scriptum quod nemo scit, nisi qui accipit.

18 Et Angelo Thyatiræ Ecclesie scribe: Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tamquam flammam ignis, & pedes ejus similes aurichalco:

19 Novi opera tua, & fidem, & charitatem tuam, & ministeriū, & patientiam tuam, & opera tua novissima plura prioribus.

20 Sed habeo adversus te pauca: quia permittis mulierem Iezabel, quæ se dicit prophetem, docere, & seducere servos meos fornicari, & manducare de idolo thyris.

21 Et dedi illi tēpus ut poenitentiam ageret: & non vult poenitere à fornicatione sua.

22 Ecce mittam eam in lectum: & qui mœchantur cum ea, in tribulatione maxima erunt, nisi poenitentiam ab operibus suis egerint.

23 Et filios ejus interficiam in morte, & scient omnes Ecclesie, quia ego sum scrutans renes & corda: & dabo unicuique vestrum secundum opera sua. Vobis autem dico,

24 Et cæteris qui Thyatiræ estis: Qui cumque non habent doctrinam hanc, & qui non cognoverunt altitudines satanæ, quemadmodum dicunt, non mittam super vos aliud pondus:

25 Tamen id, quod habetis, tenete donec veniam.

26 Et qui vicerit, & custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super Gentes,

27 Et reget eas in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringentur.

28 Sicut & ego accepi à Patre meo: & dabo illi stellam matutinam.

29 Qui

29 Quid habet autem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

CAPUT III.

Inbetur scribere Ecclesiis Sardis, Philadelphia & Laodicia; errantes ad poenitentiam minis revocant, sed alios collaudant, & vincenti primum pollicens: Deum dicens ad ostium pulsare, ut ingre-
diantur ad illum qui aperuerit.

1 **E**T Angelo Ecclesie Sardis scribe: Hoc dicit qui habet septem Spiritus Dei, & septem stellas: Scio opera tua, quia nomen habes quod vivas, & mortuus es.

2 Esto vigilans, & confirma cetera, quæ moritura erant. Non enim invenio opera tua plena coram Deo meo.

3 In mente ergo habe qualiter acceperis, & *Infrâ* audieris, & serva, & poenitentiam age. Si ergo *16. 15.* non vigilaveris, & Veniam ad te tamquam *1. Thes.* fur, & nescies qua hora veniam ad te.

4 Sed habes pauca nomina in Sardis, qui *5. 2.* non inquinaverunt vestimenta sua: & ambulantur mecum in albis, quia digni sunt. *2. Petr.*

5 Qui vicerit, sic vestietur vestimentis albis, & non delebo nomen ejus de Libro vitæ, & confitebor nomen ejus coram Patre meo, & coram Angelis ejus.

6 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

7 Et Angelo Philadelphie Ecclesie scribe: *6. Isaiâ* Hæc dicit Sanctus & Verus, *21. 22.* b qui habet *Job.* clavem David: qui aperit, & nemo claudit: claudit & nemo aperit:

8 Scio opera tua. Ecce dedi coram te ostium *12. 14.* apertum, quod nemo potest claudere: quia modicam habes virtutem, & servasti verbum meum, & non negasti nomen meum.

9 Ecce dabo de synagoga satanæ, qui dicunt se Iudæos esse, & non sunt, sed mentiuntur: Ecce faciam illos ut veniant, & adorent ante pedes tuos: & scient quia ego dilexi te.

10 Quoniam servasti verbum patientiæ meæ, & ego servabo te ab hora tentationis, quæ ventura est in orbem universum tentare habitantes in terra.

11 Ecce venio citò: tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.

12 Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius: & scribam super eum nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei novæ Jerusalem, quæ descendit de cælo Deo meo, & nomen meum novum.

13 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

14 Et Angelo Laodicee Ecclesie scribe: *2. Ioan.* Hæc dicit: Amen, testis fidelis, & verus, qui *14. 6.* est principium creaturæ Dei.

15 Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque calidus: utinam frigidus esses, aut calidus:

16 Sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo.

17 Quia dicis: Quod dives sum, & locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia tu es miser, & miserabilis & pauper, & cæcus, & nudus.

18 Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, ut locuples fias, & vesti-

mentis albis induaris, & non appareat confusio nuditatis tuæ, & collyrio inunge oculos tuos, ut videas.

19 *d* Ego quos amo, arguo, & castigo. *d Prov. 3. 12.* Emulare ergo, & poenitentiam age.

20 Ecce sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam, intrabo ad illum, & cenabo cum illo, & ipse mecum.

21 Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego vici, & sedi cum Patre meo in throno ejus.

22 Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

CAPUT IV.

Aperito in cælo ostio vides sedentem in throno, & in hujus circuitu vigintiquatuor seniores sedentes: & quæ hic describis, quatuor animalia, quæ sedentem in throno assidue una cum vigintiquatuor senioribus glorificabant.

1 **P**ost hæc vidi: & ecce ostium apertum in cælo: & vox prima, quam audiui, tanquam tubæ loquentis mecum, dicens: Ascende huc, & ostendam tibi quæ oportet fieri post hæc.

2 Et statim fui in spiritu: & ecce sedes posita erat in cælo, & supra sedem sedens.

3 Et qui sedebat, similis erat aspectui lapidis jaspidis & sardinis: & iris erat in circuitu sedis, similis visioni smaragdine.

4 Et in circuitu sedis sedilia vigintiquatuor & super thronos vigintiquatuor seniores sedentes, circumamicti vestimentis albis, & in capitibus eorum coronæ aureæ.

5 Et de throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua: & septem lampades ardentes ante thronum, qui sunt septem Spiritus Dei.

6 Et in conspectu sedis tanquam mare vitreum simile crystallo: & in medio sedis, & in circuitu sedis, quatuor animalia plena oculis ante & retro.

7 Et animal primum simile leoni, & secundum animal simile vitulo, & tertium animal habens faciem quasi hominis, & quartum animal simile aquilæ volanti.

8 Et quatuor animalia singula eorum habebant alas senas: & in circuitu, & intus plena sunt oculis: & requiem non habebant die ac nocte, dicentia: a Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui *a Isaiâ 6. 5.* erat, & qui est, & qui venturus est.

9 Et cum darent illa animalia gloriam, & honorem, & benedictionem sedenti super thronum, viventi in sæcula sæculorum,

10 Procidebant vigintiquatuor seniores ante sedentem in throno, & adorabant viventem in sæcula sæculorum, & mittebant coronas suas ante thronum, dicentes:

11 Dignus es Domine Deus noster accipere gloriam, & honorem, & virtutem: quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuam erant, & creata sunt.

CAPUT V.

Plente Ioanne quod librum septem sigillis signatum nemo posset aperire, agnus primum occisus illum aperuit, quo facto, quatuor animalia & vigintiquatuor seniores, cum innumera Angelorum multitudo, ut omnique creatura illum maxime glorificarent.

1 **E**T vidi in dextera sedentis supra thronum, librum scriptum intus &

& foris, signatum sigillis septem.

2 Et vidi Angelum fortem, prædicantem voce magna: Quis est dignus aperire librum & solvere signacula ejus?

3 Et nemo poterat, neque in cælo, neque in terra, neque sub terra, aperire librum, neque respicere illum.

4 Et ego flebam multum, quoniam nemo dignus inventus est aperire librum, nec videre eum.

5 Et unus de senioribus dixit mihi: Ne flevitis: ecce vicit leo de tribu Juda, radix David, aperire librum & solvere septem signacula ejus.

6 Et vidi: & ecce in medio throni & quatuor animalium, & in medio seniorum, agnum stantem tanquam occisum, habentem coram septem, & oculos septem: qui sunt septem spiritus Dei, missi in omnem terram.

7 Et venit, & accepit de dextera sedentis in throno librum.

8 Et cum aperuisset librum, quatuor animalia, & viginti quatuor seniores ceciderunt coram agno, habentes singuli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum.

9 Et cantabant canticum novum, dicentes: Dignus es Domine accipere librum, & aperire signacula ejus: quoniam occisus es, & redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione:

10 Et fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes: & regnabimus super terram.

11 Et vidi, & audiui vocem Angelorum multorum in circuitu throni, & animalium, & seniorum: & erat numerus eorum & milia millium.

a Dan. 7. 10. 12 Dicentium voce magna: Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & divinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.

13 Et omnem creaturam, quæ in cælo est, & super terram, & sub terra, & quæ sunt in mari, & quæ in eo: omnes audiui dicentes: Sedit in throno, & Agno, benedictio, & honor, & gloria, & potestas in sæcula sæculorum.

14 Et quatuor animalia dicebant: Amen. Et viginti quatuor seniores ceciderunt in facies suas: & adoraverunt viventem in sæcula sæculorum.

C A P V T V I.

Aperitis quatuor sigillis, varii adversus terram sequuntur effectus: quinto vero aperto, anima martyrum petunt accelerari iudicium: ad sexti autem apersionem ostenduntur signa futuri iudicii.

1 ET vidi quod aperuisset Agnus unum de septem sigillis, & audiui unum de quatuor animalibus, dicens, tanquam vocem tonitruum: Veni, & vide.

2 Et vidi: & ecce equus albus: & qui sedebat super illum habebat arcum, & data est ei corona, & exivit vincens ut vinceret.

3 Et cum aperuisset sigillum secundum, audiui secundum animal, dicens: Veni, & vide.

4 Et exivit alius equus rufus: & qui sedebat super illum, datum est ei ut lumeret pacem de terra, & ut invicem se interficiant, & datus est ei gladius magnus.

5 Et cum aperuisset sigillum tertium, audiui tertium animal, dicens: Veni, & vide. Et ecce equus niger: & qui sedebat super illum, habebat stateram in manu sua.

6 Et audiui tanquam vocem in medio quatuor animalium dicentium: Bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario, & vinum & oleum ne læseris.

7 Et cum aperuisset sigillum quartum, audiui vocem quarti animalis dicentis: Veni, & vide.

8 Et ecce equus pallidus: & qui sedebat super eum, nomen illi Mors, & infernus sequebatur eum, & data est illi potestas super quatuor partes terræ: interficere gladio, fame, & morte, & bestiis terræ.

9 Et cum aperuisset sigillum quintum, vidi sub terra altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter testimonium, quod habebant.

10 Et clamabant voce magna, dicentes: Usquequo Domine, (sanctus, & verus) non iudicas, & non vindicas sanguinem nostrum de iis qui habitant in terra?

11 Et data sunt illis singulæ stolæ albae: & dictum est illis ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conservi eorum, & fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut & illi.

12 Et vidi cum aperuisset sigillum sextum: & ecce terræ motus magnus factus est, & sol factus est niger tanquam saccus cilicinus: & luna tota facta est sicut sanguis.

13 Et stellæ de cælo ceciderunt super terram, sicut ficus emittit grossos suos cum vento magno moveretur.

14 Et cælum recessit sicut liber involutus: & omnis mons, & insulæ de locis suis motæ sunt:

15 Et reges terræ & principes, & tribuni, & divites & fortes, & omnis servus, & liber: absconderunt se in speluncis, & in petris montium:

16 Et dicunt montibus, & petris: Cadite super nos, & abscondite nos à facie sedentis super thronum & ab ira Agni:

17 Quoniam venit dies magnus iræ ipsorum: & quis poterit stare?

C A P V T V I I.

Dum punienda est terra, jubentur absque documento servari signum in fronte gerentes: qui describuntur tam ex Iudeis quam ex Gentibus, benedicentes Deum: & de his qui amicti erant stolis albis.

1 POST hæc vidi quatuor Angelos stantes super quatuor angulos terræ, tenentes quatuor ventos terræ, ne flarent super terram, neque super mare, neque in ullam arborem.

2 Et vidi Alterum Angelum ascendentem ab ortu solis, habentem signum Dei vivi: & clamavit voce magna quatuor Angelis, quibus datum est nocere terræ, & mari,

3 Dicens: Nolite nocere terræ, & mari, neque arboribus, quoadusque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum.

4 Et audiui numerum signatorum, centum quadraginta quatuor millia signati ex omni tribu filiorum Israel.

5 Ex tribu Iuda duodecim millia signati:

Est

a Isai.
2. 19
Osee.
10. 8.
Luca
23. 30

Ex tribu Ruben duodecim millia signati :

Ex tribu Gad duodecim millia signati :

6 Ex tribu Aser duodecim millia signati :

Ex tribu Manasse duodecim millia signati :

7 Ex tribu Simeon duodecim millia signati :

Ex tribu Levi duodecim millia signati :

Ex tribu Issachar duodecim millia signati :

8 Ex tribu Zabulon duodecim millia signati :

Ex tribu Ioseph duodecim millia signati :

Ex tribu Benjamin duodecim millia signati :

9 Post hæc vidi turbam magnam , quam

dinumerare nemo poterat , ex omnibus

gentibus , & tribubus , & populis , & lin-

guis : stantes ante thronum , & in conspe-

ctu Agni , amicti stolis albis , & palmæ in

manibus eorum :

10 Et clamabant voce magna dicentes :

Salus Deo nostro , qui sedet super thro-

num , & Agno.

11 Et omnes Angeli stabant in circuitu

throni , & seniorum , & quatuor animalium :

& ceciderunt in conspectu throni in facies

suas , & adoraverunt Deum.

12 Dicentes , Amen. Benedictio , & claritas ,

& sapientia , & gratiarum actio , ho-

nor , & virtus , & fortitudo Deo nostro , in

secula seculorum , Amen.

13 Et respondit unus de senioribus , & di-

xit mihi : Hi , qui amicti sunt stolis albis ,

qui sunt ? & unde venerunt ?

14 Et dixi illi : Domine mi , tu scis. Et dixit

mihi : Hi sunt , qui venerunt de tribulatio-

ne magna , & laverunt stolas suas , & deal-

baverunt eas in sanguine Agni.

15 Ideo sunt ante thronum Dei , & ser-

viunt ei die ac nocte in templo ejus : & qui

sedet in throno , habitabit super illos.

16 a Non esurient , neque sitient amplius ,

nec cadet super illos sol , neque ullus æstus :

17 Quoniam Agnus , qui in medio throni

est , reget illos , & deducet eos ad vitæ fon-

tes aquarum , b & absterget Deus omnem

lacrymam ab oculis eorum.

21. 4. *Infra*

Capitulum VIII.

Aperto septimo sigillo septem Angeli cum tubis

ostenduntur , effusoque in terram igne altaris ab

alio Angelo fiunt varia tempestates : similiter

quatuor Angeli tuba canentibus producentur

varia plaga adversus homines.

1 Et cum aperuisset sigillum septimum

factum est silentium in cælo , quasi

media hora.

2 Et vidi septem Angelos stantes in con-

spectu Dei : & datæ sunt illis septem tubæ.

3 Et alius Angelus venit , & stetit ante al-

tare habens thuribulum aureum ; & data

sunt illi incensa multa , ut daret de oratio-

nibus sanctorum omnium super altare au-

reum , quod est ante thronum Dei.

4 Et ascendit fumus incensorum de oratio-

nibus sanctorum de manu Angeli coram Deo.

5 Et accepit Angelus thuribulum , & im-

plevit illud de igne altaris , & misit inter-

ram , & facta sunt tonitrua , & voces , & ful-

gura , & terræmotus magnus.

6 Et septem Angeli , qui habebant septem

tubas , præparaverunt se ut tuba canerent.

7 Et primus Angelus tuba cecinit , & fa-

cta est grando , & ignis , mista in sangui-

ne , & missum est in terram , & tertia pars

terræ combusta est , & tertia pars arborum

concremata est , & omne scenum viride

combustum est.

8 Et secundus Angelus tuba cecinit : &

tanquam mons magnus igne ardens missus

est in mare , & facta est tertia pars maris

sanguis ,

9 Et mortua est tertia pars creaturæ eo-

rum quæ habebant animas in mari , & ter-

tia pars navium interiit.

10 Et tertius Angelus tuba cecinit : & ce-

cidit de cælo stellamagna , ardens tamquam

facula , & cecidit in tertiam partem flumi-

num , & in fontes aquarum :

11 Et nomen stellæ dicitur Absinthium ,

& facta est tertia pars aquarum in absin-

thium : & multi hominum mortui sunt de

aquis , quia amara factæ sunt.

12 Et quartus Angelus tuba cecinit : &

percutta est tertia pars solis , & tertia pars

lunæ , & tertia pars stellarum , ita ut obicu-

raretur tertia pars eorum , & diei non lu-

ceret pars tertia , & noctis similiter.

13 Et vidi , & audiui vocem unius aquilæ

volantis per medium cæli , dicentis voce

magna : Væ , væ , væ habitantibus in terra ,

de cæteris vocibus trium Angelorum , qui

erant tuba canituri.

C A P V T I X.

Quinto Angelo tuba canente stella cadit , & locu-

sta a fumo putei egressa describuntur , qua homines

crucient : sexto vero Angelo canente solvuntur

quatuor Angeli , qui ingenti equestri exercitu ter-

tiam hominum partem occidant.

1 ET quintus Angelus tuba cecinit : &

vidi stellam de cælo cecidisse in ter-

ram , & data est ei clavis putei abyssi :

2 Et aperuit puteum abyssi : & ascendit fu-

mus putei , sicut fumus fornacis magnæ : &

obscuratus est sol & aer de fumo putei :

3 Et de fumo putei exierunt locustæ in

terram , & data est illis potestas , sicut ha-

bent potestatem scorpiones terræ :

4 Et præceptum est illis ne læredent fœ-

num terræ , neque omne viride , neque om-

nem arborem : nisi tantum homines , qui non

habent signum Dei in frontibus suis :

5 Et datum est illis ne occiderent eos : sed

ut cruciarent mensibus quinque : & cru-

ciatus eorum , ut cruciatus scorpii cum

percutit hominem.

6 a Et in diebus illis quærent homines

mortem , & non invenient eam : & deside-

rabunt mori , & fugiet mors ab eis.

7 b Et similitudinem locustarum , similes

equis paratis in prælium : & super capita ea-

rum tamquam coronæ similes auro : & fa-

cies earum , tamquam facies hominum.

8 Et habebant capillos sicut capillos mu-

lierum : & dentes earum , sicut dentes leo-

num erant :

9 Et habebant loricas sicut loricas fer-

reas , & vox alarum earum sicut vox cur-

rum equorum multorum currentium in

bellum :

10 Et habebant caudas similes scorpio-

num , & aculei erant in caudis earum : &

potestas earum nocere hominibus mensi-

bus quinque : & habebant super se ,

11 Regem

a Isaiæ
49. 10.

b Isaiæ
25. 8.

Infra
21. 4.

a Isaiæ
2. 19.

Osee
10. 8.

Luca
23. 30.

b Sap.
16. 9.

11 Regem Angelum abyssi, cui nomen Hebraice Abaddon, Græcè autem Apollyon, Latine habens nomen Exterminans.

12 Væ unum abiit, & ecce veniunt adhuc duo væ post hæc.

13 Et sextus Angelus tuba cecinit: & audiui vocem unam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod est ante oculos Dei.

14 Dicentem sexto Angelo, qui habebat tubam: Solve quatuor Angelos, qui alligati sunt in flumine magno Euphrate.

15 Et soluti sunt quatuor Angeli, qui parati erant in horam, & diem, & mentem, & annum, ut occiderent tertiam partem hominum.

16 Et numerus equestris exercitus vicies millies dena millia. Et audiui numerum eorum.

17 Et ita vidi equos in visione: & qui sedebant super eos, habebant loricas igneas, & hyacinthinas, & Sulphureas, & capita equorum erant tanquam capita leonum; & de ore eorum procedit ignis, & fumus, & sulphur.

18 Et ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum, de igne, & de fumo, & sulphure, quæ procedebant de ore ipsorum.

19 Potestas enim equorum in ore eorum est, & in caudis eorum. Nam caudæ eorum similes serpentibus, habentes capita: & in his nocent.

20 Et cæteri homines, qui non sunt occisi in his plagis, neque poenitentiam egerunt de operibus manuum suarum, ut non adorarent dæmonia, & simulacra aurea, & argentea, & ærea, & lapidea, & lignea, quæ neque videre possunt, neque audire, neque ambulare:

21 Et non egerunt poenitentiam ab homicidiis suis, neque à beneficiis suis, neque à fornicatione sua, neque à furtis suis.

C A P V T X.

Clamante alio forti Angelo loquuntur septem tonitrua: porro Angelus iurat non amplius fore semper, sed consummandum ad vocem septimi Angeli mysterium: datque librum Ioanni devorandum.

1 ET vidi alium Angelum fortem descendentem de cælo amictum nube, & iris in capite ejus, & facies ejus erat ut sol, & pedes ejus tanquam columinæ ignis:

2 Et habebat in manu sua libellum apertum: & posuit pedem suum dextrum super mare, sinistrum autem super terram,

3 Et clamavit voce magna, quemadmodum cum leo rugit. Et cum clamasset, locuta sunt septem tonitrua voces suas.

4 Et cum locuta fuissent septem tonitrua voces suas, ego scripturus eram; & audiui vocem de cælo dicentem mihi: Signa quæ locuta sunt septem tonitrua, & noli ea scribere.

5 Et Angelus, quem vidi stantem super mare, & super terram, levavit manum suam ad cælum:

6 Et iuravit per viventem in sæcula sæculorum, qui creavit cælum, & ea quæ in eo sunt; & terram, & ea quæ in ea sunt; & mare, & ea quæ in eo sunt: Quia tempus non erit amplius:

7 Sed in diebus vocis septimi Angeli, cum coeperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei, sicut evangelizavit per servos suos Prophetas.

8 Et audiui vocem de cælo iterum loquentem mecum, & dicentem: Vade, & accipe librum apertum de manu Angeli stantis super mare, & super terram.

9 Et abii ad Angelum, dicens ei, ut daret mihi librum. Et dixit mihi: 6 Accipe librum, & devora illum: & faciet amaricari ventrem tuum, sed in ore tuo erit dulce tanquam mel.

10 Et accepi librum de manu Angeli, & devoravi illum: & erat in ore meo tanquam mel dulce: & cum devorassem eum, amaricatus est venter meus:

11 Et dixit mihi: Oportet te iterum prophetare Gentibus, & populis, & linguis, & regibus multis.

C A P V T XI.

Ioannes templum metiens audit predicatorum duos testes, quos bestia à mari ascendens occidet: ac illi resurgentes in cælum ascendunt; ac terramotu occiduntur 7000. hominum, & ad cælum septimi Angeli vigintiquatuor seniores Deo gratias agunt.

1 ET datus est mihi calamus similis virgæ, & dictum est mihi: Surge, & metire templum Dei, & altare, & adorantes in eo.

2 Atrium autem, quod est foris templum, ejice foras, & ne metiaris illud: quoniam datum est Gentibus, & civitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus:

3 Et dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti saccis.

4 Hi sunt duæ olivæ, & duo candelabra, in conspectu Domini terræ stantes.

5 Et si quis voluerit eos nocere, ignis exiet de ore eorum, & devorabit inimicos eorum: & si quis voluerit eos lædere, sic oportet eum occidi.

6 Hi habent potestatem claudendi cælum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum: & potestatem habent super aquas convertendi eas in sanguinem, & percutere terram omni plaga quotiescumque voluerint.

7 Et cum finierint testimonium suum, bestia quæ ascendit de abyssu, faciet adversum eos bellum, & vincet illos, & occidet eos.

8 Et corpora eorum jacebunt in plateis civitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma, & Ægyptus, ubi & Dominus eorum crucifixus est.

9 Et videbunt de tribubus, & populis, & linguis, & Gentibus, corpora eorum per tres dies & dimidium: & corpora eorum non sinent poni in monumentis.

10 Et inhabitantes terram gaudebunt super illos, & jucundabuntur: & munera mittent invicem, quoniam hi duo prophetae cruciaverunt eos, qui habitabant super terram.

11 Et post dies tres & dimidium, spiritus viæ à Deo intravit in eos. Et steterunt super pedes suos, & timor magnus cecidit super eos, qui viderunt eos.

12 Et audierunt vocem magnam de cœlo, dicentem eis: Ascendite huc. Et ascenderunt in cœlum in nube: & viderunt illos inimici eorum.

13 Et in illa hora factus est terramotus magnus, & decima pars civitatis cecidit: & occisa sunt in terramotu nomina hominum septem millia: & reliqui in timorem sunt missi, & dederunt gloriam Deo cœli.

14 Væ secundum abiit: & ecce væ tertium veniet cito.

15 Et septimus angelus tuba cecinit: & factæ sunt voces magnæ in cœlo dicentes: Factum est regnum hujus mundi, Domini nostri & Christi ejus, & regnabit in sæcula sæculorum: Amen.

16 Et viginti quatuor seniores, qui in conspectu Dei sedent in sedibus suis, ceciderunt in facies suas, & adoraverunt Deum, dicentes:

17 Gratias agimus tibi Domine Deus omnipotens, qui es, & qui eras, & qui venturus es: quia accepisti virtutem tuam magnam, & regnasti.

18 Et iratæ sunt Gentes, & advenit ira tua, & tempus mortuorum judicari, & reddere mercedem servis tuis Prophetis, & sanctis, & timentibus nomen tuum pusillis & magnis, & exterminandi eos qui corrumperunt terram.

19 Et apertum est templum Dei in cœlo: & visa est arca testamenti ejus in templo ejus, & facta sunt fulgura, & voces, & terramotus, & grando magna.

C A P V T XII.

Cum mulier cernente dracone filium peperisset, raptus est ab ea filius ejus ad Deum: tunc facto in cœlo prælio, lapsus draco cepit mulieris semen persequi.

1 ET signum magnum apparuit in cœlo: Mulier amicta sole, & luna sub pedibus ejus, & in capite ejus corona stellarum duodecim:

2 Et in utero habens, clamabat parturiens, & cruciabatur ut pariat.

3 Et visum est aliud signum in cœlo: & ecce draco magnus rufus, habens capita septem, & cornua decem: & in capitibus ejus diademata septem:

4 Et cauda ejus trahebat tertiam partem stellarum cœli, & misit eas in terram: & draco stetit ante mulierem, quæ erat paritura, ut cum peperisset, filium ejus devoraret.

5 Et peperit filium masculum, qui recturus erat omnes Gentes in virga ferrea: & raptus est filius ejus ad Deum, & ad thronum ejus:

6 Et mulier fugit in solitudinem, ubi habebat locum paratum à Deo, ut ibi pascant eam diebus mille ducentis sexaginta.

7 Et factum est prælium magnum in cœlo, Michael, & angeli ejus præliabantur cum dracone, & draco pugnabat, & angeli ejus:

8 Et non valuerunt, neque locus inventus est eorum amplius in cœlo.

9 Et projectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus, &

Satanas, qui seducit universum orbem: & projectus est in terram, & angeli ejus cum illo missi sunt.

10 Et audivi vocem magnam in cœlo dicentem: Nunc facta est salus, & virtus, & regnum Dei nostri, & potestas Christi ejus: quia projectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Dei nostri die ac nocte.

11 Et ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni, & propter verbum testimonii sui, & non dilexerunt animas suas usque ad mortem.

12 Propterea lætamini cœli, & qui habitatis in eis. Væ terræ, & mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens, quod modicum tempus habet.

13 Et postquam vidit draco quod projectus esset in terram, persecutus est mulierem, quæ peperit masculum:

14 Et datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut volaret in desertum in locum suum, ubi alitur per tempus & tempora & dimidium temporis, à facie serpentis.

15 Et misit serpens ex ore suo post mulierem, aquam tamquam flumen, ut eam faceret trahi à flumine.

16 Et adjuvit terra mulierem, & aperuit terra os suum, & absorbuit flumen, quod misit draco de ore suo.

17 Et iratus est draco in mulierem: & abiit facere prælium cum reliquis de semine ejus, qui custodiunt mandata Dei, & habent testimonium Iesu Christi.

18 Et stetit supra arenam maris.

C A P V T XIII.

Bestia de mari ascendens septem capitum & decem cornuum decemque diadematum, cujus plaga curatur, Deum blasphematur, & sanctos debellat: alteraque bestia duorum cornuum de terra ascendens illi maxime favet, cogens fieri & adorari ejus imaginem, haberique characterem nominis ejus.

1 ET vidi de mari bestiam ascendentem; habentem capita septem, & cornua decem, & super cornua ejus decem diademata, & super capita ejus nomina blasphemiarum.

2 Et bestia, quam vidi, similis erat pardo, & pedes ejus sicut pedes ursi, & os ejus sicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem suam, & potestatem magnam:

3 Et vidi unum de capitibus suis quasi occisum in mortem: & plaga mortis ejus curata est. Et admirata est universa terra post bestiam.

4 Et adoraverunt draconem, qui dedit potestatem bestię: & adoraverunt bestiam, dicentes: Quis similis bestię? & quis poterit pugnare cum ea?

5 Et datum est ei os loquens magna & blasphemias: & data est ei potestas facere menses quadraginta duos.

6 Et aperuit os suum, in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos qui in cœlo habitant.

7 Et est datum illi bellum facere cum

KKK

sanctis, & vincere eos. Et data est illi potestas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem.

8 Et adoraverunt eam omnes, qui inhabitabant terram: quorum non sunt scripta nomina in Libro vitæ Agni, qui occisus est ab origine mundi.

9 Si quis habet aurem, audiat.

10 Qui in captivitatem duxerit, in captivitatem vadet: & Qui in gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic est patientia, & fides Sanctorum.

11 Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra, & habebat cornua duo similia Agni, & loquebatur sicut draco.

12 Et potestatem prioris bestię omnem faciebat in conspectu ejus: & fecit terram, & habitantes in ea, adorare bestiam primam, cujus curata est plaga mortis.

13 Et fecit signa magna, ut etiam ignem faceret de cælo descendere in terram in conspectu hominum.

14 Et seduxit habitantes in terra propter signa, quæ data sunt illi facere in conspectu bestię, dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginem bestię, quæ habet plagam gladii, & vixit.

15 Et datum est illi ut daret spiritum imagini bestię, & ut loquatur imago bestię: & faciat ut quicumque non adoraverint imaginem bestię, occidantur.

16 Et faciet omnes pusillos, & magnos & divites, & pauperes, & liberos, & servos habere characterem in dextera manu sua, aut in frontibus suis.

17 Et ne quis possit emere, aut vendere, nisi qui habet characterem, aut nomen bestię, aut numerum nominis ejus.

18 Hic sapientia est. Qui habet intellectum, computet numerum bestię. Numerus enim hominis est: & numerus ejus sexcenti sexaginta sex.

C A P V T XIV.

Virgines cum Agno cantantes ambulant, Angelo uno Evangelium annuntiante, altero Babylonis lapsum, tertio vero cruciatum eorum qui bestiam adorantur predicante, porro duo habentes falces jubentur, ille messim, hic autem vineam terra demetere.

1 ET vidi, & ecce Agnus stabat supra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentes nomen ejus, & nomen Patris ejus scriptum in frontibus suis.

2 Et audiavi vocem de cælo, tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam vocem tonitruu magni: & vocem, quam audiavi sicut citharædorum citharizantium in citharis suis.

3 Et cantabant quasi canticum novum, ante sedem, & ante quatuor animalia, & seniores: & nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia qui empti sunt de terra.

4 Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati: Virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum quocumque ierit. Hi empti sunt ex hominibus primitiæ Deo, & Agno:

5 Et in ore eorum non est inventum men-

dacium: sine macula enim sunt ante thronum Dei.

6 Et vidi alterum Angelum volantem per medium cœli, habentem Evangelium æternum, ut Evangelizaret sedentibus super terram, & super omnem gentem, & tribum, & linguam, & populum:

7 Dicens magna voce: Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora iudicii ejus: & adorare eum, & qui fecit cœlum, & terram, mare, & fontes aquarum,

8 Et alius Angelus secutus est dicens: Cecidit, cecidit Babylon illa magna: quæ à vino iræ fornicationis suæ potavit omnes gentes.

9 Et tertius Angelus secutus est illos, dicens voce magna: Si quis adoraverit bestiam, & imaginem ejus, & acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua:

10 Et hic bibet de vino iræ Dei, quod missum est mero in calice iræ ipsius, & cruciabitur igne & sulphure in conspectu Angelorum sanctorum, & ante conspectum Agni:

11 Et fumus tormentorum eorum ascendet in sæcula sæculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adoraverunt bestiam, & imaginem ejus, & si quis acceperit characterem nominis ejus.

12 Hic patientia sanctorum est, qui custodiunt mandata Dei, & fidem Iesu.

13 Et audiavi vocem de cælo, dicentem mihi: Scribe: Beati mortui, qui in Domino moriuntur. A modo jam dicit Spiritus, ut requiescant à laboribus suis: opera enim illorum sequuntur illos.

14 Et vidi, & ecce nubem candidam: & super nubem sedentem similem Filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam.

15 Et alius Angelus exivit de templo, clamans voce magna ad sedentem super nubem: Mitte falcem tuam, & metes, quia venit hora ut metatur, quoniam aruit messis terræ.

16 Et misit qui sedebat super nubem, falcem suam in terram, & demessa est terra.

17 Et alius Angelus exivit de templo, quod est in cælo, habens & ipse falcem acutam.

18 Et alius Angelus exivit de altari, qui habebat potestatem supra ignem: & clamavit voce magna ad eum qui habebat falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ: quoniam maturæ sunt uvæ ejus.

19 Et misit Angelus falcem suam acutam in terram, & vindemiavit vineam terræ, & misit in lacum iræ Dei magnum:

20 Et calcatus est lacus extra civitatem, & exivit sanguis de lacu usque ad frænos equorum per stadia mille sexcenta.

C A P V T XV.

Qui bestiam vicerant & ejus imaginem & numerum nominis ejus, Deum glorificant, & septem Angelis habentibus septem plagas novissimæ dantur eptem phials iræ Dei plena.

1 ET vidi aliud signum in cælo magnum & mirabile, Angelos septem, habentes plagas septem novissimas: Quoniam

a Psal.

145. 6.

Actor.

14. 14.

b Isaias

21. 9.

Jerem.

51. 2.

c Mattheus

13. 39.

d Ierem.

3. 15.

nam in illis consummata est ira Dei.

2 Et vidi tanquam mare vitreum mirum igne, & eos, qui vicerunt bestiam, & imaginem ejus, & numerum nominis ejus, stantes super mare vitreum, habentes citharas Dei.

3 Et cantantes canticum Moyfi servi Dei, & canticum Agni, dicentes: Magna & mirabilia sunt opera tua, Domine Deus omnipotens: iustæ & veræ sunt viæ tuæ, Rex sæculorum.

4 *20. 7.* Quis non timebit te Domine, & magnificabit nomen tuum? quia solus plus es: quoniam omnes gentes venient, & adorabunt in conspectu tuo, quoniam iudicia tua manifesta sunt.

5 Et post hæc vidi, & ecce apertum est templum tabernaculi testimonii in cælo:

6 Et exierunt septem Angeli habentes septem plagas de templo, vestiti lino mundo & candido, & præcincti circa pectora zonis aureis.

7 Et unum de quatuor animalibus dedit septem Angelis septem phialas aureas, plenas iracundiæ Dei viventis in sæcula sæculorum.

8 Et impletum est templum fumo à maiestate Dei, & de virtute ejus: & nemo poterat introire in templum, donec consummarentur septem plagæ septem Angelorum.

C A P V T X V I.

Ad septem phialarum effusionem in terram, mare, fontes, solem, bestia sedem, Euphraten & aërem, multa in terra plaga oriuntur.

1 **E**T audiui vocem magnam de templo, edicentem septem Angelis: Ite, & effundite septem phialas iræ in terram.

2 Et abiit primus, & effudit phialam suam in terram: & factum est vulnus sævum & pessimum in homines, qui habebant caracterem bestię; & in eos, qui adoraverunt imaginem ejus.

3 Et secundus Angelus effudit phialam suam in mare, & factus est sanguis tanquam mortui: & omnis anima vivens morua est in mari.

4 Et tertius effudit phialam suam super flumina, & super fontes aquarum, & factus est sanguis.

5 Et audiui Angelum aquarum dicentem: Iustus es Domine, qui es, & qui eras Sanctus, qui hæc iudicasti:

6 Quia sanguinem Sanctorum & Prophetarum effuderunt, & sanguinem eis dedisti bibere: digni enim sunt:

7 Et audiui alterum ab altari dicentem: Etiam Domine Deus omnipotens, vera & iusta iudicia tua.

8 Et quartus Angelus effudit phialam suam in solem; & datum est illi æstu affligere homines, & igni:

9 Et æstuaverunt homines æstu magno, & blasphemaverunt nomen Dei habentis potestatem super has plagas, neque egerunt poenitentiam ut darent illi gloriam.

10 Et quintus Angelus effudit phialam suam super sedem bestię: & factum est regnum ejus tenebrosum, & commandaverunt linguas suas præ dolore:

11 Et blasphemaverunt Deum cæli, præ

doloribus & vulneribus suis, & non egerunt poenitentiam ex operibus suis.

12 Et sextus Angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum Euphraten: & sicavit aquam ejus, ut præpararetur via regibus ab ortu solis.

13 Et vidi de ore draconis, & de ore bestię, & de ore pseudoprophetę spiritus tres immundos in modum ranarum.

14 Sunt enim spiritus dæmoniorum facientes signa, & procedunt ad reges totius terrę congregare illos in prælium ad diem magnum omnipotentis Dei.

15 *a Supra 30. 3. Matth.* Ecce venio sicut fur. Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem ejus.

16 Et congregabit illos in locum, qui vocatur Hebræicè Armagedon. *24. 43. Luca*

17 Et septimus Angelus effudit phialam suam in aërem, & exivit vox magna de templo à throno, dicens: Factum est. *11. 3. 9.*

18 Et facta sunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terræmotus factus est magnus, qualis nunquam fuit ex quo homines fuerunt super terram: talis terræmotus, sic magnus.

19 Et facta est civitas magna in tres partes: & civitates Gentium ceciderunt, & Babylon magna venit in memoriam ante Deum, dare illi calicem vini indignationis iræ ejus.

20 Et omnis insula fugit, & montes non sunt inventi.

21 Et grando magna sicut talentum descendit de cælo in homines: & blasphemerunt Deum homines propter plagam grandinis: quoniam magna facta est vehementer.

C A P V T X V I I.

Mulier fornicaria sive Babylon variis induta ornamentis, & ebria martyrum sanguine, sedes super bestiam septem capitum & decem cornuum: quæ omnia hic declarat Angelus.

1 **E**T venit unus de septem Angelis, qui habebant septem phialas, & locutus est mecum, dicens: Veni, ostendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ sedet super aquas multas.

2 Cum qua fornicati sunt reges terrę, & inebriati sunt qui inhabitant terram de vino prostitutionis ejus.

3 Et abstulit me in spiritu in desertum. Et vidi mulierem sedentem super bestiam coccineam, plenam nominibus blasphemię, habentem capita septem, & cornua decem.

4 Et mulier erat circumdata purpura, & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioso, & margaritis, habens poculum aureum in manu sua, plenum abominatione, & immunditia fornicationis ejus.

5 Et in fronte ejus nomen scriptum: Mysterium: Babylon magna, mater fornicationum, & abominationum terrę.

6 Et vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum, & de sanguine martyrum Iesu. Et miratus sum cum vidissem illam admiratione magna.

7 Et dixit mihi Angelus: Quare miraris? Ego dicam tibi sacramentum mulieris, & bestię quæ portat eam, quæ habet capita

KKK 2

septem, & cornua decem.

8 Bestia, quam vidisti, fuit, & non est, & ascensura est de abyssu, & in interitum ibit: & mirabuntur inhabitantes terram (quorum non sunt scripta nomina in Libro vitæ à constitutione mundi) videntes bestiam, quæ erat, & non est.

9 Et hic est sensus, qui habet sapientiam. Septem capita, septem montes sunt, super quos mulier sedet, & reges septem sunt.

10 Quinque ceciderunt, unus est, & alius nondum venit: & cum venerit, oportet illum breve tempus manere.

11 Et bestia, quæ erat, & non est: & ipsa octava est: & de septem est, & in interitum vadit.

12 Et decem cornua, quæ vidisti, decem reges sunt: quia regnum nondum acceperunt, sed potestatem tamquam reges una hora accipient post bestiam.

13 Hi unum consilium habent, & virtutem & potestatem suam bestię tradent.

14 Hi cum Agno pugnabunt, & agnus vincet illos: quoniam Dominus dominorum est, & Rex regum, & qui cum illo sunt, vocati, electi, & fideles.

15 Et dixit mihi: Aquæ, quas vidisti ubi meretrix sedet, populi sunt, & Gentes, & linguæ.

16 Et decem cornua, quæ vidisti in bestia: hi odient fornicariam, & desolatam facient illam: & nudam, & carnes ejus manducabunt, & ipsam igni concremabunt.

17 Deus enim dedit in corda eorum ut faciant quod placitum est illi: ut dent regnum suum bestię donec consummentur verba Dei.

18 Et mulier, quam vidisti, est civitas magna, quæ habet regnum super reges terræ.

C A P V T XVIII.

Babylonis lapsus, iudicium, plaga, & ultiones, propter quas reges ac negotiatores terra olim ipsi adhaerentes amare lugebunt; cælum vero, Apostoli ac Prophetæ exultabunt.

1 Et post hæc vidi alium Angelum descendentem de cælo, habentem potestatem magnam: & terra illuminata est à gloria ejus.

2 Et exclamavit in fortitudine dicens: *a Esaiæ* Cecidit, cecidit Babylon magna: & facta est habitatio dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, & custodia omnis vocis lucris immundæ & odibilis: *a Esaiæ*

3 Quia de vino iuxta fornicationis ejus biberunt omnes gentes: & reges terræ cum illa fornicati sunt: & mercatores terræ de virtute deliciarum ejus divites facti sunt.

4 Et audiivi aliam vocem de cælo, dicentem: Exite de illa populus meus, ut ne participes sitis delictorum ejus, & de plagis ejus non accipiatis.

5 Quoniam pervenerunt peccata ejus usque ad cælum, & recordatus est Dominus iniquitatum ejus.

6 Reddere illi sicut & ipsa reddidit vobis; & duplicate duplicia secundum opera ejus: in poculo, quo miscuit, miscere illi duplicem.

7 Quantum glorificavit se, & in delictis suis; tantum date illi tormentum &

luctum: quia in corde suo dicit: *b Esaiæ* Sedeo regina: & vidua non sum: & luctum non videbo.

8 Ideo in una die venient plagæ ejus, mors, & luctus, & fames, & igne comburetur: quia fortis est Deus, qui judicabit illam.

9 Et flebunt, & plangent se super illam reges terræ, qui cum illa fornicati sunt, & in deliciis vixerunt, cum viderint fumum incendii ejus:

10 Longe stantes propter timorem tormentorum ejus, dicentes: Væ, væ civitas illa magna Babylon, civitas illa fortis: quoniam una hora venit iudicium tuum.

11 Et negotiatores terræ flebunt: & lugebunt super illam: quoniam merces eorum nemo emet amplius:

12 Merces auri, & argenti, & lapidis pretiosi, & margaritæ, & byssi, & purpuræ, & serici, & cocci, (& omne lignum thynum, & omnia vasa eboris, & omnia vasa de lapide pretioso, & ærameto, & ferro, & marmore,

13 Et cinnamomum) & odoramentorum, & unguenti, & thuris, & vini, & olei, & similia, & tritici, & jumentorum, & ovium, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & animarum hominum.

14 Et poma desiderii animæ tuæ discesserunt à te, & omnia pingua & præclara perierunt à te, & amplius illa jam non invenient.

15 Mercatores horum, qui divites facti sunt, ab ea longe stabunt propter timorem tormentorum ejus, flentes ac lugentes,

16 Et dicentes: Væ, væ civitas illa magna, quæ amicta erat bysso, & purpura, & cocco, & deaurata erat auro, & lapide pretioso, & margaritis:

17 Quoniam una hora destitutæ sunt tantæ divitiæ. Et omnis gubernator, & omnis qui in lacum navigat, & nautæ, & qui in mari operantur, longe steterunt,

18 Et clamaverunt videntes locum incendii ejus, dicentes: Quæ similis civitati huic magnæ?

19 Et miserunt pulverem super capita sua, & clamaverunt flentes & lugentes, dicentes: Væ, væ civitas illa magna, in qua divites facti sunt omnes, qui habebant naves in mari, de pretiis ejus: quoniam una hora desolata est.

20 Exulta super eam cælum, & sancti Apostoli, & Prophetæ: quoniam iudicavit Deus iudicium vestrum de illa.

21 Et sustulit unus Angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, & misit in mare dicens: Hoc impetu mittetur Babylon civitas illa magna, & ultra jam non invenietur.

22 Et vox citharædorum, & musicorum, & tibia canentium, & tuba non audietur in te amplius: & omnis artifex omnis artis non invenietur in te amplius: & vox molæ non audietur in te amplius:

23 Et lux lucernæ non lucebit in te amplius: & vox sponsi & sponsæ non audietur adhuc in te: quia mercatores tui erant principes

principes terræ, quia in beneficiis tuis erraverunt omnes gentes.

24 Et in ea sanguis prophetarum & sanctorum inventus est, & omnium qui interfecit sunt in terra.

CAPUT XIX.

*Sanctus de iudicio meretricis Deum glorificanti-
bus, parantur nuptiæ Agni, & Angelus à Ioanne
adorari recusat: apparet autem quidam equo in-
fidens cum exercitu, qui Verbum Dei & Rex re-
gum ac Dominus dominantium, pugnat adversus
bestiam & reges terræ ac eorum exercitus, vocatis
interim avibus cæli ad edendas eorum carnes.*

1 Post hæc audiivi quasi vocem turbarum multarum in cælo dicentium: Alleluia: Salus, & gloria, & virtus Deo nostro est:

2 Quia vera & iusta iudicia sunt ejus, qui iudicavit de meretrice magna, quæ corripuit terram in prostitutione sua, & vindicavit sanguinem servorum suorum de manibus ejus.

3 Et iterum dixerunt: Alleluia. Et fumus ejus ascendit in sæcula sæculorum.

4 Et ceciderunt seniores vigintiquatuor & quatuor animalia, & adoraverunt Deum sedentem super thronum, dicentes: Amen, Alleluia.

5 Et vox de throno exivit, dicens: Laudem dicite Deo nostro omnes servi ejus: & qui timeris eum, pusilli & magni.

6 Et audiivi, quasi vocem turbæ magnæ, & sicut vocem aquarum multarum, & sicut vocem tonitruorum magnorum, dicentium: Alleluia: quoniam regnavit Dominus Deus noster omnipotens.

7 Gaudeamus, & exultemus, & demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, & uxor ejus præparavit se.

8 Et datum est illi, ut cooperiat se byssino splendens & candido. Byssinum enim, justificationes sunt Sanctorum.

Mass. 22.2. *Luca* 24.16. 9 Et dixit mihi: Scribe: « Beati, qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt: & dicit mihi: Hæc verba Dei vera sunt.

10 Et cecidi ante pedes ejus, ut adorarem eum. Et dicit mihi: Vide ne feceris: conservus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium Iesu. Deum adora. Testimonium enim Iesu, est spiritus prophetiæ.

11 Et vidi cælum apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum, vocabatur Fidelis, & Verax, & cum iustitia iudicabit, & pugnat.

12 Oculi autem ejus sicut flamma ignis, & in capite ejus diadema multa, habens nomen scriptum, quod nemo novit nisi ipse.

Isaia 63.3. 13 Et vestitus erat veste aspersa sanguine: & vocatur nomen ejus. Verbum Dei.

14 Et exercitus qui sunt in cælo, sequebantur eum in equis albis, vestiti byssino albo & mundo.

15 Et de ore ejus procedit gladius ex utraque parte acutus: ut in ipso percutiat Gentes. Et ipse reget eas in virga ferrea, & ipse calcet torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis.

Psalm. 2. 6. *Supra* 17.14. 16 Et habet in vestimento & in femore suo scriptum: Rex regum, & Dominus dominantium.

17 Et vidi unum Angelum stantem in sole, & clamavit voce magna, dicens omnibus avibus, quæ volabant per medium cæli: Venite, & congregamini ad cœnam magnam Dei.

18 Ut manducetis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum, & servorum, & pusillorum, & magnorum.

19 Et vidi bestiam, & reges terræ, & exercitus eorum congregatos, ad faciendum prælium cum illo qui sedebat in equo, & cum exercitu ejus.

20 Et apprehensa est bestia, & cum ea pseudopropheta: qui fecit signa coram ipso, quibus seduxit eos, qui acceperunt characterem bestię, & qui adoraverunt imaginem ejus. Vivi missi sunt hi duo in stagnum ignis ardentis sulphure:

21 Et ceteri occisi sunt in gladio sedentis super equum, qui procedit de ore ipsius: & omnes aves saturatæ sunt carnibus eorum.

CAPUT XX.

Ligatum draconem sive diabolum mittit Angelus in abyssum ad mille annos, quibus anime martyrum in resurrectione prima regnabunt cum Christo: post quos solutus Satanas excitabit Gog & Magog innumerum exercitum adversus civitatem dilectam, sed igni cælesti devorabuntur: deinde apertis libris: à sedente super thronum iudicabuntur omnes mortui secundum opera ipsorum.

1 ET vidi Angelum descendantem de Eccelo, habentem clavem abyssi, & catenam magnam in manu sua.

2 Et apprehendit draconem, serpentem antiquum, qui est diabolus & satanas, & ligavit eum per annos mille:

3 Et misit eum in abyssum, & clausit, & signavit super illum, ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni: & post hæc oportet illum solvi modico tempore.

4 Et vidi sedes, & sederunt super eas, & iudicium datum est illi: & animas decollatorum propter testimonium Iesu & propter verbum Dei, & qui non adoraverunt bestiam, neque imaginem ejus, nec acceperunt characterem ejus in frontibus aut in manibus suis, & vixerunt, & regnaverunt cum Christo mille annis.

5 Ceteri mortuorum non vixerunt, donec consummentur mille anni. Hæc est resurrectio prima.

6 Beati, & sancti: qui habet partem in resurrectione prima: in his secunda mors non habet potestatem, sed erunt sacerdotes Dei & Christi, & regnabunt cum illo mille annis.

7 Et cum consummati fuerint mille anni, solvetur satanas de carcere suo, & excitabit, & seducet Gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog, & Magog, & congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris.

8 Et ascenderunt super latitudinem terræ, & circumierunt castra sanctorum, & civitatem dilectam.

9 Et descendit ignis à Deo de cælo, & devoravit eos: & Diabolus, qui seduce-